IOAN TIMUȘ

OGIO-SAN

ROMAN

EDIȚIA II-a

EDITURA „CUGETAREA"

IOAN TIMUŞ

OGIO-SAN

(DOMNIŞOARE)

ROMAN

A lîinstant de lîadolescence, telle est la richesse de notre cœur, quîil néglige de s-arrêter longtemps sur les mêmes tristesses, les mêmes joies. Ce nîest pas quîil oublie: il s-approvi-sionne d'émotions pour ses futurs hivers. Plus tard, il retrouve au fond de soi le vestige d'amitiés et d'amours quîil avait crues mortes.

François Mauriac

EDITURA „CUGETAREA"

Din această lucrare s-a tipărit 100 de exemplare pe hârtie de lux numerotate de la 1 la 100.

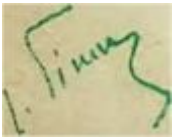

Târziu de tot, baronul m-a trezit din reverie luându-mă cu binişorul:

— Hai, artistule. Hai că nu se mai vede nimic. Stai înfipt aici, parîc-ai fi de santinelă. Hai să inspectăm vaporul.

Stam într-adevăr nemişcat la coada vasului, cu privirea dusă spre ţărmul Siberii, spre Wladivostock, pe care poate n-o să-l mai văd niciodată...

Baronul n-are ca mine rădăcini acolo, ca să-l doară ruperea lor; dar mă înţelege şi cearcă să mă vindece. E înduioşător baro nul în formă de mamă! Îl privesc cu recunoştinţă, fiindcă la atâta se reduce între noi exprimarea de sentimente.

— Hai, baroane!

Şi-am pornit să vizităm mai întâi saloanele de clasa întâia şi a doua, până să nu bage de seamă cei cu revizia biletelor că avem de a treia.

Sala de mâncare ne reţine un timp gânditori. O listă de bucate cu vreo douăzeci de feluri, începe să-mi provoace inundaţie în gură. La clasa III-a nu se dă decât orez fiert.

— Ia uite unde o să-şi strice stomacurile bieţii pasageri, timp de doo zile!

Baronul, care practică şi el filosofia optimismului se grăbeşte să mă întărească, adulmecând înşiruirea de fripturi cu buze umede:

— N-aş mânca mofturi de-astea, să mă tai.

Şi trecem repede în sala de lectură. Ca şi când ne am fi vorbit, ne afundăm pe câte un fotoliu moale, cu arcuri. Tolănit pe spate, picior peste picior, ai dintrîodată impresia că eşti un miliardar omnipotent. La clasa III-a nu există nici cel puţin bancă de lemn. Numai rogojinile de jos, şi de culcat, şi de stat.

Întâi ne privim satisfăcuţi. Dar imediat alungăm din priviri, ruşinaţi, fericirea iluzorie.

— Cum dracuî pot să stea ăştia arestaţi aici, în aer închis şi în fumărae de tutun, în loc să iasă sus, la aer?

— Proşti. Mă mir şi eu. Hai pe covertă. Aerul sărat şi rece ne convinge că tot avem noi niţică dreptate. Ocolim încet toată puntea, îndesând şepcile şi încheindu-ne la piept în bătaia vântului. Marea ne trimete stropi mărunţi, daţi prin sită.

De jur împrejur, apă, numai apă; oricât ai merge, marea e mereu rotundă. Stranie impresie să te vezi aşa, ocolit de o linie dincolo de care ai mai vedea, dacă nu s-ar interpune cerul; şi de la linie până la vapor, o imensitate de apă, prea mare, prea uriaşă faţă de fragila bucată de lemn pe care pluteşti.

Între Asia şi insulele Nipone, cei 873 de kilometri i-am străbătut în aproape două zile: nici 20 de kilometri pe oră! Aşa e mersul de vapor; tren de marfă.

Şi dacă ar merge mai repede, tot nu mi-aş da seama. Din tren ai puncte de reper apropiate şi îndepărtate care se mişcă cu viteze diferite; lângă vagon copacii aleargă înapoi ca nălucile, stâlpii telegrafului dincolo de ei, fug mai potolit, iar în depărtare casele alunecă îndărăt domol. Poţi deosebi îndată un accelerat de un personal.

Dar aci de pe punte, nu vezi la orizont decât aceeaşi linie nemişcată. Iar lângă bastiment, mereu aceleaşi valuri, pe care nu ţi le închipui cum ar fi altfel, dacă ar merge mai iute vaporul.

Când să ne răzbească foamea, răsună semnalul de masă: o tavă de alamă în chip de gong, scoate mai întâi un zumzet pe care-l tot măreşte mereu, mereu, până la o gălăgie asurzitoare ca a unei mari foi de metal scuturată. Dintrîodată ne e aţâţată şi pofta şi curiozitatea. Coborîm adânc în pântecul vaporului.

Aer închis şi prea cald. Noroc că fiind numai japonezi, e întrî adevăr curat. Pitoresc şi exotic tablou: niponii stând jos pe călcâe şi mâncând cu două beţişoare, orez din castronaşe albe.

— Noi ce păpăm, artistule?

Eu cerc să-l tachinez:

— Uite. Pilaf dăsta.

— Atâta? Nici nu mă gândesc.

— Atunci ce ne facem?

— Ne mai cârpim cu provizii, n-avea grije.

— Unde le vezi?

— He he; la mine în geamantan.

Mă grăbesc să le scot şi eu pe ale mele: unt, brânzeturi, cărnuri reci, fructe.

Baronul se miră:

— Iîoite artistuî! Păi, ce mă mai întrebaşi?

— Aşa. Să văz dacă eşti gospodar.

Dîaci, ne-am pornit pe veselie. Înfulicăm şi râdem sgomotos, la primul pretext.

Japonezii ne privesc curios, amuzaţi de buna noastră dispoziţie. Sunt aşa de liniştiţi că dacă tăcem un minut, în întreaga încăpere nu se mai aude nimic. Toată larma o facem numai noi doi. Baronul ar vrea să cânte, dar mai pretinde şi acompaniament.

— Apropo, artistule. Ce te faci tu pe vapor, fără pian?

Apoi râde satisfăcut, fiindcă din cauza pianului m-a botezat „artistu”.

— Da’ ce te faci tu fără magazine, că nu mai poţi să dai de-a asvârlita cu banii...

Acum râd eu, fiindcă dezordinea lui în cheltuieli i-a atras porecla de „baron”.

Orezul nu ne place. E fără nici un gust, numai fiert simplu în apă, fără sare, fără alt condiment. Când terminăm, înfăşuram cu grije în hârtii proviziile rămase, aprindem ţigările şi ne gândim la culcat. La clasa III-a nu sunt cabine. E o încăpere mare, divizată într-un fel de pătrate în care pot dormi câte 3-4 pasageri. Pe jos, în loc de saltele, împletitură măruntă de pai. Compania japoneză de vapoare n-a avut în vedere, la astă clasă, călători europeni.

— Ce ne facem, baroane?

— În zăpuşala asta, nu mă culc nici mort. Dacă e chestia de dormit pe tare, ne urcăm sus pe covertă.

— Sigur. Hai sus.

Şi o luăm pe scările strâmte, cu păturile în spate.

Baronul dă să-şi aranjeze culcuşul. Eu privesc hipnotizat

marea. Luminile de la cabine trimet fâşii estompate pe apa neagră care fuge îndărăt. Tot restul, în întuneric. O aşchie de lună trece de la un nor la altul.

— Nu te culci, artistule?

— Acuî. Fă-te încoace' puţin.

Baronul se deplasează până la balustradă, priveşte în tăcere, ca apoi să spue cu aer blazat:

— Mda. Nu e rău.

Dar se vede după glas şi respirat adânc, cât îi vorbeşte şi lui priveliştea.

Târziu, ne înfăşurăm bineî n pături şi punem sub cap paltoanele făcute sul. Acum tot cerul mi-e întins înaintea ochilor, ca o hartă imensă pe care aş putea face cosmografie. Stelele sclipesc ca diamantele în beznă, dar nu se clintesc de unde sunt potrivite pe întunecime. Nici eu nu mă mişc, parîcă. Dacă n-ar fi fâşâitul valurilor, ţăcăneala ritmică a maşinilor şi, la răstimpuri, câte o cutremurare uşoară a vasului, aş crede că stau pe loc.

— N-ai şi tu impresia că ne-am oprit?

Nici un răspuns. După un timp, baronul începe să se gar-garisească pe nas, în controversă cu Morfeu.

Imposibil s-adorm. Cerul e fascinant şi insomnifer. Aş vrea să mă gândesc la soarta mea în Japonia; cum o să-mi câştig existenţa; unde o să dorm; ce-o să mănânc. Dar e atâta repaus, atâta linişte în monotonia ritmată a valurilor şi a motoarelor, că nu-mi dau răgaz să mă turbur cu griji. Calmul mi-a cuprins mintea şi sufletul, ca o pace binefăcătoare. Nu mai pot înnădi nici un gând. O lene ca de narcotic îmi îngroaşe încet pleoapele...

*

Îngrozitor vacarm.

Tresar speriat şi fac sforţări disperate să-mi dau seamă unde mă aflu. Uruituri metalice, vâjâit de apă aruncată cu putere, strigăte în limbă guturală şi o lovitură solidă în umăr.

— Scoalî fuga, artistule, că ne udă!

Săr buimăcit din somn, îmi iau calabalâcul într-o clipă şi fug după el. Acum m-am dumerit. Marinarii japonezi spală

puntea cu furtunurile, la o ora foarte matinală, fără să te previe, fiindcă puntea nu e dormitor. De mai întârziam niţel, leoarcă ne făcea.

Baronul se întinde somnoros şi bleastămă:

— Firîar ai dracului cu spălatul lor cu tot.

— Hai jos, baroane, că e frig serios.

Jos e o zăpuşală şi o infecţie de aer... Dar n-avem încotro, că e cald. În schimb avem material îndestulător ca să scriem un tratat complet intitulat „Cum sforăe japonezii". E o variaţie de tonuri şi forme melodice, cum n-am mai pomenit. Parîc-ar fi aşa, un clocot de apă fierbinte într-o grotă. Dar parîc-ar fi şi sbierăt de lighioană apocaliptică.

Baronul întâi s-a minunat. I-a ascultat un timp, pe urmă a făcut scurt: „Ptiuu!", pus capul jos şi a intrat cuminte în concertul general.

Eu am rămas cu insomnia mea.

*

Baronul s-a sculat târziu şi indispus.

— Artistule, nu mi-e bine.

— Din ce punct de vedere?

— Îmi vine nu ştiu cum de la stomac.

— Te-a apucat mal-de-mer, baroane. Stai întins, să dau fuga după o lămâie.

Când m-am întors, l-am găsit răstindu-se cumplit la un lighean. L-am scos la aer pe covertă, l-am doftoricit şi l-am lăsat să se calmeze.

Japonezii din clasa noastră nu se sinchiseau de boala asta. M-am strecurat la celelalte clase, unde erau şi europeni, să văd acolo situaţia. Dezastru! Rasa albă m-a făcut de râs.

Indignat, m-am întors să-l conving pe bolnavul meu că i-a trecut şi că se poate scula. Baronul se sculase, într-adevăr. Şedea aplecat pe balustradă, gata să cadă în apă şi invectiva marea cu nişte răgete. M-am apropiat să-i dau ajutor. El şi-a încleştat degetele pe braţul meu şi mi-a strigat cu disperare:

— Artistule, dă mi ceva să mor, că nu mai pot!

*

Un răsărit de soare pe vapor e o splendoare. Toată lumea spune asta. Dar cum să te scoli cu noaptea în cap, ca să-l admiri? Ocazia fericită mi-o dă itinerarul vaporului, fiindcă ajungem în Japonia la şase dimineaţa. M-am instalat deci la crăpatul de ziuă cu geamantanul meu pe covertă.

În albastrul neclar, apare în fund o lumină roz, pe urmă roşie. Un incendiu uriaş dincolo de mare îşi proiectează flăcările pe cer. Apoi mijeşte şi discul, impresionant prin culoarea lui aţâţătoare, dar şi prin dimensiunea neverosimil de mare.

E într-adevăr fascinant, ca o privire de fachir. Nu-ţi poţi lua ochii o clipă şi te obligă să-i urmăreşti treptat toate fazele. E rece pe punte şi vântul se luptă să-mi fure cascheta; dar în suflet simt încolţind un strop de viaţă, duios, cald, ca o primăvară.

Acum discul trimete pe apă o dâră de lumină roşiatică. Întunericul amestecat cu albastru se topeşte din ce în ce. În fund se desluşeşte ţărmul japonez: munţi estompaţi, cu şerpi de zăpadă pe ei, în lumina albăstrue cu reflecte de roşu.

Valurile gonesc mereu înapoi, iar munţii se tot apropie.

După o oră suntem în port. O barcă cu motor aduce doctorul: o figură de ceară cu sticle mari de ochelari tăiate de doi ochi oblici. Capul distonează cu hainele sale europene; te-ai aştepta la un costum exotic oarecare.

Suntem înşiraţi toţi pe bord, ca recruţii la cazarmă. Doctorul ne pipăie pulsul doar două secunde, în timp ce ne priveşte bănuitor. Asta înseamnă vizită medicală.

Dar tot nu coborîm. Urmează alţii cu un chestionar amănunţit: de unde vii, unde te duci, cât stai, în ce scop şi multe altele, până şi numele şi locul de naştere al părinţilor. Capitolul interogatului ţine trei ore.

După ei, alţi cerberi cu revizia vamală, dar nu severă; mă întreabă doar de ţigări.

În timpul ăsta, bărci de cărbuni se apropie şi încarcă vaporul într-o amuzantă şi utilă diviziune a muncii: unul aruncă numai o lopată de cărbuni într-un coş pe care îl trece altuia, iar acesta mai departe şi aşa prin toţi înşiruiţii, până ajunge să fie golit în vapor; coşul gol se întoarce prin alte mâini, în timp ce în primele circulă alt coş plin. Totul liniştit,

automat.

Aceeaşi ordine pentru descărcarea sacilor, cu ajutorul unor cârlige pe care le înfig în pânză.

Jos în port, aliniate pe două rânduri, îngrijitoarele de vapor, cu un fel de mari tulpane albe, scrise cu litere albastre japoneze. Aşteaptă golirea vaporului, ca să-l ia în primire şi să-i facă tualeta.

În timp ce coboram cu privirea împrăştiată la atâtea minunăţii, un hamal japonez cu mutra surâzătoare sub o şapcă roşie, îmi smulge bagajele şi o ia la fugă cu ele. Baronul s-a alarmat:

— Nu te lăsa, artistule. După el!

Pe jumătate convins, i-am spus:

— Aici nu e Siberia, baroane. Dacă furi, te spânzură.

— Da' să te văz cum îl mai recunoşti, că sunt la fel.

— Treaba lui; el trebue să mă recunoască pe mine.

Aşa a şi fost. În timp ce bâjbâiam prin mulţime, omul meu a venit ploconindu-se adânc, zâmbitor şi mi-a făcut semn să-l urmez. Baronul care s-a convins cu greu să-i dea geamantanul, se ţine aproape de el.

Portul se numeşte *Kanagasaki.* Hamalii noştri ne conduc la vehiculul care ne va transporta la orăşelul Ţ*uruga,* unde e şi gara: o trăsurică pentru o singură persoană, pe două roate mari, cu hulube; asta e o *rikşe.* E trasă în trap de un japonez în costum special: pantaloni scurţi, pulpe goale, un fel de sandale de postav cu talpa de cauciuc, îmbrăcând laba piciorului aşa încât degetul cel mare rămâne despărţit de celelalte, ca o copită despicată neegal: pălărie enormă în formă de ciupercă, din împletitură de pai.

Timp de 20 de minute, rikşele noastre au alergat prin câmp, şîapoi pe străzile Ţurugii.

Am străbătut atâtea ţări; m-am minunat de multe; dar nicăieri n-am avut impresia asta puternică de straniu. Prea e diferit de ce ştiam eu, tot ce mă înconjoară; şi magazinele bizare cu firme verticale şi costumele curioase şi coafura complicată a femeilor care-şi poartă copii în spate şi figura lor calmă, de nepătruns, până şi mijlocul de locomoţiune care mă transpor-tă, tras de omul acesta care aleargă. Ce-o fi în mintea

lui? La ce s-o fi gândind? Cum s-o fi gândind?

Omul-cal opreşte scurt, aşezând hulubele rikşei la pământ. O clădire mare, în gen european şi foarte curată: gara.

Baronul consultă „mersul trenurilor”:

— Avem diseară un expres.

Eu intervin econom:

— Lasîcă luăm şi personalul de unu şi treizeci. Nu te mai grăbi, că nu te-aşteaptă Mikadoul cu masa.

Baronul se supune docil:

— Atunci, fuga la bilete, că pleacă trenuî.

Şi aci am dat de unul care ştie puţină engleză. Comand deci în limba lui Shakespeare:

— Vă rog, două bilete clasa III-a pentru Tokyo.

Ceferistul japonez mă întreabă ceva, tot în englezeşte.

— Ce zice ăsta, baroane? Vino încoa'.

— Ce te bagi, dacă nu te pricepi? Dă-te la o parte.

Casierul îi repetă întrebarea. Baronul se scarpină la ceafă:

— Dracu ştie ce spune ăsta, că pronunţă prost.

Eu fierb, fiindcă mai sunt câteva minute până la plecare.

— Baroane! Pune-l să scrie.

Acum ne am lămurit; ne întreabă ce gară din Tokyo, că sunt mai multe. Aci sar eu informat:

— Spune-i gara *Şimbàşi;* acolo ne dăm jos.

Pasagerii ceilalţi, toţi japonezi, înşiruiţi la cassa de bilete, au urmărit calmi tratativele noastre, fără să manifeste cea mai mică nervozitate, deşi plecau cu acelaş tren.

Am pornit. Răsuflăm uşuraţi.

Vagoanele sunt mai lungi şi mai înguste decât ale noastre. Băncile tapisate.

Tovarăşii de vagon, curaţi şi tăcuţi. Le examinez încălţă-mintea: o talpă de lemn urcată pe două scândurele subţiri, perpendiculare; piciorul e prins de două curele care se unesc în despărţitura dintre degetul mare şi celelalte. Cu aste instrumente anexate de picioare, japonezii bocăneau în gară pe ciment un concert infernal.

Mergem repede şi stăm puţin în staţii.

Pe câmp, culturi de orez inundate de apă, formând figuri geometrice prin mici ridicături de pământ. Fiecare metru

pătrat e muncit. Plantaţii în terase, cu un sistem de irigaţie în care apa se scurge de pe un plan pe altul. Baronul care s-a ocupat mult cu agricultura, intervine cu lămuriri:

— Ăştia scot câte trei patru recolte pe an.

Fereastra vagonului ne sechestrează toată atenţia; suntem numai ochi. Şi ne repezim să ne comunicăm părerile, ca în copilărie:

— Ia uită-te la ăla cocoţat colo sus!

— Pe o roată mare de irigaţie muiată în apa curgătoare, sprijinit cu mâinile de o prăjină înaltă, un ţăran merge de-a-ndăratelea pe loc, mişcând astfel roata cu picioarele. Îmbrăcămintea lui nu e kimonoul: poartă pantaloni strîmţi şi bluză albastră, strânsă la mijloc cu un brâu.

— Ia uitî te ce sistem de casă!

Da, căsuţele japoneze de lemn, cu ferestre mari de hârtie împărţite în pătrăţele mici.

Dealuri apropiate de linia ferată, pe alocurea cu zăpadă, deşi e cald; râuri şi râuleţe clare şi repezi. Columne înalte, subţiri, cu inscripţii pe ele. Tunele care lasă pe baron în extaz:

— Văzuşi artistule, civilizaţie?

Electricitatea s-aprinde şi se stinge automat când ieşim la lumină. La al doilea tunel, baronul îşi mărturiseşte iar admiraţia.

O oprire ceva mai lungă. Un negustor îşi strigă marfa:

— *Bento bento!*

Cumpărăm şi noi, ca ceilalţi japonezi: nişte cutii cam de dimensiunea celor cu ţigări de foi, cu pereţii de lemn neaşteptat de subţiri, ca de carton. Pline cu orez fiert. În loc de furculiţă, două beţişoare pe care nu reuşim să le manevrăm, deşi urmărim cu atenţie pe tovarăşii noştri de vagon; ei le ţin într-o singură mână şi le deschid cu dexteritate, ca pe un compas, parîc-ar fi unite la un capăt.

— Cât ai dat pe ea, artistule?

— Douăzeci de *seni*[1].

[1] 100 de seni = un yen; 1 yen aur = 2,50 lei aur.

— E bun?

— Cam ca ăl de pe vapor, dar mai gustos.

— Te-ai ars. Mai bine luai ca mine. Ia şi tu de-aici.

Baronul a cumpărat o cutie pentru europeni; la fel ca aspect, dar înăuntru, sandwichuri cu şuncă şi peşte prăjit, prins între două felioare de miez de pâine tăiate extrem de subţiri.

Pentru băut am luat un mic ceainic de pământ cu o toartă cochetă din pai împletit, conţinând ceaiul japonez fierbinte, gata făcut; drept capac, un fel de cănuţă microscopică din acelaş material. Aşa se vinde: cu ceainic cu tot, pe un preţ de nimic. După ce bei, îl arunci. Adică, aşa fac ceilalţi; că eu îl voi păstra ca pe cine ştie ce relicvă.

— Ia vezi artistule, cum e.

Gust cu emoţie prima înghiţitură de ceai japonez: cam fad, amărui, fără zahăr, fără nimic.

— Vezi dacă nu te pricepi? Ia uiîte ici!

El a cumpărat o sticlă cu băutură alcoolică: *sake,* din fermentaţie de orez. Gust şi eu: e tot şters şi slab ca alcool; aduce vag cu ţuica noastră.

Baronul se strâmbă. Eu îl tachinez:

— Văz că te pricepi, ceva de speriat!

O japoneză a târguit o sticlă cu lapte cald, dar mică de tot, ca un sfert de litru.

Un nipon mai vârstnic scoate o pipă subţire, dreaptă, lungă de vreo doi dcm. Înghesue un tutun tăiat foarte fin, ca o vată, într-o cavitate cât un sfert de degetar. Trage două fumuri, scutură pipa, o încarcă şi o aprinde de la scuturătură.

Mă uit la baron cum îl urmăreşte interesat şiîi aştept observaţia care nu întârzie:

— Uiîte un sistem de a te lăsa de fumat. Că decât să te munceşti atâta s-o tot încarci numa' pentru doo fumuri, mai bine te laşi păgubaş...

Iar ieşim în câmpie, cu dealuri departe şi iar nu vedem vite. N-au nutreţ pentru ele. Explicabil, fiindcă japonezii nu sunt carnivori, iar la trăsurele se înhamă oameni.

Nici garduri nu se văd. Delimitarea o fac ridicăturile de pământ înalte de o şchioapă, atâta cât să ţie mereu apa pe

semănăturile de orez.

Japonezele din vagonul nostru nu sunt frumoase. Au un eşafodaj de coafură cât încă un cap. Părul negru de tot, lucios. Pudrate exagerat şi neegal, din cauză că-şi dau pe faţă cu un lichid lăptos: când se usucă apa, rămâne pudra.

Kimonourile, de culoare închisă, sobră. Ale copiilor, cu nuanţe vii şi variate. Sandalele femeilor au o împletitură de pai, deasupra.

Domnii japonezi nu sunt politicoşi cu femeile; noţiunea de galanterie le lipseşte. Baronul e indignat de ţinuta lor:

— Ia uite-i cum se sue cu picioarele pe canapea!

O vizită prin celelalte clase ne-a documentat că şi acolo bărbaţii procedau la fel: lăsau jos sandalele şi şedeau pe canapea turceşte.

— Baroane, nu te grăbi. Politeţea e o chestie de convenienţe; nu ştii cum e privită o asemenea atitudine la ei.

El ar vrea să răspundă ceva, dar trebuie să-şi strângă bagajele pentru că intrăm în *Maibara,* unde schimbăm trenul.

Pe peron, un poliţist, politicos şi ca de la el, îl ia la întrebări. Cum amândoi cunosc engleza destul de aproximativ, o întrebare cu răspuns ţine cam mult, iar trenul celălalt e gata de pornire.

Noaptea trece greu, monotonă, cu aceleaşi opriri scurte urmate de vocea conductorului care strigă de două-trei ori numele staţii.

Nu ştiu dece nu mi-e somn deloc. Îmi privesc prietenul cu admiraţie. Buni nervi! Cum pune capul jos, cum adoarme. De obicei nu-mi place să mă preocup de viitor. Oricum, n-am nici o perspectivă, iar planurile mele refuză sistematic să se realizeze; ce să-mi mai fac sânge rău? Oi vedea eu ce e de făcut la faţa locului. Dar acum, fiindcă nu pot să dorm, fără voe zeci de proecte mi se întretae în creer.

La Wladivostock, în răstimpuri, m-a hrănit pianul de cinemà. Între răstimpuri, nimic. Şi de vreo două-trei ori, combinaţii de bursă. Ba şi nişte lecţii de franceză şi pian.

Cinematografele din Japonia au automate electrice, aşa am auzit. Chestiile valutare sunt excluse. Iar pentru lecţii, nu

cunosc limba. Trebue să încerc prin birouri. Cam ce fel de biurouri poate să fie acolo, ca să-mi găsesc şi eu o întrebuinţare?

*

Dimineaţa la 7 mă agăţ solid de umărul baronului care se ocupă cu un înfiorător concert nazal şi îl sgudui puternic:

— Tokyo, baroane! Am ajuns!

Baronul crede că e o farsă şi mormăe protestativ. Conduc-torul strigă prelung numele gării unde trebue să coborîm:

— *Şimbàşii! Şimbàşii!*

Emoţionaţi, străbatem cu greu mulţimea revărsată din vagoane, ne îmbulzim spre ieşire în ciocănitul original şi asurzitor al încălţămintei niponeze şi irupem afară, entuziaşti, zăpăciţi.

Ne îmbarcăm în două rikşe în care ne suim ca şi când toată viaţa numai asta am făcut şi comandăm voioşi:

— *Tokyo-hotel!*

Omul care cumulează funcţiile de cal şi birjar, apucă hulubele şi răspunde scurt în semn c-a înţeles:

— *Hé!*

Şi o porneşte în trap mărunt.

Tokyo! Ţinta visurilor mele! Sunt chiar în Tokyo, la capătul pământului? Sgomotul străzii, oamenii ăştia, casele, tot, mi se pare aşa de ireal!

Visez treaz. Atenţia nu se poate fixa pe nimic. Nedormitul în tren contribue să primesc impresiile estompate, confuze, suprapuse, ameţitoare, ca şi când aş fi luat chinină şi eter.

Nu ştiu cum am ajuns la hotel şi nici în cameră. S-a ocupat baronul de asta. Acum, obosit, stau întins să-mi limpezesc creerul. Până la masă nu mă mişc din pat.

*

Din economie mâncăm proviziile noastre de pe vapor. Baronul înghite tacticos; eu însă dau zor, grăbit să ies mai repede din hotel.

Cum termin, hotărîm să vizităm Yokohama.

— Dar o plimbare scurtă prin Tokyo nu facem?

— N-ai timp berechet să-l vezi de-azi înainte?

— Niţel, oricum, să ne dăm puţin seama. Hai zău...

Baronul se înduplecă:

— Uite, o luăm domol spre gară şi o să tot vezi.

Nici n-am putea merge repede. Piciorul se opreşte singur la fiecare pas. Fiecare casă, altă înfăţişare; fiecare colţ, alt aspect.

Prăvălii multe, alăturate, cu marfa afară; una nu seamănă cu alta. Firme scrise cu încolăcituri de linii, când verticale, când orizontale. Case tot de lemn, unele cu un cat, cu ferestre de hârtie albă pe pătrăţele de linioare.

Dela clădiri, ochiul lunecă atras de mulţimea de kimonouri şi întârzie pe ale femeilor, mai viu şi mai variat colorate. La bărbaţi mă contrariază pălăria europeană şi ochelarii; la femei mă minunez de coafura complicată, mă distrează cum poartă copii în cârcă, şi le urmăresc pasul tărăgănat din îndoitura genunchiului.

Câte o rikşe apare în trap de la o cotitură şi îşi face loc prin mulţime:

— *Hé! Hé!*

Pe uliţile înguste maşini nu văd. Ca să-l necăjesc, îi observ:

— Văzuşi că străzile strâmte nu sunt pavate? Şi nici trotuarele; unde ţi-e civilizaţia?

Baronul sare iute în apărare, îngrămădind argumente:

— Ce-are face? N-au nevoie. E pentru încălţămintea lor. Da' sunt bătătorite, nu vezi? Nu gropi, nu nimic. Şi pîormă, pământul e nisipos; nu ţine apa.

E adevărat că străzile sunt bine întreţinute şi mai ales curate. Nu văd hârtii pe jos, nici murdării.

Iată un loc mare, îngrădit cu un zid înalt şi înconjurat de largi canale cu apă, ca un castel feudal. În interiorul curţii nu putem vedea. Abia zărim vârfurile unor acoperişuri pe deasupra arborilor înalţi pe lângă zid.

Baronul rămâne contemplativ:

— Ce poa' să fie asta, artistule?

Eu, care studiasem Tokyo de pe albume:

— Palatul Imperial, baroane; aici stă Mikadoul.

— Aşa! Da' de ce sunt şanţurile astea cu apă?

— Fiindcă japonezii au credinţa că dacă n-au împărat, le piere ţara.

— E, şi?

— Şi de-aia, ca să nu le fugă Mikadoul, au îngrădit Palatul cu apă.

Baronul e furios că încerc să-mi bat joc de el:

— Bine, artistule. Lasîcă-mi vine şi mie rânduî.

Dar supărarea i-a trecut repede cu primul motiv distractiv; şi încă ce distracţie! Doi niponi s-au oprit în mijlocul drumului ca să se salute. Tehnica e următoarea: unul se îndoae adânc din mijloc în unghi drept, cu mâinile întinse de-a-lungul picioarelor şi cu capul plecat; celălalt îl imită în acest exerciţiu de gimnastică suedeză. Primul repetă salutul, trăgând cu coada ochiului la celălalt, ca nu cumva să se ridice înaintea lui; partenerul se grăbeşte să-i răspundă cu o îndoitură la fel. Cel dintâi, iar; cel de-al doilea, după el; şi din nou d'acapo; ş-apoi iarăşi şi iarăşi.

În timpul complimentării, fiecare spune câte ceva, cu jumătate glas; vreo formulă de circumstanţă. Când o termină, trage aerul repede prin colţul gurii, cu dinţii strânşi, ca o respiraţie, producând un şuerat ca şi când sar fi opărit cu supă. Şuerarea asta e caracteristica saluturilor lor.

Baronul a rămas cu gura căscată şi tocmai la sfârşit s-a desmeticit să spue:

— Ia uiî te la ăştia!

Eu îl trag cu putere, lacom să mai văd şi altele:

— Hai baroane mai departe; asta e ceva pe care o s-o tot vezi de-aci înainte.

Când am dat în *Ghinza,* strada largă ca un bulevard, aspectul s-a schimbat cu totul: pavaj, tramvae. Printre rikşe, la răstimpuri, automobile. Case mai înalte, unele în stil european, cu mai multe caturi. Hieroglifele firmelor mai multe culcate decât în picioare, sunt întrerupte de litere latine mari, anunţând pe englezeşte magazinul şi marfa.

Marfa! M-aş opri la fiecare pas, ca într-un muzeu, aşa de captivantă e. Obiecte minuscule, parî că lucrate sub lupă; linii şi culori noi; forme necunoscute de lucruri pe care nu le

ghicesc ce pot fi. Baronul mă trage brutal:

— Hai domnule, că aşa nu mai ajungem niciodată! Parîc-ai fi femee de te opreşti la toate vitrinele.

Când dăm să traversăm, gata să ne calce un tramvai.

Amicul meu se indignează:

— Ce caută ăsta pîaici?

— Zi, abia acuî observaşi, baroane, că circulaţia e pe stânga?

În realitate a trebuit sperietura cu tramvaiul, ca să văd şi eu că toata lumea, vehicule şi pietoni, ţin stânga.

Pentru Yokohama nu e nevoe să ştii la ce oră pleacă trenul. Te duci la gară şi aştepţi trenul electric pe care-l ai la fiecare trei minute. Sunt doar trei vagoane şi numai clasa II-a şi a III-a; democraţia practică a desfiinţat ca inutilă pe a întâi.

Bine înţeles, luăm a III-a pentrucă dus întors nu ne costă pe fiecare decât 58 de seni. Vine cam un leu şi 50 de bani dinainte de război, pentru o distanţă ceva mai mică decât Bucureşti-Ploeşti.

Controlul biletelor nu se face în tren, ci numai la intrarea pe peron şi la ieşirea din gară, la sosire.

— Atunci cum se asigură Calea Ferată că pasagerul nu schimbă clasa?

— Contează pe cinstea călătorului.

— Deci, sistemul nu e bun pentru orice țară...

Totuşi, controlori există, dar rari; atunci, dacă te prinde, plăteşti numai diferenţa fără nici o amendă. Oameni civilizaţi.

Trenul electric ajunge din urmă pe cel cu aburi. Cursa de întrecere atrage pe toată lumea la geam. Încet-încet, electricul învinge şi trece înainte. Victoria e a noastră. Curând însă electricul nostru se opreşte în prima stație. Trenul cu aburi vine din urmă gâfâind şi trece în goană voios.

Cel cu abur parcurge distanţa într-o jumătate de ceas, pentrucă nu opreşte nicăeri între Tokyo şi Yokohama; electricul are nevoe de 50 de minute, deşi mai iute, fiindcă deserveşte 12 staţii intermediare.

Numele fiecărei gări e repetat de-a lungul peronului, ca să vadă bine călătorul din orice vagon s-ar afla. Pe tăbliţă e scris

cu litere latine, iar dedesubt pe japoneşte. Aci mă încurc. Sunt, când două, când trei ideograme, o dezordine de linii şi accente imposibil de memorat. Dar în dreptul fiecărui asemenea desen complicat, sunt câte două-trei semne mult mai simple şi uşor de reţinut; şi parîcă fac parte din alt gen de scriitură.

Îi cer într-o doară lămuriri baronului care găseşte că sunt aşa de insolubile asemenea probleme pentru el, încât îmi răspunde indignat:

— Ce eşti nebun? Pe mine mă întrebi?

Dar nu mă las. Colind tot trenul din vagon în vagon, până dau de un japonez posesor de cuvinte în limbi străine, care mă luminează: măzgăliturile complicate sunt ideograme chineze; celelalte simple sunt japoneze şi indică pronunţia celor dintâi.

Dela gară o luăm pe jos, renunţând şi la rikşe şi la tramvaiul ieftin de tot. Aspectul general e acelaş ca şi la Tokyo. Magazine multe, variate, unul lângă altul. Asemănarea provine din arhitectura caselor, din portul oamenilor, din tot ce constitue exotismul japonez.

O deosebire între aceste două oraşe există. Yokohama mai europenizată, pierde ceva din caracterul autohton. Sunt mai multe firme de magazine scrise cu caractere latine, fiindcă aci sunt şi mai mulţi străini; pe străzile principale, mai multe clădiri în stil european; iar costumul albilor printre kimonouri nu mai e o raritate ca la Tokyo.

Un canal larg ca un mare bulevard, străbate oraşul. Canalul e în legătură cu Oceanul, de aceea circulă pe el mici vaporaşe târînd şlepuri după ele.

Yokohama are o parte a oraşului suită pe coline, numită cu expresia englezească „Bluff"; aci e centrul europenilor şi aici găsim la „Pension Dentici", compatrioţi.

Tot acest Bluff e o colecţie de vile cochete europene, cu grădiniţe vesele de ţi-e mai mare dragul să te plimbi. Iar de sus avem asupra întregului port o privire panoramică atât de captivantă, încât chiar baronul i-a acordat câteva minute de contemplare.

Înainte de a ne întoarce la Tokio, dăm o raită pe terasa hotelului Palace, cu faţa spre valuri.

— Baroane, ia o pietricică în gură.

— Pe ce motiv?

— Apa asta se numeşte Oceanul Pacific. Uită-te bine la el, să nu-l uiţi.

— Ei şi?

— În Bucureşti nu prea ai ocazie să-l vezi. Baronul e blazat:

— Mare scofală! Mai bine uiîte ici, ce mândreţe de hotel!

Marota lui: civilizaţia.

*

Am pornit-o de dimineaţă cu baronuî după lucru. Am vizitat câteva birouri de filaturi de mătase. La unele n-am găsit pe cine trebuia; la altele am obţinut numai speranţe.

Cu sufletul obosit, am intrat în parcul Hybia să ne răcorim creerul, cum zice baronul.

Imens parc. Am luat-o agale pe aleele întortochiate şi inundate de soare. La fiecare pas, boschete de flori, diferite în formă şi culoare. Arbori mulţi, cu crăngile întoarse în linii sinuoase, graţioase, inedite.

Ochiul nostru european e obişnuit cu bifurcarea simetrică. Aci, o creangă porneşte din trunchi uneori paralelă cu pământul şi deodată o coteşte brusc la dreapta, fără corespondent în cealaltă parte. Apoi face un cot spre stânga aproape în unghi drept, se sue puţin drept în sus ca să nască două crenguţe inegale, orizontale, în direcţii opuse, ce cată şi ele spre cer.

E atâta artă în dispoziţia asimetrică a crăngilor, încât e imposibil să crezi că pomul a crescut de la sine aşa. Şi cum arborele pare a avea o vârstă respectabilă, desigur că mâna japonezului a stăruit cu răbdarea rasei, în multe decenii, strâmbând ici un ram, rupând dincolo altul, cu migală, cu persistenţă, până l-a izbutit în forma asta.

O grotă măricică, aproape ascunsă de ghirlande verzi, ne odihneşte un timp de soarele prea iubitor.

Ca să ieşim spre lacul mare din mijloc, trebue să trecem pe un pod arcuit. Dar mai întâi stau să-l admir de la distanţă. Încadrat în verde mult şi de tonuri diferite, podul se desenează aşa cum l-am văzut în estampe: nepractic de boltit, lăcuit în

acel roşu cu galben mult căruia pictorii îi zic vermilion, cu balustrada simplă şi în armonie cu picioarele drepte, înfipte de-a-dreptul în apă şi pre lungite neverosimil prin reflectul lor.

— Hai pe el, artistule.

Acolo s-au oprit femei şi copii, aplecaţi pe parapet, interesaţi de broaşte ţestoase.

Baronul pân-aci a fost de o suspectă cuminţenie. Nu mi-a turburat cu o vorbă contemplarea mea. Dar acum se dă la tot felul de năzbâtii, spre hazul japonezelor, doar le-o atrage atenţia. Vorbeşte tare şi păcăleşte broaştele cu ghemotoace de frunze.

Din apă sunt puţin ieşiţi, nişte bolovani de formă rotundă cu încrustaţii regulate, de te miri cum i-a aşezat acolo. De sus porneşte un cocoloş alb de pâine. îndată apare de sub bolovan un gât caraghios, cu un cap mic turtit, ridicat în sus şi deodată bolovanul începe să lunece pe apă spre bucăţica de pâine.

În acea clipă, bolovanii ceilalţi suferă aceeaşi metamorfoză, pornind într-un concurs de viteză, având drept ţel, boţul alb. La ţintă, o mică înghesuială cu bruscări şi repezeli, cum nu te-ai aştepta de la nişte broaşte ţestoase.

— Hai să plecăm baroane, că e târziu.

Şi o luăm iar pe aleele ondulate, prin parcul fără sfârşit.

*

Am descoperit un restaurant lângă hotelul nostru; tot japonez, dar cu mâncăruri europene. Pe firmă scrie *Lunch,* cuvânt englezesc care înseamnă „Dejun". Ieftin: pentru 50 de *seni* ne dă o supă, mâncare, friptură, prăjitură şi pâine cu puţin unt şi cafea. Însă porţii minuscule.

Alteori cumpărăm unt, pâine, lapte condensat şi luăm masa în cameră.

— Mâncăm în seara asta, artistule?

— Mâncăm.

— Atunci, pălăria, şi hai după cumpărături.

Ce voluptate, să rătăceşti prin împletitura de străzi, ca un labirint, dând mereu de aspecte noi, de magazine cu obiecte de care nu te poţi dumeri nici în privinţa provenienţii, nici a

întrebuinţării.

— Artistule, uite ouă! Luăm şi noi. E! Jupâne! Fă-te încoa!

Baronul se distrează adresându-i-se în româneşte. Aleg ouăle şi întreb în englezeşte cât costă. Patronul se ploconeşte adânc şi râde; nu ştie nici o limbă străină. Atunci îi vorbesc mai tare ca şi când aşa ar înţelege mai bine:

— Cât costă?

Iar surâs, iar complimentări. Acum îi strig de-a-dreptul cu toată forţa:

— Cât costă, domnule? N-auzi? Câte parale?

Zadarnic. Zâmbeşte de zor şi dă mereu respectuos din cap. Ce ne facem?

Prietenul meu are o idee: bagă mâna în buzunar, scoate un pumn de monede şi-i întinde negustorului:

— Na! Alege şi ia-ţi.

Dar omul tot nu înţelege. Surâde binevoitor şi se înclină la infinit.

— Vezi, baroane? Dac-am vrea să cumpărăm politeţe, ar fi o minunăţie, că e gratis şi din belşug.

— Ia lasă gluma, artistule. Zi mai bine ce dracuî e de făcut.

— Zi tu ca eu nu mai am nici o idee.

Amicul fluieră a pagubă şi s-aşează jos descurajat:

— Grei de cap sunt ăştia, domnule!

— Baroane, nu e vina lor. Trebuia să ne facem o listă de cuvinte uzuale.

— Când? Că abia sosirăm.

Eu propun o soluţie pe care o găsesc genială: luăm ouăle şi plecăm; omul o să vie după noi, şîatunci o să priceapă când iîom întinde paralele. Zis şi făcut. Salutăm şi plecăm cu marfa. Salută şi el, râde, dar nu se mişcă. La colţul străzii ne oprim.

— Stai baroane, că ne arestează pentru furt şi ne spânzură. Îndărăt.

Ne întoarcem şi cu figuri râzătoare ca şi a lui, îi adresăm unele expresii specific româneşti. Fireşte, asta n-ajută la deslegarea problemei.

— Ia uiîte o ţară plină cu toate bunătăţile şi în care poţi muri de foame cu bani în buzunar!

Lângă mine e un penel cu cerneală şi hârtie. Disperat, îi strig pe româneşte:

— Spune momâio, cât face? Douăzeci de seni? Mai mult? Mai puţin?

Şi scriu cu cifre arabe: 20,

Ce minune s-a întâmplat? Negustorul ia penelul, taie cu o cruce cifra mea şi scrie alături: 16. Amândoi izbucnim în acelaş timp:

— Uraaa!!

În sfârşit plătim şi ne grăbim spre hotel, că ne e o foame...

*

De dimineaţă am fost iar în o mulţime de locuri la societăţi, pentru un post de birou. Peste tot aceeaşi poveste:

— Ce limbă ştiţi?

— Franceza, germana...

— Dar engleza?

Ca să nu-i descurajez, răspund:

— Mai puţin.

În realitate puţinul e destul de redus. Şi contabilitatea. Ceîor fi având toţi cu engleza şi contabilitatea? Câte birouri am cutreerat, toate mi le-au cerut ca o condiţie indispensabilă. Urmează să fac din nou încercări în alte părţi.

În aşteptare, vizităm parcul *Ueno* unde cireşii înfloriţi fac funcţie de magnet pentru toată japonimea. Spectacol care nu poate fi văzut decât între Martie şi Aprilie. Amorul lor pentru flori ia proporţiile unor serbări speciale zise *hana-mi,* „privirea florilor", cu procesiuni în costume şi lampioane, seara.

Şi au dece. Tot parcul nesfârşit e inundat de albul şi roz-palul florilor de cireş, delicat ca un fum colorat prins de crengile arborilor. E o feerie ca o imensă şi abilă decoraţie teatrală.

O lume; bărbaţi, femei, copii, vânzători de răcoritoare, restaurante. Ne strecurăm greu prin mulţime, la muzeul *Cudan* din apropiere: arme şi costume vechi; şi trofee din războiul cu Ruşii, bine înţeles. În camera rezervată pentru faimosul general Noghi — care s-a sinucis cu nevasta, la moartea împăratului, din devotament — am descoperit mari

decoraţii româneşti şi o pictură cu un autograf în nemţeşte a Reginei noastre Carmen-Sylva.

Fotografia de alături – toată familia noastră regală, împre-ună cu Noghi – aminteşte vizita generalului în România.

Pe baron însă l-a impresionat altceva.

— Ai văzut ce ordine şi ce sistem ingenios cu frânghiile?

În adevăr, o frânghie ca un fir al Ariadnei, e dispusă aşa fel în cele 40 de încăperi, încât te conduce pe rând în toate, fără să te încurci.

Tot prin partea locului, o statue a lui Buda în bronz: un om gras cu chip de femee, stă cuminte jos turceşte şi se gândeşte. Dacă spui că e enormă, nu se înţelege mare lucru. După aprecierea noastră, poate să aibă 20 de metri în înăţime.

Aproape, un templu — budist o fi? şintoist? – cu un gong mare, ca un disc de alamă, având în faţă o frânghie cu nod; cei ce vin şi se roagă, trag mai întâi de funie, iar gongul sună grav şi prelung. Eu explic:

— Ăştia atrag atenţia lui Buda că sunt aici şi că se roagă.

Dar baronul, care a simţit, se uită sever şi pieziş la mine, în semn că nu s-a prins.

Fiindcă ne-a mai rămas timp, am vizitat şi grădina zoologică.

Am trecut repede pe lângă nelipsite maimuţe, tigri, elefanţi, pantere şi alte locuitoare din junglă. Am acordat câteva secunde unui urs galben-auriu, fiindcă era japonez. Şi unei vulpi pentru că era toată albă. La păsări, papagali şi păuni albi. Alici păsărele roş cu albastru, sau cu nuanţe neobişnuite. Baronul, care o luase puţin înainte, se întoarce voios:

— Dacă tânjeşti după o raţă pe varză sau vreun curcan la cuptor, pune-ţi pofta în cui, artistule, că în ţara asta, curcanii şi gâştele sunt la muzeu!

Chiar aşa! Ceva mai departe, după grilajul de sârmă, curcani, gâşte şi raţe, ca la noi. Dar cocoşul de alături merită o menţiune specială: jumătate alb curat şi jumătate negru pur. Adevărat fenomen.

În sfârşit, piesa excepţională, piesa de uimire pentru care singură merită să fie vizitată grădina zoologică: sus, la înălţime

de vreo trei metri, un cocoş; dar un cocoş căruia îi atârnă coada până la pământ, adică trei metri şi ceva de coadă!

Asemenea record n-a visat nici America. Stă acolo nenorocitul, prizonier într-o colivie, fiindcă altfel coada n-ar mai rezista şi s-ar rupe.

*

Cum era să plătim mereu câte un *yen* de om, pe zi, la hotel? Banii îmi sunt pe sfârşite şi nici o perspectivă de a găsi vreo ocupaţie, de a câştiga de undeva vrîun yen.

Voiam o casă japoneză, fiind ieftină, mult mai ieftină decât la hotel, deşi fără confortul nostru obişnuit.

— Eu nu mai stau, dragă baroane; nu mai pot. Aici plătim 60 de yeni pe lună; într-o casă particulară ne-ar lua numai zece.

— Atunci să căutăm o casă japoneză.

— Sigur; să căutăm.

Şi ne-am interesat în mai multe părţi. Dar ni s-au dat răspunsuri la fel: japonezul nu primeşte la el european, decât dacă e demult în Japonia, sau dacă vorbeşte limba şi deci e asimilat. Iar noi nu cădeam nici în prima nici în a doua ipoteză.

Eram descurajaţi. Totuşi, zeul vagabonzilor a fost iarăşi îndurător. Printrîo bucătăreasă japoneză am aflat de familia Okada, din nobili samurai scăpătaţi, care ne ar închiria o odaie.

— Dar camera, ne spune intermediarul, nu are nimic pentru un european; o luaţi aşa cum se găseşte ca pentru japonezi.

— Da, da, sigur; nu e nimic.

Cu atât mai bine; deacolo o să văd eu Japonia adevărată, nu din hotel. Ne-am dus numaidecât. *Akasaka-ku, Hikaua-cio, nana-banci, Okada-san;* asta-i adresa. Fiindcă am primit lămuriri, fac pe savantul, sa-l dau gata pe baron:

— *Ku* înseamnă district, cum ar fi o culoare în Bucureşti; *Akasaka* e numele districtului; *cio* înseamnă mahala; deci mahalaua Hikaua; *banci* e număr; *nana-banci* No. 7; şi fiindcă numărul se referă la un grup de case, nu numai la una, trebue

să spui şi numele proprietarului: *Okada-san,* adică domnul Okada.

Baronul, care mă tot ironizează decâteori mă vede că însemn cuvinte, adaugă:

— Trece-o şi pîasta la catastif, până n-o uiți.

Tot vorbind, am ajuns. Ciocănim. O fată tânără deschide o uşe care n-are nici clanţă, nici ţâţâni, ci alunecă dealungul peretelui ca în vagoanele de tren. Se aşează jos în genunchi pe podea, pe care aplică apropiate palmele şi se pleacă adânc atingând fruntea de împletitura de pai:

— *Yoku irasseai maşta!*

Ne îndoim şi noi din şale cât putem. Apoi îl înghiontesc pe baron:

— Prezintă-mă fetei. Ce stai?

Baronul se bâlbâe pe englezeşte:

— Aăăă... *I... am...*

Eu i-o iau înainte indicând cu trei gesturi largi şi expresive, pe româneşte:

— Baronu! Artistu! Matale?

Fata m-a priceput şi-mi răspunde:

— *Toşiko!* Într-o lungă frază de protocol. Vasăzică o cheamă Toşiko-san. Baronul foarte galant încearcă să parlamenteze în englezeşte. Fata nu ştie. Şi nici părinţii cari i-au venit în ajutor. Însă li s-a vorbit de noi şi ne tot invită înăuntru.

Când dăm să facem un pas, domnişoara Toşiko ne opreşte şi ne arată prin semne că trebue să ne scoatem ghetele. Ne executăm fără entuziasm şi intrăm. Pe jos, o împletitură fină de pai, moale, curată; îi zice *tatami.* Acum găsim justificată măsura descălţării.

Odată intraţi, iar ne complimentăm adânc. Suntem într-un mic vestibul care dă în fund într-o cameră; în dreapta, o scară de lemn lustruit, ca de pod, fără balustradă. Urcăm pe ea la etaj. Acolo e camera noastră: o odae mare, dar goală, absolut goală. Nici dulap, nici scaune, nimic.

Tânăra japoneză deschide o uşe pe care n-o observasem, fiindcă face parte din perete. Uşa se dă la o parte ca şi cea de la intrare, alunecând pe o mică scobitură în lemn de-a-lungul

peretelui. De acolo scoate două perne mari pătrate dar subţiri ca o plapumă, îmbrăcate într-o minune de mătase; ni le pune la picioare şi ne face semn să ne aşezăm pe ele.

— *Dozo, okakenasai-mase!*

Baronul e nedumerit:

— Ce-i asta, artistule?

— Scaun. Ce vrei să fie? Stai jos.

Încerc să-i imit. M-aşez întâi în genunchi şi-apoi pe călcâie. Zâmbesc fericit. Dar după puţin timp mă ridic că nu mai pot; mă doare îngrozitor. Baronul, mai practic, s-a aşezat de la început turceşte. Aşa pot sta şi eu. Rotim ochii prin camera despuiată şi ne privim interogativ,

— Ce ne facem, baroane?

— Ne-am curăţat, artistule.

— Stai domnule, să întrebăm; nu te grăbi.

Baronul strigă tare în englezeşte: *sleep! sleep!* şi face gestul culcatului. Toşiko-san a înţeles. Nu englezeasca, ci gestul. Deschide aceeaşi uşe misterioasă din perete, scoate o saltea mare şîapoi încă una. Pe ele întinde câte un cearceaf. Deasupra, o plapumă aproape tot aşa de groasă ca şi salteaua. În loc de pernă, un fel de sul mic. Desenul şi coloritul mătăsii de pe plapumă, o frumuseţe.

— Ce zici, baroane?

— Maica ta, Christoase!

Eu tai repede lamentările baronului:

— Da' masă? Ia întreabă.

— Întreabă tu. Nu văzuşi că nu ştie englezeşte?

Eu îi vorbesc direct pe româneşte, că e tot una; însă cu gesturi ca pentru surzi:

— N-ai aşa, o chestie pe care poate omuî să scrie o scrisoare?

Toşiko-san face aprobativ: — *Ha!* se scoală, ia de lângă perete o tăblie de lemn frumos lustruită, cam de un metru pătrat, pe care n-o băgasem de seamă, fiindcă era rezemată de perete. Dintrîo parte a tăblii ridică patru picioare care stătuseră culcate, întoarce tăblia pe ele şi gata masa, înaltă de vreo 20 de centimetri.

— Pentru o păpuşe micuţă ca tine, baroane, tocmai bună!

La gândul c-ar putea fi păpuşe, baronul sburdă o clipă din privire; pîormă, indignat artificial:

—Îtă-te să te bată, artistule!

De jos, o soră mai mică aduce pe o tavă rotundă minunat lăcuită, ceai şi un fel de prăjiturele cu un gust şters. Ceaiul începe să-mi placă. E a treia oară când beau ceai japonez.

Acum stăm toţi şase, tăcuţi, ei privindu-ne zâmbitori, noi examinând mereu odaia. Fereastra e mare, cu linioare subţiri, orizontale şi verticale, formând pătrăţele cu laturi de câte 20 de centimetri; pe toate aceste pătrăţele, cât ţine fereastra, în loc de sticlă, hârtie albă, subţire şi mată. Nu vezi afară; dar lumină vine destulă. Fereastra se deschide ca şi uşa. Clanţe, zăvoare, ţâţâni, nu există.

Toşiko-san se îndreaptă spre un perete unde pare a fi uşi; da, sunt uşi cari dau în odaia vecină. Despărţitura dintre odăi o formează patru tăblii de şipcă subţire, acoperite cu carton pictat; fiecare tăblie e lungă de un metru şi înaltă de doi. Cele două tăblii din mijloc alunecă de-a-lungul celorlalte două, una în dreapta, alta în stânga; aşa se deschide uşa.

Din odaia de alături, Toşiko-san aduce un fel de vas mare ca o glastră, plină pe trei sferturi cu cenuşe, iar deasupra, 3-4 cărbuni semi-aprinşi. Înfipte în cenuşe, două vergele subţiri de alamă. Un fel de sobă. Fata ne spune cum se numeşte: *hibaci*.

Japonezul ne oferă ţigări autohtone, care nu diferă prea mult de ale noastre. Apoi scoate pipa lui cu gămălie minusculă, o încarcă cu tutun, aprinde de la cărbuni, trage două fumuri, scutură scrumul lovind uşor luleaua de capătul hibaciului, o încarcă iar pentru două fumuri şi tot aşa, ca şi călătorul din tren. Eu mă decid deodată:

— Hai să ridicăm şedinţa, că mai avem treabă.

Ne sculăm, ne încălţăm, ne complimentăm adânc şi surâzător ca ei şi o pornim în pas accelerat, gânditori şi tăcuţi. Într-un târziu întrerup frământările baronului, din remuşcare, pentrucă se sacrificase să locuiască cu mine.

— Văzuşi ce înseamnă casă japoneză? Să te văd cum o să te acomodezi?

— Ia lasă artistule; nu ziceai tu că vrei să faci studii

sociale?

— Bine, eu; dar e vorba de tine; că nu te obligă buzunarul, ca pe mine.

Baronul e un camarad ideal:

— Nu-mi purta de grije. Dacă poţi rezista tu, că eşti mai pirpiriu, ce să mă mai îngrijesc ieu, că mă vezi cum sunt?

— La drept vorbind, unde e nenorocirea? E un confort special al lor, cu care o să ne deprindem.

— Sigur, lasîcă ne dăm noi pe brazdă.

Şi cu asta, buna dispoziţie a reapărut pe feţele noastre. Oî ntindem voioşi la drum, isprăvim treaba şi ne ocupăm apoi de mâncare.

Când s-a întunecat, ne-am întors la culcare... Şi se lăsase un frig umed... Japoneza ne aduce apă, se prosternă adânc şi ne urează noapte bună:

— *Oya-suminasai!*

Rămaşi singuri, ne consultăm din ochi: cum o să ne culcăm, că ne e frig? Şi pe deasupra, prin uşile astea de carton, curentul e la el acasă.

Baronul măsoară gânditor camera. Paşii lui sgudue uşor casa. Eu mă culc îmbrăcat, învelit cu plăpumoiul lor; dar nu pot s-adorm de sgomotul baronului.

— Ce Dumnezeu tot moşmondeşti acolo şi nu te mai potoleşti?

— Vino încoa' artistule, să vezi unde te culc.

În dulap! În dulapul misterios din perete, că acolo e mai cald. Ideia baronului nu e rea. El se culcă jos, iar eu sus pe poliţă, ca fiind mai uşor. Cărăm saltelele, ne facem paturile şi închidem uşa dulapului pe dinăuntru. E cald şi întuneric. Noapte bună!

Dimineaţa, m-au trezit câteva vorbe japoneze. Până să-mi dau seama pe întuneric unde mă aflu, se porneşte de sub mine o voce somnoroasă şi baritonală:

— Ia vezi artistule, care e în odaia noastră?

La glasul baronului, japonezele au dat fuga la dulap şi l-au deschis.

— *Araa! Màaa!*

Toşiko-san venise de dimineaţă să ne scoale. Constatând

dispariţia noastră, a chemat pe mamă-sa la consfătuire. Şi fiindcă n-au putut deslega misterul, au convocat toată familia la un consiliu general. Pe unde au putut să plece străinii, când pe scară n-au coborît?

Când ne-au descoperit în dulap, au rămas mai întâi muţi de uimire. Acum e râs general. Dar baronul nu se scoală. Somnoros, se întoarce pe partea-ailaltă, aruncându-mi mie:

— Treci la catastif până nu uiţi, exclamaţii de mirare: (piţigăindu-se femenin) Araa! Màa!

Fata îmi aduce apă de spălat, aşa că îmi pot începe tualeta de dimineaţă. M-aş bărbieri, dar n-am apă caldă şi nu ştiu să cer. Toşiko-san pricepe că vreau ceva, fiindcă mă uit la ea şi zic: — Aăăăă...; dar nu ştie ce.

Am găsit. Îi fac semn de băut. Aleargă jos şi-mi aduce o cană cu apă rece. Introduc cu precauţie un deget în apă şi-l retrag deodată repede, suflând în el ca şi când m-aş fi opărit. A înţeles. Se duce din nou jos şi se întoarce de data asta cu apă caldă. Ştiu că apa rece se zise *midzu;* o întreb de cea caldă; japoneza spune:

— *O-yu!* (onorabilă apă caldă!)

Şi fiindcă baronul se uită la mine minunându-se de cum m-am descurcat, i-o iau înainte:

— Stai niţel baroane, să trec ăste două cuvinte la catastif.

*

— Ce facem astă-seară artistule, că te văz cam trist?

— Dacă tot n-am găsit de lucru...

— Nu te descuraja. Hai să mergem undeva să ne distrăm. O să uiţi...

— Bine, baroane. Da' unde mergem?

— Unde vrei tu.

— Atunci, hai la *Yoşioara.*

Baronului îi sticlesc ochii, dar afectează indiferenţă:

— Păi, ai studiat bine chestia?

— Sigur. Ştiu tramvaele, cartierul, tot ce vrei.

De cum se înserează, o pornim în trap spre tramvai. Când vine conductorul, îi comand staţia de coborîre şi mai adaug un

nume japonez:

— *Asaksa. Norikai.*

Baronul ştie că Asaksa e numele districtului unde e Yoşioara; nu pricepe însă ce e *norikai.* Aşteaptă să-i spun eu; dar fiindcă tac, se hotărăşte:

— Ce e aia „norikai”?

— Schimb.

— Cum schimb?

— Corespondenţă, domnule; adică schimbi vagonuî.

— E, şi ce făceai pe misteriosuî?

— De unde, baroane; da’ credeam că ştii.

La „Norikai” pierd vreo două vagoane întrebând mereu, de frică să nu apuc un tramvai greşit. Cum mă mai descurc în harababura asta de străzi, şi încă seara? Am nemerit-o însă şi debarcăm, după mai bine de o jumătate de ceas, în Asaksa.

Parîc-ar fi bâlci. Panorame, circ, negustori cu marfa pe străzi, cinematografe, aquarium, totul luminat din belşug. Şi o lume, de abia răzbaţi. De altfel, nu ne grăbim, fiindcă toate sunt de privit, începând cu obiectele vânzătorilor ambulanţi; nu ştii la ce servesc, dar sunt o minune de artă, ca formă, culoare şi lucrătură. Baronul devine nerăbdător:

— Unde e Yoşioara aia, artistule?

— Dracu ştie, în încurcătura asta de străduţe...

— Întreabă şi tu.

— Cum o să întreb?

— Bine. Ce, ţi-e ruşine?

În cele din urmă, n-am încotro şi aleg pentru asta un tânăr student cu ochelari mari după urechi, care se oferă să ne conducă. Ne convine, fiindcă ştie un început de franceză complicat cu un început de engleză.

Cartierul Yoşioara e aşa de arătos, cu mari case în două etaje, curate, luminate à giorno, cu lume în care sunt amestecate şi domnişoare de condiţie, încât eşti dispus să crezi că e orice, numai centru de plăcere, nu. Dar nu văd „vânzătoarele de dragoste”, cum le zice în romane. În locul lor, fotografii. Baronul e nemulţumit:

— De asta nu mi-ai spus, artistule. Unde sunt fetele?

— Eu ştiu, baroane? Sîor fi schimbat moravurile...

Junele student ne lămureşte: probabil sub influenţa străinilor, s-a găsit că e imoral să se expue femeile în persoană. Dar măsura priveşte numai Yoşioara. Mai sunt în Tokyo şi alte cartiere similare, mai mici, unde tradiţia e păstrată cu tot pitorescul de demult. Şi o luăm înspre unul din ele.

Pe drum, ciceronele ne mai dă preţioase informaţii. Asemenea case se numesc *gioroya; Yoşioara* înseamnă „Valea plăcerilor" şi e numele unui singur cartier, cel principal, cu-noscut de europeni. Celelalte au fiecare alt nume.

Am ajuns. Ca înfăţişare generală nu diferă mult de Yoşioara. Iată şi fetele după gratii.

Nu sunt gratii, cum scrie Loti. E o ornamentaţie de stinghii lungi de lemn, frumos lustruite, în locul peretelui din stradă.

Le privim îndelung. Au kimonouri bogate, în culori vii, armonizate cu gust. Volum de coafuri foarte înalte, cu multe ace mari înfipte, aşa cum se vede în stampele lor, dar cum nu vezi azi nici pe străzi, nici în case. *Obi,* centura de mătase, e lată de tot şi formează la spate un nod enorm şi complicat.

Exagerat de fardate. Cele mai multe, tinere de tot. Stau nemişcate pe perne de mătase, în jurul unui *hibaci,* glastra mare plină pe trei sferturi cu cenuşe, iar deasupra, doi-trei cărbuni aprinşi, aşa cum avem şi noi acasă; numai că *hibaciul* nostru e din lemn căptuşit pe dinăuntru cu aramă; cel de-aci este tot din aramă, cu sculpturi pe exterior.

Examinez pe rând şi atent pe fiecare fată şi nu descopăr nici una care să-mi prezinte un interes... profesional. Greu de definit pentruce. Chiar cele drăguţe îmi par păpuşi de vitrină pe care eşti dispus doar să le priveşti.

Dar aş avea grozav poftă să le descos. Să aflu cum trăesc; dece-au venit aici; cum au venit. Să pătrund în căpşorul lor, să văd ce gânduri se ascund după masca de fard. Vreau să le surprind în ochi o licărire, o cât de mică licărire. Vor fi iubind? Nu se poate să nu iubească; au şi ele suflet. Dar cum?

După multă cântăreală, baronul şi-a ales una şi o indică patronului numărând din stânga pe englezeşte:

— Una, două, trei, patru, cinci!

Patronul a priceput (ar fi fost mai greu să creadă că e vorba de toate cinci) şi o strigă pe nume:

— *Ţuneko-san!*

Fata răspunde supusă:

— Hàii ! se ridică şi dispare pe o scară.

O urmăm invitaţi de patron. Sus la etaj ne primeşte patroana sau directoarea, cu infinite plecăciuni. Intrăm într-o cameră mare, goală, în care o servitoare aduce drept scaune, perne pentru toţi, iar alta, prăjiturele şi sake. Aşa e protocolul: mai întâi trataţia. Patroana comandă:

— *Tabaco-mono!*

A sosit şi tabaco-mono: o cutie de lemn fără capac, în care e un cilindru de bambu pentru ţigări, un castronel pentru cenuşe şi o adâncitură rezervată cutii de chibrituri.

Onorurile gazdei le face aleasa baronului, până ce o servitoare o anunţă că e gata camera nupţială. Fata care a avut tot timpul o atitudine nu numai decentă, dar chiar rezervată, îl invită pe baron foarte politicoasă.

Rămân singur cu patroana care-mi zâmbeşte japoneşte şi mă îmbie mereu cu trataţii, fiindcă nu ştiu bine limba ei şi deci nu poate sta de vorbă cu mine. Încep să mă plictisesc, dar n-am încotro. Fetele n-au nimic feminin în ele, ca să mă atragă. Trebue să fie interesant sufletul lor, dar pentru asta nu cunosc îndeajuns limba.

În sfârşit apare şi baronul. Singur. Eu îl iau repede în primire:

— E! Ia povesteşte.

Dar el refuză orice explicaţie;

— Ia-ţi şi tu una, să vezi.

Nu mă dumiresc de ce o fi făcând pe misteriosul: pudicitate? deziluzie?

*

Toată ziulica nici un claxon de automobil nu mi turbură liniştea în odăiţa mea. În schimb, fel de fel de negustori ambulanţi strigă pe diferite tonuri, cu modulaţii şi flexiuni variate, ce au şi ei de vânzare; că eu nu pricep în totdeauna ce, nici după ţipat, nici chiar văzând marfa. Pot însă deduce cu

oarecare aproximaţie, dacă e de mâncare sau nu.

Mai nesuferite sunt nişte bucătării mişcătoare care fluieră strident şi neîntrerupt. Uneori se opresc pe strada mea şi mă asasinează vreme îndelungată. Ce nervi or fi având oamenii ăştia! Că ai mei au devenit foarte sensibili. Am constatat asta de cum am sosit. Clima umedă a Japonii are o influenţă deprimantă asupra europenilor mediteranieni obişnuiţi cu aerul uscat. În schimb, englezii şi olandezii se simt ca la ei acasă.

Cu toată oboseala de peste zi, mă trezeşte din somn orice sgomot. Noaptea, un fel de guarzi de incendiu fac rondul pe străzi şi la fiecare 15–20 de paşi, lovesc ritmic două lemne sonore:

— Pac, pac, pac-pac.

Apoi pauză; şi iar d'acapo. Asta ca să atragă atenţia cetăţenilor asupra cărbunilor aprinşi, sau asupra focului ce l-ar avea în casă. E o măsură preventivă, necesară faţă de materialul inflamabil al casei japoneze: lemn, carton şi hârtie; se poate mai bun aliment pentru foc? Pentru gătit, sobiţe cubice de teracotă, aşezate de-a-dreptul pe podeaua din împletitură fină şi moale de pai. Mă mir că nu sunt interzise de poliţie.

Din cauza asta, când se porneşte un incendiu, în cel mai fericit caz mistue câteva zeci de case, întâmplare diversă care abia e menţionată de gazete. Am văzut pompieri echipaţi cu aparate moderne şi sosind rapid. Dar modul lor de lucru pare uneori o glumă sinistră. Ei nu se ocupă de casele incendiate. Tulumbele varsă torente de apă, nu pe clădirile vecine, ci mai departe, pe cele din rândurile următoare. Pe cele din imediata vecinătate, neatinse de flăcări, tabără cu topoarele ca să le dea jos. O experienţă de veacuri le-a arătat că în unele cazuri, pe vânt, e cea mai eficace metodă.

În mijlocul nopţii m-a deşteptat de curând un strigăt puternic din strada, repetat şi marcat cu toba mare:

— *Kagiua Kasumicio! Kagiua Kasumicioooo!* (E foc la Kasumicio!)

Toată strada a fost la ferestre să se intereseze de incendiu. Dar cartierul Kasumicio e destul de departe; nu era nici un

pericol.

— Atunci dece strigă pe la noi?

— Pentru rude şi cunoscuţi; să se ducă să le dea ajutor, acolo.

Azi am simţit un cutremur de pământ ceva mai lung. Fenomenul se repetă la câteva zile, mai tare sau mai slab. Casa pare sgâlţâită din încheeturi de forţe magice. Japonezii sunt obişnuiti şi nu-i dau atenţie. Dar când se porneşte serios, odată îi vezi pe toţi în mijlocul străzii, alarmaţi.

Astea sunt cele două mari nenorociri ale Imperiului Soare Răsare: incendiile şi cutremurele. Groaza lor de incendiu am simţit-o când, pentru prima oară, am voit şi noi să ne gătim singuri acasă, ceva de mâncare. Am dibuit aproape de locuinţa noastră un negustor cu de-ale mâncării.

— Hai baroane, la cumpărat.

— Ce luăm pentru astă-seară?

— Vedem noi la faţa locului.

După pofta stomacului alegem ouă, unt în nişte cutii de lemn cu pereţii ne mai văzut de subţiri, brânză şi fructe.

Acasă eu sunt bucătăreasa, în timp ce baronul îmi citeşte „Japan Times". Aprind un foc bun pe sobiţa de teracotă şi în vasul nostru de aluminiu prepar mâncarea favorită: jumări cu brânză. Am eu o sistemă de le reuşesc păstrându-le culoarea de galben-deschis, fără să le înegresc deloc: nu încing prea tare untul şi le amestec mereu.

Pe când mă îndeletniceam mai cu entuziasm şi cu gura pofticioasă, apare sus pe scări mama lui Toşiko-san. E teribil de alarmată şi ne strigă mereu:

— *Kagi! Abunài! Kagii!!*

— Ce vrea asta, artistule?

— Da' de când mă ştii tu profesor de limba japoneză?

Madam Okada reia cu gesturi disperate apelul, arătându-ne focul din sobiţă şi schiţând apoi gesturi largi prin cameră, evocând flăcările:

— *Kagi! Kagi!! Abunài!*

Eu deviu dintrîodată competent:

— Zice că e pericol de incendiu.

— Mersi!

Băiatul ei i-a venit în ajutor cu două cuvinte căutate în dicţionarul său englez: *kagi* e incendiu; *abunai,* pericol. Am potolit o cu greu şi numai după ce am renunţat la foc, Fiindcă jumările erau gata. Dar avea dreptate. Casa japoneză e aşa de inflamabilă, încât e destul o scântee nesupraveghiată, ca să se întâmple un dezastru.

După ce am mâncat cu poftă de animal de pădure, ne-a părut rău de focul stins. Răspândea adineauri o căldură atât de plăcută, şi seara se lasă în ţara asta un frig...

*

În imperiul samurailor nu există ploşniţe; eu, cel puţin, n-am văzut nici una. Nu le-o fi priind clima umedă a Japonii. În schimb biata căsuţă japoneză suferă cumplit de alte două flagele, cari se adaugă la foc şi cutremur: şobolani şi purici. Podeaua de tatami, cu împletitura fină de pai, e generatoare de insecte săritoare; nu se mai isprăvesc. Baronul e indignat:

— Barem de-ar fi deştepţi, nu ţi-ar fi necaz; da' sunt proşti ceva de speriat. I'ote câţi s-au prins iar!

Chiar aşa. Seara pun o farfurie plină cu untdelemn pe care arde ca într-o candelă, un muc slab. Dimineaţa găsesc regulat cadavre puriceşti plutind în ulei şi tot nu se mai învaţă minte.

Cu şobolanii e mai grav. Materialul de construcţie e un paradis pentru ei, fără să mai pun la socoteală comestibilele pe care orice nipon le ţine în gospodăria sa. Şi cum casele lor sunt lipite una de alta, domnii şobolani se pot plimba prin tot Tokyo nesupăraţi, ca pe o întinsă moşie.

Dacă ar avea mania statisticilor ca americanii, cred că bieţii niponi ar descoperi cifre înspăimântătoare în privinţa pagubelor anuale pe care le suferă Imperiul de la rozătoare. Distrug tot. Mi se plânge şi vânzătorul meu de orez. Îi mănâncă atâta, că i-ar da mâna să-l vândă mai ieftin, dacă nu l-ar împuţina a-tot-stricătoarele astea. Cu toată paguba, orezarul rămâne mereu cu voe bună. Eu îl întreb mirat:

— Nu puteţi scăpa de ei?

El îmi răspunde convins:

— Numai prin incendiu.

Şi iar zâmbeşte. Aşa dar, un flagel prin altul. Din cauza

acestor distrugătoare, multe nopţi n-am dormit, până m-am deprins. În camera mea nu i-am văzut niciodată. Însă în pod fac uneori un sgomot de nu poţi închide ochii. Nu-i aud ronţăind; dar aleargă de colo până colo aşa de tare, încât după călcătură ai zice că e alt animal mai mare.

Străinii mai vechi decât mine m-au asigurat că e vorba într-adevăr de o jivină mai mare şi rapidă, pe care japonezii anume o cultivă, ca să prindă şobolanii.

Am constatat, mai târziu, că nu există nici o jivină. Sunt numai şobolanii cari, în epocile de reproducţie, fug unul după altul, din motive amoroase. Dumnealor sunt mari, bine hrăniţi, casa, fiind de lemn, are rezonanţă, aşa că se explică sgomotul tare în raport cu talia lor.

*

Iar am luat-o pe străzi oprindu-mă în dreptul magazinelor şi trudindu-mă să pricep rostul obiectelor. Fiecare prăvălie conţine altceva. O ceasornicărie, alături de o măcelărie; unul cu lemne şi cărbuni, lipit de un zarzavagiu. Lângă cel cu umbrele ceruite, obiecte casnice de tot felul şi ceva mai departe, o pescărie. Toate de dimensiuni reduse, doar pentru trebuinţele cartierului.

Prăvălia e de lemn, carton şi hârtie, ca orice clădire japoneză. Dacă n-ar exista firmele mari de pânză cu hieroglife cât toate zilele, nu le-aş deosebi de casele obişnuite, afară poate de geamuri la uşi. Dar tocmai aceste firme variate, cu scrisul când orizontal când vertical, le dă toată poezia.

Marfa e expusă la stradă în chip de vitrină deschisă de toate părţile, iar în caz de ploae, protejată de o pânză groasă. Mai toate articolele au preţul fixat, scris pe o mică tăbliţă înfiptă în picioare, pe un beţişor.

Negustorii sunt în costume felurite. Observ că cei cu marfă mai simandicoasă, cu îmbrăcăminte, cu obiecte mai de preţ, au kimonouri ca şi domnii cumpărători; cei cu articole de mâncare, peşte, carne, orez, poartă costum proletar: pantaloni strâmţi de pânză albastră şi tunică din aceeaş culoare cu 2–3 hieroglife mari pe ea.

Zile întregi poţi să ţi le petreci explorând asemenea prăvălii

şi tot nu te plictiseşti. Fiecare obiect e o curiozitate; modul de vindere, alta.

Ouăle, *tamago,* nu se vând cu bucata ci cu cântarul. Poţi să ceri două ouă, dar preţul ţi-l calculează raportat la kilogram. Şi sunt foarte scumpe. Ca şi carnea, *niku,* pe care măcelarul mi-o vinde în mari frunze de bambu. În schimb, creer, rinichi, îmi dă pe preţuri de nimic, Fiindcă n-au amatori, în afară de pisici.

Vrei un pui întreg? Eşti un cumpărător rar. Negustorul din mahala vinde carnea de pasăre tot cu kilogramul, desprinsă cu o rară îndemânare de pe oase, aşa încât rămâne scheletul gol, bun pentru studii anatomice.

Cu pescăria e altă minunăţie. Peştii mari cu carnea roz-albă se vând în bucăţi tăiate. Dar dacă vrei mici, ţi-i alege vii din hârdae. Într-un butoi, un neam de viermi roz. Îi aşez în palmă la examen, în timp ce vânzătorul mă priveşte zâmbitor. Sunt un fel de crevete mici care aduc într-adevăr cu viermii.

Ce poate să fie o bucată de lemn închisă la culoare, de formă lunguiaţă? O iau în mână: tare de poţi sparge capul cuiva. Negustorul vine spre mine surâzător şi complimentându-se.

— *Koreua nan-deska?* (Asta ce este?)

Domnul vânzător îmi dă un răspuns din care prind cuvântul *sakana.* Acum pricep şi mai puţin; fiindcă sakana înseamnă „peşte". Cum mă vede nedumerit, îmi arată un obiect culinar: un fel de rindea întoarsă, cu lama ascuţită în sus. Japonezul freacă de câteva ori de ascuţiş, bucata tare de peşte; pe dedesubt cad răzături, ca talaşii fini. Zice că dacă torn *şoyu*, un neam de sos picant făcut din fermentaţie de cereale, am o mâncare delicioasă.

Într-un borcan zăresc făină de culoare închisă de parîc-ar fi fost prăjită. Zic: asta trebue să fie făină de secară. Şi-l întreb pe domnul negustor. Dumnealui pretinde că e „făină de peşte". Într-adevăr, bucata solidă de adineauri poate fi pulverizată; câteva linguriţe din asemenea material în apă fierbinte, cu puţine legume şi gata supa de peşte. Cu acest sistem, oricine poate deveni bucătar perfect.

Şi alte multe minunăţii gastronomice. Într-un butoi,

castravete glacé, în genul fructelor zaharisite; un fel de murătură zaharată...

O pornesc rapid mai departe ca să nu-mi stric pofta de mâncare. Arta culinară niponă conţine şi alte surprize. Voi da eu de ele mai târziu. Numai să primesc o invitaţie la masă pur japoneză, nu la vreun restaurant cu mâncăruri americăneşti.

*

Baronul e tăcut pe ziua de azi şi caută inexplicabil să mă menajeze. Nu mă tachinează, şi-mi răspunde amabil la atacu-rile mele. Eu înţeleg că are să-mi spue ceva grav, dar nu-l întreb. Ne despărţim de dimineaţă, el după treburile lui, eu în permanentă căutare de post.

La prânz ne întâlnim la *Lunch.* Îl găsesc în bucătăria restaurantului cotrobăind prin oale ca să ne compue menuul, că după listă iese regulat altă chestie. Aşa, pe văzute, ştie omul ceîşi alege.

În sala de mâncare e răcoare. Baronul se interesează câte grade sunt. Japoneza întrebată se înalţă în vârful picioarelor, priveşte un termometru bătut prea sus pentru statura ei şi răspunde amabil:

— 60 de grade.

Noi ne privim miraţi.

— Artistule, să ştii că iar e vîo teorie japoneză cu care nu suntem la curent.

Nedumerit, cer explicaţii:

— 60 de grade deasupra lui zero, sau dedesubtul lui zero?

Fata moare de râs. Mă scol să mă uit şi eu: un termometru american cu mercurul suit la 60° Fahrenheit, corespunzător cu 15° Celsius. Era simplu, dar nici unuia nu-i dăduse în gând.

În cursul mesei, baronul însfârşit mi-a comunicat ce-l apăsa pe inimă: pleacă în China să-şi încerce acolo norocul. Îi vine greu să se despartă de mine. El e convins că mi-am făcut un rost aici la Tokyo; altfel nu m-ar părăsi.

— Cu portughezuî ai aranjat, artistule?

Portughezu e Pereira, un antreprenor de concerte.

— Sigur, baroane; peste o săptămână cânt într-un concert.

Păcat că n-o să fii şi tu să m-auzi.

În realitate, la concertul fixat, eu doar acompaniez gratuit, sperând ca în viitor să mă aibă şi pe mine în vedere. Dar nu-i spun baronului, ca să nu-i fac inimă rea. Aşa e viaţa. Oi vedea eu cum mă descurc. Cu el nu mă pot duce, fiindcă în combinaţiile lui trebuesc parale.

În ziua următoare îl petrec la gară. Pe peron afectăm veselie, râzând sgomotos de glume pe care le-am mai făcut. Dar în clipa despărţirii, mâinile se încleştează puternic şi rămân aşa în tăcere câteva clipe. Apoi deodată ne pomenim că ne pupăm. Ruşinat, baronul se smulge, dă fuga în vagon şi nu mai apare la geam.

Dela gară mă întorc cu plumb în picioare. Acum, fără el, Japonia îmi pare goală, iar eu, singur, ca într-o ţară pustie...

*

Cât timp baronul fusese cu mine, mă cam lăsasem pe tânjeală cu căutatul unei slujbe. Mă simţeam oarecum sub ocrotirea lui morală şi din cauza asta nu avusesem destulă energie pentru mine. Acum, rămas singur, trebue să fiu mai activ, dacă ţin să nu se repete timpurile de postire de la Wladivostock.

Toată dimineaţa mi-am petrecut-o la Yokohama în căutare de serviciu la unele adrese recomandate. Nici un rezultat. Întors la Tokyo, stau puţin nehotărît; dacă mă duc acasă, iar m-apucă descurajarea şi tot nu profit nimic. O iau pe jos după linia de tramvai ca să nu mă încurc, şi după o plimbare bună ajung în dreptul restaurantului ieftin cu firma *Lunch*

Mi-e cam foame. Decâteori mi se face gol în stomac, mă îngrijorează soarta mea. S-a scurs un timp bunicel de când sunt în Japonia, banii se topesc mereu, au rămas puţini de tot şi nu văd nici o perspectivă de a-i pune la loc. Masa am rărit-o: odată la două zile. Nu e mare tragedie; la Wladivostock treceau uneori patru zile fără să mănânc şi tot n-am pierit. Chestie de obişnuinţă. Intru fără entuziasm.

Japoneza care serveşte îmi prezintă lista; şi lista asta în englezeşte şi japoneză e o veşnică problemă. Aşi putea aplica

soluţia baronului cu cotrobăitul prin oalele de la bucătărie. Dar ce-ţi permiţi în doi, ţi-e mai greu să faci singur. Şîapoi trebue să mă învăţ şi cu listele lor.

După o îndelungată cercetare, indic la întâmplare un fel. Când mi-l aduce, îl studiez în zadar, că nu înţeleg nici cel puţin cam din ce fel de aliment se compune. Îl refuz şi indic altul. Păţesc la fel.

Dela masa vecină, un european de vârstă matură, pe care-l găsesc decâteori viu, văzând că-l privesc descurajat, mă întreabă în englezeşte ce doresc. Fiindcă întârzii cu răspunsul, repetă întrebarea în ruseşte. Bucuros de intervenţia lui, îi spun cam ce-aş mânca. Rusul transmite fetei comanda în japoneşte după care mă invită foarte curtenitor la masa lui.

— Îmi permiteţi să mă prezint: *Kall,* profesor de pian.

Dacă rusul se prezenta arhitect sau doctor, aşi fi avut aceeaşi profesie cu el. Un confrate îţi poate fi de folos. Mă declar deci şi eu, tot profesor de pian. Kall rectifică, fără intenţia de a mă micşora:

— Profesia asta o fac aci, în refugiu. La Petersburg am fost directorul Conservatorului.

Îi răspund curagios, surâzând amabil:

— Curioasă coincidenţă. Acelaş lucru şi cu mine.

Apoi repede, ca să nu mă mai întrebe:

— D-voastră ce-aţi predat acolo?

— Istoria muzicii. Şi D-voastră?

Eu răspund prompt, fără gândeală:

— Compoziţia şi enciclopedia muzicală.

Rusul mă scrutează bănuitor. Plimbă conversaţia prin caracterele diferitelor şcoale muzicale, clasice, romantice şi moderne, prin reguli de armonie, de contrapunct, de orchestraţie şi prin forme de compoziţie, ca să-mi măsoare competenţa.

Conservator n-am făcut. Dar am citit şi studiat muzica serios, cu pasiune, încât i-am făcut bună impresie domnului profesor. E încântat de mine şi simt că mă place. Dacă mi-ar da şi mie un elev, un singur elev, o biată lecţie, plătită cu oricât, l-aşi săruta de bucurie. Abia îndrăznesc să-i fac o

aluzie; dar tace.

Aduc conversaţia la pedagogia pianului. Ca să-l cuceresc, îi arăt că sunt de părere să se dea elevului de la început, noţiunile muzicale necesare. E vorba de o sonată? Să-i explici ca formă muzicală, pe larg, în legătură cu simfonia, ca o lecţie de compoziţie. Cântă un autor? Să-l cunoască: puţină biogra-fie, şcoala muzicală din care face parte şi valoarea operei lui. Iar ca ultim argument:

— Cel puţin, aşa procedez cu toţi elevii mei şi am rezultate foarte bune.

— Aveţi elevi foarte mulţi?

Răspund convins:

— Sigur. O mulţime.

Kall are aceleaşi principii.

— Vezi, îmi spune, cei doi profesori mai buni din Tokyo, europeni – cei japonezi nu contează – sunt excelenţi pianişti; predau foarte bine tehnica pianului, dar nu şi sufletul, fiindcă neglijează partea culturală.

Rusul devine tăcut, gânditor. Frământă ceva în capul lui. Apoi deodată:

— Am în America un angajament strălucit de concerte de pian la patru mâini. Trebue să plec cu o doamnă, bună pianistă. Dar am răspundere faţă de elevele mele; nu găsisem un continuator. Vrei să le iei d-ta?

Sunt împietrit de emoţie. Toate elevele? Visez? Îmi vine să-i sărr de gât. Experienţa îmi indică o altă atitudine. Stăpânindu-mă, îi răspund indiferent:

— Da, dar vedeţi...

Kall mi-o taie, ca să mă stimuleze:

— Am la o şcoală 14 eleve. Vine aproape 100 de yeni pe lună. Ce zici?

O sută de yeni pe lună! Simt că încep să-mi pierd firea; a abia îmi mai stăpânesc glasul.

— Vedeţi că sunt şi foarte ocupat.

Rusul mă ia de braţ:

— Înţeleg ezitarea d-tale. Munca intelectuală este foarte prost plătită. Dar n-ai griie; aranjez eu cu Direcţia să ţi se plătească doi yeni de lecţie. Şi asta numai pentru început.

Doi yeni înseamnă 5 lei dinainte de război. O avere! Mi-aş plăti chiria. Mi-aş cumpăra haine şi albituri, c-au început să mă părăsească. Dar mai ales mi-aş ameliora regimul alimentar, c-am ajuns într-o stare destul de îngrijorătoare; nu mă plac de loc când mă privesc în vreo oglindă de magazin pe stradă.

Şîapoi, nervii mei puşi la îndelungată tensiune, au şi ei nevoe de o lună de vilegiatură la vară când căldura umedă din Tokyo e de-a-dreptul ucigătoare pentru europeni. Am primit deci „în principiu", rămânând să discut cu directoarea.

— Aşa dar, pe mâine.

— Da, pe mâine.

Ne-am dat întâlnire a doua zi la şcoală. Mi-a dictat adresa, am fixat ora şi am plecat acasă fericit, cum n-am mai fost.

Toată noaptea n-am dormit, făurindu-mi miliarde de planuri şi închipuiri. Ideea de a sta alături de o tânără *mûsûme,* mică japoneză veritabilă, în fata unui pian, învăţân-d-o cum să-şi mute degetele pe clape, mi-a părut atât de ireală, încât imaginaţia mi-a şi trecut-o pe teren de literatură. Mă vedeam în legături romanţioase cu o junä niponă, cu faţa prelungă şi ochii în migdală, în superb kimono de mătase, pe un pod roşu arcuit, deasupra unui lac cu broaşte ţestoase în care se oglindesc glicine mov...

Am adormit spre dimineaţă visând nişte balauri apăsându-mă pe tâmple şi m-am deşteptat cu dureri de cap fiindcă uitasem fereastra deschisă.

Seişin-gio-gakuin, adică „Şcoala de fete Sacré Coeur". Aşa se numeşte. Sunt maici catolice cu eleve din toate naţiile, în majoritate japoneze. Adresa o ştiu pe din afară: *Şirokane-san-kocio.* Ajung după un drum lung cu tramvaiul.

Trăesc şi azi emoţia cu care am pătruns prima oară pe poarta internatului. Revăd parcul mare cu arbori şi alei şerpuite, apoi un podeţ, o ultimă cotitură, şi deodată apărând şcoala: o clădire lungă cu etaj, oferindu-se privirii perpendicular în toată lungimea. În aripa stângă, capela. Curte mare, curată. La intrare, un fel de marchiză deschisă. Câteva trepte.

Sun. Bătăi de inimă.

Deschide o călugăriță europeană în vestmânt negru, cu o coafă albă scrobită pe cap. Îmi spun numele şi calitatea de profesor de pian.

— Aş vrea să vorbesc cu domnul profesor Kall.

Călugărița dispare pe o uşe din stânga, după instrucţiuni. Pîacolo trebue să fie cancelaria. Antreul unde am rămas în examinare, e încăpător, dominat de curăţenia parchetului şi de scara mare de stejar din fund care se bifurcă spre catul superior.

Sunt poftit într-o cameră în dreapta, unde iar rămân singur. În aşteptare inspectez pereţii: Papi din diverse epoce, alaturi de fotografii de fine de an, cu eleve multe şi călugărițe de ipsos. Apoi subiecte religioase: Isus umblând pe mare, sfântul Petru spălându-i picioarele, o înălţare. Pe masă, un album cu vederi din centre turistice din Italia şi altul cu nostalgia elevelor pe cărţi poştale ilustrate, adresate maicilor.

Apare Kall, la care mă reped să-i strâng mâna de parcă-l cunosc de mult şi nu l-am văzut de un an. Mă prezintă directoarei, maica Marta, englezoaică. Apoi mă lasă singur cu ea.

Călugărița o scuză pe maica superioară că nu mă poate primi. Prezentarea în rate erarhice ţine de strategia catolică. Maica îmi ia un interogator dulce, pe nesimţite; ţine să ia informaţii despre religia mea, despre familie, vârstă, stare civilă. Fac greşala să răspund adevărat. Simt două răspunsuri în defavoarea mea şi încep să tremur: vârsta şi „necăsătorit". E vorba de un pension cu fete mari! Pe cel de-al treilea, „ortodox", urma să-l constat mai târziu.

— Aţi mai dat lecţii de pian...

— Vai, sigur...

— Unde aţi studiat pianul?

În sfârşit! Îmi dreg glasul şi răspund pe nerăsuflate ceeace preparasem cu îngrijire de acasă:

— Conservatorul de pian l-am făcut la Leipzig cu profesorul Lechetizky; armonia şi compoziţia le-am studiat la Conserva-torul din Paris; canto...

— Aţi făcut şi canto?

— Da, la Milano; orhestraţia la Londra unde am dat concerte cu orhestra Conservatorului meu din Bucureşti. (adâncă respiraţie)

Maica e în admiraţie. Prestigiul compromis de vârstă şi stare civilă, e restabilit. Dar dacă mă întreba amănunte topografice din oraşele pomenite, eram pierdut.

Apoi mi-a spus condiţiile: 2 yeni ora, câte o jumătate de ceas cu o elevă, începând de la 2 după amiază, de patru ori pe săptămână. Orele le aranjează altă călugăriţă, maica Mayer, nemţoaică. Cu contabilitatea şi plata lor se ocupă maica Nourry, franţuzoaică. Asupra acceptării angajamentului, însă, urmează să se pronunţe superioara. E o rezervă din prudenţă.

Am plecat în clopotul unei recreaţii care a populat curtea de rochiţe bleu-marin de toate taliile, cu bretele late peste bluză.

*

Tot restul zilei m-a frământat chestia lecţiilor: Cum să predau? Aveam nevoe de un program de conservator şi nu ştiam de unde să-l iau. Îmi lipsea şi succesiunea studiilor tehnice şi o listă de bucăţi. Căutam să-mi amintesc cum am învăţat eu. În copilărie, vreo doi ani, fără nici o sistemă, cu o poloneză fostă soprană de operă, devenită la bătrâneţe profesoară de pian. Apoi, după o lungă întrerupere, patru ani de studiu serios cu un profesor de meserie. Aşa dar, indicaţii vagi sau insuficiente. Ce e de făcut?

Deocamdată am găsit o cale bună: asist la lecţiile lui Kall, sub motiv că vreau să-i cunosc metoda de predare, să continui în acelaş sistem. Rusul a fost încântat de ideea mea:

— Iată profesorul de rassă care-şi sacrifică propria-i metodă pentru continuitate pedagogică!

În ziua următoare m-am prezentat la şcoală exact ca la o plecare de tren. Lecţiile se ţin provizoriu în sala mare de gimnastică, o cameră care cumulează şi funcţiunea de salon de serbări. Kall, la un colţ de pian; eu la celălalt. În spate, la o măsuţă, cu nasul vârît în caete de corectat, o maică asistentă.

O primă elevă: Marjorie, australiană; vreo 14 ani, frumuseţe blondă, ten de piersică, ochi albaştri cu mobilitate

de veveriţă, neastâmpăraţi şi iscoditori. Talent, dar puţin avansată. Când o ceartă Kall, mă fură cu coada ochiului şi mă măsoară interesată. Eu fixez notele încruntat, într-o concentrată atenţie.

A doua e japoneza Ayako-san. Vreo 16 ani. În kimono sobru. Intră sfioasă, se ploconeşte adânc, se aşează la pian şi fără să mai piardă timp, o porneşte de jos, pe toată lungimea clapelor, cu o gamă în duble sexte, dar atât de repede cum n-am putut-o cânta eu niciodată.

Încep să mă neliniştesc.

Un studiu de Schulhoff, în Presto, îl execută aşa, încât nici n-o pot urmări pe note. Acum am îngheţat de tot.

— E cea mai bună elevă, zic eu timid?

— O, am şi mai bune, o să vedeţi.

Mă uit după vreo ieşire salvatoare. Aş vrea să mă cufund cu scaunul, să sar pe fereastră, să dispar într-un fel. Restul lecţii a fost un chin. Am plecat precipitat, ca un câine bătut, abea luându-mi ziua bună.

Acasă, trântit pe spate, cu ochii în tavan şi mâinile sub cap, am meditat melancolic asupra sforţărilor de a câştiga o pâine. Zadarnice toate stratagemele; zadarnic un car de minciuni. S-a isprăvit. La întâlnirea cu Kall nici nu mă mai duc. Ce să mai caut? După prima lecţie, maicile au să mă svârle afară cu alai.

În următoarea zi, un bilet de la Kall mă cheamă insistent la el. Omul a fost drăguţ cu mine; trebuie să mă duc. O să-i spun curat adevărul, fie ce o fi.

L-am găsit în odaia sa de la hotel, cu o sticlă de vin şi cu un gen de mezeluri ruseşti *calbasan.* M-a luat prietenos:

— Eram sigur că n-o să-ţi convie. Dar ai răbdare. Din toamnă îţi măreşti pretenţiile. Nu face copilăria să scapi şcoala. Vei avea din ce în ce mai multe eleve. Sunt atâţia refugiaţi care mor cu adevărat de foame, înţelegi dumneata? Mulţi ar fi fericiţi să muncească dublu şi să primească pe sfert.

Îţi vorbesc ca unui frate!

Atâta bunăvoinţă m-a făcut să nu-i spun lucrurile pe dea întregul:

— Vezi că eu am întrerupt cu războiul., atâţia ani de când n-am mai atins pianul., nu mai merg degetele cum trebue... elevele sunt înaintate...

Vinul revărsase în rus o imensă bunătate. M-a luat de gât, m-a îndemnat să beau şi mi-a spus:

— Amicul meu, nu te îngriji de asta. N-ai nevoe să te ţii de bucăţile date de mine. Dă-le ce poţi cânta dumneata. Eşti deştept, ai o frumoasă cultură muzicală, o să meargă, sunt sigur. Nu-ţi face sânge rău!

O fi bănuit adevărul? M-a privit dulce, m-a sărutat şi iar a ciocnit:

— Trăiască muzica!

Mie mi s-au umezit ochii...

*

Până la prima lecţie am un răgaz de zece zile, când pleacă rusul în America. Directoarea îmi spune că trebue să predau în patru limbi: japoneză, engleză, franceză şi rusă. Alta dificultate. Improvizez repede:

— Limba japoneză o studiez mereu şi nu-mi trebue decât puţină practică.

Maica ma încurajează binevoitoare:

— Desigur! O să vă deprindeţi numaidecât.

— Acelaş lucru cu engleza. Dar ştiţi, una e teoretic şi...

— O, n-o să fie prea greu. Cât despre limba franceză şi rusă, elevele noastre spun că le vorbiţi curent.

Într-adevăr, rusească nu-mi dă de loc de lucru, fiindcă cele 4 luni şi jumătate de stat în Wladivostock, în mediu unde eram forţat s-o vorbesc, mi-au fost de mare ajutor. Din japoneză tot mai ştiu eu un mănunchi apreciabil de cuvinte şi expresii care se tot măreşte cu fiecare zi. Dar din engleză, mai nimic; asta e realitatea.

În consecinţă am înşirat pe un caet o listă lungă de cuvinte şi fraze necesare lecţiilor de pian şi alături, pe două coloane, traducerea lor în japoneză şi engleză. Acum stau cuminte şi studios cu lista asta, trudindu-mă sârguitor să le învăţ: mâna dreaptă, mâna stângă, deget, mai repede, prea încet, nu încorda mâna, încă odată, foarte bine...

Când mă canonesc cu lista de cuvinte, printrîo firească asociaţie de idei şi de suferinţe, îmi apare automat clasa de liceu cu bănci, colegi, catedră şi profesori. M-apucă uneori câte-un dor de-acasă, de vremea copilării mele, aşa de stăruitor, încât simt ca o voluptate să-mi reconstitui fidel, cu detalii, crâmpee din timpul de şcoală.

Revăd sala de cursuri, mă revăd copil cu caetul de germană învăţând cuvinte, iar printrîo suprapunere de film, copilul e înlocuit cu un om în toată firea, iar caetul de germană, cu lista de cuvinte:

mâna dreaptă: *hidari-no te; the right hand;*

mâna stângă: *mighi-no te; the left hand...*

*

Prima lecţie!

Sunt înaintea unui mare examen, decisiv pentru noua mea carieră, hotărîtor pentru viată. Nu mai am un *sen* în buzunar. Noroc că trăesc în ţara creditului unde toată lumea plăteşte lunar. Am la datorii de mă îngrozesc la gândul că nu m-ar mai ţine la şcoală...

Am sosit puţin înainte şi fiindcă fierb de nerăbdare, angajez dialoguri cu maica instalată cu teancul de caete la măsuţa sa. Rostul prezenţei ei acolo e să păzească eleva de junele profesor; nimic de zis. Dar mi-a plăcut pretextul pe care mi l-au dat ca să justifice măsura:

— Trebue să supraveghem fetele să nu fie cumva necuviincioase cu profesorul care, ca bărbat, poate că se jenează să le facă observaţii.

O primă elevă. E începătoare; n-am grije de pianistică. Dar în ce limbă predau? În engleză. Bun. Deschid ceva mai ferit caetul meu de note la pagina respectivă plină de cuvinte şi expresii. Trebue să ajut memoria. În definitiv, la şcoală nu se copiază? Din când în când fur pagina salvatoare din carnet şi lecţia merge strună.

Eleva următoare: *Mariko-san.* Dublă emoţie; e cea mai bună şi avansată elevă, iar pe deasupra, foarte agreabila. Simt ca-mi place. Maica lămureşte:

— Eleva aceasta înţelege franceza. Pentru ea e mai bine

să-i predaţi în această limbă.

Perfect. Îmi convine de minune. Mariko-san mă priveşte cu surâs blând; e multă sinceritate, multă încredere şi prietenie în privirea ei. Am uitat că trebue să fiu sever. Redevin grav:

— Ce gamă ai preparat pentru azi?

— Domnul profesor Kall mi-a dat do diez major în duble sexte.

Din cauza dulceţei vocii ei, n-am băgat de seamă că iar e vorba de o gamă în duble sexte. O cascadă rapidă de note ca o ploaie de Aprilie, mă readuce în real. Flutură degetele pe clape de nu le mai disting. A terminat şi mă priveşte satisfăcută. O fixez sever:

— Şi d-ta crezi că e bine?

— ...

— Ia să văd: ştii unde-ai greşit?

Japoneza răspunde intimidată:

— Degetul al patrulea pe fa diez...

Sunt fericit că s-a descoperit degetul ăla al patrulea pe fa diez. Încurajat, continui:

— Şi numai acolo?

Mariko-san tace. Atunci atac alt front:

— Şîapoi, poziţia mâinilor şi a degetelor. Cu o ţinută corectă ai putea cânta gama cu o viteză convenabilă, nu atât de încet!

Mă opresc deodată speriat de atâta obrăznicie. Maica a ridicat capul din caete şi mă priveşte atentă. Eu continui blajin:

— Iată ce e: cântă încă odată, însă rar de tot; cât se poate de rar.

Acum observ într-adevăr că are o poziţie defectuoasă. Mâna e înclinată în afară, aşa încât nu loveşte clapa cu vârful degetului mic, ci într-o parte. Asta îi stânjeneşte trecerea dege-tului mare pe dedesupt, şiîi ia din viteză. Întârzii aci cu ample explicaţii, ca să treacă ora mai repede.

După gamă, eleva atacă un exerciţiu din „Schule der Geläufigkeit" a lui Czerny, pe care i-l refuz ca fiind prea greu pentru ea. Îi indic altul, pentru lecţia viitoare. Ca piesă, îmi

prezintă o bucată de Liadov: allegro molto. Degetele-i ciugulesc clapele cu atâta velocitate, că abea o pot urmări pe note, da' mi-te să mă mai uit şi la mâini. Procedez la fel:

— Nu e bine de loc. Cânt-o în Andante. Să nu te grăbeşti.

Japoneza se execută cu bunăvoinţă. Acum îi descopăr cu bucurie internă greşeli şi de degete şi de note. O oblig să observe, paralel, toate indicaţiile de nuanţe. După câteva repetări, o poate cânta în tempo repede. De data asta, bucata nuanţată şi frazată, are o altă interpretare. Parîc-aş fi lustruit o piatră preţioasă aburită.

— Îţi place acum?

Ochii japonezei îi străluce de mulţumire:

— O, da, îmi place.

Lecţia s-a terminat. Respir fericit şi aştept eleva următoare cu linişte. Acum, poate să vie şi Liszt în persoană; am prins sistemuî...

*

Peste două zile, la şcoală, la ora patru, când o soră îmi aduce de obicei un pahar cu lapte şi biscuiţi, o maică intră cu ea şi mă roagă ca la plecare s-o aştept în salonul de jos pe directoare; vrea să-mi vorbească. Sunt îngrijorat. Ce-o mai fi? Mă angajează sau nu? Îmi fac lecţiile nerăbdător şi la sfârşit trec în salon.

Călugăriţa nu întârzie mult. Îmi spune hotărîrea maicii superioare: e foarte mulţumită de modul cum predau şi mă angajează definitiv. Întâi îi mulţumesc cu efuziune. Apoi îmi dau seama că nu trebue să-mi trădez fericirea şi mă reţin în cadrul protocolar.

— Dar, mă iertaţi, de unde ştiţi dvs. cum predau?

— Maica asistentă la lecţii, e ea însăşi profesoară de pian; şîapoi se vede după eleve: sunt încântate şi lucrează. De unde până aci trebuia să le chemăm din curte la exersat, acum abea le scoatem de la pian.

Apoi, odată pornită pe panta elogiilor:

— Pentru prima oară şcoala are un bun profesor.

Aci intervin, pentrucă simt cum se comite o nedreptate strigătoare la cer:

— Bine dar domnul Kall...

Directoarea ma întrerupe:

— Bun pianist; dar ca pedagog, faţă de dvs... şi chiar ca muzicant...

Eu protestez. Dar aşa, de sus, protector...

*

Lecţiile mă acaparează atât de mult şi le fac cu atâta pasiune, că nici n-am băgat de seamă ce repede trece timpul.

Iată prima zi de Paşti în Japonia.

Am fost întâi la „ocolire" la biserica rusească din Tokyo. O clădire impunătoare cu strălucitoare cupolă, dominând tot oraşul. Surpriză: locaşul plin de japonezi, convertiţi la ortodoxism! Popa e rus şi citeşte în japoneşte. Dascălul e nipon. Credincioşii stau în genunchi, tăcuţi şi atenţi. Corul mixt, compus numai din indigeni, bărbaţi şi femei, corect şi disciplinat; muzica, rusească.

În toată biserica, vreo 50 de enoriaşi japonezi, eu şi o babă străină. Din cele câteva mii de ruşi câţi sunt în Japonia, nici unul. Poate baba. Popa mă asigură că în toată împărăţia „Soare-Răsare" sunt vreo 80.000 de convertiţi la ortodoxism.

— Dar catolici?

— Alai mult. Poate două sute de mii.

Interesat, îmi continui ancheta:

— Sunt sinceri în convertirea lor?

— Cei care trec la catolicism, nu; o fac din interes. Însă cei ce trec la noi, sunt cu tot sufletul.

Popii catolicilor să pretindă contrariul.

Iar prima masă de Paşti o iau la Yokohama între compatri-oţi, cu ouă vopsite simplu în roş, galben, verde, conform tradiţii.

Curios fenomen! Fără voe examinez ouăle colorate, cu atenţie inedită. Parîcă le-aşi vedea pentru prima oară. Cerc sentimentul cuiva care de copil s-a pomenit în casă c-un tablou. Nu i-a dat atenţie niciodată; îl ştie pe dinafară. Apoi mulţi ani mai târziu, la o lecţie de istoria artei, îi află valoarea. Îl ia şi-l examinează, ca şi când toată copilăria sa, tabloul n-ar fi atârnat în acelaş colţ de perete.

Oul ăsta vopsit are puteri miraculoase. În el văd slujba de la biserica mea din Bucureşti, ocolitul în noapte, cu lumânările aprinse şi în vocile corului... apoi masa acasă. Toţi copii mari şi mici, cu mama şi tata, care alege primul ou pentru ciocnit:

— Christos a înviat!...

*

Cu Toşiko-san, fata gazdei mele, am început să mă înţeleg binişor. Nu ţinem discursuri şi nici nu ne spunem fraze complicate. Experienţa de a trăi între oameni a căror limbă abea o înveţi, îţi desvoltă preţioasa însuşire de a alege esenţialul, de a exprima o idee întreagă în cuvintele pe care le cunoşti, sau de a găsi expresii echivalente.

Mă perfecţionasem în astă metodă la Wladivostock, în cele patru luni şi jumătate cât timp am învăţat ruseşte. O aplic acum la engleză şi văd că merge foarte bine, de câte ori stau de vorba cu americani sau englezi.

Dar cu limba japoneză înaintez grozav de greu. Degeaba memorez zilnic la cuvinte; când vreau să le închei, nimeni nu mai pricepe. „Bună" se zice *ioroşi;* „dimineaţa", *asa.* Când zic *ioroşi-asa,* japonezii mă privesc nedumeriţi. Toşiko-san îmi spune când îmi aduce dimineaţa apa:

— *O-hayo gozaimas!*

Cuvintele astea trebue să însemne „Bună-dimineaţa", că altceva nu poate fi. Dar cum se traduc vorbă cu vorbă? Cu dicţionarul descopăr ce dă expresia asta desfăcută: *o* înseamnă „onorabil"; *hayo,* „devreme"; *gozaimas* este forma de politeţe a verbului „a avea". Deci în total: „Onorabilă devreme aveţi". E formula de convenienţă care vrea probabil să spue că eşti harnic şi că deci te-ai sculat devreme.

Încurcată limbă, cu tot felul de complicaţii. Are forme gramaticale speciale când vorbeşte o femee. Eu, care ascult atent pe japoneze, Fiindcă pronunţă limpede, nu repezit şi gutural ca bărbaţii, le-am adoptat fără voe unele expresii care provoacă ilaritate între bărbaţi.

Şi forme diferite pentru politeţe. „A avea" se zice intim *aru,* politicos: *arimas* şi foarte politicos: *gozaimas,* spus mai mult de femei.

Afară de asta, prea multe omonime. Acelaş cuvânt are trei, patru, zece şi mai multe înţelesuri. În scris le deosebeşti, fiindcă se scriu cu hieroglife deosebite. Dar în vorbire, dacă auzi cuvântul izolat, nu mai ştii despre ce e vorba.

În schimb însă, o mulţime de sinonime. Când îi spun lui Toşiko-san de *Mikado,* mă lămureşte că acest cuvânt aşa de cunoscut în Europa, nu e întrebuinţat de japonezi decât în poezie. „Împărat" se zice *Tenno-Heika,* adică „Stăpânitorul Cerului". Iar *Hara-kiri* se traduce cu „burtă-tae"; prea vulgar; deaceea ei se folosesc de sinonimul *sepuku* luat din limba chineză.

În Europa învăţăm cuvinte japoneze cari în Japonia nu există în vorbirea curentă!

Ieri caut în dicţionar cuvântul „numai" de care aveam mereu nevoe. Găsesc *dake* şi *nomi;* aleg ultimul fiindcă sună mai frumos. Dicţionarul însă nu spune că *nomi* se întrebuinţează doar în poezie, unde probabil că turnura versului îi dă altă sonoritate.

La restaurant vreau să cer „numai lapte", adică fără cafea. înarmat cu acest cuvânt, comand:

— *Ghiuniu-nomi! (ghiuniu* e „lapte").

Japoneza îmi răspunde:

— *Kitanai!*

Abia o fac să înţeleagă ce vreau. Acasă o întreb pe Toşiko-san şi pe fratele ei licean care învaţă engleza î

— Ce înseamnă *kitanai?*

— „Murdărie".

Rămân uimit şi nu mai înţeleg nimic. Le spun cum am găsit cuvântul în dicţionar şi cum am comandat. Amândoi mor de râs, deşi politeţea lor proverbială le-ar fi frânat veselia.

— „Numai" nu se zice *nomi?*

— Ba da; dar în poezie. În vorbirea curentă *nomi* înseamnă „purice".

— Atunci eu am comandat...

— „Lapte cu purici"!

*

Dintre elevele mele „albe", americancele sunt cele mai

aplicate la muncă. Dorothy Jolies şi Helen Price exersează serios. Surorile Edith şi Mabie Bennet, englezoaice, cu mai mică râvnă. Rusoaicele, leneşe. Armeanca Lizzie Papasian e muzicală, dar îi e gândul aiurea. Cât despre dracul de fată Marjorie, păcat de talentul ei; pe cât e de frumuşică, pe atâta de neatentă.

Îmi place ora cu Laurita Marques, portugheză. Într-o lecţie vrând s-o întreb de o notă, am scăpat în româneşte:

— Unde?

Şi ea mi-a arătat pe caet.

— Cum ai înţeles ce te-am întrebat?

Laurita m-a lămurit că „unde" pe portugheşte se zice tot *unde.* De-atunci o întreb uneori pe limba mea, ea îmi răspunde în portugheză şi se întâmplă să ne înţelegem. Rudenia de latinitate mă amuză şi mă interesează ca pe un filolog.

Japonezele însă sunt cele mai muncitoare. Lucrează cu sfinţenie tot ce le dau, repetă de câte ori le spui şi fac cele mai mari progrese în tehnică. Au o neaşteptată afinitate pentru clasici. Cântă pe Bach cu o uşurinţă de parîc-ar avea cel puţin doi ani de pian mai mult fiecare. Dimpotrivă, pentru romantici n-au chemare. Când e vorba de pasagii siropoase, merge; dar la intensităţi de sentimente, n-au elan, fiindcă nu găsesc corespondent în propriul lor suflet.

Dintre japoneze şi chiar dintre toate fetele, Mariko-san e cea mai înaintată şi talentată. Lecţia e o adevărată plăcere. Pentru amândoi.

*

Toşiko-san m-a invitat la masă japoneză. De când aşteptam eu ocazia asta. La ora convenită, cobor din odăiţa mea de la etaj, intru la ei şi mă ploconesc adânc:

— *Ogeama itaşimas!* (Vă fac supărare.)

— *Ioku irasseai maşta!* (Sunteţi bine venit!)

Mâna nu se dă. Iau loc pe perna indicată, perna japoneză care ţine loc de scaun. În jurul măsuţei joase de tot, pe alte perne de culori plăcute, părinţii, o soră mai mică şi liceanul. Toşiko-san are în stânga pe podea, un vas de lemn în formă de tingire, cu orez fiert, dar fiert simplu, fără nici un condiment

sau alt adaus. Din el ne serveşte pe toţi în nişte castronaşe ca de iaurt, din lemn frumos lăcuit în roşu, cu desene artistice în aur.

— *Kome,* zic eu ca să-mi dovedesc ştiinţa. *Kome* înseamnă orez.

— *Gohan!* mă corectează fata. Aşa se numeşte orezul fiert. În alte castronaşe de porţelan îmi toarnă o supă gustoasă: o zeamă fierbinte de legume, cu o bucată de peşte şi alte chestii pe care nu le cunosc. Nimic gras.

Castronelele n-au toartă. Le apuci cu ambele mâini şi aşa bei.

Pe masă, în dreptul fiecăruia, două betişoare de lemn, ceva mai lungi decât un creion, dar mai subţiri şi ascuţite la vârf. Le cunosc din tren. Le zice *haşi.* Sunt menite să facă serviciul de furculiţă şi de cuţit. Pe amândouă le ţii în aceeaşi mână. Apuci unul cu primele trei degete, iar pe al doilea cu celelalte două. Manevrarea cere experienţă. Comesenii mei le deschid cu abilitate, aşa încât cu vârfurile pot să apuce şi un bob.

La peşte fiert, le implântă apropiate şi apoi depărtându-le, rup carnea în bucăţi. La orez nu apucă bob cu bob, că ar ţine prea mult; înfig pe dedesubt, cum ar face cu o furculiţă şi ridică o grămăjoară, fiindcă orezul e fiert aşa încât bobul rămâne înflorit dar întreg, nu terciuit.

Când mă vede că m-am pornit numai pe castronaşul cu orez, Toşiko-san îmi atrage atenţia că nu se mănâncă orezul gol. În adevăr, comesenii mei sorb din supă, iau o înghiţitură de gohan, iar sorb şi iar gohan. La fel alternează şi peştele cu gohanul, fiindcă orezul nu e fel de mâncare, ci însoţeşte pe celelalte, ca pâinea sau mămăliga la noi.

Într-o farfurioară sunt unele legume necunoscute, fierte nu ştiu cum, de nu-mi plac. Pe o farfurie în formă de taler sunt aranjate feliuţe mici dintrîo carne crudă, proaspăt tăiată. întreb ce bunătate este.

— *Saşimi.*

Japoneza mă lămureşte că sunt bucăţi de peşte crud.

— Şi-l mâncaţi aşa?

— *O-işi de gozaimas*! (E foarte gustos!)

Abia aştept până să-i vie rândul; familia îl apucă cu vârful

beţişoarelor, îl moae în sosul *şoyu,* şi-l consumă aşa.

Îndemnat de toţi, apuc şi eu o bucăţică pe care o ţin în aer fără să mă decid, ca şi când ar fi numai de privit. Constat mai întâi că e puţin roz parîcă ar fi de somon şi că n-are mirosul de peşte. Apoi o tăvălesc şi eu bine în *şoyu* şi o bag repede în gură. De loc nu e rea. Ba e chiar gustoasă. Aduce cu stridii, dar pe departe.

— Ce peşte e ăsta?

— *Tai.*

Liceanul deschide un dicţionar ilustrat şi-mi arată gravura: seamănă cu un crap.

Băutura, *sake,* o cunosc. Mi-o serveşte călduţă în nişte cupe de mărimea unor ceşti de cafea neagră mai mici, fără coadă. Dar cupele astea poartă pe ele o mulţime de desene minuscule. Băutul are un protocol al lui: e nepoliticos să apuci ceşcuţa cu o singură mână; o ridici cu amândouă la înălţimea ochilor, ca să închini şi apoi sorbi.

Tot aşa şi ceaiul, pe care fata îl prepară simplu, vărsând apă fierbinte peste el. Fără zahăr, fără rom, fără lămâie. Nici n-ar avea rost fiindcă nu e ceaiul nostru „rusesc" ci altă plantă. îmi dau bine seama desfăcând din apa fierbinte, o frunză. Apă în timpul mesei, japonezii nu beau. Cred ca doctorii i-ar da de exemplu, ca fiind salutar pentru stomac.

Acuî trecem la alt capitol: *tako,* un fel de caracatiţă, dar care se apropie mai de grabă de sepie: corpul, fireşte uscat, e cât o palmă deschisă. Din el pornesc numai în jos – nu în toate direcţiile, ca la caracatiţă – multe picioare cu ventuze pe ele. Toşiko-san o pune pe cărbuni, o frige bine şi rupe din ea fâşii. Mie-mi plac la nebunie picioarele. Japonezii pretind că dimpotrivă, corpul e bun de mâncat.

Cu prăjiturile nu mă împac de loc. Sunt prea făinate şi prea puţin dulci. Ca fructe, un fel de smochină cu gust de curmală şi de dovleac copt. Zice că fructul are forma mărului, de culoare cachie. Chiar se numeşte *kake.* Când se coace tare de tot, e presat ca o smochină şi conservat aşa.

Domnul Okada-san îşi scoate pipa lungă şi subţire ca un creion. Acum am ocazia s-o văd de-aproape, să cercetez şi tutunul: moale ca o aţă subţire, aşa e de fin tăiat. Trag şi eu un

fum două: nu mult deosebit de tutunul pe care-l ştim cu toţii.

Când ne sculăm de la masă, rostesc formula de rigoare ca să arăt că sunt un bun elev: — *O* gocioso-s*amani narimaşta!* (adică „Onorabila mâncare bună a fost").

La care mi se răspunde prompt:

— *Yie, Nanimo gozaimasen deşte!* (Onorabil nimic nu este!)

*

Mijlocul lui Mai.

De câteva zile s-au pornit de sus nişte ploi, care refuză să mai stea. Privesc din odăiţa mea apa din cer şi sunt desnădăjduit, fiindcă trebuie să plec într-un cartier depărtat unde am întâlnire cu trei mandoliniste pentru repetiţie; le acompaniez într-un concert apropiat.

Pentru asemenea fenomene cereşti, japonezii au drept armă de combativitate, umbrela lor de pânză ceruită, *casa,* dar mare de te adăposteşti sub ea adevărat ca într-o casă. Fiindcă afară de bulevardul principal, *Ghinza* şi încă două-trei, străzile din Tokyo nu sunt nici pavate nici pietruite, se formează un noroi şi nişte băltoace contra cărora niponii se apără purtând încălţămintea de lemn *gheta* urcată pe două scândurele perpendiculare pe talpă. Dar eu, biet european, redus la nişte galoşi, sunt obligat să nu mă grăbesc, să umblu cu fereală, făcând salturi acrobatice.

Am ajuns după un drum lung cu tramvaiul şi cu piciorul. Sunt două mandoliniste şi o a treia cu un fel de bangio. Una din ele e o minune de fată. Are un cap de păpuşică aşa de drăgălaş, c-ai vrea să-l pupi toată ziua ca pe propriul tău copil.

Nici una nu vorbeşte decât limba ei natală. Cu atât mai bine. Fiecare dificultate de a ne înţelege e un motiv de râs general, fiindcă recurgem la gesticulaţii şi inventivităţi comice. Ca să le spun data repetiţii viitoare... socotesc întorcând pe calendarul lor din perete, câteva foi şi le arăt ziua. Alt control n-am, fiindcă nu pot citi încă hieroglifele de pe file ca să ştiu zilele. Dar după ce japonezele şi-au notat data, deodată una observă că pe ziua de azi nu s-a rupt fila din calendar. Nou calcul şi nouă veselie.

*

A doua zi, muncă istovitoare. De dimineaţă, la Yokohama, unde alerg o mulţime pentru o biată lecţie. Abia întors, mănânc în fugă ca să mai ajung la timp la şcoală.

Mă auto-observ amuzat cum mi-am luat rolul de profesor în serios şi câtă pasiune pun la lecţii. Grozav mă înfurii când elevele mele n-au învăţat destul şi mă bucur ca o mamă, dacă văd c-au lucrat. În clipele mele obiective, recunosc că e nevoe de un dram de naivitate ca să te consumi aşa pe gratis, din devotament pentru alţii.

Cu nerăbdare aştept ora când trebue să plec la călugăriţe. Ţiu un catastif unde fiecare fată îşi are rubrica ei de metehne: una are cutare deget slab; alta nu ţine ritmul; sau nuanţează şters. Ştiu la fiecare unde să stăruiesc şi aştept zilnic ameliorări şi progrese.

Dintre europene, nici una nuîşi dă atâta silinţă ca *Tania,* deşi e rusoaică. E cea mai mare, înaintată, dar am de furcă cu tehnica ei, neglijată de profesori anteriori. Urmăreşte studiile pe care i le dau lui Mariko-san, ar vrea să se ţie de ea, cu toate că japoneza îi e superioară.

Maicile sunt arhi-mulţumite. Mi-o spun mereu, unde mă prind, pe coridoare sau în clasă. Dar mai mulţumită decât ele e Tania.

*

Întors acasă, mă întind pe spate aşa cum sunt îmbrăcat, nemişcat, aşteptând să se depue la fund oboseala din creer.

A înserat.

Mă desbrac şi iau kimonoul meu. E mai comod, fiind ca un halat, şîapoi cu el mă simt mai omogen cu tot ce mă înconjoară. Deschid fereastra de hârtie. De afară îmi mângâe obrajii o adiere călduţă, ceva mai răcorită decât aerul din cameră.

De sus de la etaj am ca într-o panoramă, străduţa mea, casele mici japoneze de lemn, cu câte-un bec electric în faţă în loc de lampion, prea slab pentru lumina turbure, negonită încă de întuneric.

Din casa vecină s-aude un cor. O melodie lentă, cântată la unison, asemănătoare cu a preoţilor ortodoxi, impresionantă în calmul serii. Aceleaşi prelungiri pe o vocală, aceleaşi variaţii nazale ca în bisericile noastre. La răstimpuri, un sunet metalic a clopot, ţine măsura. Corul tace. Unul singur vorbeşte rar, ca un popă ortodox. A reînceput corul.

S-a întunecat binişor şi cerul. Câteva stele, un vârf de lună, linişte. In imensitatea de spaţiu, gândul se simte la largul lui. El sboară la 15 mii de kilometri, departe de tot, acasă... Ceîor fi făcând ai mei?

*

Pentru desluşirea serviciului divin, apelez la Toşiko-san. Mai întâi îi reproduc melodia preotului, cât pot mai fidel. Japoneza e în admiraţie şi mă întreabă serios dacă sunt popă. Pe urmă îmi spune multe din cari pricep puţin, fiindcă întrebuinţează cuvinte bisericeşti, pe care nu le-am învăţat încă. Vorba Kami-sama revine des; înseamnă „Dumnezeu".

Vreau să-mi spue dacă secta aceasta religioasă e budistă sau sintoistă. Toşiko-san îmi dă un semn distinctiv uşor de memorat: budiştii alătură palmele deschise, le lipesc ca la rugăciune şi din timp în timp le freacă una de alta; sintoiştii le lovesc uşor ca la aplaudare, făcând un mic plici. Mai târziu, când le-am studiat, mi-am dat eu seama de totala deosebire dintre aceste două religii; diferă dogmele, canoanele, până şi semnele exterioare, costumele.

Astă-seară iar aud corul. Fereastra lor fiind deschisă, pot urmări puţin serviciul. Un preot e îmbracat cu vestminte în fir, parîc-ar fi ale popilor ortodoxi. Stă pe jos japoneşte înaintea unei etajere încărcate; la mijloc e o icoană; sus, două lumâ-nări; răspândite, câteva obiecte pe care nu le disting bine şi diferite discuri de metal, care la atingere sună a clopote în tonuri diferite. Pare un templu, o biserica; dar casa e particulară.

La spatele preotului, mai mulţi japonezi în kimonouri obişnuite stau tot jos cu smerenie, în semicerc. Cântă în unison şi lovesc ritmic în alte clopote. Preotul bate şi el, în alt

tempo, discurile suspendate pe etajeră, Fiecare cu sunet diferit.

Toate ţes în jurul meu o vraje. Mereu port dinaintea ochilor scene din ţară, pentrucă mereu mă gândesc acasă. Când mă trezesc în Japonia, sunt parîcă smuls din mediul meu cunos-cut, în care am copilărit şi deodată părăsit, izolat, în lumea asta străină, bizară, fără legătură cu ce-am trăit până aci.

*

Duminica prin predestinaţie îngăduie lenea. Destul mă deştept şase zile pe săptămână dis de-dimineaţă şi mă îmbrac în goană; a şaptea zi pot să trândăvesc.

Fiindcă întârzii în aşternut azi, am felurite surprize; pentru prima oară mă găsesc acasă la o oră aşa de târzie, în anotimp cald. Noutăţile îmi vin încă buimăcit de somn, mai întâi pe cale auditivă. Alte sgomote, alte strigăte decât cele cu cari sunt obişnuit în fiecare zi. Tot negustori ambulanţi; dar cu altă marfă, pentrucă strigă diferit. Cuvântul necunoscut îmi soseşte la ureche alterat, aşa că nu pot desluşi cum ţipă. Unul emite vocal cam aşa:

— *E-no mi-ta-teeeee!*

Şi prelungeşte mult ultima vocală, stingând-o din ce în ce. Dar eu aud „Enormitate" şi mă trudesc să ghicesc ce-o fi având omul de vânzare. Altul mi-e cunoscut: e *sakanaya,* pescarul. Vinde peşte viu. Când îl văd pe stradă, mă opresc, fiindcă îmi dă un spectacol deosebit de interesant.

Peştii stau captivi într-un fel de hârdae pline cu apă şi prinse cu frânghii de o cobiliţă dreaptă. După ce s-a înţeles cu gospodina din preţ, domnul pescar scoate peştele ales şi începe spectacolul: se aşează jos în faţa unei tăblii de lemn pe care se sbat peştii pe uscat. Cu gesturi de prestidigitator, apucă unul, îl fixează pe tablă cu un piron în cap şi aşa răstignit, dintrîo singură mişcare îl spintecă în toată lungimea burţii, din alta îl întoarce pe spate desfăcut, din altele rapide şi precise, îl curăţă de toate măruntaele, îi scoate şira spinării, apoi îl întoarce cu spatele în sus şi din 2-3 gesturi cu adresă, îl desbracă de solzi. Două lovituri de cuţit îl despart de cap şi coadă. După astă

autopsie, e clătit puţin de sânge şi prezentat gospodinei.

Toată operaţia n-a depăşit zece secunde. Cumpărătoarea ţine acum în mână o bucată alimentară de care nu se poate plânge că nu e proaspătă.

Un fluerat subţire, prelung, enervant. Ştiu: o mică bucătă-rie pe roate cu un fel de macaroane, îşi chiamă muşterii.

La sgomotele de afară se adaugă cele dinăuntru. Pe fereastra mea bat din aripioare tot felul de bâzdâgănii, multe şi variate, parc-ar fi la muzeu.

Un fluture de noapte, mare, cu aripi cafenii şi cap supărat; pe ăsta o să-l fixez cu un ac cu gămălie, că e interesant. Lângă el, sglobie şi neastâmpărată, un neam de libelulă care se tot urcă şi coboară de parc-ar fi trasă cu aţă. Are o formă cum n-am mai văzut. Sunt cu ochii pe ea, când un gândăcel curios îmi acaparează toată atenţia. E vopsit pe spinare cu albastru aurit, punctat cu roşu. E aşa de frumos, încât mă şi apucă mila gândindu-mă cum o să stea şi el cu un ac în ghebă.

Deasupra lui traversează grăbit unul care nu mi-e simpatic de loc: o combinaţie de miriapod şi rădaşcă.

Dar ceilalţi? Parîcă sau strâns înadins să-i admir şi să-i studiez; din fiecare neam câte un exemplar. Curioase făpturi ies din mâna lui Dumnezeu!

Mă întind pe spate să meditez cu ochii în tavan. Deodată îngheţ. Exact deasupra capului meu, o şopârlă Stă nemişcată. O fi pictată... Cum n-am observat-o până azi? Nu; nu e zugrăvită, că i se bat gâlcile. Toată fiinţa mea e alarmată. Inima-mi bate accelerat, dar nu îndrăznesc să mă mişc.

Mai întâi nu înţeleg cum stă ea aşa cu spatele în jos fără să cadă, prinsă de lemnul tavanului numai cu picioarele. E într-o imobilitate completă. Cu ochii priveşte în toate direcţiile în acelaş timp, fără să-i îndrepte. Din gură trimete afară o limbă subţire, ascuţită şi bifurcată.

Gângăniile de la fereastră şi-au intensificat deodată sgomotul, ca la comandă. Ca cel atacat din două părţi, îmi îndrept acum privirea într-acolo. Fluturele uriaş cafeniu, nu se ştie de cine sgândărit, plesneşte cu putere aripile mari de hârtia subţire a ferestrii. Probabil stârniţi de el, ceilalţi şi-au

mărit considerabil activitatea de-a-lungul şi de-a-latul ferestrii. Cu lumina au ce au ei; de mine nu se ocupă.

Mă întorc cu ochii la şopârlă. A dispărut! Un curent de ghiaţă îmi mângâe şira spinării. Până să mă decid să sar din culcuş, am şi descoperit-o: e sus pe peretele din stânga. Tot nemişcată, tot cu uitătura în zece părţi. Dece s-o fi deplasat? Să fie o stratagemă a ei de a se apropia de mine în rate? Acum n-o mai slăbesc deloc din ochi. Mi-am făcut un plan de apărare-ofensivă, cu plapuma şi vasul de metal care-mi serveşte de scrumieră. Aştept.

O muscă bâzâe enervant în încordarea atenţii mele, se învârte prin partea locului şi se aşează cuminte pe tavan. Miracol: în acea clipă, şopârla a înghiţit-o.

E complicat de spus cum a făcut. Totul s-a întâmplat într-o fracţiune de secundă, contravenind legilor gravitaţii. A sărit de pe zid în sus pe tavan şi a prins-o cu limba-furcă. Aşa dar, pasiunea ei e muscăria. M-am calmat pe jumătate.

Pe scări aud pe Toşiko-san cu ligheanul de alamă şi apa de spălat. Deschide uşa mai întâi şi apoi îmi spune „Bună dimineaţa”:

— *O hayo gozaimas!*

Drept răspuns, îi arăt cu degetul, crocodilul în miniatură. Fata abia o onorează cu o scurtă privire:

— *Dai giobu!* (Nu e pericol!)

Acum, asigurat, m-am liniştit de tot. Asta e misiunea şopârlelor în ţara samurailor: servesc de hârtie de muşte.

Mai rămân un timp în admiraţie cu ochii în tavan după ea. Are o ne închipuită adresă în vânătoria de bâzâitoare. Face pe bibeloul de porţelan, tencuit acolo pe tavan sau perete. Musca, socotind-o drept lucru neînsufleţit, încrezătoare, se aşează la odihnă prin apropiere. În clipa următoare, bibeloul se aruncă la atac ca o săgeată. Până să sboare, biata muscă e prinsă de vârfurile lipicioase ale limbii şi trimisă prompt în esofagul reptilei.

Bine le face. Destul mă asasinează când mi e lumea mai dragă, la citit, sau când vreau să dorm peste zi.

Acum mă scol şi trec la fereastră să studiez mai deaproape gângăniile sburătoare şi nesburătoare. Fluturele uriaş e o

capodoperă, aşa cafeniu cu nuanţe de bej şi maron, ca o pictură de gust. Trebue imortalizat. Caut nişte ace cu gămălie şi aprovizionat cu ele în gură ca un croitor, m-apropii de fereastră.

Mai întâi dau de libelulă. E minunat de frumoasă, fină, delicată. Nu ştiu cum m-apucă aşa din senin o milă feminină. Fără voe deschid fereastra. Pe lângă ea s-au mai strecurat vreo trei alţii de un interes mai mic. Norocul lor. Fluturele de noapte acum potolit, stă prosteşte şi nu pleacă. M-apucă o generozitate acută; îl împing uşor afară:

— Hai, du-te, nenorocitule!

Acuîau descoperit şi gândăceii deschiderea salvatoare şi au pornit-o unul după altul, parîcă s-ar fi înţeles între ei. Eu îi privesc mărinimos:

— Plecaţi. Vă iert pe toţi!

Sunt mândru de fapta mea cum nu se poate spune. Strig jos după apă caldă pentru ras:

— *O-yu!*

Şi m-apuc de tualeta de dimineaţă, fericit, cu inima uşoară ca un balon. Am făcut o faptă bună. Ar trebui să se scrie despre ea în ziare.

*

Când sunt gata îmbrăcat, iau tramvaiul şi mă duc să-l vizitez pe Tanaka-san, profesor de sociologie la Universitate. Sunt bucuros de cunoştinţa lui, fiindcă pot să-mi dau seama de cum prinde un intelectual japonez, filosofia europeană. În ăst scop, am cu el o lungă convorbire despre sociologii cunoscuţi, Tarde, Uurkheim, Auguste Comte. Profesorul pare un elev sârguitor care a memorat până şi expresiile din carte; dar când e vorba de vederi de sinteză, sau comparaţii pe care nu le găseşte de-a dreptul în text, dovedeşte cât de diferită e mentalitatea lor de a noastră şi cât de străine şi greu de asimilat sunt ideile filosofii europene pentru ei. Tanaka-san e membru în Clubul Intelectualilor din Tokyo: *Kojunşa-club*. În această calitate îmi propune să ţin o conferinţă la ei despre România. Primesc cu entuziasm.

— Dar în ce limbă o să vorbesc?

— În franţuzeşte. Câţiva membri cunosc limba. Pentru ceilalţi, voi traduce eu în japoneză, după fiecare frază a Dvs.

Fixăm ziua şi ne despărţim buni amici.

Cam la o săptămână după întâlnirea asta, mă întorceam acasă aproape de prânz, când mă pomenesc cu un băiat care-mi spune că profesorul Tanaka m-aşteaptă la club.

— Dece? Nu ţi-a spus?

— Nu ştiu. Zice că să veniţi până acolo. Probabil c-au schimbat data conferinţei, sau poate chiar au contramandat-o. Ca să nu-i fac să m-aştepte, plec îndată aşa cum sunt îmbrăcat de oraş şi nebărbierit.

Când m-anunţă portarul după cartea mea de vizită, se şi reped pe scări doi-trei japonezi în redingotă, să mă primească. Politicoşi oameni, japonezii, gândesc eu. Iată şi pe profesor. E şi el cu guler tare şi cravată neagră. Trebuie să fie ţinuta obligatorie a clubului.

Grupul s-a mărit: deputaţi, profesori universitari, gazetari şi alţi intelectuali. Prezentări şi complimentări repetate, adânci şi în continuu surâs. În interior, o masă lungă de tot e aranjată pentru banchet. Tanaka-san mă lămureşte:

— Mai întâi mâncăm şi după masă ţineţi conferinţa. Nu e mai bine aşa?

Dintrîodată mi-a pierit surâsul. Vreau să-i spun că e o neînţelegere; că nu sunt pregătit, că... Dar profesorul a dispărut şi în locul său, alţii mă iau în primire şi întreţin volubil conversaţia. Apoi un domn nipon gras, simpatic, cu ochelari de aur după urechi şi cu un nume greu de reţinut, îmi indică locul: în capul mesei. Vreo sută de perechi de ochi mă privesc direct sau prin sticla ochelarilor şi par a spune:

— O să te vedem noi acum!

Sunt pierdut. Nu ştiu cum să fac să le explic. Vecinul din dreapta mă interpelează asupra ţării mele. Abia-i răspund cu surâs împietrit, când cel din stânga mi-a şi pus altă întrebare. Şîapoi alta. Pe urmă mă îndeamnă să mănânc. Şi iar mă întreabă. Sunt lac de năduşală şi-mi fac tot felul de planuri: dacă m-aş lăsa aşa încet, sub masă şi aş ieşi nevăzut pe uşa laterală? Aşi. Imposibil. Ce e de făcut? Dacă m-ar apuca nişte crampe grozave, sau ceva colici la ficat?

Cu cât trece timpul, cu atât sunt mai distrus. Ah, suferinţele îndurate atunci nu leîoi uita niciodată. Habar n-am ce am mâncat. Ştiu că mă dureau colţurile gurii de atâta surâs.

Spre sfârşit, Tanaka-san face tăcere, că vrea să ţie un toast în onoarea mea. Cu disperat curaj împing scaunul înapoi, mă ridic şi-i fac semn că vreau să-i vorbesc. Îl iau într-un colţ, îl strâng de mână tremurând şi-i expun în puţine cuvinte, drama.

Profesorul devine serios. Vasăzică e grav; poate ireparabil. El cheamă pe domnul gras cu ochelarii de aur după urechi şi-i explică nenorocirea. Noul venit face haz şi angajează un dialog cu Tanaka-san. Se vede că el n-o ia în tragic. Apoi anunţă comesenilor că proectata conferinţă va avea loc săptămâna viitoare, iar nu azi, cum s-a înţeles „din eroare". După el, domnul Tanaka îmi ridică nişte elogii, fiindcă ceilalţi mă aclamă prin aplauze care-mi fac şi mai rău.

Puţin după asta, scăpat de saluturi inter minabile, ies grăbit, aiurit, ca un elev prins cu lecţia ne învăţată.

*

La o săptămână mă prezint iar. De data asta sunt în jachetă şi cu vreo 40 de foi asasine în buzunar, scrise mărunt. Găsesc auditori mai puţini decât rândul trecut. Cred şi eu; dacă nu mai e masă...

Încet încet, sala se populează: popor vine mereu, mult mai numeros decât prima oară. Sunt şi mulţi studenţi. Le vorbesc de toate: puţină istorie şi geografie, ceva politică, elemente economice şi culturale; apoi războiul nostru, toate punctate ici şi colo cu glume odihnitoare de atenţie. Mulţi au luat mereu note; şi din cei vârstnici şi din cei tineri.

Gazetarii — între cari şi faimosul *Fukuţauà* – mi-au cerut fotografia şi note biografice. Mă interesez dece dau unei conferinţe proporţii aşa de mari, cu atâta spaţiu în ziare.

— Pentrucă e prima oară când un român ne vorbeşte de patria sa.

E adevărat că japonezii au pasiunea de a comemora cele mai mici evenimente, dar cari s-au întâmplat pentru prima

oară la ei. Jurnalele menţionează cu amănunte şi comentarii pe primul nipon care a făcut cutare lucru, sau primul străin care s-a manifestat cu ceva în Japonia.

Atunci, gândesc eu, trebuia să mi se fotografieze mutra mea desnădăjduită de acum o săptămână şi să mi-o publice cu textul: „Primul român care *era* să ne ţie o conferinţă".

*

Abia sosisem acasă de la conferinţă, când deodată aud din toate părţile:

— *Gişin! Gişin!*

Lumea dă fuga pe străzi în panică. *Gişin* înseamnă „cutremur de pământ". Iar se sgâlţâie Japonia. Eu am rămas voinicos în casă. M-am obişnuit cu tremurăturile; nu mă mai impresionează şi fiindcă n-am experienţa catastrofelor, fac pe curagiosul.

Nicăeri pe glob, marea sau oceanul nu au adâncimea din jurul Japonii. Spre coasta de Răsărit sau măsurat aproape 8.500 de metri. Cât Everestul! Dacă toată apa ar dispare şi ar desgoli fundul mărilor, s-ar vedea de-acolo ridicaţi nişte munţi de două ori mai înalţi decât Alpii şi, sus pe creastă, împărăţia Soarelui-Răsare cu căsuţe de lemn îngrămădite sau risipite peste tot. Când baza lor se mişcă oricât de milimetric, cum să nu se simtă sus pe ei, cutremure catastrofale?

Vulcanul *Asama* de lângă Karuizaua s-a supărat şi face erupţie. Spectaculos dar inofensiv. *Fugi-san* nu s-a emoţionat de cutremur. A găsit că e mai cuminte să rămână pentru literatură şi turişti, calm, poetic, cu vârful stropit de albul zăpezii.

*

Şcoala mea şi-a închis anul cu o serbare, aşa cum îi stă bine oricărei şcoli. Activitate suplimentară, agitaţie neobişnu-ită şi pregătiri de tot felul: muzică, recitări, discursuri.

Maicile se necăjesc cu plăcere de o lună, în vederea acestui eveniment şi încurajează elevele; dar domnişoarele sunt prea pătrunse de importanţa zilei, ca să mai aibă nevoe de

îmboldire. Le văd cu faţa trasă, cu ochii încercănaţi, fiindcă stau seara târziu să termine lucruri de mână, broderii şi alte asemenea articole feminine, după ce toată ziulica au dat zor şi au lucrat cu pasiune la programul artistic al serbării. Ba au organizat şi un bazar pentru săraci unde vor vinde obiectele lucrate în şcoală.

În ce mă priveşte, cum n-am avut timp în două luni şi jumătate de când fac pe profesorul, să prepar ceva deosebit pentru astă producţie, m-am mulţumit cu unele bucăţi date de Kall pe care le-am retuşat cât am putut.

Totuşi, la ziua solemnă, fetele mele au cântat cele mai bine. Le cerusem să lucreze serios, le pusesem în ambiţie şi au reuşit să le întreacă pe toate. Bine înţeles, cel care a asudat ca în bae de abur, mirat de calmul copilelor, a fost bietul profesor.

Emoţionate de aplauze, micile artiste năvălesc la aer. Toată curtea răsună de veselia şcolară, amestec de ţipete ascuţite cu mai groase, după vârsta.

Şi mişcarea este erarhizată după etate: fetiţele mici fug, aleargă unele după altele, vesele, sgomotoase, pline de viaţă; invers cu vârsta, ritmul se calmează treptat până la codanele înalte care se plimbă în pas lent, înlănţuite de talie câte două, urmărind cu privirea nisipul aleii.

Printre uniformele bleu-marin cu bluze albe, câte un bloc negru înalt de călugăriţă, terminat cu aripile alb scrobite ale coàfelor de pe cap.

La bazarul de caritate, între felurimi de obiecte, o trăsurică de păpuşi trasă de un ţap viu, mic, alb, care stârneşte curiozitatea tuturor. Bietul ţăpic trebue să suporte martiric mângâerea generală, fiindcă nu e persoană care să treacă pe lângă el fără să-l maltrateze, sub cuvânt că-l desmiardă. E parîcă anume pus acolo ca să dovedească definitiv că dragostea e chinuitoare.

Kodakurile prind rapid grupuri şi momente, fără pregătire. Când e însă vorba de fetele mari, se ţine seama de oarecare poză, cu o nuanţă de melancolie sau de gravitate, după tempe-rament. Eu îmi strâng elevele într-un colţ de grădină, mă aşez ca un Paşe între cele de o înălţime cu mine şi aştept ţăcănitul aparatului, pătruns de solemnitatea locului şi a

clipei.

Curios; maicile au refuzat să fie fotografiate în orice grup. Toate stăruinţele au fost zadarnice. Trebue să fie vreun consemn catolic, Fiindcă nu dau nicio motivare.

Mărturisesc că am plecat cu sufletul senin, prins ca un minor în entuziasmul înălţător al asistenţii. Inima îşi dilată părintesc volumul când vede muncă de copil.

*

Am aşteptat vacanţa ca pe un salvator antidot al oboselii. Şi iată-mă acum plictisit, neştiind ce să fac cu timpul.

Pasiunea mea e s-o iau leneş prin străduţele întortochiate, printre căsuţe şi oameni cu treburi, până dau de vitrinele de pe Ghinza. Acolo devin dintrîodată femee, capabil să stau ceasuri întregi la privit.

Există o prăvălie numită „Un yen": orice obiect doar atâta costă. Nici nu-ţi poţi închipui ce varietate de lucruri de nimic poţi cumpăra. Eşti liber să pui mâna pe toate, să le cercetezi, că nu te împiedică nimeni.

Au japonezii un talent unic să copieze mărci de fabrică străină. Iată bunăoară cutiile mici negre cu maşini de ras. La început crezi că e „Gilette". Forma, culoarea, la fel. Marca? „Giraffe"! Dar imprimarea seamănă grozav cu Gilette pentrucă *r* din *Giraffe* parîc-ar fi *l*, iar cei doi *f,* ai jura că sunt doi *t*.

Strada e tot atât de captivantă ca şi vitrinele. O văd în fiecare zi şi tot nu mă satur s-o privesc. De fiecare dată învăţ ceva nou.

Examinez femeile şi încerc să le ghicesc după kimono, coafură, *obi* şi mers, dacă e vorba de o gheişe, de o artistă, de o casnică aristocrată sau din mica burghezie. Deosebirea între doamne şi domnişoare am învăţat de mult s-o fac după coafură; aci nu mă încurc decât când japoneza îşi aranjează părul europeneşte. Distincţiile celelalte însă sunt mai grele. Croiala şi culoarea — după gustul lor pe care trebue să-l cunoşti — indică fireşte clasa de sus; dacă e prea distinsă, trădează gheişa; artista are un ce care nu scapă ochiului cunoscător. E o ştiinţă cu folos, dacă nu ţii să rişti surprize.

Bărbaţii din aristocraţie au ceva doctoral cu ochelarii lor de

aur, în contrast cu figura rasei. Dar contradicţia până la comic o formează basmalele care ţin loc de ghiozdane sau serviete. Când vezi pe la magazine splendidele batiste interminabile de mătase, o minune în îmbinarea culorilor, nici nu-ţi vine să crezi ce mare întrebuinţare au în această ţară. Europenele le pun la gât ca fulare. Japonezii însă înfăşoară un dar, un obiect, şcolarii pun în ele cărţi şi caete, iar domnii, hârtii şi dosare. Ce curios mi se pare când văd vreun om de afaceri sau un profesor grav, în redingotă, scoţându-şi ceremo-nios hârtiile dintrîo asemenea basma popească, fie ea şi de mătase.

*

Seara am pornit-o iar hoinar pe Ghinza, oprit la fiecare pas de mii şi mii de lucruşoare, curiozităţi şi obiecte de valori diferite, de-a-valma înşirate pe trotuar, la lumină nesigură şi complice. Şi cum stăm aplecat sa privesc bazarul împestriţat de artă şi obiecte casnice, de alături îmi vine în ureche un sgomot ciudat.

Să mai existe multe ţări în univers în care nişte gândaci cârâitori să fie înălţaţi la rangul de privighetori? Ba să le mai construiască şi colivii, ca fecioarele din vechea Elada? Cum au putut poeţii eleni să le ridice ode?

Ci că sunt greeri. Le zice *semi.* Ca aspect, o bâzdâganie ceva mai mare decât un cărăbuş, cu aripi şi 6 picioare; nimic excepţional. Dar niponii mor după ei, pentrucă ţipă. Şi ţipă îngrozitor. Au un sunet metalic, vibrant, pătrunzător, cu care termină cârâitul lor. N-ai crede că o gânganie aşa de mică să facă atâta gălăgie.

Am văzut pe copii cum îi prind: o nuia lunga de vreo 3 metri, cu vârful muiat în clei. Insectele ţipătoare stau ca păsările în pom, până întâlnesc nuiaua cu lipici; copiii le desprind binişor şi le bagă simplu în sân, dovadă că sunt inofensive, exceptând acţiunea nefastă asupra timpanelor mele.

Japonezii cumpără asemenea gândaci ca pe păsările cântătoare, în cutiuţe care sunt o capodoperă de artă şi răbdare: înalte abia de câţiva centimetri, cu gratii din fire subţiri de pai. O adevărată colivie în miniatură, cu uşcioară, cu

tot dichisul, ca pentru păpuşi. Şi îi vezi cum le agaţă prin casă, aşa cum am face noi cu papagalii sau cu sticleţii.

*

Ca să-mi ajungă banii pentru o hrană mai cumsecade, nu există decât un singur sistem: să-mi gătesc singur. Ce să-mi prepar? Să încep cu supa.

Ce mare greutate o biată supă? Zarzavaturi, carne, apă şi foc. Şi puţină sare. Trebue să văd daca am talent culinar. În acest scop o pornesc în mahala, îmi cumpăr ce-mi trebue şi m-aşez cuminte în faţa sobiţei mele de cărămidă pe care am încins nişte cărbuni, iar peste ei am aşezat o oală mare de vreo doi litri cu apă.

Mi-am sumes mânecile kimonoului ca gospodinele nipone şi cu un cuţitaş am purces la curăţitul cartofilor şi morcovilor. Curios ce puţin rămâne dintrîun cartof curăţat. Dar nu e nimic; am destui.

Acum sunt gata cu tot materialul. Să procedez metodic. Mai întâi bag în oală carnea: un sfert de kilogram de muşchi de porc. Pe urmă cartofii: mai mulţi, că e hrană uşoară. Apa s-a ridicat până sus, de e gata să dea pe din afară. Mai golesc din ea şi continui: trei morcovi mari, segmentaţi în felioare, 3 linguri de orez bine încărcate, o ceapă întreagă, verdeaţă şi un vârf de cuţit de sare. O ajunge pentru o singură persoană?

Am terminat. Acopăr oala, iau un ziar şi aştept. Meseria de bucătăreasă e cam plictisitoare. Trebue să ridic mereu capacul fiindcă apa clocoteşte şi evadează spre foc să-l stingă, până îmi vine ideea simplă să-l aşez pe trei sferturi. Acum aburii având pe unde să se elibereze, mă lasă să-mi citesc „Japan Times" în pace. Sunt fericit de progresele mari pe cari le fac în limba engleză. Cu japoneza merge mai încet.

După un timp vin să-mi supraveghez oala: apa redusă la jumătate, ameninţând să dispară cu totul. Soluţia e uşoară: umplu iar oala până sus. Dar nu cumva o fi fiert buruenile? încerc un morcov, îl găsesc prea tare, pui iar capacul şi-mi urmez lectura:

Un nou incendiu cu 700 de case prefăcute în cenuşe. Eveniment obişnuit. — La pacina economică: „Meigi Sugar

Manufacturing Co. » declară un dividend ordinar de 12% şi încă unul extraordinar de 96%! Măreşte capitalul de la 12 milioane de yeni, la 30 milioane. În primii ani după război, japonezii au făcut afaceri strălucite. N-au ştiut însă cât să se întindă şi mai târziu a început ploaia de crahuri financiare. — Grevă într-o şcoală de fete. De necrezut în Japonia şi încă la fete, cele mai supuse de pe glob. S-au mirat şi pedagogii japonezi. Dar noi europenii, care din necunoaştere şi neobişnuinţă, vedem la fiecare pas contradicţii?

Un miros tare de ars îmi aminteşte de supă. Mă reped la capac: apă nu se mai vede de loc. Cartofii trebue să fie fierţi, că arată a marmeladă. Iar orezul ocupă cel puţin jumătate din toată compoziţia. Nici nu înţeleg cum *s-a* sporit aşa, că eu n-am pus decât 3 linguri. Carnea e admirabil fiartă, numai că s-a cam lipit de fund.

Totul mi se pare de un gust delicios, dominat de un suav miros de afumat. Un singur cusur: nu e supa. Aduce mai degrabă a tocană de purée de cartofi, combinată cu pilaf. Bine c-am învăţat. Acum ştiu cum să procedez.

În seara următoare supraveghez atent apa şi mişc din timp în timp cu lingura carnea, ca să nu se lipească. În intenţie am, să repet pilaful cu cartofi, minus gustul de ars, reducând simţitor cantităţile. Cum scade apa, cum torn la loc ce se evaporează. De data asta am descoperit fără intenţie, supa.

Probabil că aşa e arta culinară: cu secrete.

Prepari ceva şi aştepţi apoi cu răbdare să vezi ce iese.

*

Plouă.

Când zici Japonia, fără voe ţi se reprezintă vizual o vastă grădină cu infinite varietăţi de flori, crizanteme, irişi, cireşi, glicine, toate la un loc, indiferent de vremea lor; apoi nişte gheişe cu umbreluţe deschise pe poduleţe roşii arcuite, bine înţeles, soare mult, fiindcă e Ţara Soarelui-Răsare. Mai scoţi un evantai, îţi faci niţel vânt cu el şi te plimbi fericit de colo până colo.

În multe privinţe farmecele acestui Imperiu există; dar în chestie de climă, faima Japonii e falsificată de cărţile turiştilor.

Regina fenomenelor meteorologice în ţara Soarelui-Răsare este ploaia. Plouă prelung, plouă mărunt, mai rar abundent, plouă în toate anotimpurile şi în mai toate lunile.

Prin Mai, din cauza căldurilor sahariene, abea arboram hainele mele albe de vară, că seara mă şi inundau norii cu apă rece, iar dimineaţa se lăsa uneori un frig de Februarie, cu 12° C în cameră. Recordul l-a deţinut Iunie când, după o zi abundent sudorifică, seara am făcut foc la sobiţa cu gaz aerian; ba am tremurat şi cu ea. Termometrul are variaţii mari şi prea dese; însă extremele nu se duc prea departe, nici spre căldură nici spre frig.

În Mai, ploaia s-a cernut cu intermitenţă. Iunie însă e constant: plouă în fiecare zi şi în fiecare noapte, aproape continuu, mărunt, cu pauze atât de mici încât cetăţenii când vorbesc de ea zic: „Iar a stat ploaia". Criza asta de nori ţine 40 de zile. Are şi un nume special: îi zice *Nitibai.*

Toată lumea umblă cu umbrele, mari de tot şi grele, fiindcă sunt făcute din hârtie groasă, ceruită. În locul celor 10 spiţe de metal, sunt 100, din lemn tăiat subţire de tot şi prinse cu aţă.

Când am ieşit pentru prima oară cu Toşiko-san pe ploae cu o asemenea umbrelă, am dat s-o închid, că mai stătuse niţel. Dar domnişoara s-a pornit pe un râs, greu strunit de politeţea naţională.

— De ce râzi?

— Onorabila umbrelă!

— Ce e cu ea?

— Nu se ţine aşa.

Într-adevăr fata o purta închisă, cu mânerul în jos; vârful scurt are prevăzut un belciug ca un inel de care apuci ca să o ţii închisă. Japoneza şi-a domolit râsul în surâs fericit şi rezumă superior, ca pentru ea, situaţia:

— Străinii ţin umbrela de-a îndoaselea!

Ploile continuă prelungind Niubaiul. Pe o asemenea vreme m-am deşteptat cu nişte bubuliţe mici, roşii, neregulate, apărute pe braţe şi picioare. Mă mâncau enervant şi nu mă dumiream ce pot să fie: ceva de la stomac? vreo boală galbenă? I-am arătat lui Toşiko-san şi ea s-a pronunţat numaidecât:

— Onorabili ţânţari!

Începutul căldurilor umede înseamnă şi atacul acestor onorabile insecte. Sunt aşa de mici, că nici nu le simţi când te pişcă; mâncărimea începe abia după injecţie şi ţine.

Fata mi-a adus nişte beţişoare subţiri gri-verzui.

— Ce sunt astea?

— *Senko.*

— La ce servesc?

— Pentru ţânţari.

Şi-mi spune că sunt fabricate din nu ştiu ce iarbă de mare. Le înfigi vertical şi le dai foc. Ard fără flacără, încet de tot, răspândind un miros cu care te obişnuieşti. Fumul are meritul de a amorţi ţânţarii. Trebue să-i culegi însă de pe jos şi să-i arzi, că dacă aeriseşti în cameră, înţepătoarele se trezesc şiîşi iau sborul.

Cu ăst sistem, răul nu e remediat decât în parte. E destul ca cel puţin câţiva să apuce sa-ţi injecteze în piele otrava scărpinăcioasă, că te-a indispus pentru multe ceasuri. Iar mă plâng japonezei. De data asta mă asigură că are ea o măsură radicală. Mi-o va arăta diseară.

Când m-am întors la culcare, nu mi-am mai recunoscut odaia. În mijloc, un cub ca o cutie enormă fără fund, din pânză rară ca de perdea: un cub de înălţimea unui om şi cu baza ceva mai mare decât salteaua pregătită pentru somn. Intri pe jos, de-a-buşilea, ridicând puţin poalele pânzei cu găurele.

Din cele patru colţuri de sus ale cubului de sită, pornesc oblic în sus, patru sfori prinse de cue înfipte în colţurile camerei; aşa e suspendat mustiquerul.

Acum odaia pare mult mai mică; n-am loc pe unde să mă învârtesc. În schimb, a căpătat cu acest aparat antiţânţaric, un aspect de tropice de care sunt tare mândru. Simt eu bine că-mi lipseşte o cască albă în cap, o carabină şi vreun tigru prin apropiere, dar mă mulţumesc şi cu atât.

— Cum îi zice la chestia asta?

Toşiko-san nu ştie româneşte dar a înţeles întrebarea:

— *Kaya!* şi repetă despărţit: *Ka-ya!*

Foarte logic. *Ka* reprezintă în limba japoneză, lighioana minusculă care îmi bâzâe mie subţire pe la urechi când aeroplanează prin odae; deci *kaya* înseamnă

pavăză-ţânţă-rească. N-am altă traducere.

Sunt grăbit să-l experimentez. În câteva minute sunt gata de culcare, vârît sub această pânză ocrotitoare. Mai poftiţi de veniţi acum, vampire sburătoare, dacă puteţi!

Dar abia mă întinsesem satisfăcut, când iată că îmi trece pe la ureche zâzâitul ascuţit al aripilor lor. Trebue să fi scăpat câţiva, fie la intrarea mea, fie când l-a întins japoneza. Fac lumină. În acest spaţiu limitat îi pot prinde pe toţi. Şi în lipsă de tigri, o pornesc cu elan la vânătoare de ţânţari. N-a mai rămas nici unul viu. Sting lumina, ascult o vreme şi cum nu mai aud nimic, adorm cu încredere.

Dimineaţa se verifică, examinându-mi cu atenţie pielea, că aparatul contra-ţânţarilor e bun. Două-trei pişcături nu contează; trebue să se fi strecurat vreunul, cine ştie pe unde.

Toşiko-san manifestă un deosebit devotament pentru persoana mea. Când mă întorc acasă, îmi găsesc odăiţa dereticată, praful şters cu îngrijire, iar în vasul mic, flori. Sunt uneori mici, ieftine, culese de ea, dar îmi sunt dragi, fiindcă mă privesc cu veselia câmpului.

Când îmi aduce vreo splendidă floare de seră, cu rare şi minunate nuanţe în petale, rămân într-o distantă admiraţie, ca în fata unei femei îmbrăcată în strălucitoare rochie de seară, dar o femee de protocol. Cu floricelele mici, distanţa nu există. Parîcă le-aş pupa aşa, fără întroducere, cum fac cu Toşiko-san care se apără însă şi protestează:

— *Ia yo!* (interjecţie însemnând: „Nu-mi place!")

Greu de descifrat sufletul acestei *mûsûme,* după purtarea ei neînţeleasă. Seara târziu, după ce m-am culcat, se strecoară pe furiş din camera ei, urcă pe nesimţite scara la mine şi nici nu ştiu când deschide uşa, că mă pomenesc cu ea la căpătâiul meu, întrebându-mă şoptit dacă dorm.

Eu nu ştiu ce să fac. Până să mă conving într-un fel, japoneza îşi manifestă amorul trecându-şi uşor mâna prin părul meu, aşa cum ai mângâia un copil care ţi-e drag. Aştept cu răbdare să văd ce mai urmează. Dar nu mai urmează nimic. Şi fiindcă mângâiatul părului ameninţă să ţie până în zori, procedez europeneşte. Îi fac loc lângă mine.

Toşiko-san nu se împotriveşte şi se culcă alături, deşi

absenţa pernei ei japoneze o incomodează deranjându-i eşafodajul coafurei. Nu opune rezistenţă nici când îi trec un braţ pe sub gât şi o strâng la piept. Dar când de aci continui după logica europeană, Toşiko-san se apără:

— *Ià yoo!!*

Atunci o şantajez cu sgomotul, că îi e o frică nebună să nu i se deştepte părinţii:

— Ş*ş*ş*ş*ş*ş*!

Totuşi se opune cu îndârjire logicii europene, de nu mai înţeleg nimic.

Nopţile următoare scena se repetă fără nici un progres. Ea se simte bine numai cu capul pe pieptul meu. Ar sta aşa, nemişcată, săptămâni. Încerc altă cale. Îi propun să-şi scoată *gibanul,* kimonoul de noapte.

— *Doşte?* (Dece?)

— Aşa. Fiindcă se mototoleşte! răspund eu inspirat.

Japoneza refuză. Nu e nimic dacă se ghemueşte; îl calcă ea pe urmă. Atunci o înving cu un argument de protocol al moravurilor: în Europa e nepoliticos ca musafirul să nu fie în aceeaşi ţinută ca şi gazda. S-a mirat ea de asemenea obiceiuri străine, dar japoneza fiind politeţea însăşi, de data asta s-a supus.

Fiindcă n-o pot vedea în întuneric cu ochii, îmi plimb degetele de-a-lungul trupului ei. Parîcă e învelită în mătase lunecoasă.

Procedez progresiv, fără bruscare. Mai întâi o imit şi-mi pun capul pe pieptul ei. Am cele mai bune intenţii să rămân aşa un timp indefinit. Ce sunt eu de vină dacă afurisita de logică mă obligă la o altă conduită? Obrajii mei sunt între două pernuţe ideal de moi, catifelate, voluptoase şi mai fierbinţi decât 37 de grade. Pot să nu le sărut?

Aci Toşiko-san protestează. Eu mărturisesc că odată pornit, în virtutea inerţii, nu mai sunt dispus să mă opresc. Dar nipona rezistă aprig, cu o rară îndârjire.

Fetiţelor japoneze, de cum sunt ceva mai răsărite, li se dau să poarte în spinare pe frăţiorul lor mai mic. Cu el în cârcă şi urcate pe încălţămintele acele de lemn pe care stau în echilibru ca pe patine, se joacă aşa toată ziulica şi capătă astfel

o musculatură care le dă o nebănuită forţă în picioare.

Trebue să schimb tactica. O tratez cu indiferenţă. Când îmi face obişnuita vizită nocturnă, o salut politicos, dar atât. N-o mai invit în culcuşul meu, iar când vrea să-mi mângâie părul, îi spun şi eu:

— *Ia yo!*

Toşiko-san se resemnează, rămâne nemişcată; dar după un timp simt pe mâna mea o picătură caldă. Biata fată! Am nevoe de o îndelungată şi specială educaţie, ca să înţeleg amorul ei japonez. Trebue să schimb şi metoda asta. Ia să văd: pot s-o fac geloasă?

*

Ce europeană poate să fie cucoana aceea prin cartierul meu, unde n-am văzut până azi picior de alb? O însoţeşte o japoneză frumuşică de tot, cu care vorbeşte râzând şi uitându-se la mine, pe măsură ce se apropie.

Sunt grăbit să ajung mai repede la gară fiindcă am o întâlnire la Yokohama; totuşi, când distanţa s-a micşorat mult, frânez pasul ca să le văd mai bine.

— Ce mai faci.... Mister?

Cine e rusoaica asta care mă crede englez?

— Nu-ţi mai aminteşti de mine? Ne am cunoscut pe vapor.

Da, da, o ştiu; era pe la clasa II-a şi-i făcea curte baronului care o evita sub cuvânt că e fată bătrână. Japoneza însă e o capodoperă. Un oval aristocrat, ochi mari prelungiţi, buze micuţe clasic tăiate şi un năsuc ceva mai ridicat decât văd pretutindeni. Părul nu e în chip de pagodă; dar nu-i stă rău deloc; dimpotrivă. O privesc mereu deşi vorbesc cu cealaltă. Dar rusoaica e generoasă.

— Eşti grăbit?

— Aşi! De unde!

— Atunci hai cu noi.

Şi am luat-o înapoi, cu gândul la cel ce m-aştepta la Yokohama în dimineaţa aceea, în propriul meu interes.

În trecere la arăt, cu speranţe ascunse, unde stau. Aş vrea să întârzii puţin cu explicaţii topografice, ca să li se imprime bine locul. Dar sunt grăbite. După puţin ne despărţim, fără să

ştiu cel puţin cum o chiamă pe japoneză.

La vreo două zile după asta, aud din odăiţa mea de la etaj vocea rusoaicei strigându-mă de jos. Cobor câte trei trepte deodată dar nu în zadar; e cu amica ei indigenă.

— *Zdrastvuite!* Nu intrăm; suntem zorite. Am venit numai să-ţi dăm în treacăt bună-ziua.

Japoneza ţine în braţe vreo 3-4 irişi vopsiţi cu acel colorit excepţional pe care-l monopolizează ţara gheişelor. Când sunt aproape de ea, mi-i întinde deodată, fără întroducere, se ploconeşte adânc şi mă roagă să-i primesc. Până să mă desmeticesc, au plecat amândouă, rusoaica şi japoneza cu zâmbetul ei.

*

Eram sigur că o să vie, de data asta singură. Am visat-o mereu şi în somn şi treaz. Stau şi o examinez atent, în timp ce ea surâde mereu, şi nu-mi dau seama ce-mi place mai mult: splendoarea de kimono, sau licăririle pătrunzătoare din adâncul ochilor? Nici nu ştiu cum o chiamă. La întrebarea mea, îşi spune numele protocolar, adăugând după formulă, „să o primesc bine": *Myoko.* Par că sunt câteva note dintrîo melodie.

Prin vecini un *koto* – harpa japoneză – prinde un cântec tărăgănat, straniu, cu puteri de melancolizare asupra inimilor. Îi iau mâna într-a mea şi o păstrez aşa, strângând-o uşor. Myoko-san surâde blând. încurajat, mă apropii mai mult, îi iau încetişor capul şi i-l rezem pe umărul meu. Pleoapele ei se închid puţin, ca un consimţământ.

După experienţa cu Toşiko-san, mă păzesc să nu stric nimic prin bruscare. Rămân deci nemişcat în poziţia asta cu o încordată răbdare budistă.

Nenorocirea e că de la un timp mă plictisesc grozav şi nu ştiu ce să fac. Zadarnic încerc să mă gândesc la alte lucruri. Ca niciodată, atenţia nu mi se poate prinde de nimic ci revine încăpăţânată la poziţia asta atât de incomodă. Nu mai pot.

Disperarea îmi dă idei salvatoare. Mă ridic sub nu ştiu ce pretext, aranjez ceva şi revin la şedinţa de amor japonez. Acum sunt rezemat cu spatele la fereastră. Myoko-san pe genunchii

mei, cu capul pe umăr, poate gusta cu privirea poezia acoperişurilor de case pierzându-se în zare.

În faţa mea şi deci în spatele japonezei, mescioara mică de o şchioapă, pe care stă deschisă la pagina respectivă, „At villa rosa" mare roman poliţist englez. Cu un rar devotament consum pagină după pagină, captivat de vraja peripeţiilor.

Nici nu ştiu cât timp a trecut, dar desigur mult, judecând după mulţimea filelor citite. S-a întunecat binişor şi nu mai pot distinge literele. închid cartea, o îndepărtez încet ca şi când n-ar fi fost pe măsuţă şi ridic de pe umăr capul lui Myoko-san, care din nou respiră adânc.

Destul pentru prima şedinţă de amor nipon. Dar şira spinării mă doare îngrozitor.

*

Aşteptările mele sunt înşelate: Toşiko-san nu manifestă nici un pic de gelozie. încerc s-o provoc:

— Myoko-san e frumoasă?

— Onorabilă frumoasă e! aprobă ea din toată inima, mereu în surâs.

Nu-i pot desluşi gândul. Ia să fac pe înamoratul. Las o pauză bunicică, şîapoi rămân cu privirea suspendată în van, un timp apreciabil. Fata mă întreabă la ce mă gândesc:

— Onorabil gând, unde?

Eu suspin adânc:

— Crezi că o să vie?

— Sigur că vine.

— Cine? întreb eu perfid.

— Myoko-san.

Vasăzică la ea se gândea! Am prins-o.

Dar tot timpul Toşiko-san s-a comportat cu voe bună; imposibil să-i surprind vreo cută sufletească pe obrazul ei enigmatic de senin.

O săptămână întreagă am aşteptat-o pe Myoko-san cu arzătoare nerăbdare. Pe urmă m-am gândit la ea mai puţin fierbinte. Pe primul plan aveam grija existenţii mele şi alături, dorul de acasă de unde n am mai primit veşti de la plecare.

— *O tegami!* (Onorabilă scrisoare!)

Aproape m-am rostogolit pe scări până jos. E de la Myoko-san. Sus la mine o iau în atentă cercetare. O ilustrată care ar putea servi de model unui pictor şi abia câteva cuvinte anunţând că mă va vizita în cutare zi. I-am privit timbrul exotic cu pretenţii de filatelist, am făcut puţină grafologie şi consideram examenul terminat când zăresc ceva slab cu creionul: „You shall die!“ E foarte limpede: „Trebue să mori!” Ei drăcie! E tot în englezeşte, dar altă caligrafie. Cine să fi scris?

Seara vizitez un popă catolic pe care-l găsesc cu un prieten. Preoţii ăştia, de mulţi ani aici în calitate de misionari, sunt foarte căutaţi de turiştii cari le pun o sumedenie de întrebări, iau note şi pe urmă fabrică o carte despre Japonia cu informaţii „culese la faţa locului”. Fiindcă e a-tot-ştiutor, am venit să-i cer un sfat.

— Mai întâi, cine a putut să scrie?

— Desigur, cineva din familia ei.

— Poate chiar poliţia! opiniază prietenul său.

Misionarul pare îngrijat. Zice că japonezii privesc cu ochi răi asemenea legături cu europenii, iar pentru chestiuni de onoare, pun uşor mâna pe pumnal. Sfatul lui e să mă astâmpăr.

Plec cu pas lent şi îngândurat. Fireşte, n-am trecut prin atâtea peripeţii străbătând Siberia, ca să mă emoţionez acum de-un pumnal. Dar asta înseamnă că nu pot ajunge la acelaş numitor cu Myoko-san. Acum parîc-o doresc şi mai mult. Dar n-am încotro. Dece să-i fac rău fetei? În ziua întâlnirii, fug ca un laş de-acasă şi mă întorc abia seara târziu. A doua zi aflu că biata mûsûme m-a aşteptat cu răbdare japoneză, toată după amiaza.

Mi-a trebuit aproape un an ca să-mi dau seama prin proprie cercetare şi experienţă, de ştiinţa acestor domni misionari. N-au întotdeauna posibilitatea să-şi ia informaţii directe şi nici obiectivitatea necesară ca să le vadă aşa cum sunt. Moravurile, chiar când le cunosc, le văd prin ochelari catolici.

Nici gând de ostilitate pentru legături nipono-europene; iar pe pumnal pun mâna destul de rar; japonezii nu sunt fioroşi. Dar când am ajuns să-mi dau seamă de toate astea, era târziu:

pierdusem de mult rendezvous-ul cu Myoko-san...

Uitam adaosul cu creionul; „Trebue să mori". Am aflat mult mai târziu: îl scrisese Toşiko-san cu ajutorul frăţiorului ei mai mic, proaspăt şcolar întru limba engleză.

*

Părintele Staişn e alt misionar, relativ mai tânăr. Are însă şi el destui ani în Japonia ca să-mi povestească lucruri de interes.

Pe un perete văd înrămat artistic un tablou care nu reprezintă decât câteva linii de scriitură aruncate neglijent cu penelul. Preotul mă vede că-l contemplu nedumerit:

— Sunt două hieroglife chineze scrise de un mare caligraf japonez. Pentru cel ce cunoaşte scrisul lor, e o adevărată operă de artă.

— Nu înţeleg; în ce constă arta?

— Ai văzut hieroglifele chinezeşti, de tipar. Fiecare semn mai are şi câte o formă cursivă de mână, ca şi literele noastre, dar atât de deosebită, încât degeaba ţi-ai muncit memoria cu cele dintâi, dacă n-ai învăţat la fiecare şi forma de mână.

— Bine, asta ştiu.

— Din forma cursivă, cei ce scriu bine, îşi permit reduceri.

— Ca şi la noi, zic. Bunăoară rezumăm litera m, la o linie tremurată; *f,* la o verticală tăiată la mijloc; dar nimeni nu pretinde că face artă.

Misionarul zâmbeşte îngăduitor:

— Nu e tot una. Literele noastre sunt simple. Chiar deformate de iuţeala scrisului, le poţi citi din cuvântul întreg. Hieroglifele fiind însă foarte complicate, e o adevărată ştiinţă ca să le reduci; pentrucă trebue să le cunoşti bine pe toate, ca nu cumva rezumându-le, să le confunzi la citit. Şi ca această comprimare să o faci elegant, estetic, evident că trebue să fii artist. Iată pentru ce marii caligrafi de real talent, cari sugerează cu câteva linii pictate, o hieroglifă complicată, sunt în mare cinste, iar operele lor privite ca picturi. În japoneşte kaku înseamnă şi a scrie şi a picta.

— Şi sunt multe, semnele astea?

— Cele chinezeşti sunt 14.000! Noroc că dacă ştii din ele

vreo 4.500, poţi citi orice carte, afară de cele de specialitate. Noroc, vorba vine; 4.500 e o cifră pe care n-o înţelege decât cel ce s-a apucat de treabă. Ştiu din experienţă!

— Sigur, fac eu înspăimântat. De ce-or fi având nevoe de aşa de multe?

— Pentrucă scriitura chinezilor e pe altă bază decât a europenilor, A noastră e fonetică: o literă deşteaptă în minte un sunet; a lor e ideografîcă: un semn trezeşte o imagine. Din cauza asta nouă ne ajung vreo 28 de sunete, pentru fiecare câte un semn; pe când chinezului îi trebuesc atâtea semne, câte idei întrebuinţează în vorbire.

— Bun. Asta e scriitura chineză. Dar...

— Asta e scriitura chineză propriu zisă, corectează preotul. Pe toată întinderea Chiei, se întrebuinţează patru scrieri diferite: chineză, mongolă, manciuriană şi tibetană.

— Înţeleg. Dar cea japoneză?

— Uite vezi, japonezii n-au o scriitură a lor originală. Au început să se servească de cea chineză abia din veacul al treilea când le-au adus-o misionarii budişti. Chinezii o întrebuinţează de aproape 5000 de ani...

— Iar japonezii au modificat-o mult.

— Da. Semnele acestea ideografice chinezeşti nu se prea potrivesc cu limba japoneză. Deaceea un călugăr a inventat acum 1200 de ani un fel de alfabet, un silabar numai cu 73 de semne botezat *katagana,* semne fonetice ca şi literele latine; fiecare nu reprezintă decât un sunet.

Însă japonezii nu scriu numai cu acest silabar ci întrebuinţează şi pe cele chineze, fiindcă numai combinând pe amândouă, adaptează pe cele chineze la limba japoneză.

— E de mirare că niponii, oameni aşa de adaptabili la civilizaţia europeană, n-au renunţat la scrierea lor imposibilă. Şcolarul japonez pierde un timp imens pe care l-ar întrebuinţa pentru alte cunoştinţe.

— Alfabetul latin nu e posibil, pentrucă limba japoneză are prea multe cuvinte care sună la fel dar cu înţelesuri diferite. Dicţionarul japonez e plin de omonime pe fiecare pagină şi nu cu două-trei înţelesuri ci cu zece-douăzeci. Dacă le scrii cu litere latine, nu poţi înlătura confuziile.

— Atunci, nu e nimic de făcut?

— Ba da; s-ar putea simplifica simţitor aceste hieroglife şi ca formă şi mai ales ca număr. Până atunci, scriitura lor e un adevărat instrument de tortură pentru cel ce-o învaţă. Bine a zis un cercetător că scrisul lor a fost inventat de diavoli ca să-şi bată joc de oameni!

*

Vacanţa trece greu în teribilă căldură. După termometru, poate că n-ar fi chiar aşa de nesuportat; dar umezeala o face înăbuşitoare. Simţi că te sufoci. E un aer greu, îmbâcsit, pentru care plămânul trebue să facă o sforţare ca să-l aspire. Ce dor mi-e după aerul uşor de munte care-ţi intră singur pe gât, fără să fie nevoe să-l bagi cu făcăleţul.

Nu mai ştiu cum să umblu. Fiindcă soarele arde grozav, merg pe străzi cu umbrela; o umbrelă neagră pentru ploae, pentrucă n-am alta. O mână e pe mânerul umbrelii; cealaltă mişcă de zor evantaiul. Dacă m-aş filma, aş fi învinuit de cea mai nefirească poză. Şi totuşi, de dimineaţă până seara, numai asta fac eu şi toată populaţia Japonii.

Locuitorii băştinaşi se plâng şi ei mereu. In loc de „Bună-ziua” îşi spun când se întâlnesc:

— *Aţùi aţùi!* (Cald cald!)

— *Taihen aţùi ne!* (Foarte cald, nu?)

Dar ei sunt mai înarmaţi s-o suporte. Kimonoul cu poalele lungi şi deschise, permite o aerisire. Gâtul nu e arestat în guler. Mânecile largi, lasă aerul să treacă. Abia când ajung acasă mai respir. Mă desbrac aproape adamic şi pui pe Toşiko-san să-mi facă vânt cu evantaiul. Am astfel două avantagii: mai întâi mă răcoresc; al doilea, am net impresia că sunt vreun rege african cu sclava lângă el.

Pe stradă, un negustor ambulant strigă o marfă. Fata mă părăseşte brusc cu vorbele:

— *Aisu-crimu!*

E pronunţia japoneză a cuvintelor engle zeşti „ice-cream”: îngheţată. Dar ceeace îmi aduce japoneza are un aspect curios: într-un pahar de sticlă, ceva roşu îngheţat; însă un îngheţ special, cu ace de cristale în neorânduială şi cu spaţii între ele.

Toşiko-san mă îndeamnă:

— *O-işi de gozaimas!* (E onorabil gustos!)

Introduc linguriţa în combinaţie şi gust curagios: pare să fie ghiaţă pisată, stropită cu un sirop oarecare de fructe. Trebue să văd „fabrica” să mă lămuresc. Arunc un kimono pe mine şi cobor în stradă.

Domnul îngheţătar lucrează în faţa căruciorului său, iar în jur, o mulţime de clienţi şi mari şi copii. Pe cărucior se află un aparat ca o rindea, cu ascuţişul lamei de metal în sus. Alături, un bloc mic de ghiaţă învelit cu o cârpă, probabil ca să nu se topească prea repede.

Negustorul operează aşa: apucă ghiaţa, o plimbă de câteva ori pe rindeaua răsturnată, iar ascuţişul rade aşchii fine cari cad dedesubt, de-a-dreptul în paharul anume pregătit acolo. În urmă, dintrîo sticlă, stropeşte răzătura cu sirop şi gata îngheţata.

Am privit absorbit manevra japonezului şi n-am băgat de seamă cât m-a încins soarele. Acum sunt documentat. O iau înapoi moleşit de zăduf, să mă refugiez în odăiţa mea, cu paharul salvator. Ghiaţă rasă. Poftim cu ce se răcoresc niponii. Cum nu le-a trăznit prin cap şi europenilor?

*

Cât timp eram prins cu lecţii toată ziua, simţeam cum se atârnă de mine zăduful şi mă împiedică să lucrez, Cu toată nevoia de parale, doream să ajung mai repede la vacanţă ca să-l suport mai uşor. Acum, de când n-am ocupaţie, cuptorul solar mă supără şi mai mult, fiindcă am timp să mă gândesc la el.

De disperare m-am apucat să studiez scriitura japoneză. Ştiu că e excepţional de grea şi că străinii cari vor s-o înveţe, chiar ajutaţi de japonezi, se descurajează curând. Dar pe mine tocmai greutatea asta mă atrage. Şi apoi, e atât de ademeni-toare, cum nici nu poţi bănui de la început.

M-am înarmat cu câteva tratate, cu hârtie şi creion şi-am purces la studiu ca un savant. În mod obişnuit, imaginea savantului se compune din câteva elemente familiare: masă

mare cu multe cărţi deschise, ceva compasuri sau microscoa-pe, ochelari, poate barbă albită şi nişte haine severe, necălcate. Junele nostru savant n-are nici masă, nici scaun. Stă întins pe jos, aproape gol, cu burta pe *tatami,* cu capul ridicat în coate deasupra unui caet cu trei cărţi alături.

O iau metodic; întocmai ca la filologie, caut mai întâi semnele primitive, primele cu care chinezii şi-au desenat ideile.

Pentru *soare* făceau în vechime un cerc cu punct la mijloc. E adevărat că seamănă, astrul zilei fiind şi el rotund. Pentru *lună* desenau o semi-lună. Logic; altfel s-ar fi confundat cu soarele. Dealtfel planeta nopţii a fost întotdeauna reprezentată printrîo seceră fără coadă.

Pentru *arbore* trebuesc trei linii: o verticală, tulpina, tăiată de două curbe: una sus cu vârfurile spre cer, coroana, iar a doua, jos, cu vârfurile spre pământ, însemnând rădăcina. Nu e prea complicat.

Pentru *om* ajung două linii unite ca un compas, cu vârfurile în jos. De când maimuţa-antropoid s-a ridicat în două picioare, de-atunci a început speţa om. E firesc deci ca aste două picioare să constituie caracteristica omului.

Simplu şi sugestiv pentru *apă curgătoare:* trei linii verticale, paralele şi tremurate. Reproduci adică undele apei. Tot aşa pentru *munte:* conturezi trei vârfuri, cel din mijloc mai înalt.

Curios că în scriitura egipteană, unele cuvinte, soare, apă, munte, se scriu la fel. Cunoaşte istoria vreo legătură de comerţ între China şi Egipt, acum 5000 de ani, care să le fi transmis de la una la alta? Sau poate, fiindcă sunt fireşti, s-au născut spontan în ambele ţări?

Dar nu se poate desena totul pe lumea asta; de aceea multe lucruri se reprezintă prin combinarea hieroglifelor simple. Aşa, dacă faci un patrat şi-i aşezi înăuntru semnul „om", ai format cuvântul *închisoare,* adică un om închis între patru ziduri. Dacă scrii „munte" şi deasupra „pasăre", dai de *insulă,* adică vârf de munte ce iese din mare şi pe care o pasăre se aşează ca porumbelul din corabia lui Noe.

Pentru *cocoş* combini „pasăre" cu „ceas", adică pasărea

care cântă la ore fixe. Aşa dar şi în China domnul cocoş face oficiul de orologiu deşteptător. *Zăpadă:* „ploae" şi „mână": adică un fel de ploae care se poate mătura...

Cu cât trec la noţiunile abstracte, cu atât studiul devine mai interesant şi mai distractiv. Pentrucă abstractul nu poate fi desenat; şîatunci se recurge la semne concrete, combinându-le ingenios şi în aşa chip încât constitue adevărate documente de mentalitate chineză. Din studiul lor apar moravuri, credinţe, simboluri.

Scrii „soare" şi tragi o linie dedesubt: înseamnă *răsărit,* adică soare deasupra orizontului. Şi-l mai faci într-un fel: scrii „soare" peste „arbore", Fiindcă dis de dimineaţă soarele se află printre crăngile arborilor. Fiii Cerului au imaginaţie picturală.

Scriu alăturat „om" şi „arbore": am format cuvântul *odihnă,* adică un om culcat la umbra unui pom. Nu se poate spune că omul nu se recrează şi în pat; dar e mai poetic, aşa, tolănit la umbră pe iarbă verde.

Plăcere se scrie grupând desenele pentru „femeie" şi „copil", fiindcă nimic nu e mai plăcut omului decât femeea şi copilul său. E vorba doară de poporul pe care Confucius l-a învăţat să aibă în deosebită stimă şi grije, căminul.

Dacă sub „vegetaţie" pui „soare" ai format cuvântul *primăvară;* anotimpul când apare vegetaţia sub influenţa soarelui. Adevăr agricol.

Alt anotimp: *vara.* Îl formezi din hieroglifele „om" şi „plimbare", pentrucă vara agricultorii neavând de lucru, se plimbă. Aşa dar, şi în această ţară omul rural se ţine exclusiv din lucrul pământului. Şi dacă a terminat de arat, până în toamnă nu se mai ocupă cu altceva. Dovadă că şi la origină, chinezii erau un paşnic popor agricol.

Îmi place din ce în ce mai mult şi mă simt captivat până la pasiune. Am uitat şi de masă şi de căldură. Toşiko-san a venit de două ori să mă întrebe dacă nu mănânc, dar nu i-am acordat nici O atenţie. S-a mirat biata fată de ce zel m-a găsit în studiul scriiturii chineze. Pe ea, originea semnelor cu formele lor primitive n-o interesează şi nici n-o ştie.

Dar pentru mine, studiul lor e o deosebită plăcere. Încerc sentimentul pe care îl au geologii desgropând oseminte de

acum zeci şi sute de mii de ani; din structura câtorva oase, zicea Cuvier, se poate reclădi animalul întreg. Din unele idei cari au servit la inventarea hieroglifelor, se poate reconstitui ceva din sufletul, din mentalitatea oamenilor de acum şapte mii de ani.

Ca să-i pricep mai bine pe autorii acestei scriituri-cimilitură, încerc exerciţiul contrar: citesc mai întâi semnificaţia hieroglifei şi apoi caut să-i ghicesc etimologia. Adică: etimografia.

Iată un desen complicat cu înţelesul: *pericol.* Ia să văd: cum aş desena eu noţiunea „pericol"? Mă gândesc fel şi chip, imaginând diferite combinaţii. Bunăoară o inimă şi o săgeată îndreptată spre ea. Nu; aşa ceva poate fi şi amor. Atunci o piatră şi cap; nici asta, pentrucă ar putea însemna şi moarte.

Mă frământ în zadar că nu găsesc nimic fericit. Ia să văd soluţia problemei. Marele lexicograf chinez arată că hieroglifa asta se compune din aceste trei primitive: „om", „stâncă" şi „echilibru"; adică a sta în nesiguranţă pe un loc periculos. Sugestiv şi ingenios. Inteligent trebue să fi fost călugărul budist care o fi inventat ăst semn. Parîcă-l văd pe un biet om făcând mişcări de disperată echilibristică pe un vârf de stâncă, să nu se prăvălească în vale. Poţi să spui că nu e în pericol?

Uşor de găsit pentru o noţiune des întrebuinţată: *ocărî,* semn fabricat din „gură" şi „pumnal", adică a răni prin cuvinte. Tot cu semnul „gură" dar adăugat semnului „poartă", se formează verbul *a întreba;* gură prin deschizătura uşii. Parîcă şi văz o uşe abia crăpată şi un cap apărând prin deschizătură, ca să te interogheze. Să nu te minunezi de ingeniozitate?

Semnul *femee* intră în combinaţia multor noţiuni interesante. Cercetătorul poate vedea cum era femeea acum şapte mii de ani înainte de Christos şi poate face comparaţie cu cea de azi; fiindcă unele semne nu fac decât s-o picteze aşa cum e pe dinăuntru.

Grozav trebue să fi suferit omenirea şi pe atunci de boala denumită gelozie. Bărbatul era prea mândru ca s-o arate, dacă o simţea; din cauza asta scrisul o pune numai în seama femeii. *Gelozie* se compune din „femee" şi „piatră", adică o femee cu inima tare ca piatra, dacă te chinue cu asemenea sentiment.

Gălăgie! Când am citit explicaţia, m-a apucat deodată un râs, aşa singur cum eram, de m-a auzit Toşiko-san de jos şi a dat fuga să vadă ce s-a întâmplat. Semnul n-ar fi greu deloc de imaginat, pentrucă sunt în lume şi în jurul nostru atâţia generatori de sgomot. Totuşi chinezul a ales un semn care constitue un adevărat document al secolelor în materie de mentalitate feminină.

Gălăgie se formează scriind de trei ori „femee". Aşa dar, trei femei la un loc, fabrică gălăgie! Hieroglifa dovedeşte că şi acum mii de ani, genul feminin avea remarcabile pasiuni oratorice; dar mai arată că şi pe atunci femeea simţea nevoia de a spune cu orice preţ ceva, indiferent dacă e şi auzită. Fatal îmi închipui pe cele trei vorbind în acelaş timp, făcând un sgomot nesuferit, din moment ce poporul scrie „gălăgie" din trei femei.

„Cuvânt" şi „legătură", plus „inimă" formează hieroglifa universală *iubire;* adică o inimă legată prin cuvinte. Se pare că adepţii lui Confucius nu recunosc acest sentiment nobil, ci cred că e numai o zăpăceală a inimii pe care o legi la gard cu vorbe; aşa izbuteşti să provoci în sufletul femeii, dragostea.

Totuşi ar fi o gravă eroare să se creadă că vechii chinezi nu erau sentimentali şi că sufletul lor nu se înduioşa. Dimpotrivă. Sub „toamnă" scrii „inimă" şi formezi hieroglifa *tristeţe,* melancolie, adică sentimentul care cuprinde inima toamna, când frunzele îngălbenite cad, amintind moartea...

*

Săturat de hieroglife, spre seară ies să iau aer. De zăduf, numai după asfinţitul soarelui pot părăsi casa. Deodată văd pe paşnicii pietoni luând-o la fugă, speriaţi. În urma lor, în pas de trap, un grup îndesat de lucrători. Abia am avut timp să mă refugiez într-un gang îngust de unde să urmăresc evenimentul.

Grupul proletar, strigând sacadat şi în fugă, e înarmat cu pietre pe care le proectează în ferestre şi uşi. După el, poliţişti, prea puţin numeroşi ca să-i poată ţine piept.

Întâi n-am înţeles nimic. Revoluţie? În ţara oamenilor calmi şi supuşi? M-au lămurit ceilalţi, după clipele de panică:

răscoale din cauza scumpirii orezului. Mişcarea e şi contra câtorva pe care războiul i-a îmbogăţit rapid. Orăşenii acuză guvernul care ar proteja o şleahtă de acaparatori. Şi în Japonia?

Gazetele relatează că în provincie mişcarea e cu devastări; atacă magazinele cu orez, iau cât pot şi dau foc la rest. Vorba bătrânească: să te păzească Dumnezeu de furia omului liniştit şi răbdător.

*

Nu se mai sfârşeşte cu vara asta de nesuferit. Cald ca la Equator şi umed, cum nu mi am putut închipui. Dacă las un obiect de piele neşters, în două zile a şi prins un strat fin de mucegai. 34° C de umezeală.

Ca să mai scap de urgia solară, m-am dus să vizitez parcul *Ţurumi,* E într-o comună mică între Tokyo şi Yokohama. Am descoperit acum că în afară de tren şi electric, o linie de tramvai leagă toate satele dintre aste două oraşe. Merită să trăiască o ţară cu asemenea vehicule la sate, deşi tânără în civilizaţie tehnică.

Grădina mi-a fost lăudată pentru frumuseţea ei deosebită. Dar nu mi-ar fi dat prin gând ca o biată comună rurală să aibă un parc atât de vast, cu splendide flori, cu apă, cu restaurant, cu tobogan. Nu uit minunea de bujori însângeraţi, cărora japonezii le zic *botan.* Şi nici pe cele două drăgălaşe fete ale domnului restaurator.

Când mă plictisesc la Tokyo, iau trenul electric şi plec la Yokohama pentru băi de mare la *Giuniten*. Aci îmi fac eu vilegiatura în rate. Am descoperit un colţ neumblat, cu plaja foarte bună, unde poţi să te scalzi în voe. N-am priceput dece e nefrecventat, decât după ce-am experimentat pe propria mea piele.

Pe când mă răsfăţăm mai bine în apă, sfidând săgeţile fierbinţi ale onorabilului soare, simt deodată o usturime vie pe picior. De teama unui cârcel n-am ştiut cum să înnot mai repede spre mal. Pe locul dureros am găsit un neam de vierme, lipit de piele. L-am pedepsit furios. Dar epiderma s-a umflat pe toată lungimea unde stătuse drăcia marină şi a luat o culoare

roşie alarmantă. Umflătura şi usturimea m-au ţinut două zile.

Am aflat prea târziu că urzicătorii viermi sunt un fel de meduze. Dîasta nu se îmbăia nimeni prin partea locului.

*

În căutare de alte colţuri marine, mistress *Beal* mi-a desvăluit un locşor minunat. Mistress Beai e profesoară de engleză; dar parcă n-ar fi englezoaică decât cel mult prin absenţa frumuseţii. În schimb radiază atâta simpatie, pentrucă e veselă şi vioae.

Am cunoscut-o în tren spre Yokohama, eu care evit cât pot cunoştinţele cu europenii. De când a aflat că sunt şi eu profesor, nu mă mai scoate din colega. E încântată şi mă invită la ea. Pentru o vizită obişnuită n-am nici un entuziasm. Dar propunerea e să luăm masa împreună cu eleve d'ale ei, rusoaice şi japoneze, seara, pe malul mării şi în bătaia lunii... Ce m-o fi ispitind mai mult: poezia? fetele? Rar am avut mai multă grije să nu scap trenul. Dela Yokohama, tramvaiul m-a purtat mai îndelung ca de obicei până la Homoku, pe marginea mării. La ora convenită m-am prezentat precis şi dichisit ca un ginere. Dar sunt în dezarmonie cu toată lumea d-aici, îmbrăcată în haine potrivite cu căldura şi cu marea.

Nu sunt mulţi musafiri; numai două rusoaice şi trei japoneze. Englezoaica, familiară şi intimă, ne şi conduce pe veranda căsuţei pe care a decorat-o cu gust, ca pentru o deosebită festivitate: lampioane numeroase în forme şi culori variate şi flori, multe flori.

Toate atenţiile pentru mine, singurul bărbat. Noroc că am atâtea elemente de inspiraţie pentru vervă: masă în aer liber, noaptea pe marginea mării, gramofon, ritm de valuri, vin italian, o cucoană plină de viaţă şi cinci fete...

Ne înţelegem într-o combinaţie de japoneză şi engleză. Mistress Beal ştie puţină japoneză, dar o pronunţă barbar. Rusoaicele vorbesc ceva mai bine. În schimb eu sunt hors-concours cu expresiile mele corecte, de om trăind în casă autohtonă.

Profit de cunoştinţele mele de limbă niponă ca să le invit pe japoneze la mine, fără să priceapă celelalte. La fel fac cu

rusoaicele pe limba lor, fiindcă nimeni, afară de ele, nu înţelege ruseşte.

Pe nisip descopăr o dihanie cu vreo şase tentacule care pare un crab mic; dar foarfecele sunt aşa de puţin conturate, încât parcă are picioare în toate părţile. Îi pun un obstacol în faţă; bâzdâgania merge îndărăt; mut bariera într-acolo; gângania o porneşte lateral. Călătoreşte în orice direcţie, egal de repede. Ca s-o studiez, o prind între două pahare. Vreau s-o văd cum e pe burtă, dar în zadar o arunc mereu în pahar, că tot în picioare cade. De aci deduc că e poate o specie de pisică. Dar fetele au respins cu energie o asemenea clasificare zoologică.

Pe nesimţite, orizontul marii se roşeşte într-un incendiu uriaş. Ni l-a descoperit englezoaica, iar noi suntem cu ochii pironiţi acolo. Din apă mijeşte mai întâi o frântură de taler care se înalţă din ce în ce. Parîcă niciodată n-am văzut luna aşa de roşie, tulburătoare, răsărind încet.

Conversaţia a amuţit. Ochii toţi îi urmăresc înălţarea, hipnotizaţi. Roşul păleşte mereu. Acum astrul a devenit Saturn; o fâşie mică şi îngustă de nor în dreptul pântecului ei, îi dă precis aspectul planetei cu inel.

Dâra luminoasă de beteală pe apă formează un bulevard pe care parîcă te-ai tot duce...

— Facem o bae?

Fericită idee. Apa e caldă, liniştită, delicioasă. E prima mea bae în Ocean, noaptea! Sunt emoţionat ca la o inaugurare. Fetele propun o plimbare în larg. Fiindcă nu sunt un înnotător antrenat, o pornesc escortat de Vera şi Nataşa, care înnoată la perfecţie. Japonezele sunt înainte.

Inundaţi de lumina de feerie a lunii, mă simt ca într-o lume ireală, plutind încet, fericit, fără sgomot, ca în vis. Nimeni nu scoate o vorbă.

Târziu în noapte, m-am reîntors în odăiţa mea din Tokyo. Dar n-am putut adormi decât în zori, cu toată oboseala. Cine a spus că luna e calmantă, nu a simţit-o decât în pictură. Dimpotrivă, e răscolitoare, adânc răscolitoare lumina de lună...

*

Am făcut cea mai surprinzătoare descoperire pe care o poate face un străin în Tokyo.

După amiaza mi-am petrecut-o la amicul meu van Doorn. Am trecut pe rând la pian, încălziţi şi furaţi de muzică. Abia în apropierea serii ne-am ridicat.

— Hai să ieşim puţin.

— Ieşim; dar unde?

— Eu zic că în Asaksa. E un cartier întotdeauna interesant.

Şi am pornit voioşi, respirând una din cele mai frumoase seri din Japonia.

Am ajuns după o jumătate de oră, fiindcă nimic nu ne grăbea, în aerul acela parfumat. Ne plimbam prin strada principală feeric iluminată, unică în genul ei în Tokyo: la fiecare pas, teatre, cinematografe, cu filme şi subiecte europene şi indigene; clădiri în toate stilurile, cu enorme placarde zugrăvite pe metal şi pânză volantă, anunţând în uriaşe caractere chineze, programul. Hieroglife care pentru noi aveau o valoare mai mult decorativă, pentrucă pe multe nu le puteam citi.

Deodată zărim pe bordura unei clădiri înalte de tot, un portativ considerabil mărit, cu note muzicale artistic pictate, iar dedesubt în litere latine: *Grand opera.* O clipă ne privim uimiţi. De atâta timp în Tokyo şi noi să nu ştim nimic! Apoi, ca într-un singur gând, ne repezim la ghişeu.

— Când începe? întreb eu.

— A început de aproape o oră.

Mă uit repede la ceas: şapte şi ceva.

Van Doorn intervine în interogator:

— Când se deschide Opera?

— La ora 9 dimineaţa.

Obişnuiţi cu teatrele japoneze, nu ne-a surprins răspunsul. Opera începe într-adevăr la 9 dimineaţa, dar până la 11 seara dă trei reprize, ca la cinematograf. A treia începuse la şase.

Nemerim în pauză. Profităm să studiem sala, pentrucă nici

unul din noi nu mai văzuse operă japoneză. Interiorul, destul de drăguţ, cu parter, balcoane şi galerie. În staluri, scaune europene. Balcoanele, cu perini şi cu bănci, şi pentru îngenunchiatul japonez şi pentru aşezatul european. Noi însă eram singurii străini în sală.

Scena şi locul de orchestră, destul de largi. Public foarte numeros; şi lucru neobişnuit, femeile în dreapta sălii, iar bărbaţii în stânga, cu unele excepţii.

Un clopoţel electric ne anunţă reînceperea. Şi deodată, fără să se stingă luminile în sală decât mai târziu şi în mică măsură, cortina se ridică fără veste. Neglijasem să ne procurăm programe şi, cum eram la mijlocul băncii, ne era greu să ieşim.

— Nu văd nici o vânzătoare de programe, zice van Doorn, sucindu-şi gâtul îndărăt.

— Nu e nimic, îl asigur eu; doi muzicanţi o să recunoască repede despre ce e vorba.

Întâi a apărut un june îmbrăcat într-un costum roman sau grec; avea câte ceva din fiecare. Trebue să fi fost Cicero, dacă nu Demostene. Amicul meu, vechi abonat al Operei din Paris, pretindea că e un prinţ german din antichitate.

Junele era urmărit de un enorm dragon, un balaur evoluând prin aer, invizibil suspendat, cu o gură înfiorătoare deschisă.

Când primejdia era mai mare, apar trei june în costum greu de clasat: jumătatea inferioară, rusească; iar de la brâu în sus, bizantino-turc. Una din ele are în mână o furcă uriaşă cu trei dinţi.

Eu îi şoptesc la ureche lui van Doorn:

— Asta trebue să fie fiica lui Neptun!

— Dece?

— Uite i tridentul în mână, pe care probabil i l-a şterpelit lui tată-său pe când dormea.

În scurt, domnişoara Neptun alungă balaurul, iar Cicero, scăpat de la o moarte sigură, se sculă de unde căzuse, angajând un dialog, probabil de mulţumire, cu salvatoarele sale.

Atât eu cât şi amicul meu, vorbim acum destul de bine

japoneza; totuşi nu înţelegem aci decât cuvinte şi pe alocuri frânturi de frază, fără să le putem face legătura. Dealtfel chiar în limba maternă e destul de greu să pricepi textul, când se cântă.

Ceva mai târziu a intrat în scenă un personaj în costum de cocoş: până şi coada îi era ataşată. Cum l-am zărit, am strigat *evrica!* cu bucuria lui Arhimede:

— Chanteclair!! Să ştii că e Chanteclair pus pe muzică!

Van Doorn însă a protestat cu energie:

— Nu se poate. Am văzut piesa la Paris; e altceva...

În imposibilitate de a pricepe din acţiune ce poate fi, mi-am concentrat toată atenţia asupra muzicii. Orchestra se compune din pian, două viori, un celo, un contrabas, un saxofon şi un clarinet; în total şapte executanţi. Contrabasistul şi clarinetistul se mai ocupă la răstimpuri şi pe rând, cu o tobă mare. Olandezul observă, urmărindu-mi privirea:

— Săracă orchestră!

Stilul pare a fi Haydn şi, prin unele părţi, Mozart; însă dese disonanţe din epoca modernă ne pun pe gânduri. Multe acorduri amintesc pe Debussy şi Scriabin, iar rolul preponderant al saxofonului şi mai ales al tobei, ne face să ne gândim la Wagner.

— Observă că n-au sufleur!

— E firesc; japonezii au o memorie...

— Dar nici şef de orchestră!

— Foarte cuminte. E singurul membru care nu face nimic, agitând doar o baghetă prin aer!

— Dar nu auzi ce fals cântă cu toţii?

Frazele melodice cari se desprindeau cu greutate din armonia lor bizară, păreau neisprăvite, rupte de ici şi de colo, fără legătură. Cazul nu e prea rar la unii compozitori moderni.

Din toate astea, am conchis provizoriu că trebue să fie vorba de o compoziţie a vreunui tânăr japonez care se află deocamdată sub puternice influenţe clasice şi moderne, amestecând puţintel stilurile. Foarte lăudabil, în orice caz, fiindcă muzica europeană e total diferită de a lor şi deci greu de pătruns. Van Doorn judecă cu severitate şi vocile:

— Ce şcoală au soliştii ăştia? Trec dintrîun registru în

altul...

E adevărat că fiica lui Neptun, după note acute de soprană, trecea la mezo-soprană şi apoi de a-dreptul la cel mai autentic timbru de contra-altă. Tot aşa junele Cicerone era când tenor, când bariton, când bas, după cum îi venea la îndemână.

— Vocile nici nu sunt frumoase; nu sunt „pozate" şi cântă toţi fals de-ţi vine nebunie!

Până să răspund, cortina s-a lăsat repede peste primul act. Publicul n-a aplaudat. Cine a vizitat teatrul wagnerian din Bayreuth ştie că în special pentru Parsifal, e interzis publicului să aplaude. Artiştii nu vin la rampă sa culeagă ovaţiile mulţimii, pentrucă fac artă pentru artă, nu pentru succes. Au fost totuşi două-trei infracţiuni izolate, dar atât, E adeărat ca apariţia lui Chanteclair a provocat în sală o explozie de aplauze sgomotoase, dar aşa, ca excepţie.

Am profitat de antract să ne procurăm un program. Însă ne-ar fi trebuit un interpret să ne ghideze; pe lângă că era scris cu indescifrabile hieroglife chinezeşti, dar mai avea şi nişte dimensiuni neobişnuite: gros ca o carte, conţinând probabil tot repertoriul trecut şi viitor al stagiunii cu ample comentarii, începutul actului al 2-lea ne-a surprins fără să fi deslegat problema. În acest act au mai apărut următoarele personagii principale: mai întâi un fel de înger într-o manta lungă, albă şi având drept stea în frunte, un bec electric verde.

Intrarea arhanghelului a fost precedată de un întuneric beznă pe scenă. Îndată ce ochiul a putut distinge ceva, s-au auzit din sală voci izolate urlând puternic un cuvânt scurt. Van Doorn a sărit ars în picioare:

— E foc!

L-am liniştit cu un gest:

— Aşa e obiceiul, ca actorul favorit să fie aclamat la apariţia lui, în plină scenă.

Mai erau şi alte personagii feminine deosebit de curioase: una al cărei costum aducea la cap cu o găină; probabil doamna sau domnişoara Chanteclair; şi alta în fustă galben-deschis cu centura şi coroană de flori pe cap. La două intervale au apărut trei tineri în costum asiriano-turc; grima feţei era de negri veritabili din Congo.

Uitam: un bas al cărui costum era exact ca acel pe care-l ştim că-l purta Sfântul Pavel. Venea regulat în scenă însoţit drept gardă de onoare, de două călugăriţe de la Notre-Dame de Sion; nimic nu le deosebea de costumul negru pe care-l poartă azi aceste maici catolice.

N-am pomenit încă de cor. Bărbaţii, câţiva soldaţi, erau în fuste mov, galbene şi roz; un umăr şi un braţ gol ca legionarii romani. Femeile, în majoritate cu peruci roşii; unele aduceau cu fermierele engleze; altele, în superbe decolteuri moderne mov sau alte culori, ar fi putut intra fără grije în orice bal european, excepţie făcând vreo două, care demonstrau prin transparenţa rochiilor, ce anume articole de lenjerie poartă pe dedesubt. Dacă nu uit vreo doi preoţi, probabil diaconii Sfântului Pavel, am înşirat mai toate persoanele din piesă.

Cu asemenea material, am făcut onorabile sforţări să fixăm în timp şi în spaţiu, acţiunea dramatică. Imposibil. Toate ipotezele, toate combinaţiile cădeau de la sine, fiindcă oricât de echilibristic ai fi în istorie, ţi-e oarecum greu să aduni laolaltă pe Cicerone cu Chanteclair şi pe asirieni cu maicile catolice, afară numai dacă ţii seama că Baiazid îi spunea lui Mircea-cel-Bătrân că „din pristolul de la Roma voiu da calului ovăz".

Ne-am zis deci că domnul costumier nu prea e în curent cu istoria şi am aşteptat finele operei ca să vedem ce s-a jucat.

După actul al treilea am întrebat pe mai mulţi spectatori asupra autorului piesei. Ne-a fost foarte greu să se înţeleagă ce voim, deşi ne exprimaserăm cât se poate de corect în limba japoneză. În urmă ne-au răspuns cu regret că nu ştiu nici autorul nici titlul. Van Doorn atunci s-a înfuriat:

— Extraordinari N-au şi ei puţină curiozitate! Ce oameni!

— Ba eu, dimpotrivă, am căzut într-o profundă admiraţie. Oameni cari vin la operă de dragul artei, nu din snobism, ca să povestească în urmă c-au văzut cutare operă. Popor muzical!

Apoi fiindcă amicul meu nici nu s-a mai ostenit să-mi răspundă, am rugat pe o subretă să-mi arate unde e scris în program ultima operă care abia se sfârşise. Fata, foarte gentilă, a ţinut un consiliu cu o duzină de japonezi şi după lungi dezbateri a dezlegat problema: autorul e Madam *Moruto*

rusoaică.

Eu şi amicul meu ne-am consultat din ochi interogativ; nici unul nu auzisem de această compozitoare.

— Cum se numeşte opera? Care e titlul?

Interpelatul cercetează iar programul şi ne răspunde în japoneză ceva care pe româneşte ar însemna „Flautul fermecat". Fac ochi mari, mă uit şi eu pe program şi strig deodată:

— Mozart! Zauberflöte de Mozart!!

Într-adevăr caracterele scriiturii japoneze transcriu numele autorului aşa: *Mo-za-rû-to.* Silaba *za* nu se imprimase bine şi dăduse în consecinţă *Moruto.* Cât despre sexul şi naţionalitatea pe care le imputa autorului, habar n-am de unde le scosese.

Câteva clipe am rămas amândoi încremeniți uitându-ne unul la altul. Apoi amicul meu izbucni:

— Bine domnule! Dumneata, profesor de pian, de canto, de nu mai ştiu ce, asişti trei acte la o operă clasică şi n-ai idee de ea?

Atunci m-am indignat şi eu:

— Dar dumneata, excelent pianist şi abonat al Operei din Paris?

— Dacă au mutilat-o aşa de teribil de n-o mai recunoşti! Mai întâi, uvertura nu s-a cântat de loc.

— Foarte natural, zic; uvertura e în stil fugat şi nu prezintă interes decât pentru muzicanţii de elită.

— Şi apoi opera lui Mozart are numai două acte lungi; aci au fost trei şi scurte de tot. Atâtea tăeturi în text, atâtea modificări în armonie., cum era să mai înţeleg ceva?

— Bine-au făcut, obiectez eu iar. Trei acte mici sunt mai puţin plicticoase decât două lungi şi mai variate. Odată admisă ideea, tăeturile devin necesare.

Dar van Doorn nu era dispus să-mi primească gluma:

— Ia lasă domnule; asta e armonia lui Mozart? Cu orchestra redusă la 7 persoane şi cu asemenea instrumente?

— E firesc, insist eu; în artă, cu mijloace simple...

— Dar costumele? Dar balaurul? În original e un şarpe, nu un balaur!

— Păi, zic, Japonia nu e ţara dragonilor? E o simplă şi inofensivă adaptare.

— E! Acum înţeleg! îngerul cu steaua electrică e Regina nopţii din „Zauberflöte".

— Exact. Iar Chanteclair, Papageno servul lui Tamino, prinţul egiptean, complectez eu.

— Aşa e! Pe Tamino îl făcea cel în costum roman...

— Cicerone! zic; iar Sfântul Pavel nu e altul decât Sarastro, primul preot în templul egiptean.

— Dar negrii în costum asirian?

— A! Sunt genii din templu; ţi-aminteşti?

— Desigur, desigur... Dar cea din primul act, cu un fel de trident în mână?

— Domnişoara Neptun? Nu poate fi decât Panama, fiica reginei nopţii, pe care o sechestrase Sarastro în templu.

În libretul original, chestia e aşa: Prinţul egiptean Tamino, cu ajutorul lui Papageno care are un flaut fermecat în forma naiului românesc sau fluerului lui Pan, o caută pe această fiică a reginei nopţii, o găseşte şi de aci tot conflictul de acţiune.

Rămânem iar gânditori. Apoi aprinzând o ţigare:

— Hai să ne mişcăm puţin.

Şi o luăm de-a-lungul culoarului printre spectatorii cu felurimi de kimonouri. Abia facem zece paşi, că ne pomenim iar în sală.

— Ei! Fermecat teatru! Ce prost spirit de orientare am şi eu! Mi se păruse că ies din sală şi când colo dau iar în ea.

— Sst! face amicul meu; vezi c-a început.

Mă uit pe scenă: o piesă modernă japoneză, deci fără muzică. Cercetând sala îndată ce ochii mi se obişnuiseră cu întunericul, strig deodată:

— Asta e alt teatru!

— Nu se poate!

— Uită-te! Mai recunoşti ceva?

Într-adevăr, altul era, cam de aceleaşi dimensiuni şi legat de operă prin continuitatea sălilor de culoar.

Ne privim iar miraţi, izbucnim în râs şîapoi zic repede:

— Ştii ce? Hai mai departe, că te pomeneşti că dăm de alt-ceva!

Continuăm în fugă culoarul şi intrăm într-un cinematograf! Rula un film american acompaniat de o orchestră alcătuită din pian şi vioară şi fiindcă aceşti doi muzicanţi nu erau de acord, olandezul şi-a întrodus arătătoarele în urechi. Îi fac semn:

— Mai departe! Trebue să urmeze un muzeu sau un circ, dacă nu o menajerie!

Am continuat explorarea cu elan, dar, deziluzie, clădirea se termina într-o stradă laterală.

— Înapoi! zic; în partea opusă le găsim cu siguranţă!

Traversăm repede în sens invers cinemàul, teatrul şi opera prin aceleaşi coridoare. Decepţie definitivă: prea lunga clădire se isprăveşte şi aci printrîo stradă.

Miraţi că nici o subretă nu ne deranjase în călătoria noastră pe culoare, interpelez pe una şi aflu că acelaş bilet îţi dă voe să asişti la toate trei spectacolele.

— E, acum înţelegi dece începe la ora 9 dimineaţa! Te duci mai întâi în teatru japonez; la unu şi ceva iei masa acolo...

— Sigur; toate teatrele din Japonia îşi au restaurantele lor.

— ...treci pe urmă la cinemà până aproape de şase; cinezi şi urmezi să-ţi faci digestia la operă până la 11, închinând astfel o zi întreagă artei...

Clopoţelul operei ne atrage iar în prima sală. Programul anunţă „Vocal solo"; doamna nu ştiu care, un nume rusesc. Apare într-adevăr un monument voluminos şi-i zice o romanţă rusească cu o voce care mi-a amintit imediat pe artistele de la varieteul din Wladivostock. Van Doorn pretindea că în comparaţie cu cele din „Zauberflöte", i se părea o divă de la Opera din Paris sau Milano.

Rusoaica foarte aplaudată, e urmată de dans.

— Asta e Operă? s-a indignat amicul meu.

— Dar la vechii Greci, muzica, poezia şi dansul nu erau nedespărţite? Tragediile lui Sofocle nu erau urmate de comedii ca să destindă nervii?

După muzică, dans. O pereche dansatoare formată din japonezi. El, într-un frac nou cumpărat parîcă de la „Taica Lazăr", sau moştenit de la un defunct cu alte dimensiuni. Ea,

relativ bine, într-un decolteu după gustul american; numai că rochia descria în faţă o linie curbă în sus, lăsând liberă de vreo 3 degete, o dantelă dedesubtică. Au dansat un kake-walk cu mare succes.

Le-a urmat un dans comic: doi ruşi, ea scurtă şi groasă, el lung şi subţire. Succes nebun şi bisaţi. Un rus cu o căzăcească a încheiat seria şi seara în acelaş timp.

Curentul auditorilor ne-a dus încet încet până la uşe. Am ieşit veseli din teatru. Şi aprinzând iar o ţigară, la braţ, călcam săltăreţ şi sglobiu, ca un vrăbete primăvara, că făcusem în seara aceea cea mai surprinzătoare descoperire de explorator...

*

Început de Septembrie. De trei zile, ploi ca în Iunie. Curge de sus continuu, la disperare. Iar noaptea se lasă un frig umed...

Azi am făcut cunoştinţă cu primul *taifû* în Japonia, un fel de uragan furios, a-tot-stricător, care umple coloanele gazetelor cu pagubele pricinuite. O devastare cu ridicări de acoperişuri, arbori mutaţi din loc şi victime omeneşti.

S-a deschis şcoala. Cu câtă nerăbdare am aşteptat ziua asta! Am nevoe de bani, e adevărat; dar recunosc că îmi era tare dor de fetele mele. Sunt bucuros că-mi reîncep lecţiile, cum nu se mai poate.

Maica sub-directoare mă anunţă că multe eleve noi mă cer. De unde înainte de vacanță aveam 14 fete, acum vor fi peste 24. Sunt fericit când mă gândesc câţi yeni o să-mi vie pe lună. Că am la datorii! Chiria în primul rând; apoi croitorul; şi câte alte lucruri de primă nevoe.

Toate elevele vechi s-au bucurat când ne-am revăzut. Nici una însă ca Mariko şi Tania.

*

M-am mutat în cartierul *Şirokane* în spatele şcolii mele. Străbat în cinci minute un loc viran şi intru la pension pe o poarta din dos. Dela Toşiko-san făceam o jumătate de ceas cu tramvaiul şi încă o bucată pe jos. Prea era mult.

Locuinţa e numai parter. O cameră mare, simpatică. Are lumină electrică, dealtfel ca toate casele japoneze şi pe deasupra gaz aerian: bun pentru încălzit iarna şi excelent pentru gătit. Aci o să-mi exercit eu talentele mele culinare.

Noua mea gazdă e familia *Ito* compusă exclusiv din femei: madam Ito, văduvă cu două fete mari, *Sadako san* de vreo 18 ani, funcţionară şi *Şigheno-san,* elevă la maici, cu trei ani mai mică. A patra fiinţă în această casă e mama-mare, *obàa-san,* o bătrânică stafidită, curbată şi cu voce baritonală.

Madam Ito ţine toată casa cu vrednicia ei.

Se scoală prima, se culcă ultima şi nu stă un minut, că n-are cine s-o ajute. Toată ziua e singură acasă, numai cu obaa-san pe care, fireşte, nu se poate bizui.

Obaa-san are o singură ocupaţie de care se ţine cu un devotament rar: tuşeşte. Nu ştiu ce emphysem pulmonar o fi având, că nu face decât asta. Tuşeşte mereu, toată ziua şi toată noaptea. Culmea, mai şi fumează.

Fetele sunt total diferite în firea lor. Sadako-san e slabă, sfioasă, extrem de respectoasă. A învăţat şi ea la maici, vorbeşte binişor engleza, mai rău franceza. Pleacă cu noaptea în cap la biroul ei care e aşa de departe, încât la prânz mănâncă pe acolo. E sprijinul material al familii.

Şigheno e un drac de fată. Mai înaltă şi mai corpolentă decât soră-sa, deşi mai mică decât ea. Când am sosit cu rezumatul meu bagaj, m-a privit cu ochi iscoditori după o uşă între-deschisă; apoi, s-a retras în dosul uşii, rămânându-i născiorul şi ochii sfredelitori aţintiţi asupra mea.

După instalare, am dat să cumpăr un pat, pentrucă pe jos sunt la discreţia curentului, care nu poate fi desfiinţat dintrîo casă japoneză. Dar m-am înspăimântat de preţuri. Cel mai simplu pe care l-am putut găsi într-un magazin de vechituri, exceda cu mult prevederile şi posibilităţile mele bugetare. Însă problema am rezolvat-o inspirându-mă chiar din acest „Taica Lazăr" japonez: două lăzi de bere goale şi o uşe fără ţâţâni şi clanţă. E cel mai original şi cel mai ieftin pat imaginabil.

Am îmbrăcat lăzile în foiţă colorată, aşa că „picioarele" patului au un aspect cât se poate de prezentabil. Pe uşa cumpărată am întins două saltele moi, încât nu-i simt

duritatea. Aşa cum se prezintă acum, cu cearceaf şi pătura mea drept cuvertură, ai zice că e cine ştie ce somieră.

Toată familia Ito a venit să-l admire şi să se minuneze pe ce năzdrăvănie se culcă străinii. Dacă Sadako-san şi-a scris cumva memoriile, sigur că pe undeva se găseşte şi această frază: „Pentru dormit, europenii se culcă pe o uşe ridicată pe două lăzi de bere".

Obosit de instalare, am ieşit afară să respir aerul înoptatului. Turburătoare seară. Stele, lună plină, răcoare de sfârşit de Septembrie. În stânga se profilează colina, în vârful căreia e ridicată şcoala. Multe lumini aprinse, concurate de lună şi stele.

Prin ferestrele deschise aud, în liniştea serii, cum lucrează elevele mele la pian. Recunosc pe fiecare după lecţie şi le fac în gând observaţii şi corectări. Mariko-san se poticneşte la acordurile finale din exerciţiul 30 din Czerny op. 299; Ayako-san cântă o gamă în octave staccato fără supleţe din poignet; Tania greşeşte ritmul la o mazurcă de Chopin; pe deasupra, acordurile repezite ale nu ştiu cărei eleve.

Singur între galbeni, pe ăst loc viran într-o ţară de basm, izolat la zeci de mii de kilometri de ţara mea... Parîcă sunt într-o lume ireală... parîcă visez...

*

Am aşteptat înfrigurat să se facă ora de lecţii în ziua următoare. Am străbătut cu pas grăbit maidanul şi am intrat pentru prima oară pe portiţa din dos. O alee scurtă traversează o curte mică, plantată bogat cu arbori şi arbuşti. Verdele cu nuanţe variate e stăpânit de roşul ruginiu şi înflăcărat al arţarului.

M-am oprit numai câteva clipe ca să nu întârzii. Domnul portar îmi urmăreşte privirea:

— *Kirei ne, momûgi-ua!* (Frumos nu, arţarul!)

Eu i-am svârlit în treacăt:

— *Kirei des!* (Frumos e!) şi am iuţit pasul să ajung la vreme. Am trecut pe sub un gang, am intrat în curtea din faţă şi am dat să urc scările tocmai când maica Mayer îi făcea observaţii englezoaicei Mabel care era dejurnă:

— Dece nu suni clopotul? E ora 2.

— Nu e încă două, că n-a venit domnul profesor.

În acea clipă mi-am făcut apariţia în antreu. Mabel s-a repezit voioasă la clopoţel. Maica mi-a răspuns râzând la salut:

— Sunteţi exactitatea în persoană! Chiar acum Mabel nu voia să sune...

— Am auzit-o. Vad că-şi orientează ceasul după sosirea mea, ca vecinele lui Kant după plimbările sale regulate.

Călugăriţa fiind nemţoaică, se bucură de anecdota cu filosoful german, O las şi urc grăbit scara la etaj. Sunt primul care intru. O odăiţă mică. Nu mai fac lecţiile de mult în sala mare de gimnastică de jos. După mine intră maica smerită cu teancul ei de caete de corectat, urmată de elevă.

Ştiu pe din afară ce lecţie am dat fiecăreia. În direcţie muzicală, memoria mea funcţionează fără greş. E destul să aud o singură dată un exerciţiu sau o bucată, ca s-o ţin minte pe dinafară. Şi cum eleva o repetă cu mine de câteva ori, fiecare rând mi se imprimă precis, până în mici detalii. Am norocul unui auz care percepe cele mai slabe nuanţe. Cum nervii mei nu mă lasă să stau ţintuit pe scaun atâtea ore, eu urmăresc o primă dată exerciţiul pe caet, apoi mă scol şi încep să mă plimb prin cameră, continuând să corectez:

— Crescendo. Pianissimo în mâna stângă. La-do-mi bemol în dreapta!

Uimirea elevei e când îi îndrept şi degetaţia:

— Degetul al patrulea pe do diez!

— De unde ştiţi, mă întrebă maica mirată, dacă nu vă uitaţi la pian?

— Greu de lămurit, dacă nu aveţi un auz la fel. Clapa e lovită cu altă putere de un deget nepotrivit şi deci şi sunetul are o altă intensitate; iar uneori legătura cu nota viitoare sună altfel dacă degetul cel mare trece după al 3-lea sau după al 4-lea.

Toată scamatoria nu se bazează decât pe memorie şi auz. Fiindcă îmi dau seama de impresia ce o fac, caut să mă perfec-ţionez în aceste facultăţi şi să le speculez cât mai mult, pentru efect. O bună parte din lecţie o fac măsurând parchetul odăiţei sau uitându-mă pe fereastră. Când apare Mariko-san.

îi spun cu anticipaţie:

— Aseară n-ai exersat bine fraza a doua din Czerny numărul 30.

Şi îi explic greşelile înainte de a începe lecţia. Misterul şi-l lămureşte când îi spun că de la noua mea locuinţă se aude foarte bine pianul lor.

La fel şi cu celelalte. Bietele fete. Poate că sunt terorizate de gândul că le aud şi când prepară lecţia. Noroc că lucrează cu drag şi cu o râvnă care a început să stârnească gelozia maicilor.

*

Sfârşit de Octombrie. Seară.

Un svon ritmat îmi ciuleşte urechile. Parîc-ar fi talaz de mare; parîc-ar fi vuet înăbuşit de maşină... Murmurul se măreşte din ce în ce, desluşind voci omeneşti în cor. Mă reped la fereastră. Mulţime de oameni îmbulziţi, îmbrânciţi, înaintează greu ca în învălmăşeală şi strigă necontenit în ritm:

— *Oà-şiò! Oà-şiò!*

Un obiect luminat e purtat pe deasupra capetelor. Ce să fie? Revoltă? Procesiune funebră? Cobor repede în stradă cu ciceroana mea. Sadako-san îmi spune în fugă un singur cuvânt care mă lămureşte:

— *Sinkeo de gozaimas.*

Ceva sintoist. Desigur Zei locali sărbătoriţi de popor. Acum văd bine. Un templu în miniatură, de vreun metru, fidel reprodus în toate amănuntele, cu ornamentaţiile uşilor, cu acoperişul curbat în sus, purtat de o grămadă de tineri. Printre ei sunt şi băeţi mici, copii. Cei mari trebue să fie din clasele lucrătoare, judecând după costum: pantaloni strâmţi pe picior, bluză albastră cu mari hieroglife imprimate pe spate şi piept; în loc de pălărie, o legătură pe frunte înodată la spate, <le parîcă i-ar durea pe toţi capul.

Toată această mulţime se îmbulzeşte inexplicabil în jurul templului minuscul, împărţiţi în două tabere, trăgând fiecare de partea ei. Deaceea procesiunea înaintează aşa de încet.

Un grup strigă puternic:

— *Oà-şiò!*

Celălalt răspunde ca în ecou:

— *Oà-şiò!*

Ca primul să reia imediat, făcând alternativ un ritm viu, rapid, continuu. În jurul lor, mulţimea curioasă, bărbaţi, femei, copii, în costume variate, urmărindu-i fără mirare, calmi, în contrast cu agitaţia istovitoare a celor din centru.

Sadako-san îmi spune că festivitatea se numeşte *Omikoşi.* Abia o aud. Mi-e capul vrăjit de alaiul religios, cu aspect de fetişism, în noapte de toamnă. Parîcă m-aş afla într-o ţară equatorială unde oameni de culoare şi mai închisă îşi serbează idolii în strigăt sacadat.

Procesiunea se depărtează mereu; aud din ce în ce mai slab:

— *Oà-şiò! Oà-şiò!*

Am rămas singur în mijlocul străzii, cu gândul la lumea asta, cu alte idei, alte vederi, altă mentalitate. Citim despre ea prin cărţi, dar nu bănuim cât este de diferită de a noastră.

*

Altă sărbătoare de Zei locali. Cea de-acum, Budistă. Concurenţă de spectacole între cele două religii.

Un lampion suit în vârful unei prăjini. Din jurul lampionului până jos, ghirlande de flori artificiale. O droaie de copii, şi mai mărişori şi mai mititei, cu tobe şi strigăte, formează cortegiul. Pe lături, mulţimea pestriţă, urmând alaiul.

Toba are un ritm de tropice. O lună mi-a răsunat mereu, până la obsesie, aproape seară de seară, ciocănitul acesta bizar. Am văzut de atâtea ori procesiunile, încât acum mi se par normale.

Mi-amintesc cât de straniu m-au impresionat prima seară; cât de fireşti îmi par acum. Să fie instinctul de conservare care priveşte cu ochi răi noutatea? Să fie teama de necunoscut, bănuind poate ceva dăunător?

Obişnuinţa e un narcotic al instinctului de conservare; curând noutatea devine banalitate.

O nouă experimentare trebuia să mi-o dea chiar seara

următoare, când m-am decis să vizitez „Yoşioara” de la Yokohama, fiindcă prima vizită făcută cu baronul nu m-a edificat. Am aşteptat să învăţ mai bine limba ca să profit mai mult din această anchetă.

*

Asemenea centre hulite de moralişti şi protejate de autorităţi, în Europa se ascund la dos. În Japonia ies în văzul lumii, cu luminaţie de sărbătoare. Un cartier întreg de case arătoase, cu ghirlande de lampioane, cu străzi pentru mulţi-mea admirativă.

Întârzii prea puţin în faţa celorlalte clădiri; le voiu lua în studiu altă dată. Astă seară caut una de lux. Am găsit-o. Poartă numărul 9. O casă înaltă al cărui etaj pare înconjurat de un geamlâc cu ferestre mari împărţite în mici pătrăţele. În faţă, câţiva pomi cu crăngi întinse ca aripi orizontale, încărcate cu verde îndesit.

Spre deosebire de con-surorile mai sărace, domneşte aci un confort pe care însă-l plăteşti încincit; tariful e de cinci yeni. Totul e mai îngrijit lucrat, mai artistic, de mai bună calitate, mai spaţios. Şi intrarea atrăgătoare de atenţie şi scara mare luxoasă şi saloanele de primire, unele japoneze, altele pentru europeni, cu mese înalte şi scaune.

Fireşte că intru întrîunul japonez, deşi patroana mă invită cu stăruinţă dincolo. Protocolul cere să întârzii aci oricât, consumând şi stând de vorbă despre orice, afară de raţiunea venirii. Salonul acesta de primire, căruia i-ar sta bine şi în casa unui bogătaş, are atârnate pe pereţi câteva kake-monouri, acele picturi lungi care fac gloria artei japoneze.

Prin fereastra larg deschisă care dă în curtea interioară, văd plante rare. Mă ridic să m-apropii. Nu e o curte, cum am crezut, ci o grădină. O minune de grădină: pomi seculari liliputani cu crăngi înadins întortochiate în linii frânte, neaşteptate; plante cu frunze imense; alee minuscule prin care abia te-ai putea strecura de-a-latul, cu nisip fin şi bordură de mici bolovani albi; lanterne de piatră luminate cu aspect funerar; lampioane variate în formă şi culoare, agăţate ici-colo.

Patroana e psihologă şi are răbdare. Mă lasă liniştit să

privesc îndelung grădina, fără să mă turbure cu vorba.

— Minunat! exclam eu în cele din urmă. Dumneaei zâmbeşte măgulită, dar îşi aminteşte şi de profesie.

— *O mûsûme...*

A da; să vedem pe „onorabilele domnişoare". Prin excepţie, în această casă prezentarea se face prin defilare. O-mûsûme-ele îmi trec pe din înainte în costume bogate ca la teatru, atât de interesante încât privirea acaparată de frumuseţea desenului şi a coloritului, n-a remarcat şi figura manechinului. Când mă întreabă pe care am ales-o, indic una la întâmplare.

Patroana îmi oferă un mic album cu câteva cărţi-poştale-fotografii reprezentând colţuri din casă, din grădini şi pe câteva pensionare. Pe cartea de vizită, alături de scriitura japoneză, e tipărit în englezeşte: *„Nectarine, No.* 9". Iar dedesubt cartonul asigură pe vizitatori că numai acest local e de clasa I; nu cumva să-l confunde cu alte case. Pe verso, fotografia frontispiciului.

O servitoare vine sfioasă, se ploconeşte adânc şi ne anunţă că odaia nupţială a onorabilei domnişoare e gata. Acum n-am încotro şi-i spun patroanei că o refuz, sub cuvânt că sunt însurat, deşi absenţa verighetei mă putea trăda. Dar o reţin aci în salon pentru conversaţie. Deocamdată sunt eu cel interogat:

— Onorabila ţară a străinului e departe?

— Două luni de vapor.

— Onorabilul străin e american?

Protestez şi profit să-i pun şi eu o scrie de întrebări. Aflu că onorabilul tata-său a predat-o acestei case în schimbul unei onorabile sume de bani. Nu e revoltată. I se pare normal, fiindcă părinţii aveau datorii şi nu le puteau plăti altfel. După cinci-şase ani va părăsi acest local.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă se va întoarce acasă ca s-ajute la gospodărie, sau poate va intra într-un serviciu, sau poate se va mărita.

Acum patroana găseşte că e momentul să o recheme, ca să nu piardă clientela. O-mûsûme se prosternă în adânc respect:

— *Mada irasseai mase!* (Deniaţi să mai veniţi!)

*

Ca să mă lămuresc asupra atâtor noi probleme, seara următoare vizitez pe bătrânul misionar catolic, Tulpin. A venit acum 50 şi mai bine de ani, când Japonia abia afla de civilizaţia europeană. A făcut apostolat în înţelesul crud al cuvântului. Fiindcă păstorul doctrinei lui Crist a cunoscut la început duritatea cuvântului şi a pietrei. Dar nu s-a descurajat. S-a sculat de jos, s-a şters de sânge şi a mers înainte.

Acum stau în faţa acestui unchiaş cu barbă albă şi cu atâta bunătate izvorîtă din ochii săi blânzi. Sunt cuprins de un adânc respect. Un erou; un erou benevol.

E o comoară de informaţii asupra moravurilor şi obiceiurilor acestui popor. Trebuesc numai puţin strecurate, fiindcă e firesc să le vadă prin unchiul misiunii sale. Îi vorbesc de „Yoşioara"; de condiţia femeii. Părintele Tulpin nu-i găseşte mizerabilă situaţia ei.

— „Nu trebue să te iei după aparenţe. În public, politeţea cere ca soţul să pozeze în stăpân".

Aşa e. Şi cu atât mai accentuat, cu cât e mai aristocrat, pentrucă regula a fost împrumutată de la chinezii din clasele de sus. De atâtea ori am văzut pe străzi bărbatul mergând înainte şi femeea urmându-l la doi paşi. El e cel ce urca primul în tramvai; el intră întâi pe o uşe de magazin sau de locuinţă.

Mi amintesc de amorul înfocat al unei franţuzoaice pentru un japonez; a dus-o la căsătorie. Cu dicţionar şi cu voinţă de femee, a început să înveţe limba. La prima recepţie soţul a făcut prezentările:

— Vă prezint pe imbecila mea nevastă.

„Imbecila" a vrut să dea divorţ. Printre lacrimi şi sughiţuri a aflat – dar n-a priceput – că aşa e formula cerută de etichetă.

Nu există ceva asemănător pe la noi? Admiri o operă de artă, o broderie, o pictură. Autorul îţi răspunde modest:

— A, nu e cine ştie ce!

Dacă japonezul consideră pe nevastă ca făcând parte din persoana sa, nu poate fi şi el modest cu ceea ce-i aparţine?

— „Dar în interiorul casei, spune bătrânul, femeea este

egală cu bărbatul şi uneori cântă găina". (Expresia există şi în limba japoneză.)

Adevărat, mai ales la clasa muncitoare, pentrucă acolo munca femeii e mai necesară şi deci se valorifică mai mult. Munca nivelează ierarhia, fiind ea însăşi un titlu.

Convorbirea lunecă pe alt teren:

— Popor muncitor, nu? Are calităţi....

— Da. Foarte muncitor şi cu mari însuşiri. Dar popor primitiv; îi lipsesc secolele de creştinism.

— Dece părinte?

Misionarul vorbeşte în parabole:

— „Pentrucă nu se concepe morală fără religie, aşa după cum nu poate exista plantă fără rădăcină."

Eu ştiu bine că în Japonia sunt unele plante aquatice care n-au rădăcină şi totuşi trăesc foarte bine; dar nu vreau să-l supăr pe unchiaş. Îl înţeleg: e aşa de greu să ieşi din mentalitatea ta europeană, să priveşti lucrurile obiectiv, fără ochelari, mai ales fără ochelarii religii catolice. China, un vast imperiu, poate un sfert din omenire, se conduce după morala lui *Con-Fû-Ţeu,* fără nici o bază religioasă; confucianismul nu e religie.

Bătrânul continuă:

— „Japonezii nu sunt religioşi; din acea stă cauză ei nu sunt morali. Ai observat bunăoară că nu sunt pudici?"

Eu adaug un citat: „Japonia e ţara în care păsările n-au glas, florile n-au miros şi femeile n-au pudoare!"

El se grăbeşte să-l confirme:

— „Da da; Pierre Loti avea dreptate. La bae de exemplu, le poţi vedea desvelite de tot şi nu se jenează. Când am venit eu în Japonia, băile publice nu erau separate, pentru bărbaţi şi pentru femei; abia în timpul din urmă, sub influenţa europeană, i-au despărţit".

Asta o ştiam din literatura lor, unde am citit pagini de tot hazul. Dar şi azi separaţia e mai mult de formă. Nici Toşiko-san nu se turbura când o găseam goală lângă bae; îmi spunea doar:

— *Gomen kudasai mase!* (Deniaţi a mă ierta!) şi continua cu spălatul.

Preotul e supărat şi pe costum:

— „O dovadă e şi îmbrăcămintea lor; femeile nu poartă nici ciorapi nici pantaloni!”.

Nu înţeleg de loc cum e asta o dovadă, dar faptul e exact: japoneza nu cunoaşte asemenea articole dedesubtice de lingerie. Parîcă-l văd pe baron aşteptând cu răbdare la staţiile de tramvai, urcarea tinerelor mûsûme. Scara e înaltă pentru ele şi genunchiul trebue ridicat mult; atunci kimonoul dezveleşte pulpa rotundă mult mai sus de genunchi.

— „N-ai observat cum rămân aproape goi, vara pe căldura?”

I-am văzut. L-am văzut şi pe tatăl lui Toşiko-san la masă, între nevastă şi fete; cu o simplă legăturică îngustă pe el servind incomplet de frunză de viţă şi făcându-şi vânt cu evantaiul. I-am văzut prin trenuri, ridicând poalele kimonoului ca să se răcorească şi desvelind picioarele până sus.

Şi aş mai putea să-i dau şi alte exemple: la un mare cinema am vizitat încăperea aceea necesară cu cele două iniţiale englezeşti pe uşe. Confort, curăţenie, lux, faianţă, apă curgătoare în permanenţă. Pentru cucoane, micile încăperi erau în fund. Ca să ajungi la ele, femei şi fete treceau printrîun şir de bărbaţi întorşi cu spatele.

Principial, în casa japoneză nu există la uşi zăvoare sau broaşte. Zidurile de carton un reţin secrete, iar uşa o poţi deschide oricând, fiindcă ciocănitul e necunoscut; cel mult strigi de afară: Pardon! Şi-i mai pot da şi alte exemple. Dar la concluzia misionarului catolic n-ai putea ajunge decât după un examen superficial.

Nudul feminin se poate uşor vedea la bae, dar numai acolo. În casă, în raporturile dintre surori, prietene şi chiar soţi, japo-neza păstrează mai multă rezervă decât europeana. Ea posedă o dexteritate specială de a-şi schimba kimonoul intim fără să lase să se vadă nici o părticică a trupului ei; de aceea chiar neanunţat, e greu s-o surprinzi în neglijeu.

Pictori japonezi mi s-au plâns că le e foarte greu să găsească modele pentru nuduri, chiar când e vorba de femei din case de toleranţă. Japonezele mor după rochia europeană;

e „modernă”, e mai comodă, se îmbracă mult mai uşor. Dar nu se pot obişnui cu decolteurile. Cămaşa de noapte a femeilor albe e picantă; aceea a japonezei e *gibanul,* kimonoul de aceeaşi tăietură, diferit de cel de deasupra din timpul zilei doar prin culoare şi centură şi considerat de japoneze ca intim. Mult m-am mirat prima oară când, zărind-o pe Toşiko-san într-un asemenea kimono, s-a alarmat, pudică, deşi o văzusem goală la bae.

Pentru ei, ce e natural nu poate fi impudic. Vorba lui Guyau: Pudicitatea excesivă devine impudică.

„În Japonia nudul se vede, dar nu e privit.” Formula e exactă. E şi o chestie de obişnuinţă: japonezul vede de mic copil nudul sexului celuilalt şi nu se mai impresionează. Important pentru educaţie. Noi nu privim altfel nudul în oraş, decât pe plaje la mare?

Omul nu se naşte cu ruşine; asta o vedem zilnic la copii mici. A inventat-o convenienţa socială când a atribuit sexului o altă importanţă decât i-a dat-o natura. Societatea a făcut să evolueze concepţia asupra pudicităţii; iar desvoltarea asta a trebuit să se împletească firesc cu ipocrizia, urmând şi ascuţirea nervilor, a sensualităţii omului. În acest înţeles, noi suntem mai evoluaţi; japonezii, mai aproape de natură.

Dar când e vorba de pudicitatea morală, situaţia se schimbă. Fiindcă niponii îşi ascund nu atât corpul, cât gândurile; ei excelează în arta de a-şi stăpâni sentimentele şi a nu le arăta, socotind că intimităţile sufletului trebuesc învelite mai cu îngrijire decât ale trupului. Aşa învaţă de mici; aşa sunt crescuţi.

N-am văzut perechi giugiulindu-se în public; spectacolul tinerilor căsătoriţi americani, cari se sărută cu uşurinţă faţă cu alţii, îi scandalizează, fiindcă deşteaptă în spiritul celor ce-i văd, ideea plăcerii intime pe care o simt cei ce se drăgostesc. Nu e mai puţin adevărat însă, că de la asemenea scene îi îndepărtează şi sensualitatea lor temperată şi lipsa de pasiune pentru sărut.

Asta nu înseamnă că un japonez nu poate fi stăpânit de o puternică dragoste. Dimpotrivă, asemenea sentimente se nasc foarte des şi încă atât de intens încât, dacă se interpune vreun

obstacol – de obicei părinţii – tinerii nu ezită în faţa sinuciderii. Nu mai există pe lume o ţară în care sinuciderile din amor să fie atât de numeroase încât să aibă şi un nume special: *şingiù.*

Dar aşa e educaţia lor: să îndure şi să nu-şi desvăluească faţă de alţii, gândul. Aşa consideră ei că e politicos. La moartea cuiva, rudele întâmpină musafirii cu zâmbete.

În Japonia eleganţa e să suferi zâmbind. Câţi din noi ajung la o asemenea virtuozitate?

*

Periculoasă climă pentru neobişnuiţi. Prea mari variaţii de termometru şi prea multă apă de sus.

Septembrie a tot amestecat soarele cu ploi şi temperatura după caz. Octombrie a ţinut-o la fel, când cu apă când cu uscat, când cu 17, când cu 27 de grade. Cum cele mai multe străzi nu sunt pavate, pe jos e o pastă cleioasă care nenoro-ceşte încălţămintea europeană; că cea japoneză e adaptată la asemenea situaţii.

Şîacum în Noembrie, alternanţa continuă; numai că frigul e mai ascuţit. După asemenea urgie meteorologică, dacă stau ploile câteva zile, mi se pare raiul terestru. De un astfel de timp am profitat ca să vizitez expoziţia de crizanteme din parcul *Hybia.*

Chiar un bărbat cu ochiul nedeprins la flori, trebue să se ducă. Prea e mare variaţia de nuanţe, unele pe care sunt sigur că nu le-am mai văzut niciodată.

Un mare grup de petale roşii; dar un roş-închis nou, nu cel banal. Alături vopseaua e galbenă; dar nu galbenul ştiut, vulgar, ci cu nu ştiu ce de distincţie. Movul de colo e de împărat; doar un grad îl desparte de cel de cucoană bătrână; şi totuşi. Pe unele crizanteme sunt câte două feluri de culori; ba chiar trei. Multe sunt mari, deschise, cu petale creţe.

Cât e de mare expoziţia, tot am făcut înconjurul de două ori. Parîc-aş tot sta să le privesc. Fiecare specie, alt aspect, cu altă melodie, cu altă poveste. Grea lecţie pentru pictori.

M-a pironit locului o grămăjoară de flori deosebite: pe faţă, petalele poartă un roşu de îndrăgostit; pe spate, culoarea e galbenă blândă, cu o linie de sânge de-a-lungul foii. Iar vârful,

alb; dar un alb svârlit din pensulă, căzut neglijent şi prelins puţintel pe roşu. Parîc-ar fi nins uşor pe crizanteme...

*

Cu greutate m-am smuls de-acolo. Sîapropie crud ora de lecţii şi trebue să iuţesc pasul ca să mai ajung la timp la şcoală.

Pe drum, cu gândul la exerciţii, fiecare elevă îmi apare înaintea ochilor; şi cum expoziţia de crizanteme mi-a umplut sufletul şi retina de culori, fetele mele îmi par încadrate de petale. Curioasă asociaţie: pentru fiecare, câte o floare; câte o nuanţă de petale, după caracter. Ia să văd cum le-aş împărţi. Pentru Mabel ar fi potrivit...

Aşi! Nu sunt serios. Asta nu e atitudine demnă de un profesor. Sensibilitate de fecioară. Mă şi mir ce m-a găsit.

Accelerând mersul, intru în curtea Institutului. Crizan-temele ninse sunt o minune dumnezeiască; s-ar acorda cu Tania şi Mariko-san. Acum urc scările în goană. În capul scării o maică mă invită mai sus, în sala de desen; acolo fac azi lecţiile, fiindcă în odăiţa mea se execută nu ştiu ce reparaţii.

O duzină de fete se ridică brusc în picioare profanând cu hârşâitul scaunelor, liniştea de biserică din coridoare. Fiecare are dinainte un blok mare de desen şi cearcă să prindă în estompă, umbre de pe model.

Uite modelul! Dar ce s-a întâmplat? E un bust de ipsos, mi se pare, una din cele trei graţii. Însă nu se vede decât capul; umerii şi pieptul sunt acoperiţi cu îngrijire de un zăbranic negru. Ce-o fi păţit? Insistenţa privirii mele nedumerite a ridicat capul maicii. O întreb:

— E în doliu? Sau e răcită?

Fetele pufnesc. Maica vâră precipitat nasul în caete şi nu-mi răspunde. Chestionez din ochi o elevă care îmi arată dintrîo privire spre maica asistentă că nu poate vorbi. Sunt pe jar de nerăbdare până vine o rusoaică la lecţie cu care pot conversa pe limba ei, să nu înţeleagă maica:

— Dece aţi oblojit modelul?

— Maicile spun că e impudic cu umerii goi.

Statue ruşinată! Brusc m-apucă o veselie pe care simt nevoia s-o împărtăşesc. Mă uit în sală; fetele mă privesc tot aşa

de vesele. E o complicitate generală la care participă toată lumea, afară de călugăriţă.

Deodată îmi amintesc că sunt profesor. De aceea mă încrunt la eleva de la pian şi strig:

— Re bemol, domnişoară! Re bemol la mâna stângă! De ce nu eşti atentă?

*

Culorile de pe flori m-au hotărît să le văd şi pe cele de pe pânză. Sadako-san a venit să mă ia la expoziţia de pictură din parcul Ueno. Am plecat devreme ca să avem cât mai mult timp de vizitat.

În tramvai, fata îmi spune că în fiecare toamnă se organizează în aceleaşi săli, expunere de tablouri. Cei mai buni artişti îşi aduc lucrările aci.

— Dar lume vine? întreb.

— O da, multă, foarte multă.

Adevărat; mulţi amatori de artă şi încă din toate clasele sociale. Dar nu le-am dat nici o atenţie. Dela început am fost vrăjit de ce-am văzut. Până să iau pe fiecare în parte, am privit hipnotizat câte un perete întreg. Ochiul e fermecat de coloritul nou, viu, fără aroganţă; nuanţe ne întâlnite, împerechere de vopsele pe care eşti obişnuit să le vezi la periferii şi totuşi aci armonizate ideal.

Un roşu lângă albastru şi galben. Dar ce roşu! Câte tonuri pe fiecare perete, inedite, unele blânde cu bunătatea albastrului, altul cu distincţia violetului, un al treilea cald ca movul, celălalt energic ca trompeta. Dar galbenul? L-am socotit întotdeauna prostănac, incult şi nu l-am băgat în seamă. Ieşit din pensula japonezului, capătă deodată o prestanţă, un interes pe care ştiu bine că nu-l avea.

M-am rătăcit de Sâdako-san şi aş vrea să-i cer unele lămuriri; dar nu e nimic. Mai bine să contemplu de unul singur, ca într-un templu. Ce mă importă câteva nume proprii pe care tot o să le uit? Dimpotrivă, coloritul ăsta îmi va stărui pe retină o viaţă. Nici o galerie de pictură din Europa nu-l are. În ulei, abia câteva pânze. Toate celelalte, aquarele; pe pânză sau mătase şi de toate dimensiunile.

Acum trec să le examinez în parte. Picturi moderne, chiar când au subiecte clasice. Altă manieră şi altă tehnică decât în vechile lor stampe. Linia ocupă şi azi un rol principal, dar culoarea e infinit multiplicată. Şîapoi japonezul a învăţat să vadă adâncimea şi relieful.

Iată un tablou curios: artistul s-a suit pe vârful unei clădiri înalte şi a fixat pe pânză ce a văzut de-acolo de sus. Casele au ieşit cu baza mult mai mică decât acoperişul, ca în fotografiile luate de pe înălţimi.

Japonezul are din naştere ochiul format pentru a prinde exact aşa cum se vede. Copiii noştri întregesc cu imaginaţia, desenând şi cea de a doua mustaţă la un profil, deşi nu se vede. Dimpotrivă, copii japonezi de 7-8 ani desenează peştişori roşii în vas rotund suspendat, dar în poziţii din faţă, aşa cum nici pictori rutinaţi nu-i reuşesc uşor.

Compoziţia, peste tot magistrală. Multă mişcare, parc-ar fi o imagine de film. Sunt surprins de adevărul pe care pictorul nipon ţine să-l pună, ca într-o fotografie care a prins tot, inclusiv detalii inutile. Ochiul său înregistrează ca un aparat şi redă fidel până în mici amănunte.

Peisagii multe. Dragoste de natură. Iată un tablou mare cu două crăngi groase; nu se vede nici copacul, nici continuarea. Amândouă sunt noduroase şi întoarse în toate direcţiile, de parîcă le-ar fi răsucit mâini de drac. Una din ele trimete o ramură spre pământ, ca ruptă şi continuă să se ramifice în altele mai subţirele, aşa, cu capuî în jos, ca şi când cerul s-ar fi mutat în locul pământului şi tinde spre el. Nu e ruptă, fiindcă poartă câteva fructe roşii printre frunze mici galbene.

Corespunzător în cealaltă parte, un ram ciung, mult mai scurt şi fără mlădiţe. Pe un cot, o veveriţă. Una singură în tot tabloul. E aşa de mică, încât abia acum îmi dau seama cât de groasă e creanga pe care şade. Stă în două picioare, ridicată, cu boticul între lăbuţele pe care le linge. De unde stă, trimete în sus o coadă disproporţionat de groasă, şerpuită şi mai înaltă decât corpul. Parîcă s-ar odihni la umbra ei.

Alt tablou: două fetiţe. Or fi pozat. Una se uită obosită într-o parte, cu braţele încrucişate; cealaltă a scos supărată botul şi burta, priveşte în pământ iar mâna-i stă cu degetele

reşchirate, aduse înăuntru, aşa cum fac copiii când sunt plictisiţi şi n-au încotro.

Dincolo, alţi trei mai mici. Jos pe podea, în kimonouri vii, cu şorţuri albe şi breton mare negru de tot. Unul desenează absorbit ceva cu creion colorat; al doilea pe burtă, cu ghetuţele în aer, cearcă să-l imite, şi-i fură desenul cu ochiul, parîc-ar copia la şcoală; al treilea e ridicat în ghenunchi, fixează podeaua, străin de ceilalţi doi, cu aer prostit, parîcă s-ar întreba: el ce să facă?

Un păun miraculos, cu coada evantai, poartă pe el în sbor o Zeiţă cu aureolă de sfânt, care şade cu picioarele încrucişate ca Buda. Dedesubt, pasări mici în sbor grăbit şi nori.

Agăţat de alt perete, o vijelie cu ploaie. Pe o punte aruncată între două vârfuri, vrea să treacă întârziat un bivol cu coarnele plecate ca la lupte cu toreadori. În urma lui, un om îndoit ca la atac, cu capul băgat în umbrela mare ceruită, pe jumătate închisă; după el, încă unul sgribulit, ţinând bine haina să nu-l dezbrace vântul. Liniile oblice de ploae sunt trase fin cu vârf de peniţa. Fiecare frunză e în luptă cu uraganul.

Lângă o scorbură, o pisică siameză cu doi pisoi. Doarme cu capul sus. Unul din pisoi, rezemat de mamă-sa, şi-a băgat capul în blană. Celălalt a deschis speriat ochii mari, albaştri, cu licăriri roşii şi verzi şi mă supraveghează să vadă dacă nu cumva mă apropii. Agitaţia pisicului e în contrast cu calmul mămă-sii care parîcă m-a văzut, dar a închis şiret ochii, ştiind că nu e pericol.

Un tigru enorm ocupă o pânză cât toate zilele. Fiara vine spre mine cu căutătură fioroasă şi gura rânjită, atât de veridic, încât o clipă simt fiorul prin ceafă. Fiecare fir de păr e tras deosebit cu peniţa. Cât timp i-a trebuit pictorului să-l termine?

Un acoperiş de templu cu vârfurile arcuite în sus, între arbori bătrâni. Totul învăluit în ceaţă. Dar ce minune! Nu e ceva şters. E neclarul fumului pe care ochiul îl străpunge greu.

O mamă piaptănă cu atenţie un băeţel. Cum se uită de resemnat, săracuîşi aşteaptă cu răbdare să treacă urgia! Lângă el, o găleată mică roşie; copilul pare a-i spune: Numai niţel! Acuî viu!

O femee de ţară cu picioarele goale. Părul e răvăşit de vânt.

Chipul tânăr, muncit, îngrijorat. Poartă în spate un copil. Trebue să fie frig. Kimonoul care-i îmbracă pe amândoi, e gros. Din spate, capul copilului apare gol, ca dintrîun sac; se strâmbă din nas şi priveşte într-o parte. O simplă legătură groasă, în loc de brâu, leagă kimonoul neegal; o parte atârnă ceva mai mult. Tabloul s-ar putea intitula *Mizerie*. Pământul pe care stă e steril până în fundul tabloului. În faţă, un mărăcine sgârcit.

Doi samurai fioroşi pândesc în poziţie de atac, cu figura crispată şi sabia gata de crimă. Cel dinainte e hotărît; cel din spatele său pare în nelinişte; ar lua-o bucuros la fugă dacă e pericol.

O femee fabricantă de umbrele şi-a întins marfa la uscat; vreo cinci la număr. Pe a şasea dă să o deschidă acum. Poartă un fel de tulpan în cap şi şorţ alb. Şi-a lăsat copii pe o laviţă. Unul mai măricel a adormit şezând, rezemat de perete. Cel mai mititel şi-a introdus un degetuţ în gură şi priveşte cu nişte ochi mari, rotunzi, la o umbrelă. Plănueşte el ceva; nu se poate altfel.

În sala de sculptură, câteva nuduri. Mare curaj. Fetele au şolduri şi sâni de rusoaică, nu cum ştiu eu. Poate că modelul o fi fost aşa. Perfect ca proporţie şi onest. N-a căutat să înfrumuseţeze; a redat aşa cum a văzut.

Fetiţa mică cu şorţ e o minune. Din lemn. Picioarele goale şi strâmbe, cum au copii. Printrîo mişcare obişnuită lor, şi-a tras mâinile în sus şi prin asta şi-a ridicat fără voe rochiţa pe dedesubtul şorţului. Toate cutele şi expresia feţei constitue o capodoperă de sculptură în lemn.

Un gardian se apropie politicos de mine şi-mi spune că trebue să închidă expoziţia. Tresar. Când au plecat ceilalţi? Unde o fi Sadako-san? O regăsesc la ieşire unde m-aşteaptă cu răbdare autohtonă. Când privesc ceasul, mă sperii şi o iau în trap mare spre staţia de tramvai.

*

— *Kaţûdo-e ikimaşo!*

— *Ikimaşo!* (Haidem!)

Kaţûdo înseamnă „cinematograf”. Am invitat-o pe

Sadako-san drept mulţumire că m-a dus la expoziţia de pictură.

Sala nu diferă simţitor de cele obişnuite ale teatrelor. Aceeaşi podea de *tatami,* împletitură fină de pai împărţită în patrate, pe care spectatorul stă jos pe călcâe îngenunchiat pe o pernă multicoloră; fumează calm şi bea ceai cu prăjituri.

Dela început atenţia mi s-a agăţat de un personagiu aşezat lângă pânză, care vorbeşte tot timpul. E mai interesant decât filmul. Îl ascult cu atenţie. Dă explicaţii? Nu. Pentru asta sunt, ca şi la noi, titluri în limba lor, iar la unele cinemà-uri din centru, şi în englezeşte pentru străini. Japonezul e pasionat după povestiri şi până într-atâta încât în această ţară o categorie de oameni numiţi *Yose* îşi câştigă o onorabilă pâine povestind prin sălile de spectacole, prin familii, la petreceri, unde sunt foarte gustaţi.

Un asemenea yose improvizează după film un întreg text literar, cu toate desvoltările, aşa cum ai citi un roman. Pe pânză apare o doamnă însoţită de un câine. Domnul yose o ia pe ton liric declamator:

— Atunci, în capătul frumoasei alei de cireşi, apăru marchiza de Trafalgar, însoţită de nedespărţitul şi credinciosul ei câine Lulu.

— (un al doilea yose) Uàu-uàu-uàu!

— (primul yose) Pe fermecătoarea sa figură se pot citi chinurile îndoelii: oare contele va veni sau nu va veni?

Domnul yose continuă aşa tot timpul, de mă mir cum mai rezistă. Timbruî vocii şi-l schimbă după sexul şi vârsta eroilor, imitând şi animale sau diverse alte sgomote.

Muzica e în pianissimo ca să nu acopere pe povestitor. Din acest punct de vedere, spectatorul european gustă din plin invenţia cu yose. De obicei e un pian electric. Dar unele săli din centru au chiar orchestră compusă din câţiva instrumen-tişti cari nu prea sunt de acord asupra tonului în care se cântă.

Reprezentaţia de cinema a fost scurtă: cinci ore. Adică scurtă în raport cu teatrul. În acest timp au rulat vreo opt acte dintrîo lungă serie de aventuri poliţieneşti, zece acte de dramă şi două comedii. Din toate, m-au pasionat cele opt acte de

aventuri cu bandiţi. Îi zice „Mănuşa roşie”; a ajuns la seria 10-a, fără nădejde de sfârşit.

America îşi menţine prestigiul cu majoritatea filmelor pe piaţă; celelalte naţii reprezintă abia a zecea parte. Producţia indigenă, timidă la început, îşi ia mereu avânt şi are mare succes în publicul japonez; e pe calapodul mentalităţii lor. Pentru noi, desfăşurarea dramelor lor e lipsită de coeziune, de logică, cu acţiune deslânată şi difuz expusă.

Deaceea, deocamdată, filmul japonez nu poate fi plasat în Europa, decât în măsura în care regisorii se pot adapta mentalităţii noastre.

Ce nu s-ar putea face acolo, în minunea aceea de decor natural, în bogăţia şi fineţea de nuanţe proprii împărăţii Mikadoului, pe flori, pe fluturi, reproduse cu unică delicateţe în ornamentaţia templelor exotice sau în grădinile minuscule aşezate în tăvi de prăjituri...

*

Acum trebue să mai las cinematografele şi expoziţiile şi să mă îngrijesc serios de concertul care-mi va aduce suma salvatoare cu care trebue să-mi plătesc atâtea, dacă mai vreau să am credit în ţara asta. Sîapropie ziua concertului meu şi n-am pian de exersat; la şcoală trebue să cânt pagini grele şi n-am pe ce lucra acasă. La finele lunii voi avea bani ca să închiriez; dar pân-atunci?

Salvarea nu-mi poate veni decât tot de la un magazin de muzică. Mă şi deplasez în grabă până acolo. Vânzătorii n-au cunoştinţele celor de la noi. Dacă îţi trebue vreo notă, ţi-o cauţi singur prin rafturi etichetate alfabetic. Zadarnic întrebi vreun vânzător dacă are cutare bucată sau studiu, că-ţi răspunde zâmbind după lungă gândeală:

— *Saaa... şirimasen.*

Saa e o interjecţie în timpul gândelii; ar corespunde cu „Eeee” sau cu „Deee”. Iar *şirimasen* înseamnă „nu ştiu”. Deaceea e mai bine să te serveşti singur, de-a-dreptul. Pe când cotrobăiam prin saltare, domnul patron mă întrebă ce doresc. Nu ştiu ce m-a enervat întrebarea că i-am răspuns aşa, din senin:

— Doresc să cumpăr un pian.

După ce-am rostit răspunsul, m-am speriat. Patronul, deloc. M-a poftit foarte politicos la etaj unde are expoziţie de piane, ca să aleg unul. Am urcat scara singur, fiindcă în magazinele din Japonia clientul e lăsat în pace, nu sâcâit cu întrebâri.

În sala mare de la etaj, piane şi pianine de diferite mărci. Predomină America. M-am instalat în faţa unuia care mi s-a părut mai de lux, din lemn de mahon. Sunet plăcut; basul puternic, sonor. Ca să-i încerc registrele, îmi plimb degetele pe toată lungimea clapelor într-o gamă. Deodată tresar. Asta e! Sub cuvânt că încerc pianele, exersez. Timp de aproape două ceasuri m-am tot mutat de la un pian la altul, lucrând mereu. Nimeni nu m-a deranjat.

Aproape de prânz am coborît cu grije pe scară, jenat să nu dau cu ochii de domnul patron. Şi cum nu l-am zărit, mi-am compus pentru vânzători o ţinută demnă şi am păşit grav spre uşe. Iată-mă în stradă. S-a făcut. Pentru ziua de azi sunt cu degetele oarecum în tehnică. Dar mâine?

Mâine şi poimâine e simplu, fiindcă pe Ghinza mai sunt două magazine. M-am şi prezentat în adevăr a doua zi dimineaţa la cel de-al doilea magazin, ba încă cerând şi note, ca să exersez şi bucăţi, nu numai game şi arpegii. Totul a mers „pe note” după cum prevăzusem.

După ziua a patra problema s-a pus din nou. Şi după o scurtă luptă, m-am decis: o iau d'acapo. M-am înfiinţat deci la primul magazin, ceremonios, zâmbitor, discutând cu domnul patron despre ploile care nu mai binevoesc să stea, despre război, despre orice, afară de pian. Nici el nu m-a întrebat nimic şi nici n-a făcut vreo aluzie.

Văzând că taifasul ameninţă să nu se mai termine, am profitat de un moment când îl chemase cineva, am urcat scara liniştit şi m-am instalat la lucru în faţa unui pian.

Şi aşa mai departe în zilele următoare, Doar la răstimpuri mai cumpăram ceva note, aşa de politeţe.

*

A dat Dumnezeu şi m-am înfiripat de chirie. Azi mi-a sosit

pianul. Mare eveniment în mahalaua mea. E obiectul de senzaţie al străzii. Toată lumea îl pipăe, îl urmăreşte în drumul de la camion la camera mea, îl comentează. Proprietăreasa care a căpătat deodată un deosebit prestigiu, e asaltată cu respectoase întrebări explicative.

Rămas singur, las degetele la improvizaţii nesuprave-ghiate, Fiindcă mintea mi-e aiurea. E atât de plăcut să acompaniezi gândul... Deodată mi-amintesc de şcoală. Dacă eu îmi aud elevele, atunci sigur că şi pianul meu se aude la maici. De-acuî devin cuminte şi atent, ca un elev cu profesorul în clasă.

Seara, când se întoarce Sadako de la birou, îi cânt, din motive de nostalgie, nişte hore, sârbe şi alte naţionale româneşti.

*

Ziua concertului.

Sunt turburat fiindcă, spre deosebire de primul, la care numai am acompaniat, azi cânt şi singur. Şi e prima oară. Am sosit primul înaintea tuturor artiştilor, emoţionat şi gătit ca un lord. Spectacolul mai prezenta şi un interes excepţional; el arăta ce înţeleg japonezii prin concert.

Deschiderea a făcut-o un quintet de mandoline, instru-ment iubit de niponi, acompaniat de pian. Toate japonezele s-au ţinut bine în tact cu mine. Succes şi bisare. I-a urmat o soprană submediocră; aplauze reduse. Tot eu am acompaniat-o. Apoi am intrat singur în scenă: Sonata Lunii a lui Beethoven, bine cunoscută de cei ce se ocupă cu pianul în Japonia. Aplauze susţinute.

După asta trebuia să urmeze solo de vioară cu acompania-mentul meu. Însă Bermott, un american urât, cu care repetasem peste zi, nu şi-a făcut apariţia. În locul său a trimes un bileţel prin care lămurea impresarului că nu înţelege să cânte gratis; voia adică plata înainte, ca să fie sigur omul. Publicul a protestat, până ce a intrat o spaniolă cu ochi focoşi şi picioare agile. O chestie cu castagnete, graţie şi ritm, bisată insistent.

Şi s-a continuat astfel ghiveciul până ce am venit din nou

eu cu Scherzo în si bemol de Chopin. Strigăte de bis. Dece le-o fi plăcut mai mult decât Beethoven? Poate pentrucă studiasem acasă, oglindit în luciul negru al pianului, nişte efecte grozav de concertiste: repezeam mâinile din extrema stângă în cea dreaptă a claviaturii, într-o linie foarte arcuită, însoţind mişcarea de energice scuturări din cap; iar la pianissimo pierdeam privirea în depărtare, ca omuî emoţionat şi dus pe gânduri.

Eu întrebasem din timp pe domnul Pereira, impresarul:

— Să pregătesc vreun bis?

Şi mi-a spus apăsat:

— Nu e nevoe. Dealtfel nici n-o să fie timp, pentrucă programul e destul de plin.

Acum ce să fac? Nimic nu preparasem în plus şi nu îndrăzneam să mă bazez pe memorie pentru bucăţi necântate de mult. Pereira m-a împins din culise:

— Cântă ceva, orice-o fi.

M-am aşezat iar la pian şi m-am apucat să improvizez o rapsodie românească. Adică rapsodie, vorba vine; că era potpuriu toată ziua, mai pianistic, mai sgomotos, pe care l-am terminat cu o ciocârlie îndrăcită şi focoasă.

Nu pot să spui ce neaşteptat succes au avut melodiile noastre populare. A trebuit să repet şi mi-a fost foarte greu, că nu mai ţineam minte din prima oară.

Fericirea mea n-a avut corespondent decât în disperarea care m-a cuprins când mi-am aşteptat onorarul: domnul impresar a fugit la Kyoto şi nu mi-a dat un yen.

M-am consolat cu moralul care a compensat larg materialul. Elevele mele de la şcoală mi-au arătat tăeturi din ziare cu aprecieri elogioase asupra domnului profesor la concert. Şi le-am păstrat cu îngrijire, fiind scrise cu o complicaţie de linii printre care îmi recunosc numele meu.

*

Decembrie. Ziua, cald de nu poţi sta în pardesiu; seara, frig tăios. Combat temperatura scăzută cu o sobiţă de gaz aerian: câteva tubuleţe de un decimetru, cu găurele prin care învie capete de flăcări mici, albastre. Mai degrabă o iluzie. Dacă stai

aproape lângă acest instrument, bagi de seamă că dă căldură.

Japonezii cari au în casele lor asemenea aparate calorice, le sting noaptea de teama unui accident mortal care s-a şi întâmplat de câteva ori: din cauza vreunui defect de la uzină, se întrerupe gazul, în care timp, fireşte, flacăra se stinge; când revine gazul pe tub, se răspândeşte în cameră şi asfixiază pe cei ce dorm.

Eu refuz să iau astă măsură de precauţie, cu riscul vieţii şi cu toate rugăminţile lui Sadako-san, pentrucă n-am încotro. Mi-e frig. Un frig umed, care-mi pătrunde măruntaele, deşi termometrul pretinde abia zero grade. După lecturi, n-ai crede că în propria sa împărăţie, să-l vezi aşa de rar pe Soare-răsare şi să tot tremuri ca în ţări de Nord.

Fiindcă minuscula sobiţă nu reuşeşte să-mi facă în odae mai mult de 14 grade, o pun şi eu la alte treburi: îi dau atribuţii culinare.

Am inventat din sârmă subţire un fel de grătar dublu în care arestez un muşchi frumos de porc. Îl apropii vertical de tubuşoarele cu flăcări albastre, pun dedesubt o farfurie pentru must, sucesc grătarul pe o parte şi pe alta până ce umplu casa de miros şi mai ales de fum; dar fabric cu acest sistem cea mai gustoasă friptură.

Dimineaţa vine mama mare, şi-mi spune interogativ:

— Onorabilă carne?

Atunci ştiu că a sosit domnul măcelar şi mă întreabă ce vreau să cumpăr; eu, după dispoziţia sucului meu gastric, indic cutare fracţiune de porc sau de vacă şi uneori pui.

În dimineaţa asta, bunica mi-a deschis ca de obicei uşa, s-a scuzat cu lungi şi obişnuite formule, mi-a urat bună-dimineaţa şi cu figura ei impasibilă mi-a spus:

— *Yuki.*

Şi cum eu nu dam semn că pricep:

— *Yuki de gozaimas.*

Răscolesc zadarnic în memorie, că nu dau de cuvântul ăsta. După sistema mea de a învăţa vorbele de care am nevoie, sunt sigur că nu m-am lovit încă de acest *yuki.* Afară simt o neobişnuită forfoteală. Arunc ceva mai gros pe mine şi deschid fereastra. Surpriză: a nins! Un băeţel mă zăreşte şi-mi strigă

voios:

— *Yuki, ne!*

Acum am învăţat: *Yuki* e „zăpadă”. O biată zăpadă subţire de-un degeţel, plăpândă şi ruşinoasă de vrea să intre în pământ la primele raze ale soarelui.

Totuşi a înveselit toţi obrajii. Peste un ceas-două, „mantia albă”n e aşa de sdrenţuită, că a rămas numai petice. Peste un alt ceas va dispare. Toată lumea însă se bucură. Bărbaţi, femei, au ieşit pe la ferestre sau în stradă s-o admire şi s-o vadă murind în braţele arzătoare ale astrului.

*

De vacanţa Crăciunului fetele mele s-au produs la şcoală într-un concert intim. Sala mare de gimnastică, transformată pentru festivităţi, suprapopulată de părinţi, maici şi eleve.

Fără voe am intrat într-un greu examen. Ca să le încurajez, le-am dat fetelor la lecţii, bucăţi prea grele; ele mi-au cerut stăruitor să le cânte în public, deşi peste forţele lor. Am cedat la insistenţe şi acum grozav mi-e frică să nu mă fac de râs. Ele s-au ambiţionat, au lucrat cu îndârjire şi în ore de recreaţie şi iată-le acum cu tupeu de concertiste, cu calm pe faţă şi agitaţie internă.

Mariko-san se produce cu Fantezia în re minor de Mozart, curată ca tehnică şi corectă în stil. Tania o urmează cu Poloneza „militară” de Chopin, cam pe de lături cu notele. Ayako-san nuanţează gradat „Frülingsrauschen” a lui Sinding. Dorothy cântă sentimental „En batteau” de Debussy. Pentru final, ceva de efect: două piane pe scenă cu două Uverturi la 8 mâini: Wilhelm Tell al lui Rossini şi wagnerianul Tanhäuser.

Am trecut examenul cu elogii şi sudori. Am primit felicitări personale de la inspectoare. S-a constatat unanim că elevele au progresat cu pas uriaş.

Cele două ceasuri de festivitate şcolară, cât am stat sub presiune, m-au obosit. Acum, cu nervii destinşi, plec moleşit acasă şi fericit că am intrat în vacanţă.

*

Aştept sfârşitul Crăciunului care s-a anunţat printrîun

cutremur. Nu un cutremur păgubitor, dar ceva mai impunător decât cele săptămânale cu care m-am obişnuit; nu se simt mai mult decât cele din Europa de la etaje când trece un camion greu pe caldarâm. Cutremurele lunare sunt mai serioase. De două ori m-au găsit scriind şi tocul a imprimat rapid pe foaie un trăsnet de cerneală.

Ultimile zile ale anului sunt întrebuinţate pentru mari preparative. Fiindcă pentru japonezi, singura sărbătoare în stil mare e Anul nou. Toată lumea ia parte la ea, şi oficialitate şi particulari, de la Palat la sărac.

Mare fierbere şi pe străzi şi în case. Lume multă, multă de tot, forfoteşte în toate părţile, din magazin în magazin, după cumpărături. Se aprovizionează fiecare cu ce-i trebue pentru noul an şi mai ales cu daruri din belşug, fiindcă Japonia e ţara cadourilor. Cel mai modest locuitor nipon nu te vizitează de Anul nou fără un oricât de mic plocon.

Şi eu am daruri de făcut. Am luat-o încet pe Ghinza şi trec vrăjit de la o vitrină la alta, ca ntrîo expoziţie. Minunate lucruri sunt de văzut în ţara asta! Camioane întregi aş încărca.

Întotdeauna e curată căsuţa japoneză; totuşi, în vederea Anului nou, gospodinele scot toate lucrurile afară, le iau la bătae şi frecătură, în stil de mare curăţenie. Se repară stricăciunile, se înlocuesc tatamiurile uzate, se şterge, se reînoeşte. E o epidemie generală de scuturomanie acută.

Gazda mea a preparat din aluat de făină de orez, tradiţionalele turte mici, ovale, *moci* şi altele mai mari, eliptoidale, *osanai.* Obligatorii de Anul nou, ca oul roşu de Paşte la noi. Japoneza le-a orânduit în firida din zid numită *tokonoma,* rezervată cultului strămoşilor; le-a suprapus în piramidă. Este ofranda adusă spiritelor acestor strămoşi. *Moci* uscate vor constitui mâncarea de tradiţie în ziua de Anul nou, fripte pe cărbuni sau muiate în apă.

Decorarea caselor pe străzi reprezintă tipicul de An nou japonez. Cu privirea spânzurată, asist în dreptul uşilor cum se împlântă pini cu ramuri verzi, *kodomaţu;* emblemă de longevitate. Doi pari înalţi, înfipţi la intrare, sunt legaţi între ei sus în vârf cu o funie groasă împletită din pai de orez, numită *şimenaua;* de coarda asta atârnă în jos hârtii albe, tăiate n făşii

cari se continuă una din alta. La mijlocul funii prinde un rac uriaş, roşu, o mandarină şi câteva spice de orez; toate înseamnă fericire şi viaţă lunga. E o curte prin care japonezul speră să seducă pe Zei, să le atragă binevoitoarea lor atenţie şi să-i dea ce vrea el. Fiecare din aceste obiecte e un simbol, rezumat dintrîo întreagă poveste, de unde îşi trage origina.

Am întrebat dece se pune împletitura groasă de pai. Şi mi s-a răspuns prin următoarea poveste care ar trebui să figureze în volumele de basme, dar care se învaţă în cărţile şcolare de istorie, deşi ţine de mitologie:

Zeiţa Soarelui, *Amaterasu,* din care se trag în linie directă Împăraţii Japonii, avea un frate năzdrăvan şi poznaş cu numele de *Susanoo-no-mikoto.* Şi lui Susanoo i-a trăznit prin cap într-o bună zi să intre în odaia în care soră-sa se îndeletnicea cu ţesutul firului de mătase, însă nu pe uşă, ci prin acoperiş, călare, cu cal cu tot. Biata Zeiţă s-a înspăimântat aşa de tare, că a luat-o la fugă şi s-a ascuns într-o peşteră. Dar pentrucă ea e Zeiţa soarelui, îndată ce s-a închis în stâncă, toată omenirea s-a cufundat în întuneric.

Atunci cele opt milioane de Zei au ţinut un mare sfat care să hotărască ce e de făcut ca să scoată pe Amaterasu din peşteră şi să redea astfel lumii Lumina. Cel mai înţelept dintre ei, probabil un cunoscător al sufletului feminin, a opinat să se speculeze două însuşiri: curiozitatea şi gelozia.

S-au convocat deci toţi muzicanţii din Univers şi s-a format o orchestră extraordinară, cu atât mai excepţională cu cât făcea parte din ea şi cocoşul. Iar în ritmul şi cacofonia ăstui jazz asurzitor, Zeiţa *Uzume* a fost invitată să danseze în absenţă de costum, graţioasă şi ispititoare. În jurul ei, milioane de Zei cu tot felul de instrumente sgomotofere, ridicau un tărăboi ne mai pomenit. Curioasă, Amaterasu a venit până aproape de intrare şi a întrebat:

— Ce e? Ce s-a întâmplat?

Iar Zeii i-au pus în faţă o oglindă mare, strigându-i:

— A sosit o Zeiţă mai frumoasă decât Augusta ta persoană şi de aceea suntem veseli şi ne bucurăm!

Zeiţa soarelui nu mai văzuse oglindă până atunci. De aceea nu şi-a putut da seama că ceeace vedea ea, nu era decât

reflexul propriului ei chip. Atunci Amaterasu a ieşit s-o vadă, inundând Lumea cu lumina solară.

Un Zeu voinic care se aţinea la gura peşterii, a astupat intrarea cu un bolovan colos; iar alţi Zei i au închis intrarea în grota cu o coardă împletită din pai de orez: *şimenaua.* Şi în amintirea zilei când lumina Soarelui a fost redată pământului, o întrebuinţează şi azi, ca decorare de Anul nou.

La originea legendei, trebuie să fi fost o eclipsă totală de Soare.

*

— Unde e Şigheno-san? Aş vrea să vedem împreună străzile decorate.

Mamă-sa îmi răspunde cu surâs în calm.

— *Go-bioki de gozaimas.* (Onorabilă bolnavă este.)

M-am dus îndată s-o văd. Febra-i dă ochilor ei de veveriţă, luciri calde. Mă priveşte zâmbind în timp ce toată familia se pierde în mulţumiri că am binevoit să mă interesez de ea. Simt după puls că trebue să aibă căldură mare. Trec în odaia mea şi aduc termometrul: 40°! Mă sperii, le arăt că are nevoe de o îngrijire pe care acasă n-o poate avea şi le conving s-o transporte la spital.

În dimineaţă următoare o vizitez acolo. Curat, ordine. Familia în halate albe, în jurul patului. Şigheno-san e atât de fericită că i-am adus flori!

Febra nu cedează. Chem pe medicul şef, îl adaug la consult şi cer alarmat analiza rapidă a sângelui. Răspunsul vine urgent de la laboratorul spitalului: microscopul a găsit în sânge „diprococcus". Septicemie!

Când sosesc a doua zi, mamă-sa îmi iese bucuroasă înainte şi-mi spune că fierbinţeala a scăzut de tot. Număr pulsul: 120! Pe diagrama de la capul patului, temperatura e trasă grafic cu o linie în scară coborîtoare, în timp ce graficul pulsului urcă mereu. Amândouă liniile fac cruce: semnul mortii! Peste câteva ore a intervenit premergătorul cioclu, oxigenul, în nelipsitele şi zadarnicele baloane.

*

A murit Şigheno, copil vesel, vioi. Şaisprezece ani stinşi ca un suflat în lumânare. Deşi prevenit de lecturi, mi s-a părut curioasă indiferenta familii. La început am fost înclinat s-o iau drept nesimţire. Nici o lacrimă; numai obişnuitele zâmbete. La condoleanţe, răspund cu:

— *Şikataga-nai*! (Nu e nimic de făcut.)

Expresia japoneză e echivalentă cu vorba turcească: „Aşa a fost scris". Dar noaptea, gemete înnăbuşite de durere au străbătut pereţii de carton. A doua zi, rudele şi cunoscuţii au fost primiţi cu acelaş calm surâzător, care mi s-a părut cel mai cuviincios omagiu adus defunctei.

Atitudinea japonezilor în faţa morţii îmi pare mai demnă decât a noastră. Fiindcă, sincer vorbind, noi ne bocim propria noastră durere, nu pe mort pe care nu ştim dacă n-ar trebui mai degrabă să-l fericim. E şi mai decent. Călugăriţele au avut aceeaşi mentalitate încă din timpul boalei, colorată bisericeşte de catolicismul lor: „Aşa a vrut Dumnezeu. E mai bine unde se duce acolo sus." Periculoasă doctrină, fiindcă răpeşte o mare parte din forţa, din energia de rezistenţă contra nenorocirilor. În loc să lupţi, te bazezi pe „cum va vrea Dumnezeu".

Înmormântarea m-a răzbunat pe maici. Mi-era necaz pe ele că priviseră cu atâta nepăsare boala lui Şigheno şi nu interveniseră cu doctori buni; poate că scăpa, biata fată.

Ani de-a-rândul s-au străduit bunele maici să infiltreze zi de zi, în sufletul familii Ito, religia catolică. Prin tot felul de presiuni, prin ajutoare materiale, au izbutit să convertească pe cele două fete. Şigheno şi Sadako au venit regulat Duminecile la messa din Capelă, au îngenunchiat cu smerenie, s-au rugat sincer, au făcut tot ce se cere unor bune şi adevărate catolice. Până în ultima ei clipa, pe măsuţa patului, alături de florile mele, a stat un crucifix, ca o sublimă nădejde. Şi acum, iată că pe Şigheno o înmormântează după ritul budist. Patriotism? Ar fi trebuit atunci să urmeze ceremonialul sintoist. Credinţă? Nu. Puterea tradiţii.

Misionarii catolici sunt admirabili propagandişti; îşi fac cu prisosinţă datoria de soli ai Papii. Dar psihologia şi moravurile le pricep mai greu. Altfel nu s-ar mai mira de asemenea accidente şi n-ar mai vorbi de ingratitudine şi nesinceritate.

Japonezii suprapun, nu înlocuesc religiile.

Tot tradiţie, probabil cu origine foarte veche: într-o urnă mică, fiecare cunoscut a depus o sumă, după puteri, „ca să-i se cumpere defunctei flori şi miresme". Nu e obolul pentru luntraşul Charon, ca s-o treacă peste Styx?

Şigheno fără suflet e băgată într-o cutie pătrată, înghesuită acolo cu genunchii la gură, în poziţia scheletelor oamenilor preistorici din caverne. Sicriul cubic e ridicat pe umerii unor oameni în mantale albastru-închis. *Bonzii,* preoţii budişti, cu capul ras, cântă nazal cu inflecţiuni popeşti, apropiate de ale preoţilor noştri.

Toată procesiunea, destul de complicată în ceremonialul ei. Serviciul funebru, lung şi minuţios. Flori multe. Decorul alb. Fără boceală, fără scene. Câteva lacrimi discrete, curate, din inimă.

*

După puţin, am căzut şi eu bolnav şi încă rău, în luptă cu microbii broncho-pneumonii. Grele zile. Temperatura se ridica peste 40 de grade, uneori cu aiurări. Din cauza nervozităţii, pulsul sărea o bătae; doctorul japonez, crezând că am meningită, mi-a ordonat ghiaţă la cap. Când mi-am dat seama, am svârlit-o de nu s-a văzut, spre marea disperare a celor ce mă îngrijeau. De o mai ţineam, chiar că mă îmbolnăveam de meningita lui.

Cum a auzit că sunt bolnav, Toşiko-san a dat fuga. Ea şi Sadako-san primeau ordinele medicului şi le executau. Doctorul nu scrie reţetele ci dă numai un număr cu care se duce cineva la el să ia doctoriile, preparate tot de el.

În loc de prişniţe reci pe piept, medicina japoneză între-buinţează, după cea americană, comprese cu apă caldă. Nopţi de-a-rândul, când una când alta venea la ore regulate, cu ligheanul cu apă fierbinte, mă ridica toropit de febră şi-mi schimba prosoapele cu care îmi era înfăşurat pieptul. Numai devotamentul lor m-a scăpat cu viaţă.

*

Primul revelion în Japonia l-am petrecut cu termometru şi

aspirină. Dar a doua zi, ziua de Anul nou, nu mai vreau, din superstiţie şi curiozitate, s-o trec în pat. Cu ori ce risc mă îmbrac cât pot mai gros şi pornesc la plimbare.

Nu mai recunosc străzile. De-a-lungul lor se întinde ca în feerii, milioane de lampioane, pini verzi, mulţime de *şimenaua* cu portocale şi raci. Parî că e decor de teatru; parî că e carnaval de èpocă. Bărbaţii sunt în cele mai bune haine de sărbătoare; femeile, în splendide kimonouri strânse în obi de culori fermecătoare. Mulţime calmă, politicoasă, enormă. Toată lumea a ieşit pe străzi?

Numai surâsuri. Prieteni, cunoscuţi, cum se zăresc, se îndoae repetat şi adânc din mijloc:

— *Omedeto gozaimas!* (Onorabile felicitări!)

Şi de pretutindeni se răspunde:

— *Omedeto gozaimas!*

Se £ac vizite, se salută surâzător, se schimbă cărţi de vizită, se oferă daruri.

În pitorescul acesta uluitor, o notă şi mai veselă o dau fetele şi copii cari se joacă prin curţi şi chiar în stradă cu *hangoita:* o lopăţică de lemn, pictată în formă de rachetă. O floare artificială, mică, înfiptă într-o bilă uşoară de lemn, plesnită de hangoita, descrie prin aer o lungă curbă luminată de culorile vii ale florii.

Nu mi-aş fi închipuit că elegantul kimono, făcut parî că anume pentru calmul expoziţii, să se acomodeze şi la sport. Şi totuşi, e o poezie să vezi tinere mûsûme fugind sprintene, elegante, în kimonouri adorabile şi trudindu-se să prindă floarea din sbor cu racheta.

Am primit şi eu în dar o hangoita. Dar e mai mare şi poartă pe ea, nu în pictură ci în relief de mătase, un actor celebru care interpretează un erou naţional, un samurai legendar.

Nu ştiu cât aş mai fi rătăcit pe străzi, dacă foamea nu-mi aducea aminte că sunt invitat de gazda mea la prânz. I-am găsit în jurul mescioarei ca de pitici, toţi veseli, guralivi, sărbătorind cu voioşie noul an în tovărăşia rudelor şi amicilor.

După fiecare fel de mâncare, cupe mici se umple cu sake şi fiecare închină:

— *Banzài!* (La mulţi ani!)

— *Banzài!*

Eu eram înclinat să cred că urarea derivă din românescul „Bani s-ai”, ceeace ar fi ajuns tot acolo. Dar filologia japoneză e de altă părere. Expresia se compune din *Ban* care înseamnă „10.000” şi *zai*, „ani”; adică „zece mii de ani”; atâta îţi doreşte japonezul cu urarea lui.

Toată lumea e veselă, râde, bea şi mănâncă. Un comesean ia în mână un *şamiscn* şi acompaniindu-se cu această chitară cu trei coarde, cântă ceva popular. Apoi la răstimpuri cupele se umple din nou:

— *Banzai!*

La care eu răspund regulat:

— Bani s-ai!

*

11 Februarie: mare sărbătoare naţională. Fast deosebit, steaguri peste steaguri, tot poporul pe stradă în haine de gală, ca la Anul nou. De data asta, şcoli la paradă, aliniate pe trotoare, printre ghirlande de flori. Seara, procesiune cu torţe şi lampioane.

E aniversarea suirii pe tron a primului împărat al Japonii, *Gimmu-Tenno.* Se împlinesc de-atunci, zic Japonezii, 2570 şi ceva de ani. Aşa scrie şi în gazete. Dar istoricii europeni pretind că Japonia e mai tânără cu şease veacuri.

Vechile lor cronici spun că Zeiţa Soarelui, Amaterasu, a trimis pe nepotu-său în Japonia s-o guverneze. Iar un nepot al acestui nepot, e sărbătoritul de azi, Gimmu-Tenno, primul împărat nipon.

Japonezii sunt mândri şi au dece. Împărăţia lor, spre deosebire de toate celelalte din lume, este opera directă a lui Dumnezeu; iar ei descind din Zei, nu ca toţi ceilalţi muritori din Univers.

Nu ştiu cum, dar această mândrie mi s-a comunicat şi mie în suflet. Am scos pieptul ceva mai în afară, ara ridicat capul mai sus şi m-am plimbat cu trufie prin mulţimea agitată între panglici, steaguri şi lampioane multicolore.

*

A trecut iarna cu două tentative neizbutite de ninsoare. Adică a trecut, după calendar; că din tremurat, tot nu m-am oprit. E umed şi simt frigul pătrunzător chiar la 16°.

Februarie a fost luna cea mai rece. Acum zilele cu frig slab alternează cu cele călduroase.

Japonezii nu rezistă la intemperii. Se pare că iarna asta a fost prea aspră. În *Japan Times* citesc o statistică înfiorătoare: epidemia de „influenţă spaniolă" a făcut 13.130.000 de victime. Şi din cortegiul ăsta impunător de bolnavi, morţii au fost şi ei bine reprezentaţi.

Azi, în mod neobişnuit, a luat-o de dimineaţă cu soare. Ies fericit afară şi leg conversaţie cu bunica:

— Cald! Foarte cald!

— Cald, fiindcă e ziua 3-a din luna 3-a, îmi spune bătrâna.

Adică 3 Martie; în limba lor, lunile n-au nume. Nu sunt în curent cu data asta meteorologică!

— Şi ce e la 3 Martie?

Mama-mare se miră de întrebare:

— E *hina-maţuri!* (Sărbătoarea păpuşilor!)

Adevărat. E ziua fetiţelor. Ei vezi, d-asta a ieşit azi soarele darnic! Sadako-san s-a adăugat şi ea cu lămuriri: din ajun, fiecare fetită îşi orândueşte cu îngrijire păpuşile din anii trecuţi, la care adaugă pe cele primite acum.

Dar rânduiala nu lasă nimic la iniţiativa copiilor. Totul e reglementat până în mici amănunte, într-o riguroasă ordine erarhică. Păpuşile pot fi mari sau mici, numeroase sau puţine, ieftine sau luxoase, de lemn simplu vopsit sau lucrate artistic în fildeş îmbrăcat în mătase; aşezarea lor e una singură în tot Imperiul.

Lecţia practică am făcut-o intrând în vizită la un vecin. Am găsit pe fetiţe stând japoneşte jos, în faţa unei etajere cu mai multe poliţe. Fondul, pictat şi împodobit cu flori de toată frumuseţea. Sus de tot, două păpuşi în costum antic de ceremonie, grozav de complicat şi încărcat.

— Împăratul şi împărăteasa!

Pe poliţa a doua, mai multe păpuşi, unele cu instrumente muzicale, toate în haine de Curte. Sadako-san îmi urmăreşte privirea şi sare cu explicaţii:

— Miniştrii şi muzicanţii cari asistau la sărbătorile de la Curte.

Pe cea de dedesubt, femei sufocate de serii de kimonouri.

— Sunt doamne de onoare.

În rând cu ele, ceşti şi ceainice microscopice, prăjituri din aluaturi, tot aşa de reduse.

— Dar astea ce caută aici?

— Onorabile doamne prezintă celor de sus ceai şi prăjituri.

Vreau să verific dacă ordinea e riguroasă şi schimb o păpuşe în locul alteia. Fetiţele se uită curios la mine, se scoală, le pun iar unde au fost şi se aşează cuminte pe perne. Aşa dar ordinea e sacrosanctă. Ca şi numărul păpuşilor care e întotdeauna pereche.

Pe o poli(ă mai jos, mobile în miniatură, reproducând fidel cele mai mici detalii; dulapuri cu saltare pe care le-ai putea trage, dacă ai avea degete atât de subţiri. Şi daruri diverse, sticluţe, mingi, cari neintrând în compoziţia erarhii de pe etajeră, iau loc tot pe această ultimă poliţă.

De afară ne-a pătruns gălăgia de joacă a băeţilor. Atunci am întrebat repede:

— Dar ei?

— Ei au sărbătoare la 5 Mai.

Bun. Aştept. Până atunci am memorat: pentru fete, ziua a treia din luna a treia; pentru băieţi, ziua a cincea din luna a cincea.

*

Uneori după ce termin lecţia cu o elevă, se întâmplă ca cea următoare să întârzie. Atunci, cum nu pot sta degeaba, m-apuc să improvizez ceva la pian. Mariko-san mă surprinde într-o asemenea îndeletnicire:

— Ce titlu are ceea ce cântaţi?

— Nu i-am pus încă titlu.

— E compoziţia D-voastră?

— Deocamdată e numai o improvizaţie.

Lecţia viitoare Tania continuă ea interogatorul:

— Ce frumos e să compui muzică! E greu?

— Dacă ai inspiraţie nu e greu; înveţi un mănunchi de

reguli, faci un şir de exerciţii ca să te familiarizezi cu ele, şîapoi te laşi în voia intuiţii.

— Nu vreţi să ne învăţati şi pe noi să compunem?

Acest *ne* m-a înduioşat. Deaceeea, o bună parte din ora lor de pian am rezervat-o pentru regule de armonie, ceva din contrapunct şi câteva principii de compoziţie. Amândouă au dovedit o sârguinţă îndârjită şi în plus, nebănuite aptitudini. În câteva luni au ajuns să compue drăguţ şi corect, de m-au surprins şi pe mine.

*

Avocatul Taţuno mi-e deosebit de simpatic. E inteligent, vioi, comunicativ. Fiindcă şi-a însuşit mult din structura mintală a europenilor, îşi permite să critice fără sfială ce e de îndreptat în propria-i ţară. Ţine mult la mine. Ca să mi-o dovedească, mă invită la un *ryori-ya,* (restaurant) cu gheişe de prima clasă. Eu nu le cunosc, fiindcă nu sunt de nasul bugetului meu.

Am primit invitaţia pentru studiu şi amuzament. Ştiam că e o instituţie unică în lume, că gheişele primesc o educaţie de mulţi ani, în care învaţă pe lângă muzică şi dans, arta de a fi agreabil la masă prin voioşie şi spirit. Trebuia să le cunosc.

Am ajuns pe la 10 seara. O casă cu etaj, arătoasă, cochetă între arbori, discret luminată. Ne-am instalat singuri într-o cameră mare, luxoasă, dar goală ca orice cameră japoneză. A sosit îndată patroana care a primit toate ordinele de la amicul meu, ploconindu-se mereu, zâmbind şi privindu-mă des. Bănuesc că nu mai văzuse european pe la ea.

O slujnicuţă se prosternează cu fruntea de tatami şi ne aduce o mescioară joasă de tot, minunat lăcuită în roş cu balauri supăraţi de bronz. Cum stăm jos pe perne turceşte – avocatul japonez m-a imitat – înălţimea mesei ne vine potrivită. Provizoriu ni se servesc mici prăjiturele sărate, nu ştiu ce sâmburi de ronţăit şi sake.

Au sosit gheişele care s-au lăsat cam mult aşteptate. Tinere, plăcute, în kimonouri scumpe cum n-am mai văzut decât în magazine de lux, şi îmbrăcate cu gust subţire. Coafură înaltă, complicată, îngrijită. Intră vesele, totuşi sfioase,

execută adânc salutul de rigoare şi se prezintă politicos.

Una dintre ele e de o frumuseţe clasică de stampă; ochi adânci, duioşi, privire tulburătoare. Mă priveşte lung, timid. Când patroana mă întreabă pe care o aleg să mă servească, răspund cu mutră indiferentă, indicând-o pe ea:

— Mi e egal. Oricare. De exemplu a doua.

S-a instalat în faţa mea mută şi mă priveşte iar. Servitoarea aduce un fel de bucate şi-l predă fiecărei gheişe careîşi serveşte partenerul. E *skiaki,* mâncarea preferată: legume, plante marine şi carne, tăiate în feliuţe subţiri şi prăjite împreună cu ceapă în *şoyu* şi *sake:* o bunătate.

— Omul de dincolo de mare ştie limba japoneză? întrebă gheişa mea pe avocat.

„Omul de dincolo de mare" sunt fireşte eu; e o expresie în loc de „străin". Răspunsul i-l dau eu grăbit ca să-i fac impresie, dar nu ştiu cum că din iuţeală sau emoţie, scap vreo două greşeli pe care de obicei nu le fac; mă înfurii, îndoesc atenţia, dar se dublează şi involuntarele erori, parîc-aş fi fermecat.

Juna pare fericit mirată şi începe conversaţia – conform protocolului – printrîo consideraţie meteorologică şi continuă cu un interogator indiscret asupra naţii, familii, vârstei, ocupaţii şi numelui meu. În Japonia asemenea întrebări nu sunt ne la locul lor; dovedesc dimpotrivă, delicată solicitudine. E foarte impresionată că are de aface cu un european şi încă muzicant.

— Mititica te place foarte mult, îmi spune tovarăşul meu, amestecând toate limbile pe care le cunoştea, ca să nu înţeleagă celelalte.

— De unde ştii?

— Din toată atitudinea ei; se vede limpede.

Iau notă şi mă port în consecinţă. Îi explic fetei că am văzut-o în trei visuri consecutive, că am fost surprins, recunoscând-o când am intrat şi că sunt convins că într-o viaţă anterioară ne-am iubit equatorial.

Roriko-san – aşa o chiamă – îmi spune că nu ştie pentruce, dar simte o puternică onorabilă iubire pentru mine.

— *Muşi-ua sukimasû!* („Muşi" = insectă; „sukimasû" =

iubeşte).

Japoneza zice: insecta din mine, adică intimul meu sufletesc, te iubeşte. Fără să fi băut cine ştie ce, sunt într-o vervă cum n-am mai fost de mult. Îmi vin în minte multe jocuri de cuvinte în limba lor, grele pentru un european, dar mult apreciate şi gustate de japonezi. Taţuno-san e în conferinţă cu două gheişe iar celelalte cântă din şamisen.

Spre sfârşitul mesei, când amicul meu şi fetele s-au încălzit cu sake şi se ocupă cu cântatul în gura mare, eu o iau mai în secret cu juna mea care într-adevăr pare înamorată.

Nostimă e inima mea. Dumneaei, măgulită şi fericită că o inimă japoneză vibrează pentru dânsa, de emoţie se simte obligată la reciprocitate. Antrenat de sentimente, schiţez timid propunerea de-a rămâne până dimineaţa cu ea. Se gândeşte mult, ca şi când n-ar fi auzit, şi în urmă îmi spune că primeşte. Atunci îl întreb pe Taţuno-san:

— Dar dacă aş invita-o la mine acasă?

— Aci în Tokyo n-o să vie. Dar propune-i ca atunci când o avea o zi liberă, să vă întâlniţi la gară, să luaţi trenul şi să plecaţi undeva în provincie; un loc retras, nevizitat de cei din Tokyo.

Când i-am expus planurile mele, Roriko-san m-a refuzat:

— Rămâneţi acum aici. Iau asupra mea totul; ştiu ce risc.

Fireşte că nu primesc. Nu pot să-mi iau răspunderea sacrificiului ei. Fata devine întristată, deşi nu părăseşte zâmbetu-i de pe buze. Ochişorii ei s-au înrourat puţin, deve-nind mai adânci, mai dulci, de-mi vine să le culeg rouă cu buzele.

E unu după miezul nopţii. Anunţăm că ne retragem, Roriko-san iese repede să aranjeze pentru rikşe. Descindem, ne complimentăm adânc şi repetat:

— *Sayonara!*

— La revedere, mai poftiţi!

Ne suim în rikşe şi o pornim. Dela cotitura străzii principale Ghinza, ne despărţim; amicul meu locueşte în altă direcţie.

Pe când filosofam melancolic, gândindu-mă la Roriko san, bag de seamă că domnul *gin-rikşa,* omul cal-birjar care-mi

trage în fugă trăsurica, o ia pe alte străzi. Îi repet adresa. Răspunde scurt: — *Hài!* (Da!) însă continuă pe străduţe laterale, întunecoase şi parî că în direcţie contrarie.

Cam intru la griji. Şi până să mă decid între curaj şi prudenţă, gin-rikşa opreşte scurt în faţa unei case înalte şi mari. Pare o poartă de din dos. La sunetul clopoţelului apare o subretă ploconindu-se în mătănii:

— Bine-aţi venit!

Ce să fie asta? Stau la îndoială o clipă şi mă decid prompt. O viaţă are omuî. Intru.

Urmez pe slujnicuţă de-a-lungul unui coridor cu parchet şi sunt lăsat singur într-o odae. Procedez rapid la recunoaştere: încăperea aparţine unei fiinţe de sex feminin, cu mult gust şi aranjată de culcare. Fereastra dă într-o străduţă îngustă şi am ochit pentru orice eventualitate un stâlp subţire în dreptul ei pe care m-aş putea scoborî repede de la etaj.

— *Gomen kudasai mase!* (Onorabile scuze!)

Tresar şi mă întorc deodată, ca să dau cu ochii de Roriko-san. Acum pricep manevra cu care a reuşit să aranjeze totul discret şi secret. E aceeaşi yoriya – intrarea din dos – cu odaia orânduită pentru ea. Un timp ne privim fără să scoatem o vorbă. Apoi ea îşi aminteşte de formulele de politeţe:

— Vîam dat onorabilă otravă! (adică: vîam cauzat neajunsuri.)

Eu mă grăbesc să protestez cu fraze corespunzătoare, pe care în iuţeală le amestec şi le confund. În urmă mă invită să iau onorabil loc. Ne aşezăm amândoi jos pe perinele de mătase, îmi ia mâna, mă priveşte mut, îmi încolăceşte cu o mână gâtul, îşi pune capul pe pieptul meu şi rămâne aşa nemişcata.

Rămân şi eu imobil vreo jumătate de ceas, dar pentru prima oară nu simt nici un efort. M-am japonizat eu într-atâta? Sau poate fiindcă Roriko-san mi-e dragă? Simt în mine o plăcere care-mi dă o senzaţie de adorare.

Dragostea japonezei e ca muzica lui Bach: puţin senzuală dar profundă. A europenei e în stilul lui Chopin: ţine mai mult de simţuri.

O nebănuită vraje mă cuprinde. Mă simt fericit... mă simt uşor. Încet, pierd senzaţia locului... parîcă plutesc, parîcă nu

mai am greutate, parîcă mă cufund uşor... Pe nesimţite cad încetişor pe spate, din ce în ce, până ce mă răstorn de-a-binelea pe tatami cu Roriko-san cu tot...

*

Cam la două zile după dineul cu gheişe, primesc o scrisoare de la Roriko-san. Plicul, în formatul obişnuit japonez, de trei ori mai lung decât lat, din hârtie fină ornat cu splendide flori în culori, cum n-am mai văzut.

Înăuntru, aşa cum au scrisorile japoneze, o bandă de hârtie lungă de aproape doi metri şi lată de vreo 20 de centimetri. Dar pe bandă nu era scris decât două cuvinte: – „Mult dorite...” Atât. Restul hârtii alb, gol. Ba mai sunt vreo trei pete de spermanţet... Asta trebue să fie vreo teorie japoneză, gândesc eu. Şi chem pe Sadako-san să mă lămu-rească.

Ea examinează atent scrisoarea şi conchide:

— *Okaşii, nè!* (Curios, dè!)

M-a lămurit! Adaug la consult pe vecina mea, madamî ceasornicăreasa, cucoană care ştie multe. Dumneaei întoarce scrisoarea şi pîo parte şi pe alta, ca să observe mirată:

— *Okaşii, nè!*

Atunci le concediez scurt, iau scrisoarea la analiză ca un detectiv şi reuşesc să descopăr că nu pricep nimic. Nici încercările de grafologie nu dau vreun rezultat.

În seara aceleiaşi zile mă vizitează *Riuko-san, o* actriţă en vogue de la „Teatrul Nou”. Vine de două ori pe săptămână să ia lecţii de canto, dar până acuma, nu ştiu cum s-a făcut, că de o lună nu ne-am prea ocupat cu muzica. Cum intră îi şi arăt scrisoarea şi i-o iau înainte:

— *Okaşii, nè, Riuko-san!*

Actriţa se uită atentă la plic, la scrisoare, iar la plic şi iar la scrisoare:

— E o gheişe de foarte bună condiţie, care te iubeşte mult; uite, ţi-a trimes lacrimile ei.

Atâtea deducţii dintrîo dată m-au buimăcit; am de-aface cu secretara lui Sherlok Holmes? Zic:

— Stai niţel. Mai întâi, de unde ştii că e gheişe?

— După plic; e foarte frumos, chiar prea frumos şi tocmai deaceea e întrebuinţat de gheişe.

— Dar de bună condiţie?

— A primit multă instrucţie; se vede după caligrafie.

E adevărat că în hieroglifele chineze, caligrafia joacă alt rol decât la literele noastre.

— Numai după doua cuvinte poţi judeca?

— După ele şi după adrese.

Pe plic se scriu întotdeauna cele două adrese: de pornire şi destinaţie.

— Bine dar lacrimile?

— Uite-le!

M-am luminat: petele de „spermanţet".

Rămân pe gânduri copleşit de multe. Sunt adânc mişcat de dragostea lui Roriko-san; sunt umilit de ştiinţa detectivică a lui Riuko-san şi mă simt mic; sunt mai ales în admiraţie faţă de generozitatea ei, fiindcă în loc să fie geloasă ca o albă, îmi vorbeşte ca o bună camaradă.

Riuko-san mă mângâe uşor, îmi zâmbeşte dulce şi parîcă mi-ar fi ghicit ultimul gând:

— Nu te întrista. Lasă că-ţi scriu eu frumos o scrisoare de răspuns.

*

Nu ştiu cum am făcut că am rămas iarăşi fără parale. Şi-mi mai trebue să pun şi deoparte, pentru drum, că mi s-a făcut de întors acasă.

Totuşi lipsa nu mă frământă prea mult. M-a învăţat Cerul să fiu indolent, fiindcă de câteori sunt la strâmtoare, mă are în pază şi se întâmplă câte o minune salvatoare. E adevărat că nu văd cum o să iasă minunea din pian, dar aştept ca şi altă dată, cu grija să nu se întâmple ceva mai rău.

La şcoală, maica inspectoare m-a convocat în cancelarie. Stau pe jăratec aşteptând-o. Ce-o mai vrea? Bănueşte ceva la Mariko-san, fiindcă a venit la lecţie în bluză şi pieptănătură nereglementară? Maica începe de-a-dreptul:

— Ştiţi, elevele de la canto nu prea sunt mulţumite cu doamna Petzold.

Eu o aprob automat, numai sa fiu de acord cu ea:

— Sigur; aveţi dreptate.

— Le ţine pe loc numai cu exerciţii, şi părinţii ar dori să le audă cântând şi bucăţi.

Eu, mecanic:

— Sigur; au dreptate.

— Deaceea vă rugăm să le predaţi Dv.

— Sigur; foarte... adică cum să le predau eu?

— Să le daţi Dv. lecţii de canto.

— Eu?

— Da. Ştiu la ce vă gândiţi, dar maica Noury vă va rândui orele de pian în aşa fel încât să nu pierdeţi nici una. Elevele noastre nu se pot dispensa de un profesor ca Dv. care a studiat canto la Milano.

Acum mi-am amintit în adevăr că le povestisem aşa ceva când m-au angajat. Chiar de Milano vorbisem? Ce memorie au şi maicile astea! Acum ce e de făcut?

— Dar să vedeţi, eu...

— Nu mai obiectaţi nimic. Lecţiile de canto sunt mai bine plătite, aşa că n-aveţi decât de câştigat.

— Nu pentru asta, dar... am găsit nişte lecţii particulare care îmi încurcă orele.

— Vă dau timp până săptămâna viitoare să vă aranjaţi.

De răgazul ăsta am într-adevăr mare nevoe. După multă gândeală am găsit că e mai bine să primesc, fiindcă orice pretext putea ridica bănueli. Dar chestia e cum predau? Pentru pian, pedagogia mea are o bază, fiindcă am luat eu însumi lecţii. Dar pentru voce?

Primul gând e să caut la magazinele de muzică vreun tratat. Zadarnic. Nu există decât un caet de Marchezzi cu studii pentru început, unde în prima pagină se vorbeşte prea puţin despre deschiderea gurii. Nimic asupra tehnicei propriu zise, nici asupra respiraţii. Cumpăr notele şi plec acasă pentru deliberare cu mine însumi.

Trebue neapărat să asist la nişte lecţii de canto. Cel puţin la una. Dar cum? În Japonia nu există decât doi profesori de canto: doamna Petzold şi italianul Narcoli. Prima se exclude; pe cel de-al doilea nu ştiu cum să-l atac fără să bage de seamă.

Până seara nu văd nici o ieşire. Dar noaptea e de multe ori bună sfătuitoare; a doua zi într-adevăr planul e gata confecţionat.

Îl vizitez pe italian de dimineaţă, la o oră când ştiu că e la curs. Narcoli sare să mă întâmpine:

— Ce te aduce la mine?

— Nişte afaceri foarte interesante. Dar te rog să nu te turburi din lecţie.

— Ce-are aface? Pentru D-ta, colega...

— Nu, nu, nici gând. Nu pot admite să întrerupi ora. Eu sunt liber dimineaţa asta şi pot s-aştept ori cât. De altfel am atâtea obiecte de artă de admirat în camera asta.

Narcoli s-a îndouplecat şi şi-a reluat cursul în odaia vecină. Eu sunt numai urechi. O a doua elevă a sosit între timp. Italianul revine la mine. Eu reiau argumentele da capo, adăogând că vreau să văd un minunat album de estampe de pe masă şi reuşesc iar să scap de el. Şi ia fel cu a treia. Acum m-am luminat în multe privinţe.

Însfârşit, sunt silit să-i motivez venirea:

— Iată despre ce e vorba, pretextez eu. Să ne asociem amândoi, să comandăm tablouri la pictorii tineri, cari sunt mai săraci şi să le vindem în Europa pe preţuri bune.

Narcoli găseşte că ideea nu e rea, dar mai trebue studiată. Ne despărţim cordial şi fixăm o conferinţă în continuare, la o oră când am grijă să nu viu, fiindcă nu are eleve. Îl vizitez iar dimineaţa, când mai profit de două lecţii instructive şi când îi comunic că deocamdată n-am găsit bani pentru capital.

Prima oră de canto la şcoală mă găseşte cu inima alarmată, ca şi în prima mea lecţie de pian. Dar i-am explicat lui Kaţuko-san aşa de frumos cum trebue să deschidă gura, cum să emită sunetul, cum să respire „din piept", încât maica asistentă e mulţumită.

Treptat, de la vocalize am trecut, după câteva lecţii, la game în diferite vocale, iar de la Marchezzi la Concone şi, mai târziu, la romanţe.

Noua mea profesie merită să fie trecută pe cartea de vizită.

*

În ultimele săptămâni ale lui Martie, un incendiu nu prea mare a consumat 740 de case. Pământul supărat, s-a scuturat puţin spre seară într-un cutremur care în împrejurarea asta devenea sinistru.

A fost probabil semnalul. O ploae de focuri s-a abătut în Tokyo. La început s-au succedat unul după altul, dar mici: 60 – 80 de case de fiecare dată. Gazetele abia le menţionau, fără amănunte. Am numărat după ziare 46 de incendii în 27 de zile, numai în Capitală. Epidemia de flăcări a continuat ceva mai serios, ridicând numărul locuinţelor transformate în cenuşe, împrejurul cifrei 700, de fiecare dată. Însă cel de la Yokohama s-a întrecut cu gluma: 3.700 de locuinţe topite în jăratec; 20.000 de bieţi oameni fără adăpost; vreo 50 de milioane de yeni pagubă.

Am luat repede trenul. Ardeau casele trosnind, pe o întindere înspăimântătoare. O massă de jar fără sfârşit, cu flăcări uriaşe, fum şi căldură insuportabilă. Femei şi bărbaţi îşi priveau avutul agonisit cu trudă; îl priveau cum îl înconjură focul fără putinţă de salvare. Fără un strigăt; fără o lacrimă.

— Ş*ikataga-nai!*

Seara, cei rămaşi fără adăpost, adunaţi într-un parc unde urmau să petreacă prima noapte sub cerul liber, şedeau de vorbă calmi, râzând, bând ceai şi comentând evenimentele.

De unde atâta calamitate? Japonezii dau vina pe vânt. E adevărat că darul primăverii, cu schimbarea curenţilor, este faimosul uragan *taifû,* imensa perie de oţel care circulă cu o viteză de 140 de kilometri pe oră şi mută din loc acoperişuri, pomi, garduri, tot ce-i stă în cale.

Gând m am reîntors la Tokyo târziu în noapte, am găsit acasă un mănunchi de *ţubaki,* minunatele camelii japoneze; sunt roşii cu alb pe marginea petalelor, ca un început de ninsoare. Nu ştiu cine m-a vizitat şi nu m-a găsit. Dar şi a lăsat o părticică din sufletul ei în delicatele ţubaki. Mult timp le-am privit ca pe fiinţe vii, aşteptând să-mi spună ceva. Apoi m-am culcat cu buchetul lângă mine, ca un copil cu jucăria lui dragă.

*

Am scăpat în sfârşit de iarnă. Mă ocupam cu corespondenţa când madamî Ito mă anunţă ceremonios:

— Onorabilă vizită.

În prag apare şi se prosternă protocolar Miyoko-san. De când n-am mai văzut-o! Sar toate formulele de politeţe ca s-o întreb de-a dreptul:

— Dece n-ai mai venit pe la mine?

Japoneza, după unele ocoliri, îmi destăinueşte că n-a ştiut unde stau.

— Ai întrebat la vechea gazdă unde m-ai cunoscut?

— Da, dar Toşiko-san mi-a spus că nu ştie.

Ia uite geloasa, gândesc eu; nu m-aş fi aşteptat de la o japoneză.

— Atunci, cum m-ai găsit?

— Am întrebat la şcoală.

Poftim gafă! Parîcă le văd pe cuvioasele maici dând adresa mea acestei atât de tinere şi frumoase fete. Adică dece nu? Putea să le explice că ia lecţii de pian.

— Şi ce le-ai spus? întreb eu cu speranţă.

— Nimic; le-am rugat numai să-mi dea adresa.

Însfârşit, treaba lor ce-au crezut. Important e că Miyoko-san m-a regăsit după atâta vreme.

— Şi cum ţi-ai adus aminte de mine abia acum?

Atunci japoneza îmi mărturiseşte ca a mai fost într-o seară aci, dar nu eram acasă.

— Nu mi-a spus nimeni nimic, observ eu.

— Nu mi-a cerut numele; (şi văzând că o privesc nedumerit): atunci când am adus *ţubaki.*

Cameliile roşii cu vârf alb! Dela ea erau. Deodată toată căldura anonimă de atunci se revarsă acum spre Miyoko-san. Îi iau cu drag căpşorul între mâini şi-l reazim pe umăr, ca altădată.

Dar acum am pian. Mă ridic, mă aşez pe scaun şi-i cânt ceva cât pot mai romantic. Miyoko-san, rămasă jos pe tatami, m-ascultă melancolic, din ce în ce mai mişcată, până i se umezesc ochii.

Pentru mine însă, căldura sentimentului, ori cât de puternică, se evaporează din cauza poziţii noastre. Japoneza

stă pe podea, fiindcă în picioare e nepoliticos. Dar aşa cum suntem, ea jos în genunchi, eu sus pe scaun, am putea avea relaţii de la sclav la stăpân, dar nu de iubire, fiindcă amorul e egalitar. Sîo iau pe genunchi, nu merge din cauza kimonoului; e o îmbrăcăminte prea protocolară ca să nu dea un accent ştrengăresc, incompatibil cu un sentiment serios.

Singura soluţie e să renunţ la cântat, cu toate rugăminţile ei, şi să vin jos lângă ea. Aşa şi fac.

*

Început de Aprilie. Un an de când sunt în Japonia. Deşi zi de zi, a trecut repede, mereu ocupat, despărţirea de-acasă îmi dă impresia c au fost zece ani de pribegie!

M-am pomenit acum un an aci, între niponi, în timpul când înfloreau cireşii. M-am dus şi acum în parcul Ueno, să-mi comemorez anul sub ninsoarea trandafirie a petalelor de *sakura.* M-am dus singur, fiindcă nostalgia a învăluit aniversarea în tristeţea unui parastas. Am îngropat un an. Şi e decent să fii singur când eşti trist.

Nu deosebesc mulţimea de pe alei. Înaintea ochilor, apar scene din copilăria mea, de acasă de la mine. Îmi stărue unele crâmpee de viaţă, duios, insinuant. Uricioasă boală, nostalgia. Te leagă cu lanţuri într-o neînvinsă forţă centripetă care te atrage spre ţara ta, ori de unde te-ai afla. E cel mai strigător atentat la libertate. Se pare că anglo-saxonii sunt imuni de acestă molimă. Altfel nu s-ar expatria aşa de uşor, populând lumea cu coloniile lor. Aş vrea să mă fi născut supus britanic.

Parcul e o poveste de dragoste. Poezia florilor, adierea caldă, toată natura reînviată, parîcă numai de asta vorbeşte. Ueno e plin de ceaţa petalelor de cireş. Nu se vede pic de frunză; numai alb şi trandafiriu.

Am luat-o încetişor pe o alee şerpuită. Înaintea mea, o tânără mûsûme oprită în faţa unui trunchiu de arbore care trimite o creangă sucită, paralelă cu pământul. Mă opresc lângă ea. Mi se pare cea mai frumoasă fată din Japonia. Privirea mea i-o pleacă pe a ei.

— *Kirei, ne!* fac eu fără intenţie de a intra în vorbă.

— *Sa-yo de gozaimas!* aprobă ea cu cea mai respectoasă formă de politeţe, fără să ridice ochii.

Cu toată timiditatea ei, conversaţia e legată. O pornim amândoi în pas întârziat şi la prima bancă ne aşezăm. O adiere trimite pe noi o ploaie fină de petale, ca nişte confetti. Odată cu ele, mireasmă îmbălsămată.

Desprind câteva petale încurcate în părul ei negru şi mângâi şuviţele mătăsoase. Mûsûme închide uşor ochii. Simt parîcă nevoia să fac o poezie, deşi nu ştiu cum; aş vrea să compun o romanţă, deşi n-am inspiraţie.

Îmi simt sufletul uşor. Dacă tânăra niponă ar fi copilul meu, tot aşa i-aş mângâia încetişor părul.

M-a contaminat primăvara!

A doua zi, o ploaie rece a alungat soarele. Timpul s-a schimbat fără veste. Ca şi dragostea.

*

Când am ieşit de dimineaţă, am găsit străzile însufleţite de lume şi decorate ca de Anul nou. Casele straniu împodobite cu prăjini înalte de bambu în vârful cărora fâlfâe orizontal crapi enormi de pânză sau hârtie, umflaţi de vânt.

— Ce sărbătoare e azi?

— Azi e sărbătoarea băeţilor.

Aşa e. Dîaia sunt ei în număr atât de mare în mijlocul drumului. Orice casă cu băeţi şi-a instalat câte un *nobori* (prăjină de bambu) în faţa porţii sau sus pe acoperiş.

Nu m-am dumerit eu dece toată lumea întrebuinţează un singur fel de peşte, când există atâtea varietăţi poate mai decorative.

— Pentrucă numai crapul înnoată contra curentului apei.

— E, şi?

— E simbol de energie; învinge dificultăţile. Băeţii vor avea un caracter tare la obstacole, nu şovăelnic.

M-am interesat dacă băeţii primesc şi alte daruri, fiindcă nu se pot juca cu nobori; şi anume ce fel. După cum trebuia să mă aştept, li se fac cadouri cu caracter belicos: păpuşi reprezentând samurai cu figuri încruntate în poziţii de luptă,

săbii, lănci, arcuri, săgeţi şi, de când cu influenţa europeană, arme din arsenalul de asasinat al rassei albe, de la pistoale până la avioane şi tancuri.

Cu această sărbătoare, tradiţia japoneză împacă pe copii de ambele sexe: în ziua a 3-a a lunei a 3-a, pentru fete; în ziua a 5-a luna a 5-a, pentru băeţi.

Urmând această relaţie aritmetică, mi-am zis că trebue să existe şi una în ziua a 7-a din luna a 7-a. Şi n-am greşit: e *tanaba,* sărbătoarea adolescenţilor, adică a dragostei. E simbolizată prin două stele – doi tineri – cari nu se pot întâlni decât odată pe an, în acea zi. Înamoraţii scriu versuri pe care le agată de bambu. Înduioşător. Dar o singură dată pe an e prea puţin.

Încurajat de descoperirea mea pe cale de deducţie, am întrebat mai departe:

— Dar în ziua a 9-a, luna a noua?

— Sărbătoarea crizantemelor.

Sigur; trebuia să-mi vie în minte. În ziua aceea, parcurile sunt înţesate de lume care vine să admire expoziţia de crizanteme. Foarte: mândru de mine, urmez legea matematică:

— Dar în ziua a 11-a luna a 11-a?

Răspunsul vine prompt:

— În luna a 11-a ziua a 11-a nu e nicio sărbătoare.

Fiindcă luna a 13-a nu există, renunţ la alte investigaţii. Dar îmi pare rău de luna a 11-a. Păcat. Ar fi putut să se înfiinţeze sărbătoarea văduvelor, sau cel puţin a tomnatecilor.

*

Supărarea maicilor datează de la concertul lui Podolsky. Pân-atunci relaţiile noastre fuseseră atât de cordiale, încât ameninţau să dureze o veşnicie.

Marchizul *Tokungaua* e descendent al marelui Şogun Tokungaua, despre care istoria Japonii scrie mai multe capitole importante. Marchizul e bogat, are acasă un excelent pian, două motive ca să dea din când în când câte un concert la el. A profitat că pianistul Podolsky e un timp mai îndelungat în Tokyo, a angajat o orchestră simfonică japoneză şi a încropit o audiţie muzicală simpatică.

Podolsky a cântat vibrant romanticul concert în la minor de Schumann; orchestra slăbuţă, participanţii fiind indigeni. Mie mi-a plăcut aşa de mult, încât când am auzit că vor repeta audiţia în sală publică la Yokohama, le-am propus celor mai bune eleve, Tania şi Mariko, să meargă. Fetele, se înţelege, au fost în culmea bucurii, dar s-au îndoit c-or să poată pleca:

— Credeţi că maicile ne vor lăsa?

— Dece nu? Educaţia muzicală nu se face între patru pereţi, numai cu profesor şi exerciţii.

— Vorbiţi-le Dv.; poate vă ascultă.

Le-am vorbit. Dar mult. A fost nevoe de o lungă pledoarie ca să le conving. Mi-au pus condiţia ca fetele să meargă şi să se întoarcă numai cu mine; altfel nu le dă voe.

Mi-a venit să mor de râs de condiţie. Mai degrabă le-aş fi pus-o eu, deşi mă transformau astfel în guvernantă.

Ora de tren până la Yokohama, în tovărăşia lor, a fost şi la dus şi la întors, o plăcere în înţelesul încântător al cuvântului. Şi pentru ele. Tania mi-a spus-o mult mai târziu, într-o scrisoare. Nici nu ştiu când a trecut timpul, vorbind mereu, încălzit de inimile încălzite a două fete tinere. Când am ajuns la destinaţie, am fost surprins şi mi-a părut rău.

Dar a doua zi le-am găsit pe bunele călugăriţe burzuluite. Au descoperit întârziat că escapada muzicală loveşte în disciplina şi în educaţia elevelor; că au cedat faţă de insistenţele mele, dar că nu trebuia. Eu am reacţionat burghez şi temperamental, şi am ameninţat cu demisia. Nu ştiu ce aş fi făcut dacă mi-o primeau, dar aşa am procedat. Maica superioară a calmat totul cu tactul ei.

Totuşi, supărarea lor nu era fără bază, după cum am aflat mult mai târziu. Ceasurile petrecute împreună în tren şi la Yokohama, au avut o deosebită rezonanţă asupra domnişoarelor cu inimile coapte pentru romantism. Noaptea în dormitor, maicile au surprins pe rusoaică şi pe japoneză şoptindu-şi confidenţe reciproce a două amoruri paralele şi convergente. Absurditate matematică. Absurditate şi psihologică.

Şi totuşi...

*

Scumpul meu frate,

Sunt fericită că acum ştii ce am în inima mea. Voi fi curagioasă în viaţă şi voi munci cu drag, pentrucă mă susţine această iubire.

Ce-ai gândit în tren? Mie, amintirea acestei nopţi mi-e vie mereu în minte. În sfârşit îţi aparţin! Camera în care pentru prima oară m-ai făcut fericită, obiectele cari au asistat, îmi vor vorbi întotdeauna de primul om pe care inima mea l-a ales.

. . . . . .

La revedere scumpul meu frate,

Cu dragoste eternă

Maryko

Recitesc uluit plicul, iar scrisoarea şi iar plicul. Mie mi-e adresată. E de la Mariko-san, eleva mea; eu sunt scumpul ei frate. Când şi cum s-au consumat faptele?

La una din lecţii, Mariko-san mi-a strecurat destul de stângaci o scrisoare printre caetele mele de muzică. M-am făcut că n-am băgat de seamă, ca să n-am ocazia să i-o refuz. Dar până la ora de plecare, mi s-a părut o veşnicie. N-am mai aşteptat să sosesc acasă; am deschis-o pe drum. În ea, japoneza mă ruga să viu la o oră indicată, în restaurantul gării Şimbaşi, că are să-mi comunice ceva „foarte important". Bine înţeles că nu m-am dus; iar la prima lecţie m-am comportat ca şi când n-aş fi primit nici o scrisoare.

La o săptămână după asta, tot într-o Sâmbătă, pe când ieşeam de la şcoală, un licean mă salută adânc şi mă roagă să viu cu el lu restaurantul gării Şimbaşi unde mă aşteaptă soră-sa, Mariko-san, „pentru o comunicare gravă".

M-am dus. Aci fratele m-a întrebat ce părere am despre viitorul artistic al soră-sii. I-am repetat cele mai strălucite şi întemeiate speranţe. Atunci Mariko-san mi-a destăinuit că tatăl ei nu crede în capacităţile fiicei sale. Numai dacă i-aş vorbi eu, şi nu prin scris, ci prin grai, atunci şi-ar îndrepta părintele toată atenţia spre educaţia ei muzicală şi ar putea izbândi şi ea în viaţă. Altfel, păcat de muncă şi talent; toate

iluziile ei vor fi năruite şi nu va mai avea nici un ţel şi nici o bucurie.

Cum m-am putut lăsa sedus de doi copii? Şi încă după o săptămână? Sâmbăta viitoare am luat şi eu loc în trenul care îi duce în oraşul de provincie unde locuesc părinţii. Abia aci mi-am dat seama că iniţiativa copiilor nu era măcar cunoscută de părinţi. Tatăl m-a primit cât se poate de amabil. Şi fiindcă până seara n-aveam tren de întors, am rămas la ei la masă.

Părintele mi a ascultat cu interes părerile asupra viitorului muzical al odraslei sale şi mi-a răspuns, ca un ambasador, că va examina cu cea mai mare atenţie spusele mele şi va aviza. Apoi m-a lăsat singur cu Mariko-san în camera cu pian, unde am cântat pe rând ca să mai treacă vremea. Adică să treacă pentru mine; că pentru Mariko-san, dimpotrivă. Tot timpul m-a privit cu ochi languroşi, ostentativ de amoroşi, de nu mai ştiam ce atitudine să iau.

La un moment dat, mi-a luat mâna. Până să mă decid dacă trebue s-o retrag sau nu, Mariko-san mi-a prins capul prin surprindere şi m-a sărutat. Luat pe neaşteptate, m-am ridicat deodată în picioare şi neştiind ce trebue să fac, m-am aşezat repede la pian şi-am început să explic cu voce tare o sonata de Beethoven. Mariko-san, neturburată, a rămas cu figura ei fericită, continuând să mă privească cu ardoare.

Ca să nu se mai repete agresiunea, am trecut, tot explicând, în alt colţ al camerei de unde eram vizibil din altă odae. Teama zadarnică; Mariko-san a fost cuminte până la sfârşit.

Plecarea a însemnat o uşurare.

Tot drumul m-am gândit mereu la întâmplarea asta, şi toată noaptea. Şi a doua zi, când am primit scrisoarea de mai sus. Iată cum poate scrie o fată de 15 ani! Oricine afară de mine, pricepe altfel spusele ei. Cine ar crede că totul se reduce la o sărutare furată şi la o naivă stilistică epistolară care vrea să spue ceva frumos, nevinovat?

*

Teribilă climă. Ieri am năduşit în haine de vară; azi, ploae rece şi frig. Ieri m-am simţit în Japonia din cărţi, în parcul

Şiba, lângă Pagoda cu cinci etaje de lângă templul Tokungaua, în plin soare; astăzi am impresia că sunt pe undeva prin ţările nordice cu temperatura scăzută şi umezeală. Abia reuşesc să fac în odae 12 grade, deşi am recurs la sobiţa mea de gaz.

Acum o lună am văzut pe toate străzile, mobilele scoase afară. M-am uitat nedumerit: se mută întreaga Japonie? Am fost repede liniştit: de două ori pe an, curăţenie generală. Femeile scot în curte tot calabalâcul şi saltelele, le iau la bătaie, la frecătură şi la şters. Vai de capul bietelor obiecte; *ce* fericite se simt ele când în sfârşit seara se termină urgia.

Mă gândesc şi acum ce noroc au avut atunci gospodinele japoneze de timp prielnic. Cum e anotimpul aşa de schimbător, ce se făceau dacă le apuca vreo ploaie?

Tot pe timp frumos a avut loc concertul de fine de an al elevelor mele. Sunt jenat să-mi aduc aminte de felicitări; fiindcă mi-e ruşine de îndrăzneala mea: i-am dat lui Mariko-san Sonata Lunei de Beethoven, prea, grea pentru ea. Dar a lucrat o biata fată cu o îndârjire pe care numai amorul i-a putut-o da. După scena de la ea de-acasă, sunt la lecţie de o gravă severitate. Nu-i cruţ nici o greşeală şi o cert la prima ocazie. Şubredă sistemă de a-i combate sentimentele. Fata suportă toate cu răbdare japoneză şi e mereu în al nouălea cer.

Tania s-a produs cu un preludiu de Rachmaninov. Cât s-a necăjit cu el, cât am căutat s-o descurajez, că e prea greu pentru ea: de geaba. S-a încăpăţânat şi nu s-a lăsat. Ambiţie? Amor? Amândouă la un loc?

Neobişnuit entuziasm a stârnit o altă zisă Mare rapsodie românească pe care am scris-o pentru 4 mâini la două piane; surorile Nakamura au cântat-o ca şi când ar fi fost din Carpaţi.

După concert, Tania a prins un moment când n-o observa nicio maica şi mi-a dat „ca amintire" o romanţă a ei, fruct al lecţiilor de compoziţie. Pe copertă, doi trandafiri pictaţi de ea în aquarelă, bine reuşiţi. Panglica, verde distins.

Iar bazar, loterie, divertismente, fotografieri, ca rândul trecut. Lume multă a populat parcul şcolii, mulţumită că a scăpat de reprezentaţia şcolară. Maicile sunt peste tot, intervenind cu discreţie unde e nevoe.

Mariko, fericită şi aferată.

Dar cine să-mi fi luat batista pe care o pun de obicei pe pian?

*

Sunt iarăşi pe *Hozan-Maru,* călătorind spre Wladivostock. Proptit pe balustradă, urmăresc mecanic defilarea fără sfârşit a valurilor şi frământ mii de gânduri.

Cu puţinele parale strânse, m-aş fi putut refugia de căldura sufocantă din Tokyo, undeva la munte, în timpul vacanţei de vară. Dece nu m-am dus?

Mi-am luat rămas bun de la şcoală unde aveam o existenţă sigură, şi-am pornit iar spre Siberia unde n-am nimic în perspectivă. Dece-am plecat? Ce demon mă îndeamnâ să-mi schimb domiciliul mereu? Ce microb al pribegii port în sânge şi mă mută din loc în loc, ca pe un nomad?

Mi-e inima grea de despărţire. Bunele maici cu greu m-au lăsat să plec; fetele erau cu lacrimi în ochi. Am vrut să renunţ. O forţă tainică mi-a poruncit imperios să plec. Şi-am plecat.

Poate că nu e pentru firea mea, un câştig regulat şi sigur al vieţii. Poate că mă stimulează la trai tocmai nesiguranţa zilei de mâine. Poate. Mă întorc în oraşul cosmopolit, în centrul tuturor posibilităţilor dacă ai iniţiativă şi noroc, unde am suferit de foame o iarnă, poate fiindcă n-am avut iniţiativă şi noroc.

Voi revedea pe baron care mi-a scris că încearcă să lucreze acolo. Voi revedea pe Olga. Mîo mai fi iubind? Nici nu merit. Prea am părăsit-o pe Mariko-san cu inimă uşoară. Biata mûsûme! S-a furişat la gară cu servitoarea complice, cu un splendid dar şi cu o scrisoare. Nici o lacrimă. Dulce surâs prin ochii umezi. Atât.

Dar scrisoarea pe care o recitesc acum, mă pune pe gânduri. N-are greşelile ei de ortografie şi sintaxă. Şi nu e gândită japoneşte. Cine i-o fi compus-o? Îmi promite că-mi va trimite fotografia la Wladivostock şi mă roagă să-i răspund prin scrisorile Taniei cari nu riscă să fie cenzurate acasă. Asta, nu! Regret.

Pe vapor e şi Tania cu mamă-sa. Descătuşată de uniformă, sentimentele ei ar deveni agresive dacă rezerva mea n-ar ţine-o

în frâu. Morga de englez nu mi-e proprie; dimpotrivă, îmi imput uneori o exuberanţă prea juvenilă. Dar o adopt de câte ori simt că rusoaica devine romantică.

De când a apărut în zare Wladivostockul, m-am postat la proră ca şi când aş fi fost eu comandantul, cu privirile înfipte în oraşul microscopic, tolănit pe dealuri.

Aproape de ţărm însă, răbdarea mea n-a mai putut fi ţinută în frâu. E de ne înţeles cum ştiinţa navigaţii care datează de mii de ani, n-a rezolvat nici până azi problema acostării. Vaporul vine cu viteză până aproape de ţărm. Şi în loc ca în câteva clipe să fie pe mal, bastimentul se întoarce cu coasta şi înaintează aşa, de-a-latul, cu viteză de melc. Se pierde o mulţime de timp tocmai când ţi-e mai scump. Tocmai când l-am descoperit pe chei pe baron, făcându-mi semn cu pălăria.

Cu eforturi de pacientare, operaţia marinărească s-a îndeplinit. Baronul sare pe mine, mă pupă şîapoi se miră:

— Ce ai atâtea bagaje, artistule? (tainic) Marfă? Lasî pe mine că aranjez eu...

— N-am nimic, baroane. Zău, o să vezi. Nu îmi ştii mania mea? Călătoresc cu toată casa.

— Păi ce, nu te mai întorci?

— Ieu ştiu? Să mai văz şi alte meleaguri.

— Zi, ţi s-a urât cu binele! Adică, lasî, să mai încerci şi pîalte cărări.

În locuinţa sa, unde baronul ţine să mă găzduiască prima noapte, câţiva samsari, tovarăşi de-ai lui, mă iscodesc increduli:

— Ceva ciorapi de damă? Spune cât ai adus? Nu discut preţul.

— Parfumerie! Parfumerie n-ai? Cumpăr tot!

Au dreptate bieţii oameni. Cum o să-şi închipue că geamantane întregi sunt ocupate cu haine uzate şi tot felul de nimicuri pe care le putem lăsa foarte bine în Japonia?

După asta ieşim prin cafenele unde toată lumea stărue să mă întrebe ce-am adus. Parîcă s-au vorbit cu toţii.

Seara am petrecut-o în mare animaţie cu baronul, vutcă şi nişte rusoaice. Dar a doua zi, profitând de ocupaţiile baronului, am manevrat cu unele pretexte ca să rămân singur.

Am luat-o în grabă pe *Svietlanţkaya,* pe unde mă întorceam acasă noaptea, pe geruri siberiene, în demi-palton şi cu stomacul gol, acum două ierni. Iată gardul de care mă ţineam ca să nu mă ia uraganele cu ele în văzduh; iată şi uriaşul termometru cu alcool pe care nu odată am citit, din paltonaşul meu, neverosimila ţifră de minus 40 de grade! Ce Zei m-au mai ţinut în viaţă?

Întârzii fără voe în faţa magazinului mare „Kunst i Albert" în care intram prea des, fără să cumpăr, ca să beneficiez de căldura alinătoare de-acolo. Cotesc la dreapta şi o iau accelerat pe *Suifunskaya.* Mă opresc în faţa casei cu No. 14 şi o contemplu ca pe un monument istoric familial. Aci am locuit o iarnă întreagă fără foc, uneori mâncând odată la patru zile, chinuit de nostalgie şi singurătate.

Mi-e dragă căsuţa. Aci mi-am făurit iluzii de fecioară, aci mi-am ridicat monumentale planuri de viaţă, aci a palpitat pentru mine prima inimă de rusoaică.

Olga! Cum s-o găsesc? Cu pas împovărat cobor spre „Gastiniţa Oriental". Hazeaica, neschimbată; doi ani au trecut peste ea ca o zi. Şi sofrageria cu pianul pe care îmi descărcăm sufletul, şi cu masa lungă din mijloc pe care o transformasem în pat de dormit, în primele nopţi când am descins în Wladivostock. Atâtea amintiri mă năpădesc, că abia răspund la întrebări vioae de bun sosit, de parîc-aş fi bolnav.

Seara, baronul mă ia în primire:

— Unde te-ai vârît toată ziulica, artistule?

— Pe străzi, baroane, aşa...

— Unde? Te-am căutat peste tot...

— M-am plimbat, ce să fac?

— ...c-am întâlnit-o pe Olga ta...

La vorba asta, sar în capul oaselor;

— Unde-ai întâlnit-o? Când? Dece nu mi-ai spus mai devreme?

— Când mai devreme? Uite îţi spui acum. Şi-mi reproduce toată convorbirea.

Aşa dar, mâine la cinematograf. Seara adorm târziu, reînviind ore de dragoste din trecut.

*

La întâlnire m-am dus cu inima în bătăi. Cu ce emoţii mă va revedea? O fi suferit mult de absenţa mea? Şi-o fi păstrat nescăzută pasiunea pentru mine?

Locul nu-mi place. Aş fi vrut s-o revăd în altă parte, unde să fim numai noi doi şi unde, nestingheriţi de priviri străine, să ne spunem în voe ce avem de spus. Dar fie şi la cinema. Ne vom retrage în fundul sălii şi ne vom povesti acolo multe.

Olga a sosit cu puţin timp după mine. Cu Marusia. La asta nu m-aşteptam.

— *Zdrastvuite!* Bine vîam găsit! le-am spus eu cu bucurie. Olga m-a primit fără elan:

— Ce mai faci, Ivan Vasilievici? Ştii, nu te-ai schimbat mult. Pari numai ceva mai slab.

— Dimpotrivă, corectează politicos Marusia, e mai plin la faţă, nu vezi?

Îşi reţine entuziasmul fiindcă e soră-sa de faţă, mi-am zis eu; apoi am intrat în sală. Pe întuneric, privind filmul, i-am luat mâna. Olga şi-a lăsat-o aşa, ca un copil pe care-l desmierzi, dar care e preocupat cu o jucărie. La întrebările mele, monosilabe. M-am întors atunci spre Marusia şi i-am şoptit:

— Ce e cu Olga?

— Aşa e ea, stranie; n-o cunoşti?

La plecare am luat-o deoparte:

— Spune, când ne mai vedem?

Olga a răspuns fără vibrare:

— Ştiu eu? Când vrei. Telefonează.

Am plecat îngândurat filosofând ca orice bărbat, că sufletul femeii e o enigmă. Anul trecut Olga ar fi fost gata să se despartă de bărbatu-său. Plecarea mea în Japonia i-a smuls torente de lacrimi. Aş fi crezut că nu există pasiune cu temperatură mai ridicată. Şi acum...

Baronul mă consolează:

— Ia lasă, artistule, că Wladivostockul e plin de rusoaice nostime.

Au venit aci de vacanţă, la părinţi, câteva din elevele mele

de la *Sèişin-Giò-Gàkuin.* Sunt familii de ruşi bogaţi cari îşi trimit odraslele la şcoala catolică din Tokyo. Iar pe vară, fetele se întorc în familie.

Tania, cum m-a întâlnit în oraş, m-a chemat insistent:

— Tata vrea să-mi daţi lecţii în timpul acesta, ca să nu pierd agilitatea degetelor.

Pe vapor nu-mi spusese nimic, fiindcă aflase că n-am nici un program în pribegia mea; nu ştiam nici eu dacă, şi cât voi sta în Wladivostock. Am priceput-o, fiindcă-i simţisem sentimentele de la Tokyo. Bine înţeles că am fost bucuros, mai ales că alt venit n-am deocamdată. Că în afacerile baronului, nu prea întrezăresc ceva. Dar voiam să mă las rugat:

— Ştii, aş fi vrut să mă odihnesc aici...

Rusoaica s-a repezit cu argumente:

— Dar ştiţi unde stăm? La *„Devinostă-verstii"* la ţară, la aer curat, nu ca aci în oraş!

M-am lăsat înduplecat şi am fixat prima vizită chiar în ziua următoare.

Deuinostă-Verstîi înseamnă pe româneşte „Kilometrul 19. E numele staţii de tren departe cu atâţia kilometri de Wladivostock. Acolo e o colecţie de vile de toate formele, risipite în verdeaţă şi pomi. Pe chestia aerului curat, Tania avea dreptate. Plămânul se mişcă în voe, se simte uşor, şi-i place la răstimpuri să să se umple adânc de mireasma proaspătă.

Tatăl Taniei m-a primit cordial, cum primeşte rusul, voios, deschis:

— Sunteţi un vrăjitor, domnule profesor!

Eu am intrat la griji:

— Dece?

— Pentrucă fiica mea a învăţat într-un an cu Dv. cât n-a prins aici în şapte ani cu cei mai buni profesori.

Liniştit, mă retrag în modestie:

— Talentul ei...

Apoi vine şi mamă-sa şi la puţin timp, servitoarea cu tot felul de bunătăţi anexate unui ceainic monumental.

Când am rămas singuri pentru lecţie, Tania mi-a mărturisit că a fost singura care s-a bucurat în secret de plecarea mea de la maici; ştia că ne vom revedea aci la

„Kilometrul 19”. A fost visul ei şi e fericită.

M-am făcut că nu-i pricep aluziile, încadrându-i pasiunea în relaţiile între maestru şi elevă. Şi am plecat seara cu sufletul pe două drumuri: mă fericea dragostea fetei şi aş fi vrut să urmeze romanul început; dar morga profesorală îmi calma deodată entuziasmul: mă rog, sunt profesorul ei, sau nu sunt?

*

Scrisoare de la Mariko-san. De data asta, cu stilul ei propriu. Multe scuze: i-a vorbit Taniei despre dragostea ei, deşi n-ar fi trebuit. Şi mă mai roagă s-o iert şi pentru ultima ei scrisoare din gară, fiindcă nu era concepută de ea. E discretă şi nu spune cine i-a compus-o; dar eu bănuesc. Restul, cald, emoţionant. E prima floare care-i înmugureşte în inima ei de 15 ani; şi vorbeşte de ea, duios, mişcător, fără artificii. Mă pomenesc recitindu-i rândurile prin restaurant sau aiurea, deşi le ştiu pe dinafară.

Dragostea e cel mai mare stilist epistolar. „Acum îmi dau seamă de cât iubesc, pentrucă sunt departe”. O căldură duioasă mi se strecoară în inimă. Acum simt că Mariko-san mi-e dragă.

*

Zi de zi trece pe nesimţite, s-adună una la cealaltă, fără să mă văd aranjat într-o ocupaţie care să-mi asigure pâinea zilnică. Bondarev, tot elevă de la Tokyo, ia şi ea lecţii; şi încă una mai mică, Gally Menard. Dar asta e aproape nimic. Fără fondul de rezistenţă cu care am venit din Japonia şi care se topeşte mereu, nu mi-aş plăti nici chiria. Dela baron m-am mutat întâi la Hotel Seul şi apoi am luat o cameră mobilată pe *Tiuremnaya-uliţa*, împreună cu un american voios, sgomotos şi în forma de stâlp: lung-lung şi subţire. Are o ne închipuită adresă în prinderea muştelor. Când ne întoarcem de la masa de prânz, pe căldura dogoritoare, imposibil să ne întindem şi noi o clipă, din cauza acestor nesuferite bâzâitoare. Afară nu le putem da, că se înalţă pe tavan.

Atunci începe vânătoarea. În costume sumare, punem fiecare mâna pe câte un prosop, svârlim cu ele în plafon; gonite

de-acolo, cum apucă să se aşeze mai jos, le prindem cu mâna una câte una, cocoţaţi pe scaune, pe pat, pe unde putem.

Fiecare cadavru e asvârlit cu grije în ligheanul plin cu apă, pentru numărătoarea finală. Muncim cu râvnă şi pasiune, până ce nu mai există nici una în toată camera. Abia atunci ne culcăm liniştiţi şi istoviţi.

*

Tania îşi manifestă amorul lucrând la disperare tot ce-i dau, game şi studii, de parîcă n-ar fi în vacanţă. Mare secret: a primit o lungă scrisoare de la Mariko-san în care o roagă să intervie pe lângă mine să-i scriu. Rusoaica patronează generoasă acest amor epistolar. Absenţa ei de gelozie ţine poate de împrejurarea că nu o voi mai întâlni pe japoneză. Dar oricât.

Curioasă maşină e creerul omului. Am crede că la persoane cam de aceeaşi cultură, raţionamentul să se facă la fel. Mare greşală. După ce că mecanismul fiecărui cap lucrează altfel, mai intervine şi inima cu logica ei deosebită, ca să încurce lucrurile şi mai rău.

Deaceea mi-e imposibil s-o pricep pe Tania când o ajută pe Mariko san în amorul ei, îi dă sfaturi, intervine pentru ea, îi redactează ultima scrisoare din Tokyo (am făcut-o să-mi mărturisească). Mai uşor o înţeleg pe japoneză, fiindcă educaţia ei de secole şi firea mai puţin senzuală o face mai refractară gelozii.

Toate încercările Taniei de a aluneca conversaţiile pe tărâm sentimental, rămân fără rezultat mulţumitor. În timpul lecţii îmi văd de datorie şi nu admit „conversaţii particulare"; iar după terminarea orei, sunt grăbit. Dar rusoaica a găsit remediu: ce-are de spus, îmi scrie. Şi încă mai liber, nestinghe-rită de prezenţa mea.

La plecare, în caetele mele de note se strecoară scrisoarea voluminoasă pe care regulat nici n-o bag de seamă, dar tot aşa de regulat o sorb cu nesaţ în cele trei sferturi de ceas în trenul care mă readuce de la „Kilometrul 19" la Wladivostock.

*

Iubitul meu,

În aceste scrisori voi îşira ideile mele aşa cum îmi vin, în timp ce stau la mescioara mea scriind până la miezul nopţii.

Toată casa e adormită. Numai lampa mea e trează. În jurul meu e o tăcere profundă. Din când în când sting lumina să-mi apară frumoasa Lună, ca să gust mai adânc noaptea sub lumina ei liniştitoare.

. . . . . .

Dece eşti mereu rece şi rezervat la lecţii? Dece însă când odată, la maici, intrând în camera de pian fără să am treabă, sfioasă şi turburată, mi-ai spus repede: „Intră, intră, îmi face plăcere să te văd." Putea fi o simplă politeţe; dar nu era spus cu un astfel de ton. Îţi aminteşti? Dece numai după sfatul meu, ai început să înveţi temeinic limba engleză? Dece în trenul care ne ducea la concertul lui Podolsky, ai exlamat aproape de Yokohama: „Cum? Am şi sosit? Ce repede fuge trenul!" Şi-mi amintesc şi tonul cu care ai spus.

Niciodată nu voi uita privirea caldă când ţi-am oferit acea mică amintire în coridorul sălilor de pian la concertul de sfârşit de an.

Ieri am studiat un pasagiu prea greu din Cramer până ce am văzut întuneric înaintea ochilor. Numai gândul că-ţi place o lecţie bine preparată, mi-a dat puterea să-l lucrez.

Când repet exerciţiile din Czerny, îmi amintesc de timpul fericit de la maici. Atunci eram înflăcărate de entuziasm, totul ardea în mâinile noastre, eram furate de muncă, eram naive, neştiutoare, n-aveam dorinţi, ne mulţumeam cu ce aveam, ne interesam de nimicuri, eram vesele, totul era simplu în jurul nostru, aveam prea puţine griji...

. . . . . .

Tania

19 August.

Fiecare studiu, fiecare bucată cântată la şcoală îmi

vorbeşte de tine şi-mi va vorbi întotdeauna. Ieri am încercat să cânt prima Baladă de Chopin., n am putut-o continua... nu văd sala cu pian şi nu aud muzica, dar te văd rezemat cu spatele de pian, cu braţele încrucişate pe piept, cu privirea pierdută, explicându-ne, mie şi lui Mariko-san, prima pagină din Baladă. Cine-mi va mai preda astfel?

. . . . . .

Da. îmi amintesc. Atunci din întâmplare nu era nici o maică în clasă şi puteam vorbi liber. Dar altădată voiam să explic ‚En batteau" de Debussy. Cum poţi vorbi de romanticul din muzică fără să pomeneşti de dragoste? Şi cum poţi vorbi de dragoste într-un pension de călugăriţe cu fete mari, fără să se întâmple o catastrofă? Deaceea lămuririle mele conţineau fatal expresiile „dragoste de Dumnezeu", „iubire de natură", în timp ce privirile mele se plimbau de la maică la elevă; ochii elevei făceau drumul invers, de la maică la mine şi o uşoară contracţie a pleoapelor îmi arata că eleva a descifrat instan-taneu acest limbaj convenţional.

*

Căldura ne-a strâns în Port pe mine, pe baron şi pe câţiva amici de-ai lui, concurenţi în meserie. Unul propune să ne plimbăm în larg. Baronul acceptă şi mă ia şi pe mine. Alegem o barcă mai mare. Cei mai voinici se înhamă. la rame şi o pornim cât mai departe de chei. Adierea ne răcoreşte obrajii.

Abia acum apreciem binefacerea plimbării.

Un vlăjgan vrea să facă o bae în mare. Se ridică în picioare şi dă să se arunce în apă aşa cum e îmbrăcat, punând piciorul pe margine. Mişcarea lui apleacă luntrea într-o parte; instinctiv, noi ceilalţi ne lăsăm în partea opusă, pentru echilibrare. Vlăjganul pune şi al doilea picior şi sare. Dintrîodată echilibrul e rupt, iar barca se întoarce cu fundul în sus.

Imediat mi-am dat seama că distanţa e prea mare pentru mine ca să pot înnota fără risc până în Port. Am dat deci târcoale bărcii cu fundul în sus, până am izbutit să mă sui pe

ea. De sus de unde sunt cocoţat, îi văd pe toţi înnotând grăbiţi spre ţărm. Baronul înnoată pe spate, pipăindu-se mereu la inimă. Sunt îngrijat şi nu-l slăbesc din ochi până-l văd sosit cu bine la mal. O barcă mă culege ca pe un naufragiat de pe o insulă.

Întâmplarea care părea comică, avea un dedesubt tragic nebănuit de mine. Baronul e furios, cum nu-mi aduc aminte să-l mai fi văzut. Înjură, scuipă apa înghiţită şi ameninţă că fără revolver nu mai iese din casă...

— Ce e, baroane?

— Nu le-ai înţeles manevra? Ziceau c-au pus laba pe paralele mele!

Într-adevăr, acum mi-am amintit că baronul poartă cu el totdeauna întreaga sa avere. N-are încredere s-o lase nicăieri iar meseria îl obligă s-o aibă oricând la dispoziţie, că el asta face: cumpără sau vinde tot felul de monede.

Dîasta tot pipăia buzunarul stâng în timpul înnotatului! Sălbatecă e uneori lupta pentru existenţă.

*

Aproape o lună de când mă sbat în zadar să-mi găsesc o meserie aducătoare de hrană. Resursele de trai ale baronului se reazimă pe întrebuinţarea capitalului. Eu nu-l pot imita pentrucă nu sunt capitalist. Iar altceva nu găsesc.

Foamea îndurată tot aici, iarna, mă face mai milos cu corpul meu. Moneda rusească scade mereu. Am întrebat azi de curiozitate pe un zaraf, ce curs are rubla faţă de yen.

— Care rublă?

— Rusească. Cum care rublă?

Zaraful a râs superior:

— Păi sunt ruble simbirsky (siberiene), Kerensky şi Nikolaevsky. De care vrei?

— De toate; spune cum le dai.

— Dau 250 de simbirsky pentru un yen, 40 de kerensky şi nikolaevsky numai 20.

Afacerile se împuţinează mereu. Trebue să schimb oraşul. E o regulă generală şi obligatorie, când nu-ţi merge bine unde te afli. După informaţii, în China: Tien-Ţin sau Şanghai. Oftez

fără voie când mă gândesc că iar trebue s-o iau da capo.

Baronul care crede că mă are pe conştiinţă, pentrucă am părăsit Tokyo să viu în Wladivostock, îmi sugerează:

— Dece nu te întorci in Japonia, artistule?

Mărturisesc că nu m-am gândit la asta: nu prea e în firea mea să mă uit îndărăt.

— Unde să mă duc, baroane? Nu ţi-am spus că am predat toate lecţiile lui de Mignard, noul profesor? Am plecat definitiv; nu mă mai primesc maicile înapoi.

— Dac-au fost mulţumite de tine, te primesc. Scrie-le. Ce pierzi dacă le scrii?

Eu, îndărătnic:

— Greu. Cum o să le scriu?

Baronul nu se dă bătut:

— Bine. Şi pîormă, numai ele sunt pe pământ? Nu ţi-ai făcut şi tu legături, să începi cu lecţii particulare? Acuî, după ce-ai bătătorit un drum, ţi-e mai uşor s-o iei de la început.

Eu îmi depăn oful meu:

— Nu e vorba de-asta, baroane; alta e chestia. M-am săturat şi eu să tot fac pe profesorul...

— Păi ziceai că-ţi place.

— Îmi place, nu zic nu. Dar sunt prea jos şi nu văz departe. Aş vrea să mă ocup cu ceva mai rentabil, să mai dau şi de altă lume, să pui un ban de-oparte, să fiu mai puternic.

— Atunci o să te înalţi cu un metru şi o să vezi cu un kilometru mai departe!

— Degeaba râzi, baroane, că aşa e. Dacă ai alte puteri, îţi aranjezi viaţa cum vrei, că în definitiv, de-asta trăim.

Baronul se grăbeşte să se scuze:

— Ştiu, artistule; am zis şi ieu aşa...

Şi respiră din adânc, cu privirea dusă. Tot pentru asta se sbate şi el. Apoi, revenind părinteşte:

— Chestia e: ai altceva deocamdată? Nu. Atunci încearcă, până îăi găsi şi tu ceva mai bun.

*

Iată-mă iar călător pe acelaş Hozan-Maru care m-a mai

adus odată în Japonia. Din nou pe bord, cu ochii la apă. Nicăeri nu se deapănă mai în voe gândurile decât aci, privind goana monotonă a valurilor şi fâşîitul lor ritmat.

Am scris la şcoală, maicii Mayer; cu ea am avut mai mult de-aface, o cunosc mai bine şi ştiu cum s-o iau. Recunosc că nu mai sperasem, dar am încercat. Răspunsul e rezumat în una din frazele ei: „Sunt destule eleve pentru doi profesori şi contăm pe tactul Dv. să vă înţelegeţi cu noul maestru".

Voi încerca să mă înţeleg cu el, dar simt că n-o să fie deloc uşor: rusul o să-şi apere lecţiile cu îndârjire; e dreptul său la viaţă. Nu-l văd cedându-mi de bunăvoe vreuna.

Tot frământând la gânduri, nici n-am băgat de seamă că am rămas singur. Unde-au dispărut ceilalţi pasageri? Au trecut în cealaltă parte a punţii ca să admire Luna reflectând pe negreala apei, un lung bulevard de lumină.

În unele picturi, fâşia de argint e zugrăvită ca o şosea de beteală, din ce în ce mai largă, cu cât se apropie de vapor, ca un drum pe care-l priveşti în depărtare. Şi totuşi, iată, realitatea nu e aşa. Poteca luminată e tot atât de largă la orizont, ca şi lângă vapor. Dovadă că nici pictorul bun nu se inspiră totdeauna din natură, ci din imaginaţia lui; şîatunci, aplică nepotrivit o regulă obişnuită de perspectivă.

Priveliştea e răscolitoare. Deşi n-o văd întâia oară, are aceeaşi influenţă asupra inimii, predispunând-o la duioşie. Am părăsit din nou Siberia şi, ca la orice plecare, sunt trist. Numai că de data asta, despărţirea n-a mai însemnat o smulgere din Wladivostock. Olga nu mai contează. Iar Tania e contrabalan-sată de Mariko-san: dacă rămâneam în Wladivostock, n-o mai revedeam pe japoneză; şi viceversa.

*

Noul meu domiciliu e în districtul *Azabu,* cartierul *Fugimicio,* numărul 47, la domnul *Ţuciya.* E mai departe de şcoală decât la Ito. Odăiţa mi-e la etaj, e simpatică şi simt că o s-o iubesc.

Abia sosit, plec la pension în recunoaştere, să văd acolo pulsul. Domnul de Mignard, noul maestru, cum a auzit că revin, a declarat că el nu e dispus să împartă lecţiile; iar

maicile au lăsat pe eleve să aleagă. Fireşte, cele mari au trecut la mine, plus cinci noi, adică un total de 10 deocamdată.

Liniştit din partea asta, mă întorc acasă să-mi orânduesc odăiţa: o uşe pe două lăzi de bere, ca anul trecut, cu o saltea deasupra şi patul e confecţionat. O masă împletită şi un scaun tot din trestie, completează cochet cuibul care mă va adăposti de-aici înainte.

Adică nu e complet, fiindcă-i lipseşte pianul. Pornit pe gospodăreală, alerg pe Ghinza, aleg o pianină bună, cu chirie moderată, ca pentru un profesor.

Introducerea pianului în casă răscoleşte întreaga stradă. Pe uşe, imposibil să încapă şi oricum, scara la etaj e îngustă şi debilă. Dar cei ce l-au adus, au experienţa locului: reazimă de fereastra de la etaj două bârne groase şi lungi, de parîc-ar fi stâlpi de telegraf. Pe ele, ca pe nişte şine, pianina înfăşurată în plăpumi, de parîc-ar fi răcită, alunecă suind încet, trasă de frânghii solide şi braţe vârtoase.

Acum sunt în culmea fericirii. Am pian şi nu-mi mai trebue nimic.

Dar Mariko?

Proprietarul meu cel nou e un *komeya,* adică un vânzător de orez. Stă toată ziua în picioare în prăvălie, cu o mare sită în mână: alege orezul bob cu bob şi-l împarte pe categorii, după mărime şi frumuseţe, stabilind astfel calităţi.

Nevastă sa e mai înaltă decât celelalte japoneze, e foarte vrednică dar mai ales energică. Ea conduce efectiv toată casa; şi-l conduce şi pe el, băiat bun şi docil. E casa în care cântă găina.

Au un singur copil: o fetiţă de vreo 3-4 ani. Fiindcă e aşa de mică, am poreclit-o „bunicuţa": *obàa-sari.* Iar ea, ca să-mi plătească cu aceeaşi monedă, îmi spune: *ogii-san,* „bunicuţuî".

Japonezii nu sunt prea frumoşi. Dar copii sunt o minune. Obàa-san e printre ei o bomboană pe care de cum o vezi, ai vrea să fie a ta, sau cel puţin ai dori s-o cumperi, oricât ar costa.

Ochii mari, negri, aprinşi, în migdală, dar o migdală mai mult rotundă, păstrând astfel poezia exoticului, fără nuanţa de gând ascuns care apare la bărbaţi mai târziu, când ochiul

se lungeşte. Nasul micuţ şi obraznicuţ pe figura bucălată, nu e încă în disproporţie cu ea, ca să fie cârn. Părul negru cu reflexe în albastru, tăiat cu breton.

Poartă un kimono de culori vii, artistic armonizate, cu mâneci lungi de tot, până în pământ, cari ar stânjeni-o în mişcări dacă nu ar fi prinse şi imobilizate la spate de bretelele şortului. Misterul păstrării acestui şorţ mereu curat, l-ar putea lămuri numai mamă-sa, care i-l schimbă de mai multe ori pe zi.

Când am venit la ei prima oară, m-a privit cu ochi mari, tăcută, examinatoare, sfioasă. Apoi a pus mamă-sii o serie de întrebări cari ameninţau să nu se mai termine. Ne-am împrietenit mai repede de cât am fi crezut, iar prietenia s-a transformat curând într-un amor care constituia pentru fiecare parte, secretul lui.

„Bunicuţa" e toată ziua pe-afară la joacă, în mijlocul străzii, ca toţi copii în Japonia. Dar când mă întorc acasă, îmi iese regulat înainte, îmi urează bun sosit, după protocolul japonez, în timp ce eu mă descalţ la intrare, tot după protocol. Urc scara la etaj în odăiţa mea, iar Obàa-san vine după mine să-mi ţie de urât.

Dimineaţa, Obàa-san are însărcinarea să-mi aducă „Japan-Times" şi să mă deştepte devreme. E greu să-şi facă cineva o idee de câtă conştiinciozitate pune „bunicuţa" în executarea acestei funcţii. Înainte, mă trezeşte fără voe băiatul care aruncă de la uşe gazeta strigând:

— *Şimbun!* (Ziarul!)

Curând după asta o aud venind pe scară; operaţie lungă, anevoioasă şi tare complicată.

Scara parîc-ar fi de pod: prea puţin înclinată şi fără balustradă. Mă şi mir că o lasă singură. Obàa-san e prea mică pentru urcat trepte în picioare. Ea are însă un sistem propriu: ridică genunchiul drept pe o treaptă şi se urcă aşa cum s-ar urca pe un scaun. De aci se caţără la fel pe treapta a doua. Fiecare treaptă e cucerită în ăst mod cu destulă trudă. Pe la mijlocul scării se opreşte să răsufle şi să privească jos satisfăcută. Tot timpul nu dă drumul, Doamne fereşte, ziarului. Deschide uşa fără să bată, dar după ce m-a anunţat

de afară:

— *Ogii-san! Okinasai!* (Bunicule! Scoală!) Eu nu dau nici un semn de viaţă. Ea se apropie de pat, mă priveşte cum dorm şi îmi spune încetişor:

— Bunicule, uite ziarul. Scoală.

Eu, nimic.

Obàa-san repetă apelul fără să ridice vocea. Neobţinând nici un rezultat cu acest procedeu, schimbă tactica. Aduce lângă pat un scăunel, se sue pe el şi de acolo în pat. Apoi, la urechea mea:

— Bunicule, scoală! Uite ziarul.

Eu abia mă mai ţin, dar nu mişc.

Atunci, în disperare de cauză, bunicuţa apucă plapuma şi călare pe mine o sgâlţâe plângând:

— *Ogii-san! Okinasai yo!*

Acum trebue să mă trezesc, plânsul fiind, de când lumea, argumentul suprem al femeilor. Cum vede c-am deschis ochii, îmi spune veselă, parîc-ar vorbi pentru prima oară:

— Uite ziarul. Bună dimineaţa!

Mari sforţări fac să n-o iau la pupături, barem pentru un ceas-două. Dar asemenea manifestări de dragoste nu există în Japonia şi eu trebue să nu ies din normal, ca să nu se creadă că sunt nebun.

Misiunea fiind terminată, Obàa-san se mai învârte prin odae vorbind încet cu ea însăşi, în timp ce eu răsfoesc gazeta, apoi o ia binişor pe scară îndărăt, cu mişcări inverse, dar tot aşa de încet cum a urcat.

*

Doamna Ţuciya-san, proprietăreasa, ţipă de jos:

— *Ogio-san!* (Onorabilă domnişoară!)

Până să pui niţică ordine în odae, uşa se deschide şi o japoneză se prosternă pe *tatami;* apoi se ridică brusc, îmi sare de gât şi mă sărută. Mariko-san!

Dîabia acum o recunosc, fiind îmbrăcată în kimono, cum n-am mai văzut-o niciodată; eu nu mi-o puteam închipui decât în uniforma şcolii. Bucuria de-a o revedea mă face să uit că trebue s-o resping. Vreau s-o întreb cum a venit aşa, ce-a mai

făcut în vacanţă, dacă reîncepe lecţiile... dar fata îmi spune de-a dreptul că tată-său n-o înţelege, că nu mai poate trăi acasă şi că a decis „să se refugieze” la mine.

— Adică cum să te refugiezi?

Emoţionată, îmi lămureşte că vrea adică să rămâe la mine în orice condiţii şi să fac cu ea ce vreau. Fericită de isprava ei, mă priește cu ochi tare dulci, îmi ia mâinile şi mi le sărută.

Ce fidele îţi rămân în memorie unele clipe! Parîcă s-au întâmplat ieri! Revăd şi azi, până în mici detalii, toată scena şi nu-mi pot opri un zâmbet de indulgenţă pentru conduita tânărului profesor. Onorabilul Destin îi oferă o floare; o tânără *mûsûme,* frumoasă, plină de viată, de dragoste pentru el; iar junele dascăl, în loc s-o soarbă dintrîo respiraţie, îi ţine discursuri de morală: respect de părinţi, ascultare, răbdare, simţ de răspundere şi alte asemenea bazaconii convenţionale, în timp ce onorabilul Destin îi rânjeşte mefistofelic:

— Am stricat orzul pe gâscan!

*

Între noile mele eleve, Zoe Kojevnikov. Vreo 16 ani, talent şi la muzică şi la balet. Bine înzestrată şi cu frumuseţe. În calea fericirii îi stă o mare nenorocire: miopia ei aşa de înaintată încât nu mai există numere de sticlă pentru ochelarii săi.

Boala evoluează rapid. Doctorii alarmaţi prevăd orbirea. I-au interzis cu desăvârşire să mai citească ceva. Cu lecţiile de clasă e mai uşor: o elevă îi citeşte tot, până învaţă. Dar la pian, cum să lucrezi fără note? E disperată, fiindcă iubeşte mult muzica, plânge mereu iar plânsul îi agravează boala.

Maicile mă întreabă ce e de făcut. Dar eu am găsit soluţia originală şi îndrăzneaţă: o învăţ să improvizeze; pentru asta nu e nevoe de note, iar clapele le nemereşte pe întuneric oricine a lucrat câţiva ani la pian.

Călugăriţele sunt de acord, fata, fireşte, încântată, dar soluţia nu e deloc uşor de pus în practică. Rusoaica e destul de înaintată ca tehnică şi studii, însă improvizaţie înseamnă compoziţie, iar compoziţia presupune armonie şi fără note nu se poate preda armonia cunoscută în muzică.

Deaceea inventez altă sistemă bazată pe acorduri de

tonică, dominantă şi sub-dominantă, în care fata învaţă trecerile de la o gamă la alta şi din major în minor. Cum fantezia nu-i lipseşte, lecţiile merg mai uşor decât crezusem, spre marea admiraţie a maicilor cari vin să asiste uneori ca la un fenomen.

Experienţa îmi dă în fiecare zi reguli noi şi mă perfecţio-nează din ce în ce. Lecţiile i-au devenit o plăcere, iar pentru mine o adevărată pasiune. Parîcă nu-mi vine să cred când o văd desvoltând o mică temă dată de mine, ca o compoziţie, metodic, cu cap şi coadă, tratată variat ca tonalitate şi ritm. Pentru emulaţie, o pun să-mi dea ea mie o temă scurtă pe care o cresc voluminos într-o compoziţie întreagă, pianistic, uneori inspirat, aşa cum îi stă bine maestrului.

Ce-ar fi să-mi pui o firmă aşa: „Profesor de improvizaţie”?

*

Rău îmi pare că nu pot face aceleaşi lecţii cu Mariko-san. Cu ce entuziasm aş relua încercările de compoziţie din anul trecut cu ea şi Tania. Însă trebue să mă resemnez, fiindcă deocamdată tată-său nu intenţionează să mi-o dea elevă, cu toată dorinţa ei arzătoare.

Adică dorinţa o fi avut-o până deunăzi, când m-a vizitat; după asta, cred că i-a pierit pofta. Trebue să fie supărată. Oricum, amorul ei propriu...

— Onorabilă scrisoare!

Telepatie! E de la Mariko-san:

Scumpul meu frate,

Nu ştii ce fericită sunt! Nici nu-mi vine să cred că ieri am fost împreună! Prea a fost frumos ca să fie adevărat! Îţi mulţumesc pentru plăcerea pe care mi-ai dat-o ieri!

Când m-am întors acasă, se deslănţuise o furtună cu ploac, iar după ea o mare linişte. Şi în sufletul meu s-a coborît pacea, fiindcă te-am văzut!

. . . . . .

După ce am citit-o, am rămas solidificat ca după o

electrocutare. Nu mai înţeleg: îşi bate joc de mine? Imposibil. Atunci te pomeneşti c-o fi adevărat! Oi fi visat eu că i-am făcut morală, dar în realitate lucrurile s-or fi petrecut cum zice ea. Sau ea o fi visat! Dacă nu cumva scrisoarea asta o fi o părere! Ce ţară fermecată! Nu mai ştii pe ce lume te afli...

Când sunt acasă, „bunicuţa" mă vizitează des. Urcă scara gâfâind, deschide uşa fără preaviz şi intră la taifas. Dela Obàa-san învăţ câte ceva în japoneşte, Fiindcă pronunţă clar, vorbeşte limpede şi întrebuinţează tocmai acele cuvinte de care am nevoe în primul rând.

Astăzi am poftă s-o necăjesc. Deaceea rămân nemişcat la masa mea de lucru, cu ochii în carte, fără să-i acord nici o atenţie. Ea vine lângă mine şi mă priveşte. Apoi, după un timp:

— Bunicule, citeşti?

Eu nu răspund. Ea, sieşi:

— Bunicul citeşte.

Mai stă puţin meditativ şi pe urmă încearcă să se sue pe genunchii mei, fără să izbutească, fiindcă e prea înalt pentru ea, iar eu n-o ajut, Doamne fereşte. Atunci îşi-aminteşte de scăunel şi cu sforţări, reuşeşte. Eu sunt concentrat în lectură şi n-o bag deloc în seamă; o fur însă tot timpul cu coada ochiului.

Odată sus, Obàa-san începe să mă studieze conştiincios, de parîc-ar avea intenţia să scrie un tratat despre europeni. Mai întâi îmi caută în cap şi mă trage puţintel de păr, probabil ca să constate experimental dacă şi pe europeni îi doare în asemenea cazuri. Apoi îmi pipăe urechea. Cu un degetuţ minuscul îi urmează conturul, circumvoluţiunile interioare, uşor, delicat, vorbindu-şi sieşi mereu. Mă gâdilă teribil dar rămân imobil.

Pe urmă face la fel cu bietul ochi pe care fără voe îl maltratează până la lacrimi. Sufăr dar nu zic nimic. În monologul ei aud cuvântul „mare"; faţă de al japonezilor, cred şi eu că ochiul meu e mare.

Dela ochi sare la gură. Desface buzele, le cercetează cu interes şi trage de ele până ce sunt obligat să deschid gura. Aci studiul e ceva mai amănunţit. Apoi fără să se deranjeze să închidă gura la loc, trece brusc la nas. Îl pipăe, îl măsoară şi deodată strigă jos:

— *Okàa-san!* (Mamă!)

Şi fiindcă nimeni nu răspunde:

— *Okàa-san!*

Acum mamă-sa aude:

— *Nani yo?* (Ce e?)

— *Okàa-san, igin-san-no hanà, takài!* (Mamă, nasul domnului străin e mare!)

Cuvântul *takài* înseamnă „mare"; dar mai înseamnă şi „scump". Aşa că, referindu-mă la cel de al doilea înţeles, o întreb:

— Cât costă?

Bunicuţa înţelege eroarea, dar neştiind să dea explicaţii lexice, repetă:

— Nu. Nasul domnului străin e mare.

Eu întreb din nou mai tare, ca s-audă şi mamă-sa:

— *Takài,* am înţeles; dar cât costă?

Obàa-san nu se descurajează ci repetă cu bunăvoinţă:

— Nu. Nasul domnului străin e mare.

Mamă-sa o tachinează de jos:

— Bine, dar cât costă, auzi?

Bunicuţa acum s-a supărat. Străinul nu înţelege; bun. Dar mamă-sa? De aceea lasă o buză în jos şi începe să plângă:

— Nuu! Nasul domnului străin e maare!...

*

A doua toamnă în Japonia.

Ploi cu soare, dar mai mult ploi decât soare. Unde e splendida toamnă în ţara crizantemelor, cântată atât de seducător de cărţi şi de birourile de călătorie?

Cutremur. Şi fiindcă e toamnă, inundaţii. *Furukaua* s-a revărsat şi a distrus sau cel puţin a stricat numai în *Şibuya-ku,* trei mii de case.

Ce fragil obiect e căsuţa japoneză, cu tot aspectul ei de solid. Trei mii! Un şir interminabil de clădiri din lemn, graţioase, pitoreşti. Şi deodată un râu necăjit se năpusteşte pe ele, dărâmă ici, strică dincolo, ba ia în spinare unele mai mititele şi pleacă cu ele cu tot.

Oamenii se salvează cum pot, cu ce pot, se consolează

filosofic cu *şikata-nai* şi o iau da capo cu munca să încropească alt avut.

Seara, iarăşi sărbătoriri de Zei locali, cu tobe, strigăte ritmate şi lampioane în proţap între ghirlande de flori, sau temple-jucării purtate pe umeri. Oricât le cunosc de bine, păstrează totuşi acel colorit exotic care mă ţine ore întregi la fereastră, trăind ceasuri în care am impresia că asist la reprezentaţii cu aspect colonial.

Nu ştiu de ce îmi simt inima muiată. Poate pentrucă e seară şi întunericul e complice cu straniul, cu misterul. Poate fiindcă m-a impresionat atâta superbul buchet de flori, grămada de petale de crizanteme pe care mi-a trimis-o Mariko-san.

*

— Domnule profesor!

— ...

— Domnule profesor!

De data asta ciulesc urechea numai pentrucă mi-e cunoscută vocea. Nu ştiu cum se face, dar regulat uit că sunt profesor de pian. Acum întorc capul. E baroneasa de Rosen din familia fostului ambasador al Rusii. Gonită de bolşevici şi refugiată în Japonia. Mare amatoare de obiecte de artă. Cutreeră toată ziua magazinele şi când descoperă ceva deosebit, e în culmea fericirii: arată la toată lumea.

Cunoaşte toate prăvăliile, mai ales pe cele de la Yokohama, unde negustorii niponi sunt îngrămădiţi, fiindcă acolo sunt adunaţi cei mai mulţi europeni. Ştie arta japoneză pe capitole şi secole. Te opreşte să-ţi explice deosebirea între un *saţuma* şi un *porţelan de Kyoto;* sau să-ţi lămurească ce e un *cloisonné;* or să te înveţe cum să cunoşti un lac de calitate; sau să deosebeşti un fildeş de focă de unul de elefant. Ştie pe dinafară marii pictori cu anii epocii lor, ca la istorie. Dintr o privire pe semnătura de pe stampă, îţi spune dacă e un Utamaro, Harunobu, Kyonaga sau Hokusai. Vorbeşte şi limba destul de bine. Un singur lucru nu cunoaşte: sufletul şi mentalitatea japoneză. Prima victimă a acestei ignoranţe e ea însăşi, fiindcă nu se pricepe să târguiască.

— Să vezi, domnule profesor, am descoperit un cloisonné foarte frumos. Un cloisonné din Nagoya, o splendoare. Îţi spun, o minune de desen şi discreţie în culoare; un albastru distins cu verde. Dar grozav de scump.

— Cât a cerut?

— Aşteaptă puţin. L-am găsit pe o etaj drept în faţă cum intri şi mi-am dat seama ce piesă de valoare este. Întreb „Cât costă?" El spune: „Zece yeni". Zic: „Mai întâi, nu e cine ştie ce; culorile sunt vulgare; şi pe urmă, nici nu e de calitate bună", înţelegi, i-am spus eu numai aşa, ca să-mi lase mai ieftin.

— Înţeleg, înţeleg!

— Zic: „Opt yeni, dacă vrei: nu face nici atât". Închipueşte-ţi, domnule profesor, atunci mi-a luat vasul din mână şi l-a pus la loc în raft. N-a mai vrut să-l vândă deloc. Ai mai pomenit o obrăznicie ca asta?

Eu încerc s-o iniţiez în tainele sufletului nipon:

— Ai procedat greşit. I-ai spus că marfa e proastă, l-ai jicnit, el s-a ambiţionat şi de-asta n-a vrut să-l mai dea.

Rusoaica însă nu poate ieşi din mentalitatea ei europeană:

— Da' ce, vroiai să-i laud marfa eu? Atunci ar fi cerut şi mai mult.

— Greşeşti. Cu un negustor japonez... Baroneasa mi-o tae contrariată:

— Dacă te pricepi aşa de bine, du-te d-ta şi obţine-l pe un preţ mai mic. Poftim. Să te văd.

M-a ambiţionat. O luăm spre magazin fără să mai schimbăm o vorbă.

— D-ta mă aştepţi aci. Să ai răbdare că o să ţie cam mult.

Cum îl văd de la uşe pe domnul negustor, îl salut în limba sa, îndoindu-mă adânc din şale, japoneşte:

— *Koniciuà!*

Apoi continui după formularul nipon:

— Onorabilul timp e frumos!

— *Sayo de gozaimas*! aprobă politicos şi surâzător negustorul.

Protocolul cere ca înainte de orice, să începi printrîo consideraţie asupra timpului; e o dovada de bună educaţie. Nu e frumos să te arăţi interesat şi grăbit.

Integrat în politeţea nativă, domnul vânzător îmi oferă un scaun şi mă întreabă dacă doresc onorabil ceai. Răspund după formulă, îmi oferă ţigări şi se duce să mi aducă ceaiul. Eu mă scol să iau la inspectat bazarul său de artă.

Ce de comori! Pe o măsuţă, un tigru de abanos se întinde din toţi muşchii spre un Buda de aur, deschizând larg o gură cu dinţi de fildeş. Marele Înţelept îl priveşte neturburat, cu surâs giocondic şi pare a-i spune: — Ce, nu ţi-e bine?

Deasupra pe etajeră, două cloisonné-uri surori, roşu închis, cu pasări în sbor, fiecare în altă poziţie. În spatele lor, un kakemono chinezesc; dragoni fantasmagorici cu coadă bifurcată.

Paravanul de alături poartă migălos brodat crizanteme, din care cad, ca risipite de vânt, petale îngălbenite. Elefantul de fildeş în plin mers, va sparge cu siguranţă farfuriile mari de porţelan de *Saţuma* care-i stau în cale. Ar fi păcat, că au minunat zugrăvite tulpini de bambu cu frunza lungă, ascuţită.

O cutie de pudră în lac alb, pare pictată toată în fină pânză de păianjen. În realitate e peste tot tapetată cu fărâme de coaje de ou lipite una lângă alta, ca un mozaic, cu răbdare de benedictin. Peste pojghiţa e spărturi sunt desenate în aur. câteva păsări lungite în sbor, cu moţ roşu pe cap. Am şi ochit cloisonné-ul rusoaicei. Când se întoarce, japonezul mă găseşte cu el în mână sucindu-l pe toate feţele. Îi râd ochii, iar gura a lăţit-o de mult în zâmbet.

— Vă place?

— Desigur! e o lucrare fină de artă care trădează gustul ales şi delicat al proprietarului.

Onorabilul proprietar se înclină adânc, măgulit şi modest:

— Credeţi? Eu aş fi zis că nu e aşa de...

— Vai, se poate? E cel mai de valoare cloisonné pe care l-am văzut! Şi cât costă?

Japonezul îl întoarce ca să se vadă eticheta:

— Zece yeni.

Eu sar animat:

— Zece yeni? Zece yeni?! Dar e pe degeaba! O asemenea capodoperă merită cel puţin dublu! (apoi, cu voce scăzută şi aer de înmormântare): Ce păcat că n-am decât cinci yeni!

Domnul vânzător pare încurcat. Se scarpină la ceafă, se gândeşte, surâde şi apoi acceptă fără ca eu să mai fi insistat. Scot bucuros 5 yeni, ne complimentăm reciproc şi repetat, mă roagă să-l scuz că m-a primit în „mizerabila sa cocioabă" şi ies triumfător cu pacheţelul preţios.

Rusoaica mă ia în primire:

— Dar ce ai stat atâta?

Eu i-o tai scurt:

— Ghici cât?

— Ţi l-a lăsat cu opt?

— Cu cinci, nu cu opt!

— Cu cinci? Nu se poate! Cum ai procedat?

Atunci îi sintetizez o mentalitate aşa:

— În Japonia cumpărătorul laudă marfa, iar vânzătorul o defăimează.

Rusoaica nu m-a înţeles.

*

Baroneasa de Rosen are două inestimabile comori: o fiică de 18 ani şi o sobă pe care mi-a trimis-o, auzind că în casa japoneză dârdâi de frig de cum se lasă mai binişor toamna.

Fata cu părul deschis studiază de toate, şi în deosebi pictura, ca orice fată de nobil rus în pribegie. E precoce şi cuminte, iar mamă-sa se gândeşte numai cum s-o mărite, ca orice văduvă de nobil rus în pribegie.

Soba e de tablă, simplă, cu un burlan monumental. Am instalat-o îndată, eu şi Ţuciya-san, orezarul, dar mă întreb dacă dăm dovadă de curaj sau de inconştienţă. O sobă duduind de foc, într-o casă compusă numai din lemn, carton şi hârtie! Dac-ar afla serviciul de pompieri, ne-ar asasina pe loc.

Dar ce bine e în odăiţă, când dogoreşte căldura! Parîcă te simţi mai puţin singur. E ca şi când ai avea alături un prieten.

*

Singurătatea am resimţit-o mai dureros azi când mi-am serbat ziua de naştere cu proprietarul meu, domnul Ţuciya, eu cu *sake* şi el cu bere, ca un omagiu reciproc adus ţărilor noastre. Aşa fac şi regii când se întâlnesc: fiecare se îmbracă în

uniforma celuilalt.

Azi mă simt singur la gândul că acasă aş fi fost înconjurat de rude şi de prieteni, cu bomboane şi cadouri. Pe când mă consideram mai trist, îmi soseşte un pachet: un lucru de la Tania, pictat de ea şi o tabacheră de ţigări de la Mariko-san. De unde au ştiut? Da, mi-amintesc că anul trecut, după ce ziua trecuse, le-am spus fetelor à propos de cine ştie ce. Şi uite c-au ţinut minte!

Deodată îmi simt sufletul plin. Aş vrea să ţip, aş vrea să strig omenirii bucuria mea. Repede cobor iar de la etaj, să mai închin o cupă cu sake cu domnul proprietar care se miră de brusca mea metamorfozare din morocăneala în care mă văzuse puţin înainte.

Apoi mă întorc în odăiţa mea de sus ca să examinez cu atenţie darurile. Tabachera de la Mariko-san am şi umplut-o cu ţigări din care mă tratez cu prima. E o minune a artei japoneze: pe fond negru, o casă de ţară în aur, împovărată de un acoperiş enorm, ca de stuf; într-o parte, un arbore drept, în cealaltă, două căpiţe de fân; în fund, la orizont, pomi în miniatură, iar deasupra lor, în mare depărtare, creasta de argint a onorabilului Fugi. Pe spatele tabacherei, patru fluturi aruncaţi la întâmplare.

Cadoul Taniei mă încurcă însă, fiindcă nu mă pricep ce poate să fie. E o bandă lungă şi îngustă de mătase cu ornamentaţii pe margine şi picturi de mâna ei prin mijloc. Pe masa mea rotundă nu pot s-o pun; ar trebui să fie lungă şi îngustă. În cele din urmă mă luminez: iau un cui şi o bat în perete vertical, aşa cum atârnă kakemonourile. I-am ghicit destinaţia.

La câteva adie după acest eveniment, m-a vizitat şi baroneasa de Rosen cu prietene, ca să mă vadă cu soba instalată. Când au dat cu ochii de lucrul Taniei, au exclamat:

— Ce frumoasă e! Dar ce idee s-o agăţi în perete.

— Păi, unde era s-o pun?

— Cum unde? Pe clapele pianului! Pentru asta e făcută!

*

Mai preţioase decât lucrurile, sunt scrisorile lor, privitoare

la „ancheta” mea. Primi sem mai de mult primul răspuns al Taniei:

„Dece nu sunt geloasă pe Mariko-san? Mi-e drag acest copil că şi ea mă iubeşte. Deaceea nu pot fi egoistă cu ea. Deaceea sunt fericită că apreciază, admiră şi iubeşte ceeace apreciez şi iubesc şi eu, că avem aceleaşi idei despre cel pe care-l iubim amândouă, că ne place să vorbim despre dragostea noastră, fără niciun secret între noi.

Sunt fericită deci că ea te are (sic!) *că inima ei e mângâiată. Poţi chiar să o săruţi. Dragostea noastră comună ne-a unit şi ne-a legat prietene ca două surori, pentru toată viaţa.”*

. . . . . .

Tania vorbeşte japoneşte!

Le-am pus chestiunea din nou şi altfel. Mariko-san scrie:

„Cea mai tare dorinţă din fundul sufletului meu, e să fii fericit; acesta e principalul meu gând. Te poţi însura cu oricine, cu Tania dacă îţi place. Pentru iubirea mea, eu sunt gata să sacrific orice e posibil. Deaceea niciodată nu pot fi geloasă pe aceea pe care ai iubi-o. Niciodată nu voi avea asemenea sentiment.

Chiar dacă mă vei uita, vei rămâne acelaş pentru mine.

Despre Tania nu ştiu ce să spun, pentrucă ea are alt caracter şi altă vedere despre iubire. Când eram la şcoală, mi-a spus odată că ar putea face orice sacrificiu pentru cel pe care l-ar iubi, atât timp cât şi el ar iubi-o pe dânsa. Eu nu am înţeles-o. I-am spus atunci: dacă iubesc, chiar dacă sentimentele lui se schimbă, atâta timp cât el n-a devenit om rău, va ocupa acelaş loc în adâncul inimei mele. Dar ea nu a fost de părerea mea.”

Răspunsul rusoaicei:

Ce-aş face dacă te-ai însura cu Mariko-san? Niciodată nu mi-am pus chestiunea asta. Credeam că

ea nu-ţi va rămâne decât o soră şi că nu o iubeşti altfel. În acest caz vîas lăsa să fiţi fericiţi, dar m-aş vedea obligată să mă îndepărtez."

Aşa da. Acum vorbeşte europeneşte!

*

Nu ştiu cum se rătăcise şi Marcarian prin Japonia, într-un birou la Yokohama. Şi fiindcă noi suntem singurii români, întâlnirile noastre iau proporţiile unei festivităţi.

Marcarian vine Duminica la mine. Îi ştiu ora trenului şi-i pândesc sosirea, de la fereastra odăiţei mele japoneze, de sus de la etaj. Când îl zăresc de departe, ca să nu se încurce în păienjenişul de străzi şi ulicioare, îi răcnesc de la distanţă:

— E! Marcariene! Pîaici!

— Unde eşti, bre?

— Vezi la stânga o cutie roşie de scrisori; ia-o pîacolo!

Marcarian priveşte pe sus, să prindă direcţia vocii şi nedumerit, strigă disperat:

— De unde strigi, bre?

Dialogul ăsta în fortissimo, peste şapte străzi, îl executam aşa, convinşi, ca şi când Japonia ar fi fost propria noastră moşie. Mă mir şi azi cum ne răbdau oamenii aceia, cu tot calmul lor, fără să ridice vreodată cel mai mic protest.

Proprietăreasa mea, care se împiedică în consoanele numelui lui, l-a simplificat într-altul mai familiar ei: îi zice Macaroni-san. Iar „Macaroni san" se conformează docil protocolului japonez, scoate ghetele la uşe şi îşi face intrarea în ciorapi.

Ca o compensare a muncii rodnice din cursul săptămânii. Duminica o respirăm în plin, făcându-ne farse şi bucurându-ne apoi cu voioşia anilor din copilărie, de câte ori izbuteşte unul să-l păcălească pe celălalt:

— Te-am ras, Marcariene!

Iar el, când îi venea rândul:

— Te-am ras, bre!

În Duminica asta, de la intrare l-am prevenit:

— Mâncăm repede, că mergem după masă la un concert.

— Ce concert?

— Lasî c-o să vezi tu. Sunt câteva numere interesante.

Când mi-am îmbrăcat haina neagră, Marcarian a bănuit ceva:

— A, cânţi şi tu! Asta e surpriza!

— Nu, domnule! O singură bucată. Acompaniez. O să vezi.

După multe numere de voce, alternate cu instrumente, la urmă de tot, scena s-a umplut de muzicanţi: un cor de 40 de persoane, pe patru voci şi o orchestră de alte 40 de persoane, însă o orchestră specială, compusă din mandoline, mandole şi chitare. Eu, singurul european, la pian şi şeful de orchestră, japonez ca şi ceilalţi, completăm acest ansamblu unic.

Zadarnic caută Marcarian în program, numele bucăţii: e scris cu hieroglife. Şeful de orchestră loveşte mărunt cu bagheta; se face linişte; o ridică în aer, deslănţuind valul de sunete orchestrale şi vocale:

Am un leu si vûreu să-l be-au
Tûralala-la la
L-am rasû pe Marûkarian
L-am rasû pe Marûkarian
Tûralala-la-lala-lala-la....

Muncisem o lună de repetiţii pentru asta, dar pe Marcarian l-am dat gata. Râde sgomotos şi cu lacrimi, spre marea nedumerire a auditorului japonez, care-l priveşte uimit. Motivul nostru popular a avut un succes formidabil. Japonezii nu ne-au lăsat până nu l-am repetat de două ori.

La ieşire, cu o legitimă satisfacţie, l-am bătut pe umăr:

— Te-am ras, Marcariene!

— M-ai ras, bre, ce să zic!

Iar în urma noastră, între coriştii care se întorceau acasă, un bas îşi fredona încet, cu note grave, partiţia lui cu voce groasă:

L-am rasû pe Marûkarian,

Tûarlala-la-la....!

*

Marcarian se afla la mine şi tocmai isprăvise de cântat la

vioară o bucată, când intră proprietarul meu, Ţuciya-san. Vizită rară. Domnul orezar îmi spune că unchiul domnişoarei Toşiko-san vrea să o vadă şi nu ştie unde şade; eu îi cunosc adresa? Sigur că da, fiindcă am fost în gazdă la părinţii ei; şi i-o dictez. Ţuciya-san coboară cu răspunsul.

Eu îi spun lui Marcarian că tonul japonezului e fals; cine ştie ce o fi vrut să afle. Când venisem acasă, văzusem în camera lor – că trecerea e pe la ei – un mosafir care, când m-a văzut, şi-a mascat inutil barba cu mâna; dar nu i-am dat atunci vreo importanţă.

După puţin, proprietarul revine şi-mi spune că nu e vorba de adresa dată. Toşiko-san a fugit de acasă, unchiul are ceva important şi grabnic să-i comunice şi nimeni nu ştie unde s-a ascuns, afară de mine. Atunci sar supărat:

— Eu? Dar n-am văzut-o de atâta timp! Deodată mă decid scurt:

— Marcariene, hai la părinţii fetei să descurcăm misterul.

Ieşim repede şi ne îndreptăm spre *Tenghengi-başi,* staţia de tramvai de lângă mine. Marcarian îşi aruncă privirea îndărăt:

— Bărbosuî vine după noi!

Mă uit şi eu şi-i zăresc un excedent de barbă apărând în dosul unui stâlp după care se dăduse.

— Ei drăcie, ce să fie asta?

Marcarian propune prudent:

— Eu zic să nu ne ducem. Cine ştie ce cursă îţi întinde.

— Ei şi? Dimpotrivă, trebue să mergem, să vedem ce e.

Luţind pasul, scot din buzunar oglinjoara mea şi făcându-mă că-mi examinez o măsea din fundul gurii, îl urmăresc pe omul cu barbă; a grăbit şi el pasul şi ne urmăreşte... S-a urcat în acelaş tramvai! Pe drum facem tot felul de supoziţii şi comentarii.

Ajunşi la destinaţie, urmăritorul meu ne-o ia înainte şi intră repede la fosta mea gazdă. Noi, după el, ca şi când ne-am fi schimbat rolurile.

Mama lui Toşiko-san se scutură, că ea nu ştie nimic şi că fata ei e probabil la vreo prietenă. Simt însă că vorbeşte pentru cineva care o aude din odaea alăturată. Plecăm fără să fi deslegat enigma.

Abia lunile viitoare mi-au rezolvat şarada poliţistă: Tatăl lui Toşiko-san datora unchiului o sumă de bani. Văzând că nu poate plăti, unchiul a cerut în schimb pe fată. Toşiko-san s-a opus. Şi cum ordinele părintelui nu pot fi nesocotite, fata a fugit undeva la ţară, cu complicitatea mamă-sii. Când a venit unchiul să o ia, părinţii, ca să scape de el, i-au spus că fata s-a refugiat la mine şi că eu am ascuns-o.

*

Duminica viitoare Marcarian mă chestionează asupra activităţii săptămânale:

— Ce ai mai făcut, bre?

— Ce vrei să fac? Lecţii, şcoală, nu ştii?

— Altceva?

— Alîceva, m-am mai plimbat, m-am mai însurat...

Marcarian dilată nişte ochi:

— Ce ai spus? şi plimbă rapid şi inspectiv privirea prin cameră.

— Degeaba te uiţi, că n-o s-o vezi.

Şi îi povestesc împrejurările. Un intermediar de profesie mi-a tot cântat avantagiile căsătorii, nevoia de a avea o femee care să îngrijească de casă şi masă; iar ca argument suprem:

— Încercaţi câteva zile; dacă nu vă place, renunţaţi.

Căsătorie pe încercate îmi convine. Fie. Şi mi-a prezentat o japoneză bine făcută, înăltuţă, simpatică, vorbind engleza; ba mai e şi creştină. Nu i-am ştiut niciodată numele ei adevărat, fiindcă mi l-a dat pe cel de catolică: Gilda, şi încă Wilson!

Din ziua următoare chiar, doamna Ţuciya mi s-a plâns că e leneşă; că dacă n-ar fi ea, aş găsi camera cum am lăsat-o dimineaţa.

Mie nu mi-a plăcut că „nevastă-mea" a luat toate defectele de la europeni şi în schimb a pierdut calităţile rasei. Experienţa n-a reuşit şi am dat „divorţ" simplu după cinci zile de căsătorie.

— Vezi, Marcariene, Pierre Loti credea serios că există în Japonia căsătorii pe termen, când în realitate e vorba de simple legături pe care japonezii le prezintă astfel europenilor ca să le satisfacă vanitatea, ca să le menajeze susceptibilităţi de morală şi ca să justifice un onorar mai ridicat.

Dar Marcarian mă priveşte fix, fără vorbă, ca pe unul căruia i s-a întâmplat cine ştie ce, fără să pot descifra dacă aventura m-a scăzut în ochii lui, sau dimpotrivă, mi a întărit prestigiul.

— Ce te uiţi aşa şi nu zici nimic?

Marcarian în sfârşit se decide:

— Şi... poţi divorţa uşor, oricând?

— Sigur; nu îţi spusei?

— Ascultă, bre: nu poţi să-mi dai şi mie adresa intermediarului tău?

*

În altă Duminică l-am invitat pe Marcarian la Capela catolică din Kasumi-ciò, unde am cântat la orgă pentru o nuntă japoneză, rugat de părintele Tulpin.

Curios mariaj de religii: în biserică, la slujba creştinească, mireasa îmbrăcată în kimono alb, culoarea de rigoare budistă, vopsea de doliu, fiindcă tânăra e moartă pentru familia ei. Seara, la banchet, unde am fost invitat, mireasa l-a schimbat cu un kimono închis, o splendoare de broderie autohtonă.

Ca distracţie pentru invitaţi, a fost chemat un *yose,* care povesteşte tacticos lucruri epice sau şugubăţe, uneori marcând ritmul cu evantaiul. Număr distractiv, apreciat mult de musafiri.

Invitaţii în redingotă, la început gravi, scrobiţi în ţinută. Ceva mai târziu, în contrast cu eticheta severă: mirele ridicat pe braţe de prieteni şi săltat în aer de trei ori, în strigăte. Tata socru a păţit la fel.

*

Al doilea revelion în ţara samurailor.

Poftit în o mulţime de părţi, la Legaţii şi la amici. Totuşi am pornit-o singur pe străzi. Mi-e inima muiată de amintiri. Îmi vin în minte crâmpee de scene din ţară, de-acasî când aşteptam Noul an în familie, cu voioşie, masă încărcată şi muzică.

Filmul amintirilor e însoţit de o melodie; în ureche mi se produce clar „Valurile Dunării” a lui Ivanovici. Curios fenomen

acustic! Dece „Valurile Dunării”? Valsul ăsta îmi evoacă din copilărie o muzică militară într-un chioşc de mesteacăn, un parc cu alei în soare dintrîun oraş de vilegiatură la munte. Dacă nu m-aş afla în Tokyo, aş putea jura că e vreo orchestră în apropiere, aşa de apăsat o aud.

Îmi scutur urechile, clatin capul şi-mi încordez auzul. Extraordinar! Mai fac câţiva paşi. Sunt în faţa cafenelii „Paulista”. Deschid uşa: de sus vine melodia! Fără pic de ezitare mă reped pe scări, dau buzna şi urc la etaj: un pian electric cântă nostalgic valsul lui Ivanovici!

Atraşi de sgomot, de la mese s-au ridicat mai mulţi studenţi cu ochelari după urechi şi s-au strâns în jurul meu, dar fără să mă întrebe nimic. Fiindcă privirile mele sunt înfipte în clapele mişcătoare ale pianului, au luat şi ei în atentă cercetare claviatura, să descopere acolo motivul interesului meu.

— Muzică românească! Vals românesc! Ivanovici! Compozitor român! spun eu cu mândrie.

Studenţii se miră conform protocolului, aprobând politicos:

— Aşa! Muzică românească!

— Vă place?

— *Omoşiroi!* (Interesantă!)

Fac ocolul pianului şi-l cercetez ca şi când acum văd pentru prima oară un asemenea instrument. Studenţii mă lămuresc amabili:

— E un pian electric.

Eu sunt fermecat de muzica asta redată mecanic, fără nuanţe şi totuşi atât de răscolitoare aici:

„Barca pe valuri, saltă uşor...

Mi s-au umezit ochii şi nu ştiu ce să fac. Sufletul mi-e o bombă gata de explozie. Iau paharul cuiva de pe masă, îl ridic şi urlu:

— *Nihon banzai!!* (Trăiască Japonia!!) Alţii s-au ridicat de la celelalte mese:

— *Rumania banzai!!*

M-am întors acasă în zori, plin de fericire, oboseală şi alcool.

*

Mijlocul lui Ianuarie, şi cald de poţi ieşi în haină. Ieri ploae, azi vânt. Schimbările astea prea mari şi prea bruşte, au culcat la pat o armată întreagă de bolnavi. Influenţa face ravagii: câte 300 de morţi pe zi, şi încă numai în Tokyo. Crematoriile sunt ticsite.

Aflu că părintele Tulpin se află şi el uşor suferind. Cred că e timpul prielnic pentru mai de mult proectata mea vizită.

Nu pricep ce talent au japonezii să se facă nesuferiţi de cei cu cari vin în contact mai multă vreme. Iată-l pe acest unchiaş, numai blândeţe, care şi-a băgat în acest Nipon un enorm capital de munca, de jertfă, de tinereţe şi devotament; când îi cer să-mi spue ceva despre japonezi, ca şi ceilalţi, îmi vorbeşte mai întâi despre defectele lor, ca o transpirare surdă a unor nemulţumiri acumulate.

— Adulterul? Contrar versiunii, e destul de răspândit în Imperiul samurailor, fiind ajutat de doi complici: *tatami-ul* moale, constituind un pat improvizat, şi îmbrăcămintea femeii cu kimonoul desfăcut şi fără lenjerie.

În calitate de duhovnic, o fi primit destule spovedanii.

— Calităţile de cavaler privesc numai o aristocraţie din casta militară. Faimosul *Buşido,* fala japonezilor, e necunoscut de popor.

Exact. În schimb, poporul are alte calităţi.

— Lăudata curăţenie e sui generis. Bunăoară un şervet pentru şters sudoarea, serveşte la mai multe persoane, iar băi dese fac din cauza sudorii unsuroase a rasei galbene.

Baia zilnică e din obicei tradiţional, iar tradiţia o au de la strămoşii malaezi, pescari, toată ziua în apă sărată şi între peşte; de aci spălatul des.

— Japonezul asimilează tot, însă nu inventă nimic.

Nu e chiar aşa. Asimilă, imprimând pecetea rasei. Sunt inventivi, dar mai puţin decât albii.

— Toată istoria lor e un lung şir de războaie interne, lupte şi intrigi, cu munţi de cadavre, fără nici un rezultat; orizontul nu e cu nimic lărgit.

În schimb spiritul războinic i a ţinut departe de moliciune,

— Corectitudine relativă: se împrumută şi nu plătesc.

Boală generală; s-au molipsit şi statele de la oameni. Bătrânul misionar îmi istoriseşte cum a fost vizitat de un japonez, o veche simpatie, care l-a rugat fără întroducere, să-i împrumute 5 yeni. După ce i-a dat, fiul samurailor a chemat pe servitoarea misionarului, pe care a trimis-o să cumpere un cadou, ca să aibă ce să ofere preotului!

— Dar oricum, de oneşti, sunt oneşti. Furturile sunt rare.

— Onestitatea poate fi înţeleasă în diferite feluri, îmi spune bătrânul, şi-mi povesteşte următorul fapt: O casă mare de comerţ din coloniile olandeze are nevoe de o cantitate de creioane; o comandă unei tot aşa de mari case japoneze, după mostrele trimise de fabrica niponă. Plata anticipată. La deschidere se constată că jumătate din creioane n-aveau grafit, ci numai lemnul gol!

— Cu ocazia morţii fostului împărat Meigi, ziarele de provincie, care deci nu sunt citite de europeni, anunţă că „onorabilii boi" cari trăseseră carul funebru, au fost ridicaţi la rangul al 3-lea de nobilime la Curte!

În bună tovărăşie cu strămoşii noştri: Caligula nu-şi făcuse calul senator?

— A propos de superstiţie, politicianii japonezi, miniştrii chiar, consultă pe magicieni şi pe ghicitori pentru afacerile de Stat!

Dar Rasputin cu influenţa sa magică la Curtea Imperială Rusă?

*

Asupra mentalităţii japoneze, rubricile faptelor diverse din ziarele lor mă învaţă mai mult decât părintele Tulpin şi alţi misionari.

În Aprilie se lucra de zor la o nouă cale ferată spre nord; şi pentrucă stătea în drum un munte, s-au pornit febril la găurirea lui. Era şi sezonul ploilor. Apa se scurgea pe sub blocuri mari de piatră şi mânca pământul de dedesubt. Pe când o mulţime de lucrători săpau înăuntru, s-a surpat deodată intrarea tunelului pe o mare întindere, sdrobind câţiva din ei şi făcând prizonieri pe cei ce se găseau înăuntru.

În grabă a sosit cu tren special o întreagă armată de lucrători. S-au format repede trei echipe: prima a început lucrările de salvare la intrare, acolo unde se surpase muntele, scoţând de sub dărâmături morţi şi răniţi; a doua a atacat muntele în coastă, cercând să ajungă pe acolo la cei prinşi de vii năuntru; echipa a treia a început îndată găurirea peretelui de deasupra tunelului, fiindcă nu se ştia care drum e mai scurt, ca să ajungă cât mai repede la captivi.

Din toate părţile se muncea continuu, zi şi noapte, fără un minut de întrerupere, căci se organizaseră din capul locului echipe de schimb. Totuşi lucrările înaintau foarte greu, muntele fiind din granit iar dinamita neputând fi întrebuinţată fără să rişte o nouă prăbuşire, care ar fi pus în pericol viaţa celor dinăuntru. Ziarele relatau zilnic mersul lucrărilor de salvare cu felurite comentarii: ce vor fi făcând cei dinăuntru? Vor fi lucrând şi ei în vreo direcţie la liberarea lor?

Trecuseră şase zile fără niciun rezultat. Şi fiindcă îi ştia fără merinde şi mai ales fără apă, toată lumea era de părere că cei dinăuntru trebue să fi murit. A şaptea zi, echipa care lucra deasupra tunelului a izbutit să găurească peretele: 17 lucrători, toţi câţi fuseseră prinşi înăuntru, au fost scoşi vii. Aveau bieţii oameni înfăţişare de stafii, dar erau în viaţă. Li s-au dat îndată ajutoare medicale, şîapoi au fost asaltaţi cu un milion de întrebări.

Unul din ei notase zi cu zi hotărîrile şi impresiile lor, un adevărat jurnal al celor 17 îngropaţi de vii şi care a fost publicat imediat în marile cotidiane japoneze. Din el citesc cum îndată după dărâmare, captivii au ţinut un consiliu la care *s-a* hotărît aşa: fiindcă cei de afară lucrează la salvarea lor în condiţii superioare ca număr şi instrumente, e inutil să facă şi ei acelaş lucru, pentrucă nu se ştie punctul unde se lucrează. Şi, deşi ar fi fost în interesul lor să stea liniştiţi, ca să reziste astfel cât mai mult fără să cheltuiască energie, au luat totuşi hotărîrea de a lucra, nu lateral sau înapoi la salvarea lor, ci înainte, continuând lucrările pentru tunel, „ca să fie utili până la ultima picătură de viaţă, indiferent daca vor muri sau vor fi salvaţi”.

*

Ţara crizantemelor îşi are îmbogăţiţii ei de război şi încă destul de numeroşi. Printre aceştia, baronul *Şibusaua* şi bancherul *Yasuda.* Ultimul are o avere personală de 200 de milioane de yeni.

Un tânăr sărac, *Heigo Asahi,* îşi pusese în gând să strângă bani pentru scopuri filantropice. S-a dus mai întâi la baronul Şibusaua care i-a dat 500 de yeni. De aci, tânărul nostru a atacat pe miliardarul Yasuda care însă l-a refuzat categoric. Tânărul şi-a făcut îndată un plan sinistru şi s-a dus să-şi petreacă ultima seară cu gheişe, unde a cheltuit cei 500 de yeni.

A doua zi l-a vizitat iar pe bancher şi la noul refuz, la care se aştepta, tânărul l-a omorît cu un cuţit; apoi, pentrucă era nipon, s-a sinucis.

Faptul e mai puţin interesant decât modul cum a fost privit de către japonezi. Am văzut înmormântarea bancherului: foarte luxoasă, lume nu prea multă, rikşe, automobile. M-am dus la aceea a tânărului Asahi: sărăcăcioasă, dar lume neînchipuit de multă.

Fiindcă obiceiul cere să se trimită familii o mică sumă „pentru flori şi miresme", rudele tânărului îşi procuraseră o cutie mică de metal, cam ca aceea cu care se fac chete la noi. Cutia s-a umplut până sus de tot cu monede de 10 *seni* (un yen are 100 de seni). Şi cum mulţimea din simpatie venea mereu, din ce în ce mai numeroasă, familia şi-a procurat în grabă două cutii mari, adevărate urne, înalte fiecare de un metru şi groase de vreo 30 de cm.; şi astea au fost încărcate până sus cu monede de câte 10 seni (ca mărime sunt cam cât băncuţele de 50 de bani dinainte de război).

Această simpatie pentru omorîtor trece şi în presă. Ziarele vorbesc de „cruzimea" cu care bancherul îşi făcuse averea şi îl tratează de avar; pentru asasin, niciun blam.

Morala fabulei: la puţin timp după înmormântare, moştenitorii bancherului au donat 3 milioane de yeni în scop de binefacere şi aceasta cu titlul de „deocamdată".

*

De Mignard, bătrânul profesor rus care mă concurează la şcoală, a primit o ofertă de dirijor de orchestră simfonică în Kyoto şi a plecat de la maici. Îl invidiez pentru post; de când visez eu să conduc o bună orchestră.

Dar bine că s-a dus. I-am moştenit lecţiile: Duus Gladys, daneză; Olsin Luisa, norvegiană; două englezoaice, patru japoneze, o siameză şi două rusoaice. Cu armencele Papasian, cu australiana Marjorie, portugheza Marques şi celelalte, încep să completez harta etnografică a mapamondului. Noroc că nu mă obligă maicile să vorbesc fiecăreia în limba ei; destul predau acum în patru limbi; ce-ar fi s-o mai dau şi prin norvegieneşte sau siameşte?

Plusul de lecţii vine la timp. Acum am destul să încep să pun deoparte pentru întors acasă. Chestia e, când plec? Numai la asta mi-e gândul.

Fiindcă în sfârşit dispun de fonduri, trebue neapărat să bat spectacolele autohtone. Multe am de învătat şi de-acolo.

*

Nu-mi amintesc să mă fi impresionat în Japonia ceva mai adânc decât teatrul. Nicăeri n-am avut mai tulburător impresia de straniu, de ciudat, de ceva din altă lume.

De mult voiam să mă duc la Teatrul Imperial însoţit de un amic nipon pentru explicaţii. Şi fiindcă am trecut acum pe aproape, m-am decis deodată să intru fără cicerone, cu acea nevoe sufletească de a fi singur când te afli în fata misterelor.

Trebue să fi început de mult. Era pe scenă un daimyo desprins din stampe celebre, dar un daimyo înviat, fioros, cutremurător de fioros, ca un Zeu al răzbunării, cu braţul înfipt în mânerul spadei. Asprimea sprâncenelor în accent circomflex şi adâncitura liniilor de pe obraz, în contrast cu mătăsurile îmbrăcăminţii. Un pantalon roşu, de două ori mai lung, prelungindu-se din locul tălpilor ca două trene, dând impresia unui uriaş care merge în genunchi.

În fața sa, un altul, umilit, prosternat în mătanie ca la icoană, vorbind repede, plângător. E ras pe cap în față, iar în creştet părul e adunat într-un smoc. Primul îl întrerupe cu vorbe scurte, înveninate.

În acest dialog se amestecă alţi doi cari totuşi par străini de primii. Stau îngenunchiaţi, dar cu spatele la ei şi cu faţa la public; îmbrăcaţi în culori sobre, de alt stil, cu umere scrobite, largi, peste kimonouri. Unul cântă din şamisen, iar celălalt dă mereu replici, cântând tărăgănat, dansând cu vocea pe câte-o biată silabă. La intervale scot când mugete, când strigăte, când miorlăituri. Nu iau parte la acţiune.

Îi ştiu: aceştia doi sunt *ghidayu;* nu actori. Ei dau explicaţii asupra acţiunii piesei, fac descripţii poetice asupra decorului, povestesc ce s-a întâmplat de la un act la altul, lămuresc stările sufleteşti ale actorilor şi ne spun ce gândeşte eroul, chiar când vorba lui arată contrarul.

În teatrul nostru, când un personaj gândeşte ceva şi nu trebue s-audă partenerul de pe scenă, vorbeşte „a parte" spre public; la ei, se însărcinează cu asta ghidayu, în genul corului din vechiul teatru grec.

Deodată, cel îngenunchiat ridică ameninţător un picior, înşfacă şi el mânerul săbii, schimbă tonul din rugă în ocară; apoi se ridică în picioare şi trage spada în acelaş timp cu cel dintâi.

A fost semnalul furtunii. Orchestra a deslănţuit dintrîo dată un uragan de sgomote de infern, cu ţipături din tot felul de instrumente, cu tobe mari şi mici, în amestec de metal şi glas de pisici. Ca să mărească scandalul, un băiat apare într-un colţ, îngenunche repede şi loveşte puternic podeaua cu lemne sonore, de-ţi trece prin creer. Cei doi din faţa rampei, deşi tot timpul cu spatele la scenă, intră şi ei în cacofonia diavolească pipând puternic şi ritmat:

— *Auuuu! Auuuu! Auuu...*

Ţipetele lor atât de comice, sunt menite să sublinieze momentele dramatice, accentuând impresia tragicului alături de orchestră.

Urmăresc beligeranţii. Trebue să înceapă o luptă feroce. Dar săbiile evoluează în figuri coregrafice, iar duşmanii de moarte fac piruete elegante şi mişcări mlădioase în paşi de dans. În definitiv, şi vechii eleni aveau arta muzelor, realizată de cele trei din fiicele Mnemosinei: Terpsihora, Talia şi Euterpia, muzele nedespărţite ale dansului, poezii şi melodii.

Samuraiul umilit de adineauri prinde un moment şi-i implântă celuilalt sabia până la mâner în piept. Gestul e sguduitor de real. Am impresia că actorul, în focul jocului, a scăpat sabia în corpul partenerului.

Lovitul se întoarce spre noi cu spatele pe care văd cu fiori o mare pată roşie; se clatină, îngenunche şi cade. Orchestra a încetat deodată. Asasinul scoate sabia din trupul victimei şi într-o tăcere de mormânt urcă scara unui templu pe care abia acum îl văd bine; un întreg locaş, de mă mir cum a încăput pe scenă.

Deodată mi se pare că mi a venit ameţeală, întreaga scenă se întoarce ca un enorm disc de gramofon, cu oameni cu templu cu tot. Când discul a făcut 180 de grade, tabloul arată o poartă mai mică, încadrată pitoresc între arbori gigantici, poartă a aceluiaş templu, fiindcă omorîtorul de adineauri a apărut în capul scării şi îşi şterge liniştit sabia de sânge.

Lemnul lăcuit în roşu se înfrăţeşte pictural cu tonurile de verde ale frunzelor. Asasinul îşi vâra sabia în teacă şi coboară scara. Jos se opreşte şi contemplă frumuseţea naturii, senin, ca un excursionist, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat cu câteva clipe înainte.

Un flaut, unul singur, a prins o melodie dulce, sfâşietor de trist, ca o despărţire de adio. O voce piţigăiată îmi întoarce capul îndărăt spre un băiat care îşi strigă marfa: prăjiturele şi ceai.

Cortina cade în aplauze puţine.

Acum am timp să examinez sala. E voluminoasă, cu trei rânduri de loji şi o galerie. Am numărat în parter 360 de staluri cu scaune europene. Câteva loji laterale, iar în rând cu ele, un balcon fără scaune, cu podea de *tatami* pe care spectatorii stau japoneşte pe *zafûton* (pernă).

Dar străini nu văd. Pe scaune sunt aşezaţi japonezi rigizi în haine europene, citind gazete sau reviste prin ochelari cu aur. În careurile cu tatami, femei şi bărbaţi la taifas, bând ceai şi complimentându-se mereu.

O tânără vânzătoare îmi oferă sfioasă un program care anunţă o dramă istorică în trei acte, o piesă socială în două acte, o melodramă într-un act şi însfârşit o farsă într-un act.

Un total de patru piese cu un mare număr de tablouri; abia să-mi ajungă cele 7-8 ore de spectacol.

O punte porneşte dintrîo loje din stânga, trece oblic deasupra a vreo zece rânduri de staluri şi se opreşte în scenă, la nivelul ei.

Un vecin care mă tot examinează surâzător, dă să mă lămurească:

— Puntea aceasta se numeşte *hana-mici.*

— „Drumul florilor?" traduc eu.

— Da; drumul florilor. Actorii vin şi din culise, dar intră în scenă şi pe această punte care altădată trecea chiar printre staluri. Atunci, când apărea un actor favorit, spectatorii îl strigau pe nume şiîi aruncau flori.

Până să-mi întregesc examenul sălii, cortina s-a ridicat iar. Un interior. O încăpere goală, ca orice odae japoneză, afară de *hibaci.* Două femei cu o colecţie de kimonouri pe ele şi cu înălţimi de coafuri, stau de vorbă. În păr au înfipte ace mari şi podoabe înflorate, aşa cum nu mai vezi azi decât în stampe. Şi kimonourile sunt de altădată, lungi, cu trenă şi broderii în fir. Obi-ul minunat, în tonuri şi desene rare, are un nod neobişnuit de mare.

Abia mai târziu mi-am dat seama că actorii femei, sunt bărbaţi. Numai asprimea trăsăturilor figurii şi vocea din cap, piţigăiată, îi trădează. Şi înălţimea. Gesturile, mimica, vorba mai tărăgănată, atitudinea, imitate la perfecţie. Grima de subliniere a ochilor feminini întrebuinţează roşul ca să îndulcească expresia.

Întâi am crezut că sunt anume deghizaţi femeeşte. Dar până la sfârşit, n-a mai apărut nici o fiinţă de gen feminin. Rolurile lor sunt ţinute de bărbaţi, ca în vechiul teatru englez.

— Dece nu există actriţe? îl întreb pe gentilul vecin.

— Aşa e tradiţia.

— Peste tot?

— Pentru piesele vechi, da. La teatrul modern însă, sunt şi actriţe. Dar există şi teatre numai cu femei cari joacă şi rolurile bărbăteşti.

O servitoare vine repede, se aşterne pe tatami într-un salut adânc şi dispare. În locul ei soseşte un samurai cu două săbii

la brâu şi cu picioarele goale. Femeile se retrag. Şi mai vine un samurai şi încă vreo trei patru.

Deodată din sală izbucnesc strigăte scurte; desluşesc un nume propriu. Acum bag de seamă că pe puntea de deasupra stalurilor a apărut un cavaler îmbrăcat mai pompos. Merge rar, în pas apăsat şi intră pe scenă. Ceilalţi samurai se înclină şi fac în urmă cerc aparte. Noul venit stă mai retras.

Pe când urmăream acţiunea cu toată atenţia, a intrat în scenă misterios, un personaj îmbrăcat tot în negru, costum simplu de tot strâns pe corp şi mască neagră. A adus un fel de scaun fără spetează, pe care s-a aşezat cavalerul şi s-a retras pe nesimţite. După un timp a apărut alt om misterios în spatele cavalerului, ţinând în mână o undiţă înaltă; de vârful ei atârnă un fir abia vizibil la capătul căreia e agăţată o pasăre. Cavalerul o priveşte tăcut. Apoi apariţia neagră dispare cu undiţă cu tot.

Vecinul intervine ne întrebat:

— Aceştia nu fac parte din personagiile piesei; ei doar aduc un obiect sau aşează ceva pe scenă. Alteori se ascund în spatele unui actor, cu cartea în mână, şi-i suflă poeme prea lungi, fiindcă sufleur nu există.

— Bine, dar dece sunt îmbrăcaţi în negru?

— Asta înseamnă că spectatorul nu trebue să-i vadă.

Ceva mai târziu, cavalerul rămâne cu un singur samurai. Lung dialog cu accente când plângătoare, când repezite. Orchestra e cuminte.

Cavalerul se aşează jos, îşi depune sabia lungă în faţă şi pe cea scurtă, alături; îşi desface kimonoul, prinde sabia scurtă şi îi înfăşoară hârtie pe lamă ca să nu-l taie la mână; apucă sabia cu dreapta de mâner, cealaltă pe hârtia înfăşurată, dintrîo mişcare rapidă îşi implântă în burtă sabia, iar din alta, o mută de la stânga la dreapta într-o lungă spintecătură.

Orchestra e lugubră.

Cavalerul cade în faţă, dar nu moare. Nu moare fiindcă mai are o mulţime de lucruri de povestit, pe care le debitează întretăiat, într-un interminabil discurs. După un timp infinit, în care japonezele spectatoare umezesc batiste, secundate pe furiş de bărbaţi, samuraiul prieten ridică spada grea şi îi

retează capul dintrîo singură lovitură.

Cortina se lasă în accentele sfâşietoare ale muzicanţilor, în clipa în care băiatul cu ceai şi prăjiturele îşi strigă marfa.

În piesa următoare, într-un minunat crâng cu un pod roşu mare, arcuit, nu se afla nimeni. Numai ghidayu povestea, povestea, dar pe scenă nimic nu se întâmpla.

Ba da. Din fund vine încet un bătrân, gârbov, istovit. Coboară, se opreşte în faţa scenei şi priveşte undeva departe, cu mâna streaşină la ochi. Ghidayu se vaită. Orchestra e blândă.

Fiindcă n-am ce vedea pe scenă, mă mai uit şi prin sală. Câteva clipe numai, pentrucă ghidayu s-a supărat deodată. Trebue să se fi întâmplat ceva; repede cu ochii la rampă. Într-adevăr, prin aer evoluează o matahală alb îmbrăcată, schimonosită la faţă şi cu aripi, o arătare de nu pricep tehniceşte cum e agăţată, că nu-i văd sforile. Orchestra s-a năcăjit şi ea; sforăe, miorlae, suferă cumplit. Ghidayu a intrat într-o fază care inspiră serioase îngrijorări.

Mătăhala dispare încet, trasă în susul scenii. Orchestra s-a cuminţit brusc. Un ghidayu cântă trist şi încetişor din şamisen, iar celălalt iar s-a apucat de povestit.

— Un spirit, lămureşte vecinul meu.

Surpriză: cortina s-a lăsat deodată.

— Cum? s-a terminat?

— Da, s-a terminat.

— Păi cum? Aşa? Simplu? Nu s-a întâmplat nimic...

— O, ba da, s-au petrecut foarte multe şi interesante lucruri. Le-a povestit ghidayu.

— Haidem afară, zic, să fumăm o ţigare.

Din ce-a urmat, mi a rămas bine întipărit în minte „Melodrama într-un act”:

La rampă a apărut întâi un preot, plăcut la înfăţişare, în puterea vârstei. Onorabilul ghidayu are grije să ne spună, într-un lung discurs, că sfinţia sa a fost mai înainte actor; ceva mai târziu însă, obosit de viaţă şi plictisit de scenă, a îmbrăcat haina preoţească. Şi după mai mulţi ani de peregrinat, s-a întors la Edo, locul său de naştere. Acum stă pe ţărmul unui râu şi aşteaptă să termine odată domnul ghidayu cu

povestitul, ca să facă şi el ceva.

Din susul apei îl ajunge o femee nostimă şi tinerică, îmbrăcată ca de călătorie. După adânci saluturi, îl roagă să o ia şi pe ea numai până în satul cel mai apropiat. Pân-acolo desigur că voinicul pelerin nu şi-ar fi desmintit virtuţile sale bărbăteşti, dacă infamul de ghidayu nu-i strica toate socotelile.

Anume, s-a apucat pe un ton misterios să-i atragă atenţia părintelui că tânăra candidată la cele lumeşti, nu e decât o vulpe diavol cu chip şi trup de muiere! Iar sfinţia sa, înspăimântat, s-a şi pus pe recitat rugăciuni. Efectul a fost miraculos: femeea a redevenit vulpe şi fiind tot de gen feminin, o vulpe vorbitoare. I-a explicat adică părintelui că dacă a luat chipul unei fete frumoase, apăi asta a făcut o numai fiindcă văzându-l aşa de chipeş, s-a înamorat de sfinţia sa.

Oricare în locul lui, ar fi spus altă rugăciune, ca s-o facă pe vulpe iar femee. Se vede însă că pelerinul nu era popă prin vocaţie. Că a mai descântat ceva, vulpea a dispărut, iar cortina s-a lăsat.

Orchestra m-a asurzit şi m-a aiurit de mă doare capul. Totuşi mai rămân un act: o farsă cu o serie de clownerii de mare haz, provocând explozii de ilaritate în sală.

Am plecat zăpăcit, ca de la un teatru din altă planetă, nedumerit, nu de neînţelegerea piesei, ci de straniul exotic care învălue totul ca într-o nepătrunsă taină.

*

Tot hoinărind pe străzi, un neaşteptat şi picant spectacol mi s-a prezentat dinaintea ochilor. Într-o casă, prin deschiderea uşii, am zărit un trup gol. Am traversat strada aşteptând să mai iasă cineva. De data asta am văzut limpede: două femei despuiate.

Pe o altă uşă aşezată simetric spre stradă, ieşeau la răstimpuri bărbaţi. Mi-am schimbat postul de observaţie acolo; înăuntru, domni goi.

Cum orgii nu puteau fi, aşa ceva fiind în contrazicere cu ce ştiam eu despre Japonia, am dedus că mă găsesc în faţa unei băi publice. Nu le frecventasem până atunci, pentrucă fiecare

casă japoneză îşi are baia sa: *ofûro.*

Pe vremuri, barbaţi şi femei laolaltă luau baia împreună, nevinovat, fără gânduri de ofensivă, lucrul fiind privit ca ceva foarte natural. Aşa le descrie marii lor scriitori, cu cele mai savuroase povestiri. Prozatorul *Sammba* de acum o sută şi mai bine de ani, istoriseşte cum s-adunau în aceste stabilimente publice şi cum pălăvrăgeau în tihnă, cu intrigi şi cancanuri, ca la cafenelele noastre sau ca la bărbier, burghezi, negustori, artişti, femei cumsecade, lucrători, servitoare, doici, într-o naivă promiscuitate, fiindcă nimeni nu priveşte nudul vecinului. Sub influenţa europeană, bărbaţii au fost separaţi de femei, aşa, ca o modă, fără să se priceapă dece.

Am plătit o sumă derizorie şi am intrat. M-a izbit zăpuşeala umedă înăbuşitoare. În fund, o cadă mare de lemn, ca un basin; alături şi risipite, multe găleţi de lemn. Cetăţenii se săpunează în picioare, se clătesc cu apă din basin pe care o iau cu găleţi şi astfel limpeziţi, intră în cada mare împreună.

Un băiat tânăr şi musculos, cu o legătură mică drept pantalon de bae, îndeplineşte oficiul de masseur. Clienţii se întind pe o masă de lemn, iar tânărul le frământă spinarea cu o frenezie care ar trebui să provoace gemete.

Femeile sunt în aceeaşi încăpere, alături, despărţite numai de un mic perete de lemn, peste care le poţi vedea foarte bine cu statură de european. Cucoanele se fricţionează pe spate câte două, unele cu pagoda-coafură înfăşurată în protectoare tulpane. La toate, acelaş nud de fată tânără nedesvoltată în şold şi sâni.

M-am decis să mă îmbăez şi eu. Dar am retras piciorul de două ori mai repede decât îl băgasem, aşa de fierbinte era apa. E de ne închipuit ce temperaturi ridicate suportă nervii japonezilor. Ceaiul îl beau fumegând, de mi-am opărit gura când am vrut odată să-i imit. A trebuit s-aştept să se golească basinul de îmbăiat, să dau drumul la o considerabilă cantitate de apă rece, ca să pot intra şi eu. Japonezii cari s-au băgat după mine, au găsit-o glacială, au golit toată apa şi-au lăsat să curgă numai fierbinte.

Un biet ştergar de suprafaţă modestă, m-a pus în încurcătură. Sunt obişnuit cu prosoape mari, sau cu

cearceafuri, în lipsă de halat de bae. Dar japonezii se şterg numai cu acest şervet şi eu trebue să mă servesc de el, tot plimbându-mă de colo până colo şi dându-mă pe lângă palanul despărţitor. Surpriză: masseurul nostru e dincolo! Nu e nici o iluzie; el e. Cu legăturica rezumată pe şolduri, dă la rindea spatele unei femei nude. Celelalte sunt în aceeaşi ţinută şi se ocupă fiecare cu ceva, fără să se sinchisească de prezenţa lui. El, la fel de neturburat, îşi face meseria firesc, ca un coafor oarecare, prea obişnuitcu munca sa.

Am ieşit voios şi uşor, ca după bae. Şîaprinzând o ţigare, mă gândeam ce lesne poţi că dea în eroare dacă te grăbeşti să judeci aspectele de viaţă japoneză, prin mentalitate europeană.

*

Sfârşit de Mai. Primul concert cu elevele mele în sală publică. Abia le-am convins pe maici să le lase. A trebuit să-mi fiu propriul meu organizator: şi sală şi bilete şi de toate.

Europenele au venit în rochii albe; japonezele, în kimonouri de gală. Fiecare elevă a primit de la profesor, pe scenă la aplauze, câte un coş cu flori. Cu fiecare număr muzical, un nou coşuleţ venea să se alinieze pe scenă lângă celelalte, până au dat aspectul unei florării. La urmă, fireşte, numărul de efect: o compoziţie românească, 4 eleve la două piane.

Succes, felicitări, fotografii. Dar nu m-au bucurat. Nici Tania, nici Mariko-san. Prima e departe, la Wladivostock; cealaltă e oprită de la lecţii de tată-său. Şi iată că acum, la concert, simt mai adânc că îmi lipsesc amândouă. Nu muzical; am şi acum eleve excelente. Însă orice concert şcolar îmi aduce aminte de prima serbare la maici, când abia sosisem în Japonia; mi le aminteşte pe ele două, încălzite, entuziaste, vibrând de muzică şi iubire, cu acea strălucire în ochi pe care o dă prima dragoste...

*

Luna Iunie, bogată în evenimente. Producţia şcolară, pe deplin reuşită. Iar eu am cântat într-un concert cu

dansatoarea Slavina.

Dar preocuparea de căpetenie e sosirea Prinţului nostru Moştenitor. Toată Japonia e mobilizată pentru acest excepţional eveniment. Fiindcă, după cum observă ziarele, pentru prima oară Imperiul primeşte vizita unui Prinţ Moştenitor european.

Invitat să ţin două conferinţe despre ţara mea. Prima la *Koginşa* cu ovaţii şi banchet. Cealaltă la universitatea *Uaseda,* cu proecţii colorate, muzică românească, imnurile naţionale ale ambelor ţări. Sală tixita ciorchine, strigăte finale de „Rumania banzai" într-un entuziasm neaşteptat de măgulitor.

Sosirea Prinţului a fost cu primire caldă, şcoli înşirate între sate pe unde a trecut, ornamentaţii uriaşe, decoraţii artistice, primire grandioasă, cum ştiu japonezii să facă. Program de recepţie plin, obositor de plin, timp de atâtea zile, dar şi excepţional de interesant; excursii, vizite, banchete.

Gazetarii m-au descoperit – singurul român – şi îmi iau la interviewuri cu cele mai neaşteptate întrebări. Oficialitatea a apelat la mine pentru diferite traduceri, pentru *Bun venit* scris în litere imense din flori la gara centrală din Tokyo.

Când a apărut automobilul aurit al Palatului cu crizantema imperială pe el, toată mahalaua a ieşit să-l admire cu adâncă smerenie. Domnul orezar, proprietarul meu, m-a anunţat emoţionat de sosirea maşinii, iar eu am străbătut mulţimea respectuoasă şi m-am urcat grăbit.

La Palat, domnul şef de orchestră mi-a încredinţat bagheta şi m-a rugat să indic tempo în care se cânta la noi Imnul nostru regal. Când am terminat, muzicantul şi şeful protocolului păreau foarte nemulţumiţi.

— Nu vă place aşa?

— O, ba da! Noi îl cântam foarte repede. Dv. îl redaţi grav, majestuos, mult mai frumos.

— Atunci?

— Vedeţi că aşa, cântat rar, durează cu un minut mai mult, şi ne încurcă tot programul.

*

Început de Iulie. Cu neputinţă să rămân în Tokyo pe

căldura umedă de nesuportat; însă cu disponibilităţile mele bugetare, greu să mă gândesc la vilegiatură.

În lipsă de ocupaţie, îl vizitez pe Oleg, un rus cu profesie neştiută. Acest om a studiat limba japoneză la Petrograd, a venit aci de câţiva ani, e însurat şi are un copil mic de vreo 4 anişori. Seara, când Oleg nu înţelege pe bucătăreasa niponă, băieţelul ăsta mic serveşte de tâlmaci!

E de necrezut puterea de asimilaţie a copiilor. Cu doică japoneză şi între copii japonezi a prins limba ca un băştinaş. Mamă-sa nu vorbeşte cu el decât englezeşte; cu tată său, ruseşte. Astfel, fără efort şi fără lecţii, copilul se rosteşte egal în trei limbi.

Oleg aude că aş vrea să plec undeva la mare sau la munte.

— Du-te la doamna Jeltenko; are nevoe de un pedagog pentru băieţi; poate să te ia la *Kamakura.*

În aceeaşi zi m-am prezentat să vorbesc cu doamna: înaltă, energică şi bine dăruită de Dumnezeu la trup şi figură. Există şi domnul Jeltenko, soţul; dar ea are comanda. Au doi băieţi, unul de 7, celalalt de 11 ani. Trebue să-i supraveghez, să-i am tot timpul în îngrijire, să-i feresc de „contacturi rele", să fie cuminţi, să nu răcească şi alte asemenea îndatoriri. În schimb am casă, masă şi pe deasupra o mică simbrie. Convenit cu entuziasm. Convenit, fiindcă e avantagios; cu entuziasm, fiindcă doamna e tânără şi frumoasă.

Şi la întoarcerea acasă, meditam serios la noua mea meserie: nemţoaică la copii.

*

Kamakura a fost acum şapte secole şi mai bine, capitala Imperiului nipon. Cuprindea pe atunci un milion de cetăţeni. Un cataclism unic, aşa cum n-a mai întâlnit Istoria omenirii, a ras-o de pe suprafaţa pământului, dar a ras-o şi la propriu, nu numai la figurat. Marea înfuriată s-a repezit asupra uscatului şi a măturat în fundul ei ca într-un făraş, toate casele, templele, plantaţiile, aşa cum ai curăţa praful aruncând cu apă,

Era în Capitală şi un templu uriaş, iar în templu, un Buda de bronz, mare cât o casă cu etaje. Marea a curăţat templul ca

şi când n-ar fi fost niciodată, dar a rămas statuea lui Buda, fiind prea grea.

Astăzi, Kamakura e numai un sat, liniştit trei anotimpuri şi metamorfozat vara în staţie climaterică.

Aste lămuriri le dădeam copiilor la care sunt angajat, vizitând *Dai Buţu,* „Buda-cel-Mare", statuea monumentală cruţată de cataclism. E o persoană grasă, simpatică, giocondie surâzătoare şi asexuată: nu se poate preciza dacă e domn sau cucoană. Stă jos turceşte şi totuşi măsoară în înălţime vreo 24 de metri.

Am intrat în corpul ei: o încăpere înaltă ca o biserică; lumini aprinse, statuete aurite, ca într-un lăcaş de rugăciune budist. Şi nu s-a isprăvit. Pe o scară îngustă sui în capul statuii unde e o altă bisericuţă suprapusă, care ar putea primi şi ea câţiva credincioşi.

Vizita am făcut-o numai cu băeţii şi cu tatăl lor; doamna e plecată să-şi petreacă vara la Wladivostock. Mă mir numai că nu mi-a spus nimic. Dar rău nu-mi pare, fiindcă băeţii sunt drăguţi iar mie îmi plac copii.

Tatăl e unul din acei ruşi buni la suflet, inteligenţi, citiţi, cărora le place să raţioneze adânc în orice împrejurare, dar cari nu reuşesc în viaţă fiindcă raţionează prea mult. Dacă dau de o femee energică, ies la suprafaţă; dacă nu, se resemnează în afund.

În după amiaza primei zile am hoinărit cu copii prin colţuri pitoreşti şi am dat de temple încadrate şi armonizate cu natura. Dar a doua zi m-am dus setos să fac bae în prelungirea Oceanului Pacific. Am întârziat în apă voluptos mai mult decât ar fi trebuit, ca exemplu pentru copii. Apoi m-am tolănit pe nisipul plăjii, în cea mai fericită bae de soare. Poate că aş fi ramas acolo o veşnicie, aşa de bine mă simţeam, dacă nu ne reclama acasă ora mesei. Şi-am plecat la mâncare, cu un excedent de energie, care s-a accentuat apoi într-un neastâmpăr nervos.

După masă, neastâmpărul a devenit enervare, iar uşoara mâncărime s-a generalizat şi agravat într-o furnicare supărătoare. Mai târziu a început capul, iar seara am fost în pat cu termometru, prişniţe reci, poţiuni calmante şi doctor.

Noaptea răul a devenit insuportabil.

Băi de soare am mai luat şi la mine în ţară, dar n-am plătit niciodată cu suferinţe atât de grave, vreo imprudentă prelungire. Abia acum am fost în măsură să judec puterea soarelui aproape de equator, unde razele cad perpendicular.

Timp de o săptămână a trebuit să mă plimb pe marginea mării acoperit de kimono, fără să îndrăznesc o baie cât de scurtă. De pe mal eram redus, în rolul meu de guvernantă, numai să strig la copii să iasă afară din apă c-au stat prea mult, fără să pot intra după ei, asemenea unei cloşti care îşi chiamă disperată puii de raţă de pe apă, fără să se poată duce la ei.

Curând, pielea prăjită de soare, putea fi jupuită în lungi fâşii groase, aşa cum soarele nostru nu e în stare să le fabrice.

Sunt singurul european care a început să circule prin Kamakura în kimono japonez. E mult mai comod şi mai răcoros decât hainele noastre. Simt o voluptate să mă plimb pe străzi în autentic costum nipon, kimono, *dzori* în picioare, umbrela mare, făcându-mi vânt de zor cu evantaiul, ca un veritabil samurai.

Ţinuta mea a scandalizat pe europeni, începând cu englezii. Din cauza asta sunt evitat şi ostracizat din mediul lor, ca o fecioară care a păcătuit. Eu însă nu mă sinchisesc, fiindcă mi-e bine aşa. După câteva zile, nişte ruşi mă copiază. Iar mai târziu, alţii. Acum toţi bărbaţii beneficiază de kimono, imitându-mă.

Plaja e populată cu tot felul de naţii, americani şi ruşi în majoritate. Fireşte, în primul rând, japonezi. Mulţi ani în urmă, când au venit pentru prima oară englezoaicele, pudicitatea lor a fost ofuscată de nuditatea bărbaţilor niponi cari se îmbăiau. Ele au protestat reclamând.

Autorităţile japoneze n-au priceput dece e imoral să faci bae gol. Dat fiind însă prestigiul europenilor, s-au conformat şi au dat o ordonanţă prin care au interzis să se facă bae fără costum. Scăldăuşii japonezi au priceput şi mai puţin acest ordin, dar fiindcă sunt ascultători autorităţilor, s-au supus.

În ziua următoare, spre marea scandalizare a englezoai-celor, bărbaţii japonezi se plimbau goi pe plaje.

Disperate, s-au plâns primului agent public, agent cu puteri mai mari decât la noi. Onorabilul poliţist a ascultat cu atenţie plângerea, s-a uitat la pârîţi şi n-a priceput. Englezoaica l-a dus la o tablă înfiptă pe care scria clar în englezeşte şi în japoneşte: „Nimeni nu are voe să facă bae fără costum". Poliţistul cunoştea ordinul. Se putea să nu-l cunoască? Dar tot n-a înţeles pe femeea albă. Cât timp au făcut baia, bărbaţii au avut costumul pe ei; l-au scos numai pe plaje, nu în apă. Asta nu e oprit în ordin. Ce mai vrea atunci străina?

*

Şizoe-san e o tânără niponă cu adâncimi în priviri şi drăgălăşenie în obraz. Ne-am cunoscut pe plaje. A venit ea la mine, bucuroasă să-mi vorbească englezeşte, dar a avut surpriza să-i răspund în limba ei. Mă caută peste tot şi unde mă vede, vine la conversaţie. Uneori o luăm în larg, dar înnoată ca o sirenă şi cum obosesc, mă fac că-mi aduc aminte de copii şi mă întorc la mal.

Are un singur cusur: e mereu însoţită de bărbatul ei. Nu pot să spun cât de amabil şi îndatoritor cu mine e acest soţ. Sunt chiar jenat. Când mă întâlneşte, mă întreabă:

— O cauţi pe Şizue?

Şi mi-o cheamă, sau mergem împreună s-o căutăm. Nici n-am unde să mă întâlnesc singur cu ea. La mine nu se poate din cauza băieţilor şi a lui Jeltenko; la ea, bine înţeles, nu.

Legăturile noastre sunt pur sentimentale şi tocmai din cauza asta mai cordiale. În privinţa iniţiativei, situaţia este inversată: ea e îndrăsneaţă ca un bărbat şi eu timid ca o fată mare. Fără rezerva mea, dragostea noastră s-ar fi realizat de mult.

Când a plecat din Kamakura, mi-a părut rău ca de un prieten vechi. I-am spus şi amicului meu Nakamura; el mi-a replicat:

— Ştii că te plăcea mult.

— Ştiu; dar ce era să fac? Ai văzut ce drăguţ e bărbatu-său.

— Care bărbat?

— Care era mereu cu ea.

— Dar acela nu e bărbatul ei; îi e frate. Soţul ei e un englez

care acum lipseşte din Japonia.

Când am rămas singur, mi-am tras două palme de-am văzut stele verzi.

*

Am revenit la Tokyo pentru lecţii, la sfârşit de vară, hărţuit de mijitul toamnei.

Nu se vorbeşte decât de război cu America. Aşa e mulţimea: sensibilă şi cu judecată sumară asupra evenimentelor. Iată motivul:

Trăesc în Statele Unite vreo 70.000 de japonezi. Prin felul lor de trai puţin costisitor, concurează munca albilor. De aceea americanii au pus capăt emigrării rasei galbene prin tot felul de restricţii, pe care japonezii le înfrâng fraudulos pe cât pot. De aci, conflict, cu articole fulminante în gazete: „Dumnezeu a lăsat America tuturor oamenilor, nu numai americanilor." Cei neiniţiati, fireşte, iau lucrurile în tragic.

Se vede că *Niubaiul,* sezonul ploilor continui, s-a mutat, fiindcă în trei veri câte am apucat în Japonia pân-acum, niubaiul nu s-a ţinut serios de program: a început, a mai stat, iar a pornit şi iar s-a oprit. S-a mutat în toamnă, în anotimpul despre care cărţile spun că e o minune în ţara Soarelui-Răsare.

Dela sfârşitul lui August şi pân-acum, mijlocul lui Octombrie, ploi, aproape zilnic. În Septembrie, numai patru zile au făcut excepţie. Acum au încetat după trei luni de niubai extemporis, cu mari catastrofe drept consecinţă: case inundate, maluri cu locuinţe surpate şi dărâmate, victime omeneşti.

Sfârşitul toamnei e onorat cu *Omaţuri* „Mari serbări" în onoarea fostului împărat Meigi, care ţin o săptămână. I s-a construit un templu reprodus pe un timbru poştal special, fiindcă a devenit Zeu. Toţi ceilalţi împăraţi au temple la *Ise*, oraşul sfânt. E primul împărat din istoria Japonii care are un asemenea templu în altă parte.

*

De câtva timp m-am împrietenit cu studenţi ai Universităţii *Keiyo.* Îi vizitez în căminurile lor unde au camere modeste, ca

pentru oameni săraci, dar curate ca pentru japonezi. Iau şi eu parte la petrecerile lor, unde se discută şi se bea cu voioşia tinereţii.

M-au primit cu simpatie din primul moment, fiindcă le vorbesc limba. Când au aflat că sunt român, simpatia s-a cimentat în prietenie. Nu din cauza ţării mele despre care posedă vagi noţiuni; ci pentrucă fiind român, nu sunt deci nici rus, nici american.

În prima seară m-au invitat să merg cu ei la „Café Paulista". Şi în faţa sticlelor de bere, am vorbit multe şi mărunte. Studenţimea e plămădită peste tot dintrîun aluat universal: veselă, generoasă, turbulentă, progresistă şi patriotă. Studen-tul nipon prezintă şi el aceste însuşiri, contrazicând prin unele, pe ale rasei.

Am avut un moment de stranie impresie sa mă văd într-un asemenea local, eu singurul alb, înconjurat de tineri niponi cu ochelari după urechi, râzând şi glumind. Când berea a liberat veselia în ei, s-au pornit să cânte în grup:

No-mà nomà, no-mà nomà
Sekai-no mauaru hodo!

adică:

„Să bem să bem, să-bem să bem
Până s-o învârti pământul!"

Unii au prins să cânte melodii populare; alţii, să imite actori în piese clasic cântate. Câţiva m-au luat deoparte să discutăm politică. Firește, politică naţionalistă.

— Cine credeţi că va învinge într-un război cu America?

— Vedeți, America are industrie grozavă şi materii prime...

— Dar sufletul soldatului japonez? mă întrerupe Hirose-san cu vioiciune.

— Sufletul soldatului japonez – corectez eu repede – e mult superior soldatului american. Însă într-un război cu tehnica modernă, sufletul nu are acelaş rol ca în războaele de altădată.

Studentul reia încălzit:

— Să zicem că sticla asta e America. E mare, nu? Şi cuţitul ăsta e Japonia. E mic, nu? Dacă însă cuţitul mic, dar cu

sufletul tare, se ciocneşte cu America, ha

În acea clipă a lovit cu atâta sete sticla, încât sfărâmăturile au fost proectate la mare distanţă. Am simţit atunci din ce e călită astă forţă uriaşă care strânge poporul insular, închegat într-un tot, şi ce imbold îl susţine în lupta aprigă pentru viaţă.

După multă bere şi ţigări, am ieşit cu toţii apoi la aer curat, vorbind tare, cântând în gura mare, turburând somnul liniştit al cetăţenilor.

— Permite poliţia atâta sgomot?

— Nu permite. Dar să poftească să ne spue ceva, că le răsturnăm gheretele şi le dăm foc. Vrei să vezi?

Eu am sărit înspăimântat:

— Nu nu, vă rog. Sunteţi studenţi, nu păţiţi nimic. Dar gândiţi-vă la mine, ca străin. Mâine mă expulzează!

*

Un grup dintre ei sunt constituiţi într-un club studenţesc denumit englezeşte *Glee-club* (Clubul veseliei). M-au înscris din oficiu şi mi au înfipt o simpatică insignă în piept. Glee-club a hotărît o serie de 5 concerte în ţară, în scop filantropic. La Ghifu, Nagoya, Hikone, Osaka şi Kyoto. Orchestră de mandoline, cor, solo de voce, pian şi armonici. Nu vreau să viu şi eu? Acompaniez pe toată lumea şi cânt un solo, două.

Mai e vorbă? Sigur că vreau. N-am văzut nici unul din oraşele astea, toate interesante. Mă bucur de pe acum la gândul că locuitorii acestor centre depărtate de Capitală, vor auzi rapsodiile mele naţionale.

Am plecat cu un tren de noapte, studenţeşte, în cânt şi veselie, refuzând vagonul-lit pe care băeţii atenţi mi-l rezervaseră.

Dimineaţa, primul oraş, *Ghifu,* renumit pentru lanterne artistice. Frig, fiind la poalele munţilor, iar în cameră, soba absentă, pentrucă hotelul e japonez.

Mi-au îngheţat mâinile. Cu grija la concert, vreau să exersez, dar instrumentul e acaparat de acordor. Încerc să le arăt studenţilor că pianul n-are nevoe de pus la punct şi că în schimb îmi ia mie timpul de exersat.

— Vedeţi, acordorul vine de departe, a pierdut o mulţime

de timp pentru noi; l-am mâhni dacă nu l-am lăsa să lucreze.

Seara, sala teatrului arhiplină: peste 2000 de auditori. Concert eclectic, să satisfacă toate gusturile:

Numărul unu din program: „Cântecul gondolierilor" executat de orchestra compusă din mandoline, mandole şi chitare. E condusă de un dirijor cu baghetă, iar pe dirijor îl conduc eu de la pian, fără baghetă.

Numărul unu *extra:* Ave Maria de Gounod, soprano solo cântat de *Yoşiko-san,* tânără, frumoasă, dar mezzo-soprană.

Tot numărul unu *extra* (de data asta, adevărat extra!): „Poet şi Ţăran" de Suppé, executat de „Harmonica solo": o armonică de gură, simplă, aşa cum obişnuiesc copii la noi.

Numărul doi din program: solo de mandolină. Numărul trei: Tenor solo; unul din studenţi cântând:

Dolume, dolume-e ma be he he he-he he he-ro adică: Dormez, dormez ma be-e-e e e e-lle

Misterul pronunţii este următorul: *l* şi r se confundă n limba japoneză; iar două consoane una după alta, nu există. Pe de altă parte, urechea lor muzicală suportă greu o gamă într* o vocală: *e e e-e-e e,* ci cere, dimpotrivă, o consoană. Sunt linii melodice japoneze care permit variaţii de ton pe consoana *n,* nazal cântată.

Numărul patru: *Sumiko-san* „mezzo-soprano" cu Havanera din Carmen. Doamna Sumiko este însă puţin contraltă, cu toate timbrele de voce de la soprană la bariton.

Numărul cinci: Piano solo: am cântat „A 4-a rapsodie românească", dar i-am schimbat numai titlul: „A 5-a mare parafrază română de concert". A urmat cor şi iar artiştii de la început, dar nici unul n-a avut succesul potpuriului românesc.

În ziua următoare, la *Nagoya*: orăşel de artă, cu tramvai, (ca mai toate orăşelele din Japonia) cunoscut pentrîo fortăreaţă medievală cu cinci etaje: pereţi groşi de lemn în interior şi piatră în exterior; ferestre înguste, atât cât să poţi trage ferit cu arcul şi la nevoe să svârli cu apă clocotită sau cu smoală topită. Puţ cu apă în interiorul fortăreţii, pentru asedieri îndelungate.

Plin de interes palatul şogunal pe care nu l-am putut vizita

decât cu o autorizaţie specială obţinută prin ambasadorul olandez. Pe pereţi, picturi aurii – tigrii, bambu – de trei sute de ani vechime, capodopere.

Sala şogunului sugerează spiritul timpului: o uşe secretă de lângă tron dă într-o mică încăpere, ascunzătoare pentru oameni înarmaţi, gardă de încredere a şogunului pentru a preîntâmpina atentate; sala nu are *tatami,* ci scânduri în aşa fel lustruite între ele, încât fiecare bucată de lemn scârţâe la cel mai uşcr pas, trădând astfel pe cel ce s-ar încumeta să vie prin surprindere. Am încercat şi eu să păşesc, şi azi, după atâtea secole, sistemul de alarmă funcţionează excelent.

Unele încăperi au o mândreţe de tavan. Sunt camere – probabil de recepţie – grozav de mari: 30-50 de tatami-uri (un tatami are 1 metru pe 2).

Concertul a avut loc într-o şcoală de fete.

O sală arhiplină ne-a aplaudat frenetic şi ne-a bisat.

Ziua a treia ne-a dus la *Hikone,* între munţi cu zăpadă. Orăşelul e spre sud, iar limba are unele alterări dialectale: seara, când am plecat de la hotel la concert, mi s-a spus în loc de „Bună-seara", *„O hayo okairias",* expresie necunoscută la Tokyo, care înseamnă: „Onorabilă devreme întoarcere", adică „Vă urez să vă întoarceţi devreme". Urarea era potrivită pentru timpurile de altă dată când viaţa era nesigură şi ştiai când pleci, dar nu şi când te întorci. Şi aci concertul studenţesc s-a bucurat de o primire entuziastă.

Următorul oraş: *Kyoto,* vechea capitală a Imperiului, oraşul patriarhal unde văd o Japonie mai puţin alterată de europenism. Tot cu autorizaţie am vizitat palatul Imperial cu trei curţi diferite. Aş fi vrut să fixez pe ceva minunea de picturi de pe pereţi: în unele camere, nuanţe albastre; în altele, aur. Şi aci ca peste tot, trei sferturi din auditor a fost feminin.

Succesul grozav l-am avut la *Osaka,* oraş mai mare decât Tokyo, unde deci e firesc să fie o sală enormă, frumoasă şi ticsită. Bisuri, fotografii cu magneziu, jerbe şi coroane monumentale de flori, pentru fiecare din noi.

Când am apărut aci pe scenă, a izbucnit un ropot de aplauze – eram singurul european – dar de la galerie au ţâşnit strident câteva şuerături. Am rămas uimit; erau contra unui

român? I-am privit crunt pe cei ce mă flueraseră şi am trecut curagios la pian, încălzit de „manifestaţia ostilă”, am pus toată inima în horele, chindiile, doinele şi sârbele noastre, care se legau într-o rapsodie brillantă, terminată cu un final de mare efect pianistic.

Tunete de aplauze, amestecate cu şuerături mai stridente. Am intrat supărat între culise unde „mezzo-soprana” m-a primit înveselită:

— Aţi avut un succes necunoscut până azi în oraşul nostru! Duceţi-vă repede şi cântaţi ceva ca „bis”.

— Bine, dar şuerăturile...

— Duceţi-vă repede; aşteaptă publicul!

Şi mi-a făcut vânt pe scenă.

Iarăşi primit cu aplauze şi fluerături. Mă încăpăţânai şi cântai o altă rapsodie românească, mai scurtă, dar şi mai plină de viaţă, iar la terminare, ropote de aplauze, loviri cu picioarele şi bastoanele în podea, toate acestea dominate de şuerături şi mai numeroase şi mai puternice decât înainte. În culise, concertiştii mă aşteptau să mă felicite de succesul avut.

— Care succes? făcui eu supărat: cu fluerături?

— Aşa e! lămuri unul dintre ei, care călătorise peste graniţă; la europeni, şuerătura înseamnă dezaprobare!

— Ce curios e în Europa! se mirară ceilalţi.

*

Din turneul studenţesc îi trimisesem o ilustrată lui Mariko-san. Am simţit nevoia să fie lângă mine, să se bucure şi ea de succese. De mult n-am mai văzut-o şi mi s-a făcut dor de ea. Poate că va evada de sub controlul patern.

La întoarcerea în Tokyo găsesc o scrisoare în chenar negru. Ce s-o fi întâmplat? Alerg peste rânduri:

Am fost fericită să primesc cartea poştală pe care atât de gentil mi-ai trimis-o din Kyoto.

Sunt tristă să anunţ moartea tatălui meu, acum o săptămână.

Mama mă însărcinează să-ţi trimet complimente.

Simplu, decent. Biata fată. Dar acum, îşi va relua lecţiile cu

mine?

*

Pe *Yoşiko-san* „soprana”, n-o mai văzusem de la turneul studenţesc de concerte. Ştiam că lua lecţii de canto cu Narcoli, dar mă feream cât puteam să dau ochii cu italianul; poate că-i ajunsese şi lui la ureche despre „studiile de canto pe care le făcusem la Milano”, şi nu m-aş fi simţit tocmai bine să mă întrebe ceva din acest oraş.

Am întâlnit o la Teatrul Imperial. În pauze am stat de vorbă, iar la plecare am poftit-o la mine să-i explic muzica europeană. Am invitat-o aşa, din obişnuinţă, dar fără speranţă, fiindcă bănuiam că legăturile ei cu Narcoli sunt mai strânse decât de la elevă la profesor.

A venit totuşi. A stat îngenunchiată pe jos la căpătâiul patului aşa cum stau japonezele, până seara târziu, deşi o aştepta Narcoli acasă. Şi a venit şi în zilele următoare, caldă şi cu iniţiativă; caldă ca o europeană şi cu iniţiativă ca o japoneză. Însă relaţiile noastre s-au oprit la sentiment, fiindcă între timp începusem să-i dau lecţii de canto, iar cu elevele mă abţin din principiu de la controverse amoroase.

Lecţiile de canto constituiau mai puţin o îndrăsneală din partea mea. cât o infidelitate a ei faţă de profesorul său. Dar poate că nici Yoşiko-san nu era vinovată, judecând după cum a decurs începutul. Am rugat-o să-mi cânte „Visi d’arte visi d’amore” din Tosca. Eu am acompaniat-o. Dar m-a izbit lipsa de căldură cu care interpreta romanţa asta. Nici nuanţele de expresie nu erau respectate, chiar aşa, rece, cum o debita ea.

— Ai lucrat-o cu domnul profesor?

— Da.

— Şi... aşa ţi-a arătat-o?

— Da, aşa.

Atunci m-am apucat să-i povestesc dragostea Florii pentru pictorul Cavaradosi şi suferinţele ei când sbirul Scarpia îi cere trupul, ca să-i scape iubitul de la moarte. Ajuns la romanţă, i-am arătat melancolia dureroasă a Floriei, când îşi vede visurile de artă şi dragoste spulberate şi revolta din ce în ce mai tumul-toasă, contra lui Dumnezeu, pe care-l întreabă

desnădăjduită: „Dece?“

Poate că vrând s-o fac să mă înţeleagă, mă încălzisem prea mult. Vibrasem din toate fibrele inimii, fierbinte, italian, ca să-i strecor în sufletul ei, clocotul romanţei.

Am surprins-o cu ochi măriţi şi respiraţie adâncă. N-am pierdut clipa. Am pus-o să o cânte din nou, insistând asupra fiecărei fraze. Acum ieşise la iveală altceva. Yoşiko-san era atât de mişcată, încât mi-a prins mâna cu amândouă mânuţele ei, a apăsat-o tare pe piept şi m-a privit adânc, lung, pătrunzător, cu ochi umezi,

Mi-amintesc azi de asta, ca acum. Şi nici acum nu pot pricepe cum a putut să se facă profesorul că nu bagă de seamă şi să-i spue cu temperatură brusc răcită:

— Data viitoare vom încerca „Rivedrai” din Aida.

*

O săptămână întreagă a lipsit Yoşiko-san. Trebue să fiu sincer şi să scriu: mi-a lipsit. Apoi am primit o carte poştală cu o vedere dintrîun orăşel din Nord. Plecase la o rudă şi îşi cerea scuze. Iar ca semnătură: *Yoşiko-ta.* Imposibil să mă dumiresc ce poate să însemne acel „Ta”, cu toate investigaţiile mele. A, dac-ar fi fost pe româneşte...

Apoi mi-a revenit. De data asta era eu să-i sărr de gât. Totuşi am rămas tot aşa de ridicol, inutil de ridicol ca şi prima oară. Am vorbit de multe, am făcut muzică, m-a invitat la un concert la care am promis solemn să viu şi în cele din urmă mi-am amintit de cartea poştală:

— Ce nseamnă „Ta”: Yoşiko-ta?

Japoneza a râs şiret şi mi-a arătat o fotografie de pe pian. M-am luminat deodată ca la un fulger. Cum nu mă gândisem? Fotografia o primisem de-acasă şi era semnată „Mama ta”. Yoşiko-san pricepuse primul cuvânt şi-mi ceruse lămuriri asupra celuilalt, pe care-l ţinuse minte; eu, şi uitasem de asta.

*

La un concert cu Yoşiko-san, l-am cunoscut pe *Weiting*, un american interminabil de înalt, slab, urâţel, cu ochelari, foarte simpatic. După una din rapsodiile mele româneşti, a venit

încălzit de-a-dreptul la mine să mă felicite într-o franţuzească nostim rostită. E gazetar şi scrie la „Japan Times”. De atunci ne-am împrietenit. L-am vizitat acasă unde am dat de nevastă sa, japoneză, cu care are şi copii. Limba niponă o posedă la perfecţie, dar o pronunţă americăneşte, ca şi franţuzeasca.

Uneori mă chiamă seara la el, unde mai sunt invitate câteva japoneze. Unele au lipsa de gust de a se îmbrăca în rochii europeneşti; şi le vine aşa de rău, că dacă şi-ar da seama, ar renunţa.

Când intimitatea se încheaga între oaspeţi, Weiting pune în mişcare un gramofon, şi două câte două, japonezele execută dansuri europeneşti. Atunci americanul începe cu mine un dans inventat de noi şi botezat: dansul româno-american. E o parodie grotească, clownească, dar care pe noi ne pasionează regulat, şi pentru succesul de ilaritate, dar şi pentrucă simţim în noi că întăreşte o amiciţie la care asociem, prin numele dansului, şi patriile noastre.

La o asemenea reuniune am cunoscut-o pe *Namiko-san,* „domnişoara Valuri”. Înăltuţă, subţirică şi de o frumuseţe tip japonez care i-a asigurat un angajament la un studio de cinema. Dar joacă şi teatru clasic. Nu i-am dat atenţie, fiindcă o tânără niponă mică şi plinuţă acapara toată lumea cu veselia ei.

Întâmplarea a făcut-o într-o zi pe Namiko-san să ia acelaş tren cu mine la Yokohama. Întâi nici nu-mi aduceam aminte unde am cunoscut-o. Atunci mi-a vorbit de film şi de teatru. Ca de obicei, i-am rostit formula:

— *Oasabini irasseai mase!* (Deniaţi onorabil a veni în vizită.)

La asta, dacă japoneza nu primeşte invitaţia, răspunde doar cu politicoase mulţumiri. Eu înţeleg şi renunţ. Dacă însă ţine să vie, cere imediat adresa. Namiko-san mi a cerut-o.

În ziua şi la ora convenită, eu m-am întors mai târziu acasă. Am găsit-o aşteptându-mă, surâzătoare, în rochie europeană, ca să-mi facă plăcere. I-am cântat la pian şi ea a ascultat melancolică. A fost începutul idilei noastre.

*

Prietenul lui Weiting e *Takeuci-san,* profesor de violoncel; şi de pian. La violoncel cântă destul de bine; la pian e mai slab. Dar e necesar populaţiei sărace, fiindcă primeşte pe lună cât iau eu pentru o singură lecţie.

Takeuci-san mi-a propus un concert la *Taira,* şapte ore de tren spre nord: noi doi, un violonist, un tenor, aceştia japonezi; şi o soprană rusoaică, A venit la mine să repetăm. După primele măsuri m-am oprit fiindcă greşisem:

— Onorabile, scuze; am făcut o greşeală.

Takeuci-san a sărit îndată:

— Nu, pe mine să mă scuzaţi; eu sunt de vină.

A greşit şi el, va să zică; nu băgasem de seamă. Da capo. Ceva mai jos, iar m-am oprit; de data asta ştiam precis: vina era numai a mea. Dar Takeuci-san a protestat:

— Eu am greşit, domnule profesor; vă rog să mă scuzaţi.

Şi aşa a fost tot timpul: eu greşeam şi el se scuza. Acum aşteptam să văd când o greşi el, ce se întâmplă; îşi va face hara-kiri?

Dar repetiţia a dovedit că nu era nevoe de altă pregătire. Cu violonistul aveam de cântat un trio, însă îl vom trece odată la Taira, înainte de concert. E uşor.

Şîam plecat în zori de zi, îmbarcaţi într-un compartiment, minus tenorul care urma să vie cu alt tren. Rusoaica e adorabilă: are vreo 120 de kilograme şi povesteşte snoave spirituale, dar numai pentru mine, fiindcă japonezii nu ştiu ruseşte. Iar eu, ca să-i distrez, le-am cântat Prologul din Pagliacci cu voce îngroşată, baritonal şi cuvinte aproximative.

În seara concertului rusoaica a fost primită cu ilaritate, fiindcă s-a apucat să se îmbrace în kimono şi pare şi mai grasă aşa. Dar a avut aplauze multe, meritate pentru o voce de veritabilă soprană. Tenorul n-a venit. Trebuia să cânte prologul din Pagliacci, iar managerul era disperat;

— Dacă nu i se dă publicului ce e scris pe program, face scandal şi va trebui să dăm banii înapoi. Cântaţi Dv. prologul!

— Eu? Ce, eşti nebun? Imposibil!

— Nu vîam auzit în tren? Trebue.

Şi până să-i explic, mi-a şi făcut vânt pe scenă. Poporul m-a primit cu aplauze. M-am înclinat, mulţumind cu zâmbet

fals şi m-am strâmbat la manager în culise:

— N-am acompaniament!

Takeuci-san, în calitatea lui de „profesor de pian”, a fost svârlit la rândul său pe scenă — Nu cunosc bucata! N-am note! îmi şopteşte el disperat.

— Nu face nimic; cântă ce ştii.

Şîapoi am început:

— *Si puo? Si puo?*

Takeuci în alt ton: tremolo de octavă.

— *Signore! Signori!*

Takeuci-san a început cuminte o sonatină de Clementi.

— *Scuzate mi!*

Aveam şi dece să mă scuz!

Ceva mai încolo am uitat cuvintele. Însă pentrucă melodia o ştiam perfect, am împrumutat vorbe din nu ştiu care poezie românească şi am ajuns cu chin la:

— *Incominciaaaaaate!*

Iar fiindcă Takeuci-san continua sonatina, l-am apucat de umăr:

— *Oşimai!* (Am isprăvit.)

Şi am intrat amândoi în culise, în aplauze generale.

Bucata următoare, un trio de Debussy; eu, Takeuci-san la violoncel şi un violonist. Am păşit liniştit fiindcă nu se putea întâmpla nici o catastrofă, dată fiind calitatea mea de bun acompaniator.

Socotelile mi-au dat puţin greş, pentrucă de data asta aveam de a face cu doi, nu cu unul singur. Când violoncelul sărea vreo două-trei măsuri, eu după el în secunda următoare. În ăst timp însă, domnul viorist rămânea în urmă un rând; eu, îndărăt după dânsul. Dar Takeuci-san întorsese pagina.

Eu mă apropiasem din ce în ce de el şi până la urmă l-aş fi ajuns cu siguranţă, dacă Debussy ar fi adăugat la bucata lui, două trei măsuri. Aşa, a trebuit să terminăm pe rând, (vioristul mai avea numai doua rânduri), ca în „Simfonia de adio” a lui Haydn.

*

Iarna şi primăvara au trecut vertiginos, fără să bag de

seamă. Aşa e când eşti ocupat. Cu obişnuita producţie de fine de an la maici, am intrat însfârşit în vacanţă. De când aştept! M-au ostenit şi lecţiile şi prepararea concertului şcolar şi căldura umedă.

A patra vară în Japonia! Am mai rămas în Tokyo în anotimpul ăsta de nesuferit, pentru un concert de gramofon şi altul de armonică mică de gură, unde am plătit intrarea şi unde s-a ascultat foarte serios, plăci de gramofon şi armonică de gură.

Acum nimic nu mă mai reţine în cuptorul umed al Capitalei. M-am refugiat la Nord în munţi la *Karuizàua.* Răcoare, aer uscat şi o linişte odihnitoare la hotelul japonez „Fugiya". Străinii plătesc înzecit la cele europene unde au confortul cu care sunt obişnuiţi, dar au şi sgomot.

Trei surori de bună condiţie, trei codane încă la şcoală, cu care am încheiat repede prietenie. Uneia îi spun „Melancoliko-san" fiindcă e mereu visătoare. Fac cu ele minunate excursii până sus pe piscuri, de unde avem jos la adâncimi ameţitoare, spectacole magnifice.

Tokyo se fuduleşte internaţional cu Fugi-san; Karuizaua, cu mai puţin cunoscutul *Asama*. Pe nedrept, fiindcă acest vulcan nu e adormit ca Fugi. E adevărat că de obicei se mulţumeşte să trimită rotocoale groase, când albe, culcate, fabricând nori, când în formă de coloană dreaptă, neagră, ca o sondă incendiată în erupţie. Dar alteori Asama-san mârâe subteran şi sperie populaţia care evacuează regiunea cu o viteză improprie japonezilor.

Mai în fiecare dimineaţă o pornesc pe munţi în tovărăşia fetelor şi a câtorva prietene. Îmi place la nebunie un drum cu o punte curbată, aruncată pe o apă leneşe; trecem apoi pe sub un *torii* poetic, ca pe sub un arc de triumf, şi deodată în faţă se ridică încadrat pictural între pilonii porticului, un vârf pe care ne simţim obligaţi să-l onorăm cu urcuşul nostru. Priveliştea de panoramă de sus în vale, ne plăteşte larg truda ascensiunii: satul e adunat colo jos, între reliefuri şi grădini, ca o superbă reproducţie geografică de ipsos în miniatură.

La hotelul de lux „Misaka" am dat un concert la care majoritatea auditorului au format-o japonezii, deşi sunt destui

străini în localitate. Doar n-o să-şi părăsească ei jocul de cărţi pentru pian.

Ca să umplu programul, îmi mai trebuia o bucată lungă de fond. Compoziţii de-ale mele am, dar mici. Tot căţărându-mă pe munţi, n-am avut răgazul să compui ceva mai mare. M-a salvat o lucrare a mea, „Balada a 3 a în sol minor", căreia anul trecut îi ziceam în programe „Impromptu No. *4";* acum am trecut-o cu titulatura: „Preludiu cosmic No. 5".

Programul dă următoarele lămuriri: „Muzica acestui preludiu trece dincolo de viaţa de pe acest pământ. Ea simbolizează suferinţele unui suflet trecând prin diferite încarnări şi sbuciumul său în astral". Chiar şi străinii din sală au mistuit normal aceste explicaţii, probabil fiindcă au culoare locală.

Spre fericirea mea, a venit aci şi Namiko-san. Fericirea s-a topit însă curând. Amorul ei e cu tristeţe şi lacrimi, parc-ar fi europeană. Şi cum nu e bună urcătoare pe munţi, sau o las singură acasă, sau trebue s-o suport. Noroc c-a chemat-o la Tokyo organizatorul unui turneu teatral. La timp.

Într-o zi mi-a venit poftă să mă scol dis-de-dimineaţă. De sus de la etaj am zărit în curte o tânără aproape goală, spălându-se cu apa rece a fântânii. Frumoasă fată, dar mai ales, corp frumos; sculptural şi bine proporţionat.

Nu i-am putut face cunoştinţa decât în ziua plecării mele. O cheamă *Teiko-san.* Nu mi-a rămas decât să-i dau adresa mea din Tokyo şi s-o invit onorabil la vizită.

*

Doamna Ţuciya, proprietăreasa mea, i-a dăruit lui Obàa-san un frăţior. Vor avea nevoe de camera ocupată de mine.

Lăptarul meu, domnul *Takano,* îmi oferă o combinaţie fericită: a găsit el o casă întreagă lângă şcoală, nouă, simpatică: două camere jos, două sus; 40 de yeni chirie lunară. Eu să plătesc tot, să ocup etajul, iar el parterul şi în schimbul chirii, nevastă-sa îmi face menajul şi mă ajută la prepararea mâncărurilor.

Acceptat şi mutat: *Şiorkane San-kocio, 113, Şiba.* Noua

mea gazdă e un tânăr întreprinzător. Cumpără lapte, nevastă-sa îl toarnă în sticle de o jumătate, un sfert şi o optime de litru, ermetic închise, pe care le pune la fiert într-un mare cazan. În ăst mod lăptarul nu pierde nimic prin fierbere, iar laptele e sterilizat conform higienei.

Cu bicicleta, foarte răspândită în Japonia, le depune în zorii zilei la porţile oamenilor cu copii. Eu n-am copii dar consum zilnic o cantitate neverosimilă: doi litri. Cu atâta mă ţin, fiindcă din mâncare doar ciugulesc.

Un litru îl beau aşa cum e, fără să mă mai necăjesc să-l încălzesc. Iar cu celîlalt litru îmi prepar un iaurt minunat, spre marea uimire a gazdei care explică vecinilor că „străinii mănâncă lapte stricat".

*

Vizita lui Teiko-san, cea de la Karuizaua, m-a umplut de bucurie. Nu mai speram s-o vad. Vrea cu tot dinadinsul să înveţe pianul, dar n-are parale.

— Nu trebue să-mi plăteşti. Am destule eleve.

Tânăra mûsûme mi-a mulţumit zâmbind. După lecţie, Teiko-san s-a apropiat de mine, mi-a strâns mâna şi văzând că eu nu răspund gestului, m-a luat de gât.

Ispititoare făptură. Dar mă opresc ideile mele pe care izolarea de insular le face sacrosancte: nu pot profita de o situaţie, mai ales când e vorba de o femee asupra căreia am ascendent profesional.

I-am spus fetei asta, cum m-am priceput. Ea s-a scuzat şi a plecat. N-a revenit lecţia viitoare cum convenisem şi nici cealaltă. Mai târziu a apărut cu un pachet mare, un cadou: 12 ceşti de cafea cu lapte gen european!

Uite proasta! m-am supărat eu; crede că îmi fac plăcere lucrurile străine; un singur şi mic cloisonné sau un lac oarecare, ar fi fost de o mie de ori mai bine primit. O fi costat-o o avere, pentru punga ei de fată săracă. Protocolul consideră ca o impoliteţă să i-l fi refuzat. Puteam să-i întorc darul cu altul cel puţin egal în valoare; dar atunci fata mi-ar fi răspuns cu un al doilea.

Am certat-o. Ea m-a rugat să-i cânt la pian, mult, mult.

Când am isprăvit, a oftat adânc şi mi-a spus că-i pare nespus de rău, dar ocupaţiile nu-i permit să mai ia lecţii. Fireşte că mi-a părut şi mie rău, dar ce să fac?

— Acum nu mai eşti profesorul meu, nu?

— Nu. Dece?

— Eşti liber; acum dacă mă placi, poţi să mă iubeşti.

Şi m-a luat de gât, rezemând capul de pieptul meu.

Seara, la despărţire, Teiko-san m-a întrebat nevinovată:

— Pentru data viitoare repet exerciţiul de rândul trecut?

*

Nikko minai uci uà, kekko to iu na!

„Dacă n-ai văzut Nikko, nu pronunţa cuvântul minunat". Am profitat de prima Duminică, zi senină cu soare arzător, am luat un tren dis-de-dimineaţă şi după 4 ore spre Nord, am fost acolo. Pe 30 de kilometri aproape de Nikko se întinde o alee cu imenşi cedri deoparte şi de alta, formând o înaltă boltă de verdeaţă răcorită, în linişte şi semiobscuritate, cu o impresie de mister.

Tramvaiul mă duce de la gară la un torent spumos, peste care se curbează un pod roşu cu sculpturi şi garnituri în fier aurit de o rară eleganţă. Culoarea însângerată se desprinde viu de pe fondul albăstrui al munţilor îndepărtaţi. E „puntea sfântă" rezervată numai împăratului. Infractorii cari şi-ar permite profanarea de a trece pe ea, se pot aştepta la cele mai grave sancţiuni. Eu, simplu muritor, trec dincolo pe „puntea temporară".

Urc o alee de cedri gigantici, până la o vastă şi minunată regiune cu drumuri largi cu lespezi de piatră, cu bolţi de criptomeria, cu ape şi cascade. Şi printre toate astea, cele mai frumoase temple din Japonia, risipite la întâmplare şi în armonie cu decorul natural, încât nu le descopăr decât când ajung în faţa lor.

Un portic de granit de peste 8 metri, o pagodă graţioasă cu cinci etaje înaltă de 31 de metri, o poartă păzită de monştri cu priviri fioroase şi gesturi ameninţătoare şi stâlpi pe care stau laolaltă lei, tigri, capete de elefanţi şi animale mitologice, cu bambu şi bujori.

Pe altă poartă, sculptate, trei maimuţe, una astupându-şi ochii, a doua urechile, iar a treia, gura. Bonzul care dă explicaţii vizitatorilor, văzându-mă atent, se grăbeşte cu lămuriri:

— Să nu auzim, să nu vorbim şi nici să nu vedem fără-de-legi. E simbolul întreg al celor trei rele de care trebue să ne păzim!

— Cum întreg, părinte? am întrebat eu şicanator.

— Dar care lipseşte?

— Cea mai importantă: una cu mâinile legate!

Preotul budist a rămas cu ochii dilataţi la sculptură, de parîcă acum o vede prima oară. Am dat să-l consolez:

— Aşa e în viaţă, părinte, morala; nu e frumos s-asculţi, să vorbeşti şi să priveşti răul; da' de făcut, poţi să-l faci.

Şi am luat-o mai departe printre lanterne şi candelabre de bronz, pe care cresc muşchi, ferige şi licheni, dându-le un farmec unic. Am dat apoi de poarta monumentală *Yomeimon,* cea mai mândră din toată Japonia, cu sculpturi de tigri, pasări de munte, dragoni, atâta de minunată încât celebrul *Tanyu* a pictat pe un stâlp un tablou pe dos, ca să nu excite gelozia Zeilor cu o lucrare perfectă.

Ajuns la „Marele Templu", mă descalţ şi intru în săli foarte spaţioase cu fenixi în lemn, lei mari zugrăviţi pe aur, monştri, alături de bujori, glicine şi cireşi.

Afară, aproape de torent, 60 de Buda de piatră, roşi de ploi ca de molii, îngenunchiaţi şi aliniaţi ca o armată de călugări. Iar în împrejurimi, lângă fermecătorul lac *Ciuzengi,* faimoasa *Kegon-no-taki,* „Cascada Kegon", specialistă în sinucideri din dragoste, unde nefericiţii înamoraţi se aruncă de la 75 de metri.

Pe o linie secundară, am dat de un sătuleţ cuibărit între dealuri şi munţi. Un tramvai electric porneşte de la gară şi se duce mai departe să lege între ele şi alte comune. Case mici, simple, sărace, curate şi cu lumină electrică. Dela intrarea în sat, mi-am dat seama că trebue să fiu primul vizitator european, fiindcă o droae de copii se ţineau după mine, arătându-mă cu degetul:

— *Igin-san!* (Domnul străin!)

După un colţ de stradă, într-un loc ceva mai larg, mulţime îngrămădită. M-am apropiat şi am privit peste umărul oamenilor, privilegiat de înălţimea mea. Era un bătrân cu un coş alături, din care vindea căţei din acea rasă căreia noi îi spunem „Fugi”: mici la trup, negri, cu pete albe şi cu figura de parîc-a plesnit-o Creatorul cu lopata, formând un nas cârn, turtit, un bot strâmbat într-un accent comic şi, desigur, ca o reacţie a loviturii, o privire încruntată, dând în tot o înfăţişare de urâţenie simpatică şi caraghioasă.

— Câte parale, moşule?

— Asta?

— Da.

— Asta costă 5 yeni.

— Şi cel de lângă el?

— Asta costă zece.

— Dece?

— Apoi cel de 5 yeni e câine; celălalt căţea.

— Aşa! Va să-să zică amândoi, cincisprezece.

Moşul mi a replicat domol:

— Amândoi costă 20 de yeni.

— Păi dece, moşule? Cinci şi cu zece nu fac cincisprezece?

— Ştiu. Da’ vezi că dacă îţi dau şi câinele şi căţeaua, când s-or face mari, o să ai alţi căţei de pe urma lor şi D-ta eşti în câştig. Dîaia costă 20 de yeni.

*

Destul fac pe profesorul de-atâta timp; mi-a venit rândul să mai fiu şi elev. Învăţ dansurile clasice japoneze cu o bună maestră.

Din prima lecţie mi-am dat seama cât de greu e pentru un biet european să memoreze un dans fără ritm, fără mişcări familiare, fără o melodie pe care s-o înţeleagă. Sunt singurul bărbat admis, fiind străin, şi cel mai prost elev. Oricare dintre tinerele mûsûme prinde dansul din primele explicaţii; mie trebue să mi-l arate de nenumărate ori, ba mai fac şi fel de fel de însemnări ajutătoare pe hârtie şi tot greu merge. Noroc că doamna profesoară are o răbdare mai mare decât a îngerilor.

Dansul nipon e mimat. Cu un joc de evantai şi lunga

mânecă a kimonoului, sugerezi un răsărit de Lună sau undele unei ape. Orice dans japonez spune o poveste sau lămureşte o poezie. Tot corpul ia parte la mimă într-o nespusă graţie.

Pe *Kaneyo-san* am cunoscut-o la această şcoală. A dansat cu toată tinereţea ei fragedă, cu atâta graţie, încât a trebuit să-i fac cunoştinţa. I-am cerut să-mi dea lecţii de dans la mine acasă; s-a scuzat modestă şi mi-a indicat pe profesoara ei.

— Îţi place muzica europeană?

— Da, foarte mult; o ascult cu multă plăcere la gramofon.

— Dar pianul!

— Pianul îmi place mult de tot.

— N-ai vrea să-l înveţi?

— Sigur că da.

— Îţi dau eu lecţii.

Şi am fost gata cu adresa mea. Gheişa şi-a cerut iertare că orele de şcoală şi la *macyai* nu-i îngăduie timp liber.

— Nici Duminică?

— Da, uneori.

— Duminica asta, de exemplu?

— Da, pot să ies.

— Perfect; mergem la Hakone în munţi, că e foarte frumos şi răcoare.

Kaneyo-san a întrebat senină:

— Şi-acolo este pian?

Am ezitat o clipă; dacă nu i-aş fi privit ochii, aş fi putut crede că e ironie.

— Trebue să fie; nu se poate să nu fie pian la Hakone. Dar până acolo, îţi explic în tren şi tot una e.

Gheişa m-a ascultat distrată. Poate îi plăcea vocea sau poate cum pronunţ japoneza. Atunci am început volubil:

— Sa vezi ce frumos e pianul. Ai auzit vioara? e plăcută, nu? Pianul e mai plăcut. Ai auzit violoncelul? Nu e aşa că e frumos? Pianul e mai frumos decât vioara şi violoncelul la un loc. Dar orchestra? Ai auzit orchestră? E splendidă. Pianul însă o întrece. Pianul e mai frumos, fiindcă pot să cânt singur, ca o orchestră întreagă. La pian poţi să cânţi 10 note deodată. Vezi? Zece degete; nu? Poţi să cânţi cu toate odată, aşa: bonnnn!...

*

Nu speram s-o văd în gară. Când am zărit-o, toată făptura mea a tremurat ca la revederea unei fiinţe dorite pe care o regăseşti după o lungă absenţă.

În tren am vorbit de Europa, de multe şi mărunte, Fiindcă de toate voia să afle. Numai de pian n-a fost vorba. Până sus la *Miyanoşia,* un tren electric ne-a urcat în zig-zag pe un drum minunat, mai mult prin tunele. De sus, linia şerpuită e cu adevărat impresionantă. Când am ajuns în vârf, Kaneyo-san s-a speriat de hotelul Fugiya, prea arătos pentru o culme de munte.

— Poate e cineva care mă cunoaşte!

Nu ne-am oprit. O maşină ne-a dus până la *Hakone,* unde am dat de hotelul modest Maţuzaka, ferit de lume.

După masă am plecat cu barca pe lacul Hakone. O barcă cu motor e mai iute, dar cea cu pânze e mai poetică. Fireşte că am preferat-o. Cald, cu toată înălţimea şi frumos, emoţionant de frumos, că merită să vii şi singur. Kaneyo-san s-a lipit de mine fascinată şi gustă din plin pitorescul peisajului. Poate să fie lumina deosebită care dă lacului acest albastru de cer, lin, blând, ca o romanţă.

În partea cealaltă e sătuleţul *Umigiri.* Am luat-o de acolo pe jos, fără grabă, până la *Hubako,* unde sunt băi termale de sulf, zise *on-sen;* o grotă mărişoară, cu apă caldă izvorînd din pământ; fete tinere şi bărbaţi împreună, iau baia fără costum, goi de tot. Nimeni nu se miră. S-au uitat la mine curios când am deschis kodakul meu; asemenea privelişte trebuia păstrată.

Apoi am întins-o la drum lung, tot pe jos, cu urcuş şi coborîş repede, ne am oprit o clipă la *Ogingoku* unde ies din pământ aburi aşa de fierbinţi, că oamenii fierb ouăle ţinându-le cu o plasă deasupra; am străbătut parcul *Gora,* cu flori şi plantaţii şi am ajuns iar la Fugiya hotel de la Aliyanoşta.

Suntem prea obosiţi, şîapoi e seară şi nu te vede lumea ca ziua. Dimineaţa am pornit-o spre Tokyo, cu reciproce păreri de rău că totul a fost aşa de scurt. Emoţia despărţirii ameninţa să dureze o eternitate. Am vrut să scap cu o glumă, şi n-am găsit

nimic. Ca şi când mi-ar fi ghicit gândul, Kaneyo-san mi-a observat cu blândeţe de bunică:

— Am uitat să-ţi spun: ştii, colo sus la Hakone... nu era nici un pian...

*

Când m-am întors acasă de la gară, am găsit aste câteva rânduri scrise cu creionul:

Domnule,

Dacă îmi mai recunoaşteţi scrisul, vedeţi că sunt iar în Japonia, dar numai pentru două zile.

Dacă voiţi să mă vedeţi, fiţi bun şi veniţi la Şimbaşi astă seara la ora 7 ca să mergem împreună la Yokohama.

Veţi fi atât de amabil să ne aşteptaţi puţin, dacă întârziem.

T.

Am recunoscut-o de la primul cuvânt: Tania! Dar tonul? Mult timp am rămas statue în picioare, cu pălăria pe cap, aşa cum intrasem. Ce s-o fi întâmplat? Să fi scris aşa, fiindcă mai era cineva de faţă? „Dacă întârziem puţin...”; atunci nu e singură.

Secole chinuitoare mi s-au părut orele până seara, când am intrat în gara Şimbaşi. Am aşteptat-o cu svâcnituri de inimă. Iat-o. E cu Marusia, verişoara ei. Mi-a întins mâna afabil zâmbitoare, dar strict protocolar.

Ceasul până la Yokohama a fost o corvoadă; toţi trei am făcut sforţări să inventăm subiecte de conversaţie. Acum doi ani, acelaş drum cu ea şi Mariko-san la concertul Podolsky, ni s-a părut aşa de scurt şi am vorbit atâtea, că nu ne ar fi ajuns o zi întreagă.

La Yokohama am prins-o câteva minute singură. E cu un întreg grup de studenţi ruşi, în drum spre colegiile universitare americane. Apoi, în sfârşit, vestea cea mare: e logodită.

N-am răspuns un cuvânt. Abia după o pauză grea, Tania a încercat să se scuze:

— Nu mi-ai mai scris de atâta timp... tânărul acesta a fost

atâta de drăguţ cu mine... mă iubeşte atât de mult... (apoi însufleţind tonul): dar îţi voi păstra totdeauna o foarte frumoasă amintire, de bun camarad, foarte corect, foarte onest... nu voi uita niciodată...

Am privit-o atunci drept în ochi, ca să-i întrerup consolaţiile şi i-am întins mâna:

— Îţi urez să fii fericită.

Biata fată ar fi vrut s-adauge ceva, dar îi era gâtul înfundat cu un mare nod. Ca şi mie.

S-a smuls fără vorbă şi s-a depărtat repede.

Eu m-am întors acasă cu inima grea. Dece? Îşi luase vreun angajament faţă de mine? N-are şi ea dreptul să-şi orânduiască viitorul? De unde egoismul şi pretenţia să nu mă uite o veşnicie?

Cât de diferită e logica inimii de a capului! Antipatic sentiment e orgoliul masculin; cât de adânci rădăcini trebue să aibă el în făptura omenească, dacă îndrăzneşte să mai ridice capul, deşi-l admonestez atât de aspru!

Târziu în noapte, când în lipsă de somn, depăn tot felul de gânduri, îmi vin în memorie crâmpee din scrisorile ei: „să ştii că nu mă voi mărita niciodată, iar dacă părinţii mei mă vor sili, atunci va fi un oarecare, străin lângă mine, pe care nu-l voi putea iubi, pentrucă nu te voi putea uita niciodată...”

*

Nu ştiu prin ce proces sufletesc am simţit nevoia, mai mult decât oricând, să mă apropii de Mariko-san. Treimea noastră sentimentală a suferit o pierdere; ceilalţi doi rămaşi, să-şi strângă legăturile.

Ciudată coincidenţă: ca şi când ar fi ştiut de toate astea, Mariko-san îmi scrie şi mă roagă să reiau lecţiile la ea acasă. M-am grăbit să mă duc, cu inima îndoită. Dar japoneza e neschimbată. Totuşi de Tania nu i-am spus nimic; dacă-i sunt profesor...

*

Le-am acuzat pe nedrept pe bietele maici de egoism. Dimpotrivă, sunt bune, îndatoritoare şi gata să facă oricui un

bine.

Subdirectoarea, într-o lungă convorbire, mi-a descoperit dece sufăr eu în Japonia: de singurătate. La început m-am speriat, crezând că-mi prepară vreo nevastă. Dar nu; maica are numai gânduri bune pentru mine:

— Vă lipsesc aci părinţii; vă lipseşte o mamă. Duceţi-vă la părintele Steişn. E un preot foarte inteligent, foarte cult. Se va simţi fericit să vă primească. Veţi discuta filosofie, literatură, de toate. Va fi pentru Dv. un bun prieten şi veţi umple astfel singurătatea.

M-am dus. M-am dus fiindcă preoţii aceştia sunt preţioase depozite de informaţii inedite asupra Japonii, minus deforma-rea catolică.

Părintele Steişn e într-adevăr amabil, de o amabilitate teutonă. Se vede îndată că a studiat serios Japonia, vorbeşte bine limba şi, lucru rar de tot, o şi scrie.

Dar simt că nu iubeşte ţara. Îmi vorbeşte şi el de defectele rasei, nu de calităţi: lipsa de iniţiativă şi de spirit sintetic la niponi; în aparenţă supus, în fond rebel, ţinut în frâu numai de o mână de fier. Îmi mai spune că presa nu e liberă. Că în primul secol, când au venit chinezii în Japonia, i-au găsit cu o civilizaţie proprie socială: şogunate, feude, dar nimic artistic ori literar; nici n-aveau vreo scriere. Mâncau cu mâna. Că în toată Japonia domină uniformitatea: în arhitectură, în haină, în limbă, în tot; probă că e o rasă unită, spre deosebire de chinezi.

— Chinezii sunt mai inteligenţi şi mai morali, dovadă că profită mai mult de creştinism.

(Misionarul zice „creştinism”; eu aud „catolicism”.) Dece? Pentrucă în Japonia sunt într-adevăr foarte mulţi botezaţi, dar putini mai vin la biserică, după convertire. Oameni practici: trec la catolicism ca să înveţe gratuit de la misionari, englezeşte sau nemţeşte.

După un timp, am ieşit împreună şi am trecut printrîun cartier pe care nu-l cunoşteam. Am rămas în urmă uitându-mă la frumuseţea sculpturală a unei porţi. Preotul mi a dat lămuriri: e o poartă foarte veche de *Daimyo.* Pentru aceşti seniori feudali, poarta avea ceva din emblema unui steag; în

caz de incendiu sau de război nenorocos, prima care trebuia salvată, era poarta. Mai mult. Arhitectura ei era semnul distinctiv al gradului de nobilime sau funcţie, după cum desenul era simplu, curbat în sus sau în jos, cu sau fără acoperiş, ori cu gherete pentru paznici. Dacă poarta ardea, n-avea voe s-o mai refacă la fel, corespunzător cu gradul.

*

La primul răgaz, m-am repezit iar la părintele Steişn. De data asta însă, misionarul catolic aluneca mereu convorbirea asupra religii. Combătea schizma creştinească, fără să formuleze critici asupra ortodoxismului, cum fac maicile la şcoală când vor să catoliceze vreo elevă.

I-am arătat că am aceeaşi părere. Isus a propovăduit o singură religie; n-are nici un rost deosebiri între ortodoxi şi catolici, protestanţi şi alte variante. Toate acestea ar putea să dispară sub un singur sceptru de creştinism general.

— Sub sceptrul Sanctităţi sale Papa! a precizat el.

— Papa nu, am obiectat eu, pentrucă asta ar însemna că toate celelalte religii se transformă în cea catolică; ori interesul e să se unifice în dogmele cele mai apropiate de învăţăturile Mântuitorului.

Misionarul însă a insistat cu tărie:

— Numai sub conducerea Sanctităţii sale Papa se poate întregi Biserica!

Atunci am întrebat, mirat:

— De ce numai Papa?

— Pentrucă Sf. Petru a încredinţat cheia, Sanctităţii sale.

La răspunsul său în afara discuţiei noastre academice, i-am observat:

— Părinte, cheia aceea e sistem Wertheim sau Yale?

Bruscă transformare a misionarului. S-a făcut galben, apoi roşu şi mi-a aruncat acru:

— Răspunsul d-tale e neserios.

Apoi s-a ridicat furios şi mi-a spus fără ocol că întrevederea noastră s-a sfârşit. Mai pe scurt, m-a dat afară.

Eu nu am dat importanţă incidentului şi nu m-am supărat. Chestie de nervi, mi-am zis; o să treacă.

*

După întâmplarea asta le-am găsit pe maici îmbufnate. Cum voiam să vorbesc ceva cu vreuna, era sau grăbită sau ocupată. Mă evitau şi dacă erau forţate să-mi răspundă, nu-şi ascundeau o burzuluială pe care nu mi-o puteam explica.

Au trecut mai multe zile şi subdirectoarea nu mi a mai repetat invitaţia de a-l vizita pe părintele Steişn. Şi nici la messă nu m-au mai chemat. Răceala generală persista. Am fost însfârşit obligat să fac legătura între toate astea, să înţeleg gafa făcută. Consecinţele vor urma.

*

În Tokyo trăeşte o franţuzoaică în vârstă, cât se poate de simpatică, doamna *Yamata.* A fost căsătorită cu un consul japonez în Franţa. Soţul a murit de timpuriu iar ea, stabilită în Japonia din cauza copiilor, s-a luptat singură să şi-i crească; între ei, *Kiku-san,* o fată vioaie, cultă, inteligentă şi dotată cu talent literar.

Copii vorbesc japoneza la perfecţie. D-na Yamata, deşi de atâţia ani aci, n-a învăţat decât strictul necesar ca să se înţeleagă cu servitoarele şi furnizorii. Copii au vorbit limba de mici; poate că şi ajutorul ăsta a fost de vină că mama nu vorbeşte japoneza.

Kiku e simpatică, prietenoasă şi iubeşte muzica; am devenit buni amici. Predă un curs de franceză la şcoala mea. În toate aceste calităţi, de colegă, de melomană şi de bună camaradă, mi-a propus să facem o plimbare în parcul *Junimi* cu două din elevele mele japoneze, Kaţuko-san şi Riyuko-san. E acolo o sală de dans. Ne am aşezat la o masă şi am privit la perechi. Tot vorbind şi glumind cu voioşie.

Ne am reîntors seara la Tokyo încântaţi de după amiaza petrecută. O inofensivă plimbare poate fi izvor de neplăceri?

*

Doamna Hirata, directoarea japoneză a institutului, a găsit că, după moravurile austere nipone, nu se cade ca un bărbat, fie el şi profesor, să se plimbe cu domnişoare, fie ele eleve:

— „Băieţii şi fetele trebuesc despărţiţi de la şapte ani”, zice vechea înţelepciune chineză.

Maicile n-au intervenit în acest conflict, deşi mi-au făgăduit. Şi ar fi putut învinge îndărătnicia japonezei, fiindcă au puterea şi autoritatea necesară. Ba, dimpotrivă, le bănuesc de sugestii contrarii, ca să-mi plătească poliţa cu părintele Steişn.

Drept măsură imediată, lecţiile cu elevele delicvente au fost suprimate. Nici Kaţuko-san, nici Riyuko san nu mă mai pot vedea.

În seara aceleiaşi zile, am primit acasă un pachet cu o carte de vizită de la amândouă. Înăuntru, un gen de tăviţă neagră şi pe ea, două păpuşi mici de fildeş, îmbrăcate în mătase. După îmbrăcăminte, una părea bărbat, cealaltă femeie. Dar lucru curios, bărbatul avea suprapus în loc de pălărie, un cap de vulpe, iar femeia, un cap de iepure; ea ţinea în mână două pietre. I-am cerut lămuriri lui *Obàa-san* care mă mai vizitează şi în noua locuinţă.

— E un basm, mi a spus ea clipind.

— Un basm? Şi cum îi zice?

— *Kaci-kaci yama.*

Cuvântul înseamnă „amnar”.

—Ia spune-mi-l şi mie.

Şi „bunicuţa” începu aşa:

— A fost odată un moş şi o babă. Şi baba era foarte bună la suflet, ca un iepure, dar moşul era rău, ca o vulpe. Şi moşul toată ziua supăra pe babă, aşa că baba se gândea mereu cum să scape de moş. Într-o zi s-au dus la pădure să culeagă vreascuri. Şi după ce au strâns ei cât au putut, baba le-a făcut legătură şi le-a pus în spinarea moşului, că el era mai voinic şi putea să le ducă. Dar lemnele erau bine legate de spinare. Şi cum mergea aşa, baba în urma moşului, a scos din sân amnarul şi a făcut la scântei până ce s-au aprins lemnele din cârca moşului.

— Păi moşuî n-a băgat de seamă? făcui eu.

— Moşuî a băgat de seamă, dar prea târziu, că erau legate tare, aşa că n-a putut să le arunce jos.

— E, şi ce-a făcut?

—Nimic. A ars şi el împreună cu lemnele şi baba s-a bucurat c-a scăpat de el.

—Bietul moşneag! zisei eu cu milă.

Iar „bunicuţa”, întinzând o mână spre coşuleţul cu bomboane:

—Da’ el, de ce o necăjea?

*

La mic interval după întâmplarea cu Ţurumi, au încetat lecţiile încă două eleve japoneze, sub un pretext oarecare. Şi la răstimpuri, altele mi-au fost retrase cu cele mai variate motivări. Am intrat la griji. Dacă sistemul continuă, sunt ameninţat să mi se reducă simţitor venitul.

M-am plâns lui Kiku-san. I-am spus că nu văd scăparea decât în lecţii particulare, dar nu cunosc familii. Ea mi-a dat ideea să cânt şi s-o acompaniez într-un concert la *Gioşi Dai-Gaku* („Universitatea Femeilor”), fiindcă Kiku-san mai are şi o agreabilă voce. Acolo pot înnoda cunoştinţe folositoare.

I-am ascultat sfatul, m-am dus şi am cântat între altele, rapsodii româneşti cu mare succes, ca de obicei. Iar seara am găsit acasă un buchet de flori pentru care vorba superb nu mi-a părut un simplu adjectiv. Câteva rânduri prin care Riyuko-san, Kaţuko-san şi alte trei din elevele interzise, Sonoko-san, Hiroko-san şi Mikiko-san, se scuzau că n-au îndrăznit să-mi trimită buchetul la concert.

Sunt aşa de înduioşat, aşa de fericit, că nu mă mai necăjesc cu gândul la elevele pierdute. Poate să mi le ia pe toate. Îmi rămâne buchetul de flori...

*

Am găsit o elevă particulară japoneză şi două europene la Yokohama: surorile Papasian. Pierd o mulţime de timp, dar în schimb sunt mai bine plătit decât la şcoală. Şîapoi drumurile sunt odihnitoare pentru nervii mei surmenaţi. Aşa cum mergea la Institut, lecţie după lecţie, prea era obositor.

Ca să compensez însă orele pierdute, mai trebue să caut altceva. Duffour, rusul simpatic de la Wladivostock, mi-a făcut o propunere seducătoare:

— Am deschis un cinema pentru europeni la Yohohama: „Gaety”. Nu vrei să cânţi la pian?

Fără voe am tresărit. Cu meseria asta mai câştigam câte o masă în Siberia, în iarna când am poposit acolo. Acum însă am ezitat puţin:

— Profesor şi pianist de cinematograf...

— Dar cine te ştie? Cânţi după paravan. O singură reprezentaţie pe seară, de două ori pe săptămână.

La urma urmei, are dreptate. Mai pun un ban de-oparte pentru repatriere. Primesc. Iau un tren de seară, la 9 sunt la Yokohama, cânt două ceasuri şi ceva şi după miezul nopţii, înapoi la Tokyo. Numai Sâmbătă seara dorm acolo, ca să nu mă mai reîntorc pentru Duminică; tot n-am lecţii la Tokyo, Duminica.

Pentru film nu-mi trebuesc bucăţi. Improvizez. Aşa am făcut şi la Wladivostock; dar acum, când mai sunt şi profesor de improvizaţii?

După o săptămână, Duffour m-a atacat din nou:

— Am închiriat un Harmonium, ca o orgă mică. Vezi, găseşte-mi pe cineva cu care să cânţi împreună. E mai variat şi mai bogat.

Am întrebat într-un singur loc şi pe urmă nu m-am mai interesat. Ştiam că nu cunosc pe nimeni şi că n-am pe cine să găsesc.

Dar seara mi-a trăznit o idee năstruşnică: am apropiat harmonium în unghi drept cu claviatura pianului, amândouă instrumentele formând un colţ, harmonium în dreapta, pianul în stânga. Când a început filmul, mâna dreaptă am pus-o pe harmonium, iar stânga pe pian, schimbând motivul melodic de pe un instrument pe altul.

Greu mi a fost numai la început, până m-am deprins cu independenţa picioarelor, dreptul fiind ocupat să apese egal şi repede la foalele harmoniului, în timp ce stângul avea grije de pedalele pianului. Dar pe urmă a mers de minune. Duffour nu ştia nimic. L-am întrebat în pauză cum i se pare.

— Foarte bine. Se vede că aţi repetat mult.

— ??

— Pentrucă sunteţi foarte exact în măsură.

Atunci am râs cu poftă:

— Păi dacă mâinile aparţin aceleiaşi persoane!

— Nu înţeleg.

— Vino să te lămureşti.

Când m-a văzut, a râs şi el şi a observat comercial:

— Dac-ai cânta fără paravan, cred c-ar veni lume mai multă.

— Regret, nu pot. Dar ce faci cu leafa „harmonistului”?

Duffour a înţeles şi a convenit binevoitor:

— O ia pianistul!

Trebuia să-l fac praf pe Marcarian cu chestia asta. După ce i-am dat multe amănunte despre „rusul” care cântă la harmonium, l-am pus s-asculte din sală ca să-mi facă apoi critica muzicală.

— Ei, ia zi: cum a fost?

— Uite bre: sunteţi amândoi foarte exact în ritm. Dar ce bucăţi cântaţi, că nu cunosc nici una?

— Nişte bucăţi. Vino să le vezi, dar după ce o începe şi s-o face întuneric, că rusuî e timid şi nu vrea să cunoască pe nimeni.

Când a dat cu ochii numai de mine, după paravan, Marcarian s-a crucit:

— Cum cânți, bre, cu o mână la dracu şi cu picioarele în câte o parte...

— Te am ras, Marcariene!

— M-ai ras, bre!

*

Chestia cu „Gaety” de la Yokohama mi-a ridicat totalul la peste 700 de yeni în prima lună, adică vreo 350 de dolari aur. Sunt prea puţini europeni cari câştigă suma asta. Dar şi grozav de obositor pentru mine. Mereu în tren, cu câteva sandwiciuri drept mâncare, fiindcă altfel n-am timp.

Când mă întorc de la şcoală la masă, sunt uneori atât de istovit, că trebue să mă întind pe spate, să stau aşa cu faţa în sus. Fel de fel de bunătăţi m-aşteaptă, dar nu mă pot atinge de nici una, că nu mi-e foame deloc. Când mă vede în halul ăsta,

japoneza mă îndeamnă să mănânc, mai întâi cu binişorul, apoi cu bâzâitul. Mai mult de mila ei mă ridic să ciugulesc puţin şi gata masa; nu mai merge, cu toată bunăvoinţa.

Obosit de lecţii, rătăceam pe străzi, când deodată simt că mi se face rău: ameţeală, de n-am siguranţă unde calc. Iată unde duce surmenajul! Dar răul se accentuează: strada se mişcă întreagă, cu case cu tot.

Dintrîo clădire, o fată se năpusteşte pe uliţa spre mine. Visez? Vreau să mă dau la o parte, dar zăpăcit cum sunt, o primesc în braţe şi ne rostogolim amândoi în praf. Din case, oameni dau năvală în stradă. Scutur bine capul, mă ridic puţin şi strig:

— Ce e?

— Cutremur! cutremur!!

A, asta era ameţeala! Acum m-am calmat. Credeam că nu mi-e bine. Onorabilul *gişin* s-a potolit şi el. O ridic pe fată de jos iar eu mă scutur de praf, râzând.

— Te-ai speriat rău? zic.

— Sigur. Dacă era mai puternic, se prăvălea casa peste noi. În Europa nu sunt cutremure?

Abia acum bag de seamă, după şorţ, că trebue să fie chelnăriţă. Am intrat în restaurant. Fata s-a instalat şi ea pe scaun lângă mine, fiindcă poziţia politicoasă e să stai jos, nu în picioare. Şi cum restaurantul e stil european, cu scânduri şi nu cu tatami, fata nu se poate aşeza decât pe scaun,

O chiamă *Yuriko* şi e studentă. Chelniţele în restauran-tele gen european sunt recrutate din mica burghezie şi cazul lui Yuriko-san nu e excepţional.

Fata mă părăseşte apoi ca să preîntâmpine noi clienţi: o pereche. El, sever, cu pelerină, ochelari şi fără pălărie; ea, timidă, frumuşică, modest îmbrăcată, cu o coafură care aduce coada încolăcită pe cap, de nu poţi şti după aranjarea părului, dacă e măritată sau domnişoară. Vreau s-o întreb pe Yuriko-san, dar masa lor e prea aproape de a mea. De aceea o chem lângă mine şi desenez cu creionul hieroglifa respectivă:

— Soţ?

Ea răspunde fără să mai examineze pe noii veniţi, scriind alături:

— Amant.

Ia uită-te ce perspicace fată! De unde o fi ştiind? Iau iar creionul şi scriu:

— Dece?

Răspunsul vine prompt şi tot grafic:

— Amabil.

*

Ocupat de dimineaţa până seara, iar n-am băgat de seamă când am intrat în iarnă. S-a scurs vremea zi de zi, pe nesimţite.

Concertul de Crăciun cu elevele mele în sală publică a ieşit din comun de data asta. Programul „domnului profesor" anunţă concursul „elevei sale la canto domnişoara Yukaua, soprană, cu Madam Butterfly de Puccini". Şi „al fostei sale eleve la pian, domnişoara Nadia Nikolsky, profesoară de piano". Nadia predă într-adevăr la şcoală, la cele mici. Mi-a cântat Campanella de Paganini-Liszt. Odraslele ambasadorilor Franţei şi Siamului *s-au* produs la patru mâini cu un dans spaniol de Moszkowski. Iar printre elevele mele japoneze, şi Mariko-san.

Numărul de senzaţie: „Scene pitoreşti din România", „Quintet" pentru flaut, vioară, violă, violoncel şi pian.

Am muncit două săptămâni, noaptea târziu, până l-am dat gata. Am convins pe trei profesori japonezi de la conservatorul lor să mi-l cânte, iar pentru violoncel, amicul meu Takeuci.

La nici un concert n-am avut atâta succes. Criticii au scris că sunt compozitor. Alt titlu pe care trebue să-l adaug pe cartea mea de vizită. Şi rău au făcut, fiindc-am început şi eu să cred şi am răspuns la un interview că lucrez la o mare rapsodie pentru orchestră simfonică.

Dac-am apucat să spui, m-am crezut dator să şi fac. În ăst scop, mi-am cumpărat un tratat de orchestraţie pe care l-am tot rumegat vîo zece zile. Apoi am luat nişte mari coli de hârtie de muzică, cu câte 20 de portative pe o pagină; am separat cele patru grupe: sus, a instrumentelor de suflat în lemn, dedesubt a alămurilor, apoi a instrumentelor de percuţie şi jos, coardele. Ba, ca să fie mai complicat, deasupra violinei, două portative rezervate harpei, pentru studiul căreia muncisem special două

seri.

O noapte întreagă am asudat, tot potrivind la pian, pentru o biată pagină: abia câteva măsuri. Am calculat că-mi vor trebui mai multe decenii, până s-ajung la sfârşit. Şi m-am lăsat păgubaş.

*

Iată şi a cincea primăvară în Japonia. Ultima! Până în vară trebue să mă întorc acasă.

Dar să-mi comemorez aniversarea debarcării mele în ţara gheişelor. De dimineaţă, în parcul Ueno, la ploaia de petale trandafirii: seara, în Asaksa, fermecătorul cartier de spectacole şi magazine.

De atâtea ori am cutreerat Asaksa şi totuşi, de fiecare dată m-a uimit câte o surpriză; cea de astă seară e un rar document social. Pe o străduţă mai puţin luminată, m-aud pâsâit din urmă:

— *Ciòito! Ciòito!!*

Mă strigă o japoneză tânără şi ceva mai încolo, alta. Pensionarele amorului atacându-te pe stradă? În Japonia? Nu le-am ascultat invitaţia; înainte de a urma clandestinul, să iau mai întâi informaţii. Mi le au dat studenţii mei:

— Ce, nu ştiaţi? Sunt *şiroto.*

Cuvântul mi l-a lămurit dicţionarul: „amatoare" Aşa cum bănuisem: nu profesioniste, ci clandestine.

— Nu e nevoe să vă duceţi tocmai la Asaksa. Le găsiţi la orice *maciyai.*

Bună informaţie. Am folosit-o îndată. Seara, după terminarea lecţiilor, m-am dus singur într-un asemenea restaurant de lux unde nu găseşti decât mâncăruri japoneze. Mi-am comandat peştele crud *saşimi* şi alte bunătăţi nipone, în timp ce patroana mereu surâzătoare mă iscodeşte gentilă:

— O gheişe?

Eu răspund ca omul prea familiarizat:

— Nu; o şiroto.

Femeea dă din cap în semn c-a priceput, iese după ordine şi revine să-mi ţie de urât cu taifasul.

După o lungă aşteptare, şiroto a sosit. Foarte tânără,

drăguţă, nefardată şi îmbrăcată simplu de tot, cu un modest kimono de toate zilele, în mare contrast cu kimonoul de gală, strălucitor în culoare, tăetură şi obi, pe care îl poartă orice gheişe.

O cheamă Misako-san. E rezervată şi nu are ştiinţa conversaţii. Răspunde dacă o întrebi, simplu, ca o cunoştiinţă oarecare. Am nevoe de informaţii, iar interogatorul e stânjenit aici. Deaceea o chem la mine acasă.

Şi a venit. Firesc, aşa, ca la o vizită. Am aflat că urmează cursurile la „Universitatea Femeilor" şi-i trebue bani să se întreţie. Câştigă puţin, pentrucă o speculează patroana; dar mai primeşte ajutor de-acasă. De alte colege întru şiroto nu-mi poate spune mare lucru, fiindcă ea stă undeva cu chirie şi când patroana are nevoe, trimite de o cheamă.

Dar mi-am întins eu investigaţiile şi pe la alte maciyai, unde am dat de o văduvă de care divorţase bărbatu-său, simplu, trimiţând-o acasă; însă părinţii ei mai au şase copii. Apoi de o fată de şcoală, de o şomeuză, de o provincială rătăcită în Capitală.

Fiindcă n-am întâlnit femei măritate, le-am întrebat pe toate dacă există aşa ceva. Răspunsul m-a surprins:

— Da, dacă bărbatul e rău şi nu aduce bani în casă.

*

— Am învăţat pân-acum două dansuri japoneze şi o să încep curând pe al treilea. O să le arăt la mine în ţară şi sunt sigur că vor place mult.

— Străinii învaţă dansurile noastre şi eu pe cele europene, răspunse Kaneyo-san.

— Unde? întrebai eu repede.

— Lângă *Tora-no-mon* („Poarta tigrului"). E cea mai drăguţă sală din Tokyo. Veniţi într-o Duminică seara.

Şi m-am dus într-adevăr, în cea mai apropiată Duminică. O încăpere mică, aranjată poetic cu vase mari de porţelan şi multe flori, cu acel gust decorativ propriu japonezilor.

De tavan, printre becurile electrice, atârnă lungi ciorchine de *fugi hana,* flori cu toate nuanţele de mov, dând sălii lumină potolită şi în acelaş timp excitantă.

Localul nu are orchestră. Un gramofon mare comandă perechilor cum să-şi lunece paşii pe parchet în graţia kimonourilor şi docilitatea sandalelor nipone. Vreo patru partenere ajută pe patroană în pedagogia dansurilor americane şi, fireşte, fetele frumoase sunt acaparate mai mult; în schimb celelalte dansează mai bine.

Mi-am rotit privirea inspectiv pe clientele din sală şi m-am oprit asupra uneia. Mai înaltă şi mai sveltă decât celelalte, într-un kimono bătând în nuanţă rară de verde; o floare albă prinsă în eşafodajul de coafură care-i încadrează minunat o frumuseţe de elită, aşa cum eşti deprins să întâlneşti în vechile stampe.

Fiindcă sunt singurul străin, la început privirile tuturora convergeau asupra mea. Ale ei însă mi s-au părut mai stăruitoare, încât curând am invitat-o la dans. M-a refuzat sub motiv că e obosită. A dansat peste puţin cu un japonez. Pretext? N-am înţeles dece. Ca elevi colegi, puteam s-o invit fără să-i fi fost prezentat.

Am manevrat aşa ca, după un dans, să m-aşez lângă scaunul ei. Şi fiindcă o consideram cunoscută de la refuzul de adineauri, am prins un moment să-i spun:

— Dintre toate de aici, una singură are gust („gust" pe japoneşte se zice *fûmi)* şi la îmbrăcăminte şi la dans.

— Cine?

— *Fumiko-san,* zisei eu, după ce i privisem evantaiul pe care era scris numele ei.

Ea făcu mirată:

— Vă mai amintiţi de mine?

Drept răspuns îi spusei:

— Sss! Ascultaţi ce frumos!

Gramofonul cânta în pauză Humoresque a lui Dvorak. Pentru efect de lumină se stinseseră câteva becuri, dând movului un ton mai cald.

— Sunt într-o mare încurcătură, începui eu şi poate m-aţi putea ajuta dacă mi-ati lămuri un obicei japonez pe care nu-l cunosc bine.

— Sunt bucuroasă să vă pot fi de folos, zise ea amabilă şi curioasă.

— Iată. De atâţia ani în Japonia, am întâlnit o singură japoneză într-adevăr frumoasă; una singură.

Fumiko-san nici nu clipi, ci se mulţumi să spună automat, conform protocolului:

— Da?

— Da. Nu i-am spus cât de mult îmi place şi nici n-o să-i spun vreodată.

— Da?

— Da. Şi-aş vrea să-i cer fotografia, dar nu îndrăznesc.

— Voiţi să i-o cer eu pentru Dv.?

— Nu. Dar n-aş dori să fiu refuzat şi aş vrea să ştiu dacă obiceiurile din ţara Dv. permit aşa ceva.

— Sigur că da. Acea persoană va fi măgulită de o asemenea cerere.

— Aşa dar, sunteţi sigură că nu mă va refuza?

— Absolut sigură.

— Atunci fiţi atât de gentilă şi daţi-mi fotografia Dvs.

Nipona ridică sprâncenile mult dar numai o clipă; apoi zâmbi fără să răspundă.

— Aştept! zisei eu.

— Sss! făcu ea, imitându-mă; ascultaţi ce frumos!

— Ştiţi ce e asta?

Ea răspunse şoptit:

— Da, ştiu; e Humoresque de Dvorak.

— A! Cunoaşteţi muzica europeană...

— Puţin; cânt la pian.

— Da? Ce bine îmi parei

— Dar nu mă compar cu un pianist ca Dvs.

Eu căzui din cer:

— Dar de unde ştiţi?

— De mult. Acum patru ani. Am cântat împreună în acelaş concert la Yurakuza. Eu eram cu mandolina.

Deodată mi s-a făcut lumină în amintiri:

— Concertul portughezului Pereira! Abia sosisem în Japonia. Mai cânta încă o domnişoară cu mandolina şi o alta cu banjo! Am fost atunci la Dvs. acasă. Dar n-am putut vorbi pentrucă nu cunoşteam limba Dvs. pe atunci.

— E uimitor cât de bine vorbiţi acum şi cât de repede aţi

învăţat.

— Fac greşeli destule, zisei eu modest, grăbit să reviu la subiect. Şi vîa plăcut cum am cântat?

— O, mult de tot. Vîam auzit şi de curând la concertul de la Teţudo-Kyokai şi nu m-aş sătura să vă ascult de o mie de ori.

— E foarte simplu, atunci; veniţi la mine cu fotografia şi vă promit să vă cânt de o mie de ori.

Fumiko-san zâmbi fără să răspundă. Ca să-i aflu gândul îi spusei că e târziu şi mă sculai să plec.

— Peste câteva zile părăsesc Tokyo pentru totdeauna şi plec spre ţară.

Atunci zâmbetul ei se topi deodată. Dar adresa nu mi-a cerut-o.

*

Abia sosisem acasă, a doua zi după prânz, când gazda îmi strigă de jos:

— Onorabil musafir!

Fiindcă nu se bate în uşe, musafirul meu, după ce urcă scara zise din dosul uşii de hârtie:

— Deniaţi onorabile scuze!

Prin deschizătură apăru Fumiko-san. Eu rămăsei pironit. Se opri la intrare, se prosternă într-un adânc salut, aproape atingând fruntea de tatami şi rosti formula:

— Onorabilă supărare vă fac!

Eu, tot după formulă:

— Sunteţi bine venită!

Ne privirăm câteva clipe fără să spunem nimic. Apoi ea deodată, vorbind repede:

— Aseară mi aţi spus că mai rămâneţi puţin în Tokyo. De aceea m-am grăbit să vă aduc fotografia.

Am privit-o lung, lung, ea a plecat ochii iar eu am întrebat-o:

— Cum ai aflat unde stau?

Fumiko a zâmbit blând ca o scuză:

— Orice magazin de muzică trebue să ştie adresa profesorilor şi concertiştilor. (Apoi rugătoare): N-aţi voi să

cântaţi ceva?

Atunci începui să-i cânt ultima mea compoziţie. Japoneza se ridică şi se apropie de pian.

Bucata e un preludiu în care notele cad mai întâi rare, în ritm neregulat, ca picăturile de apă la începutul unei ploi. Apoi ritmul se accelerează din ce în ce în crescendo viguros, iar la maximum de intensitate, pe mugetul furtunos din mâna stângă, dreapta brodează o melodie languroasă, plângătoare, voind parîcă să rupă ceva din exoticul nipon. În urmă treptat, vijelia se potoleşte şi preludiul moare cu notele rare de la început, tot mai rare, până la stingere.

Fumiko-san ascultă cu privirea pierdută. Când isprăvii, trezită din reverie, zise:

— Aceasta e *Yudaci!*

Yudaci e ploaia repede de Aprilie care vine pe neaşteptate şi trece tot aşa cum a venit. Nu mă gândisem la un titlu atât de nimerit. Îi luai mâna, vrui s-o atrag spre mine, dar ea mă descurajă fiindcă nu mi o strânse într-a ei.

— Ar trebui să plec, făcu ea încurcată.

— Aşa de repede?

— Da, e târziu.

Eu n-am mai insistat. Am coborît jos s-o conduc. La uşe ea s-a întors deodată:

— Uitasem! Mi-aţi promis o fotografie.

— Acum n-am nici una, minţii eu fără intenţie.

— Cea de pe pian e foarte bună, făcu ea simplu.

— Da? zisei eu mirat.

Dar Fumiko-san o şi luă înapoi pe scară. Eu o urmai fericit că se întoarce fie şi numai pentru asta. Şi ca să-i prelungesc şederea:

— Ştii, asta nu pot s-o dau.

— Dece? Mi-aţi promis (alintându-se): Ba o iau.

Eu, încercând să i-o smulg din mână:

— Nu se poate!

Ea, cu mâinile în sus, apărând-o:

— Ba da. Dece?

Nu ştiu cum s-a desfăşurat lupta, că ne-am pomenit amândoi rostogolindu-ne pe tatami, eu sărutând-o, ea uitând

să protesteze, iar fotografia abandonată şi puţin şifonată. Apoi a urmat şedinţa de amor clasic japonez, cu capul rezemat pe umăr, un timp îndelungat.

— Aşa e, zisei eu, cu gândul la ce-i cântasem, e yudaci, povestea dragostei noastre; ne-am cunoscut abia aseară şi acum inimile noastre...

— O, nu! Mă întrerupse ea; e yudaci numai pentru cel ce va pleca şi mă va uita tot aşa de repede; pentru mine nu e yudaci!

Eu mă grăbii să protestez:

— Nici pentru mine nu e, Fumiko-san!

Apoi schimbai vorba, ne aşezarăm jos japoneşte şi începui să-i povestesc multe. Şi în tovărăşia ei, timpul trecu aşa de repede, încât amurgul ne apucă unul lângă altul, eu mai schimbând umărul din timp în timp. Când văzu hârtia de la ferestre înroşindu-se de văpaia apusului de soare, Fumiko-san se miră:

— E târziu!

Eu glumii:

— La ce oră te aşteaptă bărbatul acasă?

— La opt şi jumătate; trebue neapărat să fiu înaintea lui acasă.

— Adevărat? zisei eu uimit.

— Foarte adevărat. Altfel se întâmplă un scandal îngrozi-tor.

Aşa dar, e măritată! Cum n-am vorbit nimic de asta? Ştiam că aventurile cu japoneze măritate sunt rare, mai cu seamă când e vorba de un european. Nu ştiu ce demon mă pune s-o încerc:

— Rămâi astă seară la mine; te întorci acasă mâine dimineaţă.

Ea surâse trist şi dădu din cap negativ.

— Vezi, insistai eu, o europeană care iubeşte, nu se dă îndărăt de la nici un sacrificiu.

Fumiko-san ridică capul:

— Este europeana capabilă de jertfele unei japoneze?

Eu zâmbii ironic fără convingere. Iar ea rămase tristă pe gânduri. Apoi după un timp veni lângă mine, îşi trecu degetele fine prin părul meu şi-mi spuse încetişor:

— Rămân.

— Bine, dar cum te-ai hotărît aşa, deodată?

Fumiko-san zâmbi şi mă strânse mai tare la piept. Era aproape şapte. Rugai pe gazdă să ne aducă de mâncare, iar după masă îi spusei hotărît:

— Fumiko-san! Sacrificiul tău mă face nespus de fericit. Nu vreau să-ţi fac rău. Acum întoarce-te acasă şi ne vom revedea mâine.

Nipona privi ceasul:

— Opt şi cinci! Prea târziu! Nu mai pot s-ajung la timp.

— Cum nu mai poţi s-ajungi?

— De-aci fac trei sferturi de oră până în Nandomaci unde mă întâlnesc cu bărbatul meu. Şi trebue să fiu înaintea lui, la opt şi jumătate.

— Şi dacă rămâi până dimineaţa, ce se întâmplă?

Fumiko-san nu răspunde. Eu insist strângând-o grăbit de mână.

— Mă arunc înaintea trenului.

Am privit-o înspăimântat. Cunosc japonezele şi simt câtă hotărîre e în cuvintele ei. Ce e de făcut? Cu un automobil am fi ajuns la timp, dar garajul e departe. O apuc deodată de mână şi o târăsc după mine:

— Haidem repede.

Jos strig proprietăresei:

— Cere te rog la telefon garajul Şiba! Spune i să trimeată imediat o maşină în staţia Mansei-Başi.

Noi ieşim în fugă, luăm trenul electric care străbate Tokyo şi la Mansei-Başi ne azvârlim în maşină:

— *Hayaku! Hayaku!* (Repede! Repede!)

Sburam. Eram cu ceasul în mână şi cum îl priveam, părea că se măreşte din ce în ce. Minutarul înainta mereu, iar eu parîcă sub el făceam sforţări uriaşe să-l opresc. Deasupra, Cronos, uscat, cu aripi şi barbă albă, se opintea din răsputeri, împingându-l înainte.

— Opreşte aci! zise Fumiko-san; apoi mie: dacă nu mă întorc într-un minut, înseamnă că am sosit la timp. Sayonara!

— *Sayonara!* (La revedere!)

Sări sprintenă şi dispăru la o cotitură într-o ulicioară. Eu

rămăsei cu ceasul în mâna: opt şi jumătate! Şi am rămas pe loc fără răsuflare, minut după minut, încă un sfert de oră. Abia atunci am respirat.

*

Îmi făceam lecţia la şcoală când o maică mă anunţă că sunt chemat la telefon. Supărat că mă turbură din oră, strigai:

— *Moşi-maşi!* (Allo-allo!)

— Aci e Fumiko. Deniaţi onorabile scuze. Aţi uitat ieri să-mi spuneţi când plecaţi spre patrie.

Rămăsei încurcat.

— La ora 6 jumătate mă duc spre Yokohama, din gara *Meguro,* pentru o lecţie. Vino la gară şi vom vorbi.

— La ce gară?

— *Me-guro,* („Ochi-negri"). Ochi ca ai dumitale. Ai înţeles? (apoi pentru urechi indiscrete de maici:) Repetă acelaş exerciţiu din Czerny din ultima lecţie!

Fumiko-san se miră:

— Cum?

Dar eu i-am închis repede telefonul.

Nici odată nu mi-au părut lecţiile mai lungi. La ora şase am pornit-o accelerat spre gara mică unde Fumiko-san sosise înaintea mea.

— N-am mai găsit loc pe vapor, minţii eu; aşa că a trebuit să-mi amân puţin plecarea.

— Ce bine îmi pare! zise voioasă Fumiko-san. Când o auzii că vrea bilet tot pentru Yokohama, îi zisei:

— Sunt toarte fericit că mergi cu mine.

— Da; mă duc acasă.

Eu, intrigat că informaţiile despre Fumiko-san le aflu în rate:

— Cum; nu locueşti în Tokyo?

— Nu. Aseară m-am întâlnit aici cu onorabilul stăpân (soţul adică) la rude, înainte de plecarea lui în provincie.

— Aşa dar, acum eşti singură.

— Da. Deniază onorabilă vizită.

— Sigur. Unde?

Fiindcă adresa conţine districtul, mahalaua şi numărul unui grup de case, plus numele proprietarului, trebue neapărat să ceri lămuriri multor vecini; vizita mea însă trebuia să fie cât mai discretă. Deaceea Fumiko-san îmi dădu ample detalii topografice – o cutie roşie de scrisori, un magazin de lanterne, o străduţă în pantă – aşa ca să pot găsi singur casa fără ajutorul nimănui.

— Mâine după amiază eşti ocupat?

Auzi vorbă! Sigur că sunt, cu lecţii. Răspund:

— N-am absolut nimic şi vin cu plăcere.

Abia acasă mi-am dat seama de ceea ce promisesem. Femee măritată. Dacă se află, eu ca eu, dar ea, săraca! Totuşi m-am dus, cu mii de precauţii ca să nu fiu observat de nimeni. Am intrat repede în curte, am deschis iute uşa de la intrare fără să anunţ, aşa cum vorbisem.

Fumiko-san mă aştepta răbdătoare lângă uşe. Cum m-a văzut, s-a pornit pe seria infinită de saluturi. Dar eu i-am luat căpşorul, l-am strâns cu drag şi am intrat înăuntru.

Interior luxos: lemn rar lăcuit, vase scumpe de saţuma, kakemonouri de pictori celebri. Şi blazonul de baron! Nici de asta nu ştiusem nimic; aşa dar, o baroană.

Nu-mi amintesc să fi simţit mai adânc, mai turburător sentiment pentru altă japoneză.

Credeam că va fi o aventură şi iată-mă stăpânit de farmecul acestei femei care nu recurge la niciun artificiu pentru a mă capta şi reține.

Pe când mă simţeam mai fericit, o voce bărbătească strigă ceva la uşe. Un fior rece mă străbate. Dar Fumiko-san răspunde calmă:

— *Haiii!* (Da!) spunându-mi în treacăt: Negustorul cu peşte. Am îndepărtat pe servitori cu diferite însărcinări, aşa că trebue să mă duc chiar eu.

Abia se întorsese şi-mi pregătisem aparatul pentru fotografii, că iar strigă cineva la intrare. De data asta am auzit şi eu: lăptarul.

Şi astfel, până la urmă au venit pe rând să ne turbure fericirea, negustori ambulanţi, vânzătorii din cartier, vecini cu fel de fel de nevoi şi nu mai ştiu cine. Eu fierbeam, în timp ce Fumiko-san zâmbitoare, pleca liniştită să deschidă.

Văzându-mă contrariat, japoneza şi-a încolăcit braţele în jurul gâtului meu, cald, desmierdător.

— Mă iubeşti? întrebă ea europeneşte. Apoi, după câteva clipe pe gânduri:

— Dacă m-aş îndoi, aş avea mijlocul să ştiu adevărul.

— Cum? întrebai eu curios.

— Ştii că mâine e 9 Aprilie?

— Da; şi?

— Să ne întâlnim la ora patru în staţia *Şibuya.*

N-am mai întrebat nimic, fiindcă eram în serie cu surprizele; dar până a doua zi, am murit de curiozitate, ca o femee. Am sosit înainte de 4.

— Unde mergem? am întrebat-o eu în tramvai.

— La *Şi-maci;* numai o jumătate de ceas.

— Şi ce e acolo?

— Templu *Ontake.* O să vezi.

Ontake. Numele mi-era cunoscut. Dar de unde?

Am sosit. Un templu drăguţ, cu o curte mare, încadrat între arbori. Curtea plină de oameni, bărbaţi, femei şi copii, iar la mijloc, întins, jăratec gros ca un covor incandescent, lung de 7-8 metri şi lat mai bine de un metru.

Deodată mi-am amintit: miracolul mersului pe foc! Asta e! Ceremonia extraordinară are loc de două ori pe an, în timpul celor două echinoxuri. Pe cel din toamnă îl pierdusem. Veni-sem atunci din vreme să mă interesez şi mă întâmpinase un preot sintoist foarte bătrân, pleşuv, cu barba mare, albă. Mă primise gentil şi-mi spusese că ceremonia va fi la 9 Octombrie pe la 5 după amiază.

— Şi mersul pe jar unde o să aibă loc?

— În curtea templului.

— Dar dacă plouă?

Bătrânul mi-a răspuns cu siguranţă în glas:

— În acea zi şi la acea oră nu va ploua.

— Aşa cred şi eu; dar dacă prin excepţie va ploua?

Răspunsul a venit mai hotărît:

— În acea zi şi la acea oră nu va ploua.

Nu ştiu cu ce m-am încurcat de n-am venit atunci. Pe urmă am uitat şi iată că dacă nu era Fumiko-san, plecam din Japonia fără să văd minunea.

Ne-am apropiat. Lumea stă îngrămădită împrejur în picioare, indiferentă, vorbind şi râzând în aşteptare. M-am descălţat şi am intrat în templu. Fumiko-san şi-a lăsat *dzori* la intrare şi a venit după mine. Vreo 6-7 preoţi în alb şedeau jos pe tatami în faţa altarului, spuneau rugăciuni în cor pe un ton amintind pe al preoţilor ortodoxi şi se prosternau adânc din timp în timp. Apoi au ieşit cu toţii în curte.

Cel bătrân a ţinut mulţimii un lung discurs, lăudând puterea Zeului care patronează templul. În urmă au ocolit cu toţii focul de mai multe ori, făcându-şi unul altuia şi spre foc semne cabalistice şi descântând:

— Zeul apei care locueşte în lună, să vie şi să gonească pe Zeul focului!

La unul din capetele făşii de jar au vărsat un praf sgrunţuros care la gust mi-a arătat că e sare. Apoi, după nesfârşite preparative, ridicându-şi poalele mantilelor lungi, cu picioarele goale, s-au pornit să treacă unul câte unul peste poteca de jăratec, în toată lungimea ei, călcând mai întâi peste sare şi strigând odată cu fiecare pas:

— *Héi! Héi! Héi! Héi!*

Deşi mă aşteptam, am rămas uimit. Focul dogorea aşa de tare, încât la distanţă de doi metri trebuia să ţin pălăria în dreptul obrajilor. În urmă, unchiaşul a invitat mulţimea să păşească şi ea:

— Focul este purificator. Oricine poate trece şi nu va simţi durere, dacă conştiinţa lui nu are să-i impute ceva grav.

Din mulţime s-a hotărît întâi un japonez înalt; apoi unul mai tânăr, urmat de o babă care părea, cu poalele ridicate şi cu picioarele uscate, o vrăjitoare. După ei se îngrămădeau şi alţii. Îşi lăsau *gheta* alături, frecau mai întâi palmele cu capul plecat

respectuos în chip de rugăciune şi treceau strigând la fiecare călcătură:

— *Héi! Héi! Héi! Héi!*

Eu mă simţeam din ce în ce mai vrăjit. Mi se părea că sunt victima unui complot, că toţi sau înţeles să-şi bată joc de mine. Fumiko-san m-a strâns tare de mână şi transfigurată mi-a spus:

— Gândeşte-te la dragostea noastră. Dacă e curată, dacă, mă iubeşti cu adevărat, treci şi nu te va arde!

M-am decis îndată. M-am descălţat repede şi cu un rest de îndoială am întrebat pe bătrânul preot:

— Şi eu pot să trec?

— Da, dacă conştiinţa nu are să vă impute...

— Bine, zic, dar eu nu cred în Zeii acestui templu.

— Asta nu are importanţă.

Atunci am călcat şi eu peste sare şi luându-mi inima în dinţi, am făcut primul pas, apoi repede pe al doilea, al treilea, până ce m-am pomenit la capătul celălalt. Japonezii cari mă priviseră cu interes, m-au aplaudat ca la teatru.

Fumiko-san m-a întâmpinat fericită, fără un cuvânt. Numai ochii ei mi au trimes priviri fierbinţi, dogoritoare, ca focul miracol. Am vrut să-i spun:

— Dar tu nu treci?

Fumiko-san însă o pornise în capul aleii cu tăciuni şi se pregătea să păşească peste cărbunii aprinşi. Eu am trecut deoparte să-mi examinez tălpile: nimic. Simţisem căldură şi numai atât. Am stat niţel să mă dumiresc şi am trecut iar, de data asta ceva mai încet; aceeaşi impresie.

Mi-a fost atunci teamă să nu fiu cumva victima unei iluzii, unei sugestii şi am străbătut curtea mare; am ieşit în stradă, am aprins o ţigare şi-am început să mă analizez. Am stat mult până ce m-am convins că am perfectul control al simţurilor mele. Apoi m-am întors, m-am descălţat şi am trecut iar încă de două ori. Impresia a rămas aceeaşi.

Un singur lucru mi-a atras atenţia. Păşind pe cărbuni, n-am avut acea senzaţie de corp tare care te glodeşte când îl calci cu piciorul. Şi din discuţiile avute cu japonezii, am dedus că trebue să fie vorba de un fel de iască moale.

Atunci de unde dogoarea jăratecului? Deasupra focului era suportabilă, fiindcă făşia o traversai în 7-8 secunde. Dar alături, la privit, trebuia să-mi ţin mereu pălăria paravan la obraji.

Se întunecase. Preoţii aprinseseră făclii de lemn răşinos. Priveam tabloul din ce în ce mai impresionant în decorul întu-nericului: făşia dogoritoare şi roşiatică a jarului, oameni călcând pe el în pas de defilare, preoţi în alb, cu antereele suflecate, cu făclii aprinse, cu barba albă şi înfăţişare de strigoi.

Ciudată ţară! Cum voi retrăi eu amintirea acestui spectacol de minune exotică? În propria mea amintire. Ca un vis? Ca o halucinaţie?

*

Luna plecării.

Am aşternut jos pe tatami o hartă mare a mapamondului, m-am întins peste ea şi îmi studiez călătoria ajutat de cărţi cu poze. Ca şi acum cinci ani la Odesa. Atunci îmi cercetam drumul de plecare prin Siberia; acum, cel de întors acasă prin Indii.

Nu ştiu ce pasiune m-apucă, aşa, ca o febră, când mă aflu în preajma vreunei pribegii. Iar o iau prin lume, de-a lungul continentelor. Itinerarul meu trece mai întâi prin Coreea şi China, înconjoară toată Asia prin Indochina, India, Egipt şîapoi sue prin Mediterană, Grecia şi Turcia până la Constanţa.

Pornesc peste o lună, seara şi după două nopţi de tren spre sud, ajung la portul *Simonoseki;* 12 ore de vapor mă mută în Coreea, căreia localnicii îi spun *Ciosen:* „Dimineaţa calmă".

Voi vizita *Keigio,* Capitala, căreia geografia îi spune *Seul;* apoi *Mukden,* cu amintiri din războiul ruso-japonez. De-aici trec la *Darien* şi *Tien-Tin* ca s-ajung la *Peking.* Numai numele îmi dă fiori. Şi-aci câte am de văzut. Doamne! Mi-ajung zece zile? Templul lui *Lama* (în realitate o colecţie de 10 clădiri); vechiul templu mongolian de acum 300 de ani cu statui phalice care pentru vizitatoare femei sunt acoperite cu pânză. Şi un buda de lemn de 30 de metri, dintrîo bucată. Dar

celelalte?

Templul *Kon-Fu-Ţeu,* sau cum spunem noi, Confucius, cu tablete în loc de statui, bătrân de 600 de ani; „Templul Cerului" cu columne roşii şi aurite, pe o imensă terasă de scări în circomferinţă cu patru etaje în marmoră sculptată.

Dar „Cetatea secretă" cuprinzând pe un vast teren, palate cu minunăţii de artă? Dar Palatul de iarnă? O să-mi ajungă şi pentru el o zi să vizitez templele cu statui aurite, pagoda mongolă şi lacul cu Lotus? Mă voi urca în „Mormântul prinţesei", atâta de înalt încât din vârf vezi panoramic tot Pekingul. Şi „Parcul Central" cu peşti cu ochii telescop. Şi palatul astronomic cu instrumente cereşti neînchipuit de vechi. Şi pagoda cu 200 de trepte în spirală şi grădina zoologică şi peştera cu ieşiri secrete din „Palatul de vară". Şi teatru veritabil chinezesc.

Un expres mă va conduce la *Şanghai.* După o zi de vapor aiung la *Honkong,* şi pe urmă la *Singapore,* sudul Indo-Chinei, cu plantaţii de cauciuc.

Apoi, pe coasta de apus a Indo-Chinei, vechile oraşe *Malacca* şi *Penang* cu templu cu broaşte ţestoase milenare. După alte cinci zile, *Colombo,* în insula *Ceylon,* la vârful de jos al Indii, unde voi vedea vechiul templu indian din *Kandy.*

Din Colombo până în Egipt la Suez, cea mai lungă distanţă fără oprire: 12 zile, numai cer şi apă. Odată piciorul pus pe pământul egiptean, fuga la Cairo pentru Sfinx şi piramide. Apoi în Grecia, Acropolis, moscheea Sfânta Sofia din Constantinopole, şi gata ocolul Asiei pornind de pe partea cealaltă a pământului.

Mai am atâtea de făcut, atâtea de văzut, atâţi amici de vizitat şi totuşi nu dau zor cum ar trebui. Mă agit, pierd vremea cu talent şi fără spor. Când îmi studiez cu îngrijire călătoria spre ţară, m-apucă regulat emoţia revederii; două luni îmi trebuesc pentru tot circuitul. Îmi fac programul cu râvnă, cu hotărîre, însă când e vorba să pun în executare proectul, elanul scade simţitor. Parîcă mă leagă nu ştiu ce de ţara asta şi-mi vine greu s-o părăsesc.

Recitalul de adio mi-a fost grija principală. Am închiriat tot sala unde am avut atâtea succese măgulitoare, Teţudo Kyokai,

cu două piane de primă marcă, fără să ţin socoteală că nu-mi voi acoperi cheltuielile. Dar trebuia, fiindc-am executat cu Mariko-san, Concerto în mi bemol de Beethoven, ea la primul, eu, partea orchestrei la cel de-al doilea.

A fost senzaţia serii. L-a cântat biata fată „fără greşală în tehnică şi fermecător ca expresie", cum au scris cronicarii muzicali europeni. În ce emoţie!

Dar eu? Sfârşitul concertului, rezervat compoziţiilor mele: o serenadă cu cello obligato (soprana Akiko Seki şi vechiul meu prieten Takeuci), Yudaci, ca să-i fac plăcere lui Fumiko-san, o baladă în fa minor şi „A opta parafrază română de concert", cum se exprimă programul. Pentru prima oară mi se întâmplă să nu mi fi putut păstra controlul şi să nu ştiu cum am cântat. Reţiu din elogiile ziarelor, „râuri repezi de argint printre văi şi dealuri însorite" şi alte multe chestii poetice pe care autorul recunoaşte că le-a văzut şi el prin sugestie imediat ce a citit cronicile.

Concertista mi-a cântat serenada cu vorbe româneşti. O fantezie a mea, care m-a transformat de circumstanţă în singurul auditor competent. Gazetele sau apucat să ne alăture fotografiile, de parîc-am fi fost logodnici, sau cel puţin tineri însurăţei.

Acum mă preocupă altceva. L-am invitat la mine pe Weiting şi pe nevastă-sa:

— Diseară veniţi amândoi. Mă logodesc!

— Cu cine? Nu ne-ai spus nimic!

— Cu o tânără mûsûme foarte frumoasă. Aşa au vrut părinţii din superstiţie să ţinem secret. Rugaţi şi pe prietenele voastre să vie. Şi-am plecat fuga, lăsându-i cu o clae de întrebări înghiţite.

Toată după-amiaza am trecut-o în preparative. Mai întâi mi-am pus în cap o monumentală perucă de mûsûme; un chin, fiindcă enorma coafură porneşte dintrîun schelet de metal.

Treabă dificilă şi migăloasă, complicată de grima obrazului. învăţasem arta de la un maistru perucher al Teatrului Imperial şi prima lecţie aplicată pe propria-mi figură a reuşit neaşteptat de bine: ten gălbui peste tot, ca să acoper

barba şi mustăţile; puţin roş şi albastru la ochi, cu niţeluş negru la colţuri, pentru prelungirea lor în migdală; alb în părţile laterale ale nasului, ca să-l cârnesc puţintel; şi fireşte, roş pe buze. In total, o grimă cam violentă, cam de teatru, dar nu se putea altfel.

La kimonouri m-a ajutat doamna lăptăreasă care m-a strâns teribil în primul obi al gibanului roz cu gulerul alb de mătase, şi apoi m-a încorsetat până la sugrumare în obi cel lat de deasupra, care mă înăbuşe în strânsoare de la subţiori. Dar rabd, fiindcă mi-a făcut o splendoare de nod în spinare de care sunt tare mândru. Nişte *tabi* albi în picioare, pe măsură, au completat travestiul. Nici eu nu mă mai recunosc în oglindă.

Cu eventaiul de rigoare înfipt în centură, am aşteptat cu nerăbdare să se-adune oaspeţii la logodnă. Proprietăreasa complice urma să explice fiecărui sosit că sensei (profesorul) reţinut cu lecţii, va întârzia puţin, dar că logodnica a şi venit şi e sus. În adevăr „logodnica" aştepta emoţionată, sufocată de strânsoare şi strivită de perucă.

Primul sosit e americanul Weiting; mă salută foarte protocolar, în timp ce eu mă ploconesc adânc şi repetat ca o mûsûme bine educată. Noroc că nu e prea vorbăreţ şi nu mă întreabă multe. Am o pronunţie ideală în această limbă, iar frazele rostite până aci nu-mi dau ocazia vreunei greşeli; Weiting, care posedă la perfecţie limba niponă, ar fi observat-o îndată.

La scurt interval vin împreună Hanako-san şi Vaioreto-san. Ultima şi-a anexat numele european de Violette, care pronunţat englezeşte de o gură japoneză, dă „Vaioreto". Amândouă sau îmbrăcat în rochii europeneşti ca să-mi facă plăcere şi le vine ca dracu. Şase perechi de ochi mă studiază cu interes şi în ascuns, când nu mă uit la ei, iar eu răspund cât mai scurt, ca să nu mă trădez. Sunt în culmea fericirii că două autentice japoneze n-au descoperit în tualetă, ţinută şi vorbă, nici un detaliu străin.

Iată şi pe nevasta lui Weiting, Fiică de samurai, cu o altă prietenă tot japoneză. Se îndoaie în mătănii după rit, rosteşte formulele de politeţe, dar după un minut de conversaţie, m-a şi descoperit, drăcoaica! Fetele s-au pornit pe veselie şi e acum o

hărmălae de s-au alarmat vecinii. Dar Weiting a rămas cu ochii holbaţi. Nu poate admite că a stat de vorbă cu mine aproape o jumătate de oră şi n-a băgat de seamă! Când îşi revine, îşi sgudue tot corpul şi capul într-un râs omeric de bas american, alături de cele trei soprane.

Proprietarii auzind de jos gălăgia, au înţeles că m-au prins şi vin sus să se adauge ilarităţii generale. Aşa după cum aranjasem, domnul fotograf a fixat tabloul. Numele meu feminizat şi japonizat designează pe logodnicul întruchipat în logodnică. Record american.

*

Ajunul plecării.

Iată-mă prididit de-atâtea treburi, obligat să renunţ la multe, din lipsă de timp. Penultima zi fusese destinată împachetatului, dar n-am izbutit să umplu nici jumătate din geamantane; celelalte aşteaptă cu gura larg deschisă, atâtea felurimi de obiecte, tinde şi cum să le înghesui? Kimonouri vechi de colecţie, porţelanuri, cloisonné-uri, lacuri, saţuma şi multe mărunţişuri fragile, fiecare cerând un ambalaj aşa ca să le apere de brutalităţile obişnuite pe vapoare.

Toate astea mi-au luat oră cu oră, minut cu minut, noaptea întreagă, toată, până dimineaţa când am plecat de-a dreptu în oraş după treburi, aşa nedormit. Pe urmă telefoane, scrisori, fel de fel de mesagii de adio de la amici. Ba mai aveam pretenţia să mai fac şi ultimele lecţii.

Toată lumea vrea să vie la gară şi mă întreabă de ora plecării. Vrea să vie neapărat şi Namiko-san. Imposibil; nu trebue s-o vadă Mariko-san. De aceea o rog în răspuns să fie prezentă pe peron la gara Şimbaşi, nu la Tokyo de unde plec. Dar Yuriko-san? Fuga la telefon s-o rog să vie la gara Yurakucio. Kaneyo-san poate veni tot la Şimbaşi, că n-o cunoaşte pe Namiko-san, iar Şizue-san la Tokyo fiindc-o însoţeşte frate-său. Cu Yoşiko-san am hotărît la Tamaşi, iar pe Roryko-san o voi vedea pe peronul gării Şinagaua.

Stai. Ce-am făcut! Acceleratul nu opreşte nici la Tamaşi, nici la Şinagaua şi nici la Yurakucio! Ce ţară e şi asta! Ce mai serviciu de trenuri! Adevărat scandal. Dar ce sunt eu de vină?

Lasî că ies la geam şi le fac cu batista. Nu, nu se poate. Trebue s-aranjez altfel.

Şi ce fac cu Kohama-san? Mai are Tokyo vreo gară? Sîo poftesc acasă înainte de plecare? Nu, că dă de Sadako-san şi Toşiko-san. Să vie la Yokohama! Nu. Minutele de oprire de-acolo le-am rezervat pentru Fumiko-san şi nu le dau nimănui pentru nimic în lume. A stăruit mult să se urce la Tokyo şi să facem drumul împreună până la Yokohama.

Am mai uitat pe cineva? Nu ştiu. Nu mai ştiu. Sunt zăpăcit, sunt aiurit. Dacă biletul meu n-ar fi în legătură cu vaporul spre China, aş amâna bucuros, numai să mă mai limpezesc.

Seara plecării.

Sunt în friguri. Peronul e plin de cunoscuţii cari au venit samă petreacă, parîc-aş fi cine ştie ce personaj politic. Weiting cu nevastă-sa şi cele două mûsûme prietene; Mariko-san cu mamă-sa şi frate-său; Familia Takeuci; surorile Nakamura; avocatul Taţuno şi Toşiko-san şi Hirose cu studenţii şi Sadako san şi Ţuciya-san cu „bunicuţa" şi Yamata şi Takano-san cu madam lăptăreasa şi atâţia alţii. Sunt sub maxima presiune a emoţii, gata să explodez. Treizeci de niponi cu flori, cu cadouri, şi-au lăsat treburile ca să mă petreacă. Sunt înduioşat ca o fată bătrână cu copil mic.

Zăpăcit, turburat, trec de la unul la altul, prezint rude care se cunosc de la naştere şi uit alături persoane ce se văd pentru prima oară. Unii se recunosc de la concertele mele. Mulţumesc lui Takeuci pentru superbul cloisonné primit de la Hirose şi lui Taţuno pentru florile lui Mariko.

Nu ştiu când a pornit trenul, nu ştiu când m-am suit. Sunt la fereastră, agitând clasica batistă cu un afurisit de nod în gât, cu lacrimile arestate în pleoape. Nu-mi pot desluşi dacă mă gândesc mai mult la Fumiko, la Mariko ori la Kaneyo, sau la odăiţele mele din carton şi hârtie cari m-au adăpostit cinci ani în ţara asta de basme, sau la oraşul ăsta înflorit, cu parcurile, cu străzile, cu prietenii şi cu tot ce-am văzut şi întâlnit de dimineaţa până seara... Nu mai pot. Le-am dat drumul când am căzut pe canapea, cu sughiţuri, cu o imperioasă nevoe de descărcare, ca la o imensă şi ireparabilă

pierdere...

Sfârşit
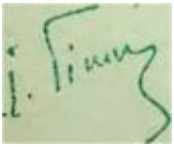
INSTITUTUL DE
ARTE GRAFICE
„CUGETAREA”
P. C. GEORGESCU-DELAFRAS
STR. POPA NAN, 21
BUCUREŞTI IV